

การพัฒนาคู่มือการบริหารงานสภานักเรียน
ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาบริหารการศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2561

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

DEVELOPMENT OF STUDENT COUNCIL MANAGEMENT MANUAL
BASED ON THE CONCEPT OF DEMOCRATIC CITIZENSHIP
OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education in Educational Management
Department of Educational Policy, Management, and Leadership
Faculty of Education
Chulalongkorn University
Academic Year 2018
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การพัฒนาคู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิด ความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียน มัธยมศึกษา
โดย	นายคเชนเทพ จันทรวงศ์
สาขาวิชา	บริหารการศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรภัทร กุโลภาส

คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริเดช สุขชีวะ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชญาพิมพ์ อูสาโท)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรภัทร กุโลภาส)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ดร.พิเชฐ โพธิ์ภักดี)

คชนทพ จันทรวงศ : การพัฒนาคู่มือการบริหารงานสภานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมือง
ประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา. (DEVELOPMENT OF STUDENT COUNCIL
MANAGEMENT MANUALBASED ON THE CONCEPT OF DEMOCRATIC CITIZENSHIP OF
SECONDARY SCHOOL STUDENTS) อ.ที่ปรึกษาหลัก : ผศ. ดร.ธีรภัทร คุโลภาส

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานสภานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมือง
ประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา และเพื่อพัฒนาคู่มือการบริหารงานสภานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมือง
ประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยมีแหล่งข้อมูลประกอบด้วยเอกสารดังต่อไปนี้ 1) ระเบียบ/ข้อบังคับ/ธรรมนูญว่า
ด้วยสภานักเรียนของโรงเรียน, 2) เอกสารคู่มือ/แนวทางการดำเนินงานสภานักเรียนของโรงเรียน, 3) แผนงาน/โครงการ/รายงานผล
การดำเนินงานกิจกรรมสภานักเรียน และ 4) เอกสารประกอบการคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบสภานักเรียนในปีที่ได้รับรางวัล ในส่วน
ของการมีส่วนร่วมของสภานักเรียนในการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียน (องค์ประกอบที่ 2) จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 12
โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 48 รายการ ผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสาร,
แบบประเมินความเหมาะสมของ (ร่าง) แนวทางฯ และแบบประเมินคุณภาพของ (ร่าง) คู่มือการบริหารงานสภานักเรียนฯ และ
ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

สรุปผลการวิจัยที่สำคัญได้ดังนี้

1. แนวทางการบริหารงานสภานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียน
มัธยมศึกษา มีทั้งหมด 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Planning) ขั้นตอนที่ 2 การนำแผนสู่การปฏิบัติ
(Implementation) และขั้นตอนที่ 3 การประเมินผล (Evaluation) ซึ่งการบริหารงานสภานักเรียนแบ่งกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความ
เป็นพลเมืองประชาธิปไตยออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเคารพธรรม (Respect for Individuals), ด้านสามัคคีธรรม (Sharing,
Participating, and Co-operating) และด้านปัญญาธรรม (Faith in the Method of Intelligence)

2. คู่มือการบริหารงานสภานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียน
มัธยมศึกษา ประกอบด้วย ชื่อคู่มือ (Name), คำชี้แจง (Explanation), ความเป็นมาและความสำคัญ (Background and
Signification), วัตถุประสงค์ (Objectives), ขอบเขต (Scope), คำจำกัดความ (Definition), การบริหารงานสภานักเรียนตาม
แนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยประกอบด้วย ขั้นตอนการบริหารงาน 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน
(Planning), ขั้นตอนที่ 2 การนำแผนสู่การปฏิบัติ (Implementation) และขั้นตอนที่ 3 การประเมินผล (Evaluation),
เอกสารอ้างอิง (Reference Document) และภาคผนวก (appendix)

สาขาวิชา บริหารการศึกษา
ปีการศึกษา 2561

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

5983808727 : MAJOR EDUCATIONAL MANAGEMENT

KEYWORD: STUDENT COUNCIL MANAGEMENT, SECONDARY SCHOOL, DEMOCRATIC CITIZENSHIP

Kachentep Chantarawong : DEVELOPMENT OF STUDENT COUNCIL MANAGEMENT MANUALBASED ON THE CONCEPT OF DEMOCRATIC CITIZENSHIP OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS. Advisor: Asst. Prof. DHIRAPAT KULOPHAS, Ph.D.

The objectives of this study are to investigate an approach to student council management and to develop a student council management manual based on the concept of democratic citizenship among secondary school students. Sources of information in this research include 1) regulations on the student council of each school, 2) student council work manuals of each school, 3) action plans/ projects/ reports regarding student council activities, and 4) supporting documents for the selection of awarded student council model schools. Based on participation of the student councils on encouraging school activities (2nd criterion of awarding student council model schools), the sample group involves 12 schools with four sources of information each, resulting in a total of 48 document lists. The informants are five qualified persons, and there are three instruments used to collect the data. The first is a document analysis form. The second is an evaluation form of draft guidelines of the student council management. The last is an evaluation form regarding the quality of the manual. Data Analysis covers both qualitative and quantitative methods.

The results of the research are as follows:

1. The student council management based on the concept of democratic citizenship among secondary school students is comprised mainly of three steps. The first step is planning, followed by implementation and evaluation. To promote democratic citizenship, the activities of the student council management are divided into three aspects. The first is respect for Individuals. The second concerns sharing, participating and co-operating. The Third relies on faith in the method of intelligence.

2. The student council management manual based on the concept of democratic citizenship among secondary school students consists of name of the manual, explanations, background and signification, objectives, scope, definition, and steps for student council management including planning, implementation, evaluation, reference documents, and appendix.

Field of Study: Educational Management

Student's Signature

Academic Year: 2018

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้รับความกรุณาอย่างสูงจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรภัทร กุโลภาส อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ที่ได้สละเวลาให้คำปรึกษา คำแนะนำ และความช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชญาพิมพ์ อูสาโท ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และ ดร.พิเชฐ โพธิ์ภักดี กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย ที่ให้แนวคิด คำแนะนำ และข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งจนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ขอขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ได้แก่ นางสาวอรอนงค์ อุทาร์เวสารัช, นายวรัญญ อติศักดิ์กุล, นายสิทธิชัย บุญนาค, นายพิเชษฐ์ ใจปวน และนายสุรพล ยะคำป้อ ที่สละเวลาในการประเมินแนวทางและคู่มือ ตลอดจนให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะต่างๆ

ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการโรงเรียนและคณะครูที่ปรึกษาสถานักเรียนของโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียน ระดับประเทศ ระหว่างปี 2559 - 2561 รวมทั้งสิ้น 12 โรงเรียน ที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย

ขอขอบคุณเพื่อนๆนิสิตสาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ให้กำลังใจ ร่วมทุกข์ ร่วมสุข ตลอดจนระยะเวลาการศึกษา

และสุดท้าย ต้องขอกราบขอบพระคุณครอบครัวจันทรวงศ์ อันเป็นที่รักยิ่งของข้าพเจ้าที่ให้กำลังใจในการเรียนและทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

คเชนเทพ จันทรวงศ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญรูปภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 คำถามของการวิจัย.....	5
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
1.4 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	5
1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	6
1.6 ขอบเขตการวิจัย.....	8
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
ตอนที่ 1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษา.....	11
1.1 ความหมายของการบริหาร.....	11
1.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร.....	12
1.3 ความหมายของการบริหารสถานศึกษา.....	18
1.4 แนวคิดและหลักการบริหารสถานศึกษา.....	19
1.5 บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา.....	21

ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับสถานักเรียน	24
2.1 ความหมายของสถานักเรียน	24
2.2 หลักการจัดตั้งสถานักเรียน	27
2.3 วัตถุประสงค์ของสถานักเรียน	28
2.4 บทบาทหน้าที่ของสถานักเรียน	30
2.5 แนวทางการดำเนินงานสถานักเรียน	32
2.6 การประเมินโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียน	39
ตอนที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา	44
3.1 แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย	44
3.2 แนวคิดเกี่ยวกับพลเมืองประชาธิปไตย	48
3.3 แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย	53
3.4 หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย	70
ตอนที่ 4 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคู่มือการบริหารงาน	82
4.1 ความหมายของคู่มือ	82
4.2 ความสำคัญของคู่มือ	83
4.3 ประเภทของคู่มือ	84
4.4 องค์ประกอบของคู่มือ	86
4.5 หลักการเขียนคู่มือ	88
ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	91
บทที่ 3 วิธีการดำเนินงานวิจัย	99
3.1 แหล่งข้อมูล	99
3.1.1 เอกสารที่เกี่ยวข้อง	99
3.1.2 ผู้ให้ข้อมูล	102
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	102

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล	103
3.4 ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย.....	104
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	109
4.1 ผลการวิเคราะห์แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา.....	111
4.2 (ร่าง) แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของ นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา	149
4.3 การประเมินความเหมาะสมของ (ร่าง) แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความ เป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา	177
4.4 แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษา	180
4.5 (ร่าง) คู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของ นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา	208
4.6 การประเมินคุณภาพของ (ร่าง) คู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมือง ประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา	213
4.7 คู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษา	216
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	298
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	298
5.2 อภิปรายผล	300
5.3 ข้อเสนอแนะ	303
บรรณานุกรม.....	304
ภาคผนวก.....	311
ประวัติผู้เขียน.....	324

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบความหมายของคำว่าสถานักเรียน.....	26
ตารางที่ 2 แสดงการศึกษาคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย.....	68
ตารางที่ 3 ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย.....	106
ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมือง ประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาของโรงเรียนที่ได้รับรางวัลต้นแบบสถานักเรียน ระดับประเทศ.....	119
ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมือง ประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาของโรงเรียนที่ได้รับรางวัลต้นแบบสถานักเรียน จำแนกตามรายด้านเชิงคุณภาพ	121
ตารางที่ 6 กิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระ ศรีนครินทร์ พะเยา ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จังหวัด พะเยา	131
ตารางที่ 7 กิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของโรงเรียนกัลยาณวัตร จังหวัด ขอนแก่น	132
ตารางที่ 8 กิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของโรงเรียนศรียาภัย จังหวัดชุมพร	133
ตารางที่ 9 กิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของโรงเรียนกำแพงเพชรพิทยาคม จังหวัดกำแพงเพชร	134
ตารางที่ 10 กิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของโรงเรียนสมุทรปราการ จังหวัด สมุทรปราการ.....	136
ตารางที่ 11 กิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของโรงเรียนศรีบุญเรืองวิทยาคาร จังหวัดหนองบัวลำภู.....	137
ตารางที่ 12 กิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของโรงเรียนวชิรป่าซาง จังหวัด ลำพูน	138

ตารางที่ 13 กิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของโรงเรียนวัดโนนทัยพายัพ จังหวัด เชียงใหม่.....	140
ตารางที่ 14 กิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของโรงเรียนนวมินทราชูทิศ กรุงเทพมหานคร.....	141
ตารางที่ 15 กิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของโรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัด จันทบุรี.....	142
ตารางที่ 16 กิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของโรงเรียนธาดุพนม จังหวัด นครพนม.....	144
ตารางที่ 17 กิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของโรงเรียนสตรีระนอง จังหวัด ระนอง.....	145
ตารางที่ 18 ผลการวิเคราะห์กิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษาของโรงเรียนที่ได้รับรางวัลต้นแบบสถานักเรียน ระดับประเทศ.....	147
ตารางที่ 19 แสดงสถานภาพของผู้ทรงคุณวุฒิ.....	177
ตารางที่ 20 ผลการประเมินความเหมาะสมของ (ร่าง) แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตาม แนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา.....	178
ตารางที่ 21 แสดงสถานภาพของผู้ทรงคุณวุฒิ.....	214
ตารางที่ 22 ผลการประเมินคุณภาพของ (ร่าง) คู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็น พลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา.....	215

สารบัญรูปภาพ

ภาพที่ 1 แผนภาพแสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย	7
ภาพที่ 2 แสดงกระบวนการบริหารแบบ POSDCoRB	12
ภาพที่ 3 แสดงวงจรการบริหารงานคุณภาพแบบ Deming Cycle หรือ PDCA.....	14
ภาพที่ 4 แสดงกระบวนการบริหารแบบ PIE	17
ภาพที่ 5 แสดงขั้นตอนการดำเนินงานในการกำหนดโครงสร้างสถานักเรียน	34
ภาพที่ 6 แสดงขั้นตอนการจัดประชุมสถานักเรียน	35
ภาพที่ 7 แสดงกระบวนการบูรณาการกิจกรรมสถานักเรียนเข้ากับกลุ่มสาระการเรียนรู้.....	36

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเป็นพลเมือง (Citizenship) เป็นคำที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จได้ ไม่ใช่เพียงแต่มีรัฐธรรมนูญที่ดีเท่านั้น แต่ประชาชนจะต้องเป็น “พลเมือง” ตามระบอบประชาธิปไตยด้วย กล่าวคือ มีสมาชิกของสังคมที่ใช้สิทธิเสรีภาพโดยมีความรับผิดชอบ เคารพสิทธิผู้อื่น เคารพความแตกต่าง เคารพกติกา ในนานาประเทศ อาทิ ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศเยอรมนีจัดให้มีการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง (Civic Education) ขึ้นมา และประสบความสำเร็จในการสร้างพลเมือง จนเป็นตัวอย่างให้กับประเทศต่างๆ และปัจจุบัน การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองได้ กลายเป็นปัจจัยความสำเร็จในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศต่างๆทั่วโลก (วรากรณ์ สามโกเศศ, 2554)

ประเทศที่มีระบอบประชาธิปไตยที่มั่นคงในปัจจุบันและได้ชื่อว่าเป็นประเทศต้นแบบประชาธิปไตย เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส หรือเยอรมนี ต่างก็เคยประสบปัญหาหรือล้มเหลว ด้านการปกครองระบอบประชาธิปไตยกันมาแล้วทั้งสิ้น ซึ่งปัจจัยที่ทำให้ระบอบประชาธิปไตยสำเร็จคือ “ระบบ” และ “คน” แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ “คน” กล่าวคือ หากในระบอบประชาธิปไตยมีรัฐธรรมนูญที่ดี แต่คนใช้รัฐธรรมนูญไม่เป็นหรือไม่เคารพ ก็จะทำให้เกิดปัญหาตามมาในที่สุด โดยที่ผ่านมา ประเทศต้นแบบประชาธิปไตยดังกล่าวได้แก้ปัญหาโดยการพัฒนาคอนซิเมนต์ “ความเป็นพลเมือง” หรือการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง (Civic Education) จนทำให้เกิดการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่สำเร็จได้ (ปริยญา เทวานฤมิตรกุล, 2555)

ประเทศไทยจัดว่าพัฒนากระบวนการประชาธิปไตยมารวม 80 ปี แต่ยังคงมีปัญหาของการถอยกลับไปสู่ยุคที่เรียกว่า ขาดความเป็นประชาธิปไตย หากประชาธิปไตยมีความเป็นพลเมืองในแนวคิด ย่อมจะส่งผลต่อการเสริมสร้างความก้าวหน้าของกระบวนการประชาธิปไตยได้มากขึ้น (ถวิลวดี บุรีกุล, 2555)

ปัญหาประชาธิปไตยของไทยในปัจจุบันเกิดจากการที่ประชาชนไม่มีความเป็นพลเมือง เห็นได้จากการที่ประชาชนไม่มีจิตสำนึกความเป็นพลเมือง เป็นแต่เพียงผู้อยู่ใต้ระบอบอุปถัมภ์หรือชนชั้นปกครองใหม่ที่มาจากการเลือกตั้ง และที่สำคัญคือเกิดความแตกแยกในสังคม ประชาชนไม่ยอมรับความแตกต่างและไม่เคารพสิทธิเสรีภาพของกันและกัน ความเห็นที่ต่างกันจึงนำไปสู่ความแตกแยกพรรคการเมืองและการเลือกตั้งจึงกลายเป็นสิ่งที่ทำให้สังคม ชุมชน หรือครอบครัวแตกแยกกัน แต่ละคนใช้สิทธิเสรีภาพตามใจชอบ โดยมีได้คำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม (ปริยญา เทวานฤมิตรกุล, 2555)

จะเห็นได้ว่า “คน” ในระบอบประชาธิปไตยจะต้องมี “ความเป็นพลเมือง” จึงจะทำให้ประชาธิปไตยสำเร็จได้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จึงกำหนดเป็นแนวนโยบายแห่งรัฐเกี่ยวกับการสร้างความเป็นพลเมือง ความตอนหนึ่งไว้ว่า “รัฐพึงส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นพลเมืองที่ดี มีคุณภาพและความสามารถสูงขึ้น” (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ, 2560)

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญได้กล่าวถึงหน้าที่ของปวงชนชาวไทยไว้ว่า บุคคลมีหน้าที่ “พิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” เด็กและเยาวชนจึงเป็นกำลังสำคัญในวันข้างหน้า ที่จะพัฒนาประเทศให้เจริญและสืบทอดความเป็นชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ตลอดจนการอนุรักษ์ทรัพยากรของชาติ กระบวนการพัฒนาเด็กและเยาวชนจึงต้องดำเนินอย่างต่อเนื่อง และจำเป็นต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างเหมาะสมและรอบด้าน ทั้งกาย ใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม และพฤติกรรมที่เหมาะสมตามวัย มีความเป็นพลเมือง กล้าคิดและกล้าแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ตามวิถีประชาธิปไตย

การศึกษาจึงนับว่าเป็นกระบวนการสำคัญในการเสริมสร้างให้เด็กและเยาวชนรู้จักหน้าที่ของตน ซึ่งปรากฏอยู่ในหน้าที่ของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 54 ที่ว่า “รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” และมีวัตถุประสงค์ว่า “การศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ตามความถนัดของตน และมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ”

สถาบันการศึกษานับว่าเป็นสถานที่ที่สำคัญแห่งหนึ่งในการขับเคลื่อนการกระบวนการส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญให้บรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกส่วนที่เกี่ยวข้องในการยกระดับคุณภาพการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา และหน่วยงานสนับสนุนต่างๆ ทั้งทางด้านวิชาการและด้านการใช้ชีวิตในสังคม

กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ตระหนักถึงความสำคัญของเด็กและเยาวชนในด้านการส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย จึงขับเคลื่อนการดำเนินงานกิจกรรมสภานักเรียน ซึ่งเปรียบเสมือนเวทีสำหรับฝึกให้นักเรียนเป็นนักประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ได้เรียนรู้บทบาทหน้าที่ความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย อันได้แก่ การยอมรับ สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม รวมทั้งหลักธรรมาภิบาล การมีจิตอาสาและพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร ดังนั้น กิจกรรมสภานักเรียนจึงเป็นการปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตยและความเป็นพลเมืองที่ดี ผ่านกระบวนการกิจกรรมและการดำเนินงานตามวิถีประชาธิปไตย

สำนักพัฒนากิจกรรมนักเรียน ได้กล่าวถึงกิจกรรมสถานักเรียนไว้ว่า สถานักเรียนเป็นกิจกรรมสำคัญในการพัฒนานักเรียนให้มีภาวะผู้นำที่ใช้กระบวนการประชาธิปไตยและนำหลักธรรมาภิบาลมาดำเนินงาน โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญของสถานักเรียน คือ การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องกระบวนการประชาธิปไตย วิธีประชาธิปไตย การเป็นผู้นำ การทำงานเป็นทีม และการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพัฒนาโรงเรียน จึงใช้กระบวนการประชาธิปไตยอันเป็นวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันในโรงเรียน เป็นกลไกในการดำเนินงาน มุ่งเน้นให้นักเรียนได้ซึมซับ และคุ้นเคยกับความ เป็นประชาธิปไตย มีคารวธรรม ปัญญาธรรม สามัคคีธรรม ในการสร้างความสงบสุขในสังคม ตั้งแต่ระดับครอบครัว โรงเรียน ชุมชนไปจนถึงสังคมและประเทศ สถานักเรียนจึงเป็นรากฐานที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้เติบโตขึ้น เป็นพลังที่เข้มแข็งในการสร้างสรรค์ความเป็นประชาธิปไตยในโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558a)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้กำหนดมาตรการและแนวทางในการดำเนินงานกิจกรรมสถานักเรียนไว้ โดยให้สถานศึกษาดำเนินการจัดตั้งสถานักเรียน 1 สภา ส่งเสริมสนับสนุน สถานักเรียนได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558b)

ปัจจุบัน กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้พยายามส่งเสริมให้สถานศึกษาดำเนินกิจกรรมสถานักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม โดยจัดให้มีการประเมินเพื่อคัดเลือก “โรงเรียนต้นแบบสถานักเรียน” ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเป็นการยกย่อง เชิดชูเกียรตินักเรียน ครู ผู้บริหาร ที่มีความมุ่งมั่นตั้งใจดำเนินงานกิจกรรมสถานักเรียน มีผลงานได้รับการยอมรับเป็นที่ประจักษ์ต่อสาธารณชนมาอย่างต่อเนื่อง สามารถเป็นแบบอย่างและเป็นเครือข่าย ช่วยสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินงานสถานักเรียนให้แก่โรงเรียนอื่นๆได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559)

นอกจากนี้ การแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมนักเรียน โดยสำนักพัฒนากิจกรรมนักเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ดำเนินการจัดขึ้นเพื่อให้ครู นักเรียน ได้รับการพัฒนาทักษะทางด้านวิชาการ วิชาชีพ ดนตรี นาฏศิลป์ ศิลปะ เห็นคุณค่าและเกิดความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รักและหวงแหนในมรดกทางวัฒนธรรมของไทย และเป็นการเปิดเวทีให้เด็กได้แสดงออกตามความสามารถของตนเองอย่างอิสระและสร้างสรรค์ ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ รวมทั้งการใช้กิจกรรมเป็นสื่อเพื่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม เสริมสร้างวิถีประชาธิปไตย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร ได้ส่งเสริมให้มีการแข่งขันสถานักเรียน โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับประถมศึกษา , ระดับขยายโอกาสทางการศึกษา และระดับมัธยมศึกษา และประกวดทั้งในระดับเขตพื้นที่ ระดับภาค และระดับชาติ โดยจัดอยู่ในกลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560b)

แม้จะมีการส่งเสริมให้มีกระบวนการดำเนินกิจกรรมสถานักเรียนผ่านการแข่งขันและการประกวดในโครงการต่างๆแล้วก็ตาม แต่สถานศึกษาหลายแห่งยังส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมสถานักเรียนไม่ชัดเจนและเป็นระบบ ขาดความรู้ความเข้าใจ อีกทั้งยังขาดงบประมาณในการดำเนินการ และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในพื้นที่ยังคงให้ความสำคัญกับสถานักเรียนไม่มากเท่าที่ควร ตลอดจนบุคลากรไม่ค่อยให้ความร่วมมือ หรือขาดความสามารถในการเข้าร่วมแข่งขันหรือมีส่วนร่วมในระดับเขตพื้นที่ขึ้นไป สืบเนื่องจากการเข้าร่วมแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมนักเรียน ครั้งที่ 67 ปีการศึกษา 2560 ซึ่งมีจำนวนสถานศึกษาที่เข้าร่วมแข่งขันน้อยเมื่อเทียบกับการแข่งขันในรายการอื่นๆ อาทิ โรงเรียนในเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 เฉพาะจังหวัดสมุทรปราการ มีสถานศึกษาที่เข้าร่วมการแข่งขันศิลปหัตถกรรมนักเรียน ครั้งที่ 67 ปีการศึกษา 2560 ถึง 61 โรงเรียน แต่มีเพียง 7 โรงเรียนเท่านั้น ที่เข้าร่วมการแข่งขันรายการกิจกรรมสถานักเรียน (สำนักพัฒนา กิจกรรมนักเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560)

ส่วนการประกวดโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียน ประจำปี 2560 ได้กำหนดให้สถานศึกษาที่ประสงค์จะเข้าร่วมการประกวดส่งเอกสารตามหลักเกณฑ์เพื่อเข้ารับการแข่งขัน โดยพบว่าสถานศึกษาทั่วประเทศ ส่งเอกสารและผ่านการประเมินเพียง 40 โรงเรียนเท่านั้น ซึ่งนับว่าเป็นจำนวนที่น้อย เมื่อเทียบกับจำนวนสถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนทั่วประเทศ ที่มีมากกว่า 30,000 โรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560a)

จากปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าสถานศึกษาหลายแห่งยังส่งเสริมกิจกรรมสถานักเรียนไม่มากเท่าที่ควร หรือบางแห่งยังขาดการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมสถานักเรียนอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง แม้ว่าสำนักพัฒนา กิจกรรมนักเรียนจะได้ผลิตคู่มือแนวทางการปฏิบัติงานกิจกรรมสถานักเรียน เพื่อใช้เป็นกรอบและแนวทางการปฏิบัติงานกิจกรรมสถานักเรียนสำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาแล้วก็ตาม แต่คู่มือดังกล่าวเน้นที่ผู้ปฏิบัติงานระดับสถานศึกษาเป็นสำคัญ จึงไม่ครอบคลุมบทบาทหน้าที่ระดับผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นหน่วยส่งเสริม สนับสนุน และการดำเนินงานเชิงนโยบาย ตลอดจนการนิเทศ กำกับติดตาม และประเมินผลอย่างมีประสิทธิภาพ

จากความสำคัญข้างต้น ผู้บริหารสถานศึกษานับว่าเป็นบุคลากรที่สำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมสถานักเรียนในสถานศึกษาให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อตอบสนองให้เด็กและเยาวชนเป็นพลเมืองดี มีคุณธรรม มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ผู้วิจัยจึงมุ่งที่จะศึกษาและพัฒนาคู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อเป็นกรอบและแนวทางสำหรับการบริหารงานสถานักเรียนอย่างเป็นรูปธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้ปฏิบัติงานต่อไป

1.2 คำถามของการวิจัย

1.2.1 แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษามีอะไรบ้าง

1.2.2 คู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาควรเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

1.3.2 เพื่อพัฒนาคู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

1.4 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1.4.1 **การบริหารงานสถานักเรียน** หมายถึง การบริหารงานแบบ PIE ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การนำแผนสู่การปฏิบัติ (Implementation) และการประเมินผล (Evaluation) ด้านงานสถานักเรียน

1.4.2 **ความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย** หมายถึง สมาชิกของสังคมที่มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติ ค่านิยม และพฤติกรรมในด้านการใช้สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของประชาชนโดยยึดหลักการทางประชาธิปไตย ซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรมที่แสดงออก 3 ลักษณะ ได้แก่

1.4.2.1 **เคารพธรรม (Respect for Individuals)** ประกอบด้วย การเคารพในสิทธิและหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น ไม่เบียดเบียนหรือละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น การเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น ยอมรับความแตกต่าง มีอิสรภาพ การเคารพเสรีภาพและความเสมอภาค การเคารพกฎระเบียบสังคม ประเพณีวัฒนธรรม กฎเกณฑ์ทางสังคม กฎหมายและข้อบังคับ

1.4.2.2 **สามัคคีธรรม (Sharing, Participating, and Co-operating)** ประกอบด้วย ความเสียสละ การประสานประโยชน์ การยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง มีจิตสำนึกสาธารณะ ความร่วมมือกันทำงาน ไม่หลีกเลียงหรือเอาเปรียบผู้อื่น ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง ต่อครอบครัว ต่อท้องถิ่น ต่อชาติ ความสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ตระหนักว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีส่วนร่วมและไว้วางใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ถ้าที่นี้จะต่อต้านระบอบอื่น

1.4.2.3 **ปัญญาธรรม (Faith in the Method of Intelligence)** การใช้เหตุผลในการตัดสินใจ ไม่ลำเอียง มีใจเป็นกลาง ใช้สติปัญญาไตร่ตรอง วิเคราะห์ด้วยความรอบคอบ มีความสุจริต และยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม

1.4.3 แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย
หมายถึง ขั้นตอนการวางแผน วิธีการนำแผนสู่การปฏิบัติ และวิธีการประเมินผล ด้านงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรม 3 ด้าน ได้แก่ กิจกรรมด้านคารวธรรม กิจกรรมด้านสามัคคีธรรม และกิจกรรมด้านปัญญาธรรม

1.4.4 คู่มือการบริหารงานสถานักเรียน หมายถึง เอกสารที่เป็นแนวทางในการบริหารงานสถานักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาการพัฒนาคู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา ดังนี้

1.5.1 การบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย

1.5.1.1 การบริหารงานแบบ PIE (Newby, 2000)

- ก. Planning (การวางแผน)
- ข. Implementation (การนำแผนสู่การปฏิบัติ)
- ค. Evaluation (การประเมินผล)

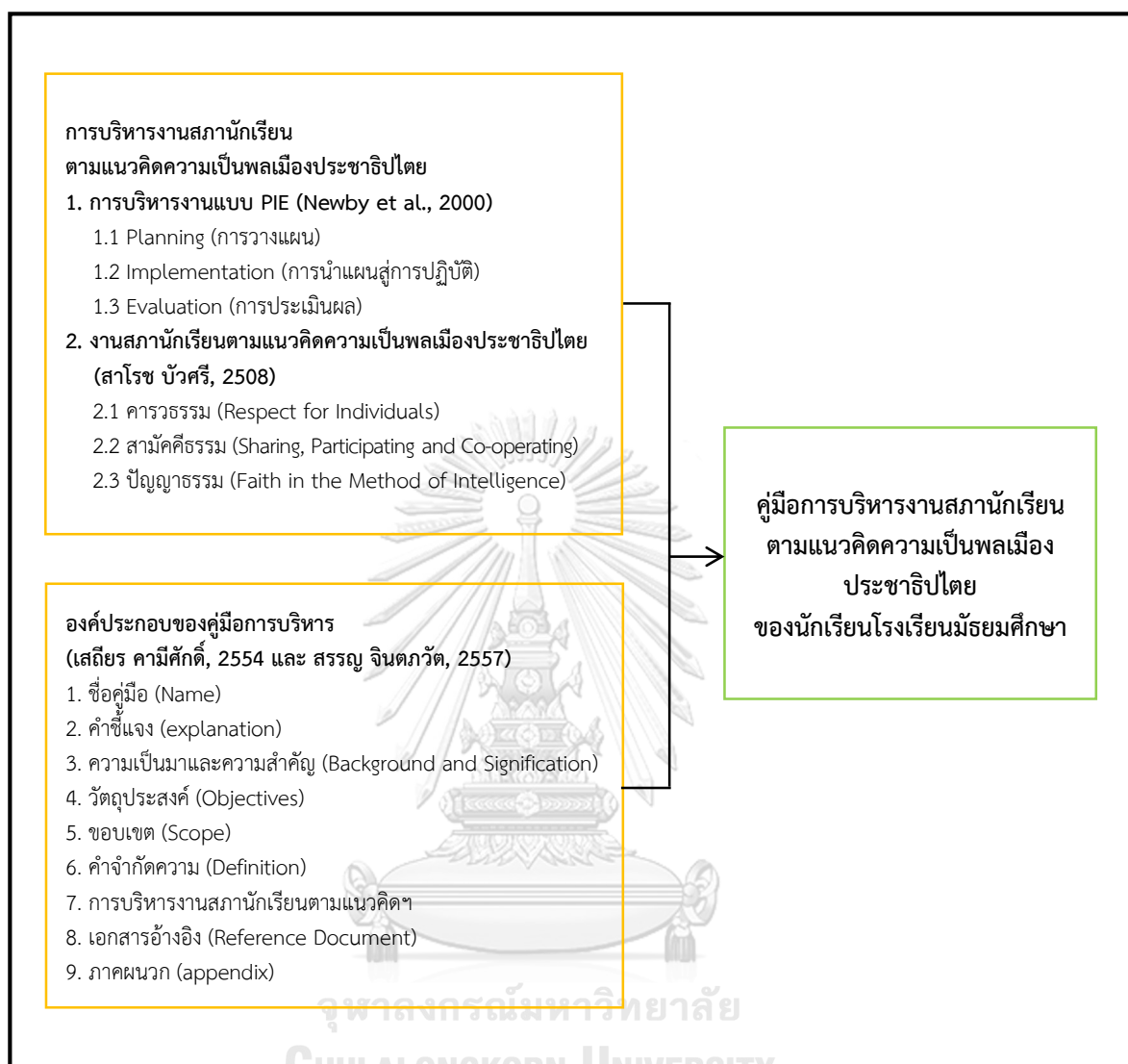
1.5.1.2 งานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย

(สาโรช บัวศรี, 2508) อ้างถึงใน (สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2553)

- ก. คารวธรรม (Respect for Individuals)
- ข. สามัคคีธรรม (Sharing, Participating and Co-operating)
- ค. ปัญญาธรรม (Faith in the Method of Intelligence)

1.5.2 องค์ประกอบของคู่มือ (เสถียร คามิศักดิ์, 2554) และ (สรบุญ จินตภวัต, 2557)

- 1.5.2.1 ชื่อคู่มือ (Name)
- 1.5.2.2 คำชี้แจง (Explanation)
- 1.5.2.3 ความเป็นมาและความสำคัญ (Background and Signification)
- 1.5.2.4 วัตถุประสงค์ (Objectives)
- 1.5.2.5 ขอบเขต (Scope)
- 1.5.2.6 คำจำกัดความ (Definition)
- 1.5.2.7 การบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย
- 1.5.2.8 เอกสารอ้างอิง (Reference Document)
- 1.5.2.9 ภาคผนวก (appendix)

ภาพที่ 1 แผนภาพแสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

1.6 ขอบเขตการวิจัย

1.6.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเฉพาะแนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา และพัฒนาคู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา เฉพาะที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เท่านั้น

1.6.2 ขอบเขตด้านประชากร

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเฉพาะโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ได้รับรางวัลโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียน ระดับประเทศ ระหว่างปี 2559 - 2561 ซึ่งรางวัลแบ่งตามภูมิภาคของประเทศไทย ตามประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งสิ้น 12 โรงเรียน

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.7.1 นักเรียนได้รับการส่งเสริมและพัฒนาความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยผ่านกระบวนการกิจกรรมและการดำเนินงานของสถานักเรียน

1.7.2 ครูผู้ปฏิบัติงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องสามารถนำแนวทางการดำเนินกิจกรรมสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยไปใช้อย่างเป็นรูปธรรม

1.7.3 ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำแนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยไปใช้ส่งเสริมและสนับสนุนในการวางแผน การนำแผนสู่การปฏิบัติ และการประเมินผล ตลอดจนประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบทของสถานศึกษา

1.7.4 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถนำแนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยไปใช้ในการส่งเสริม สนับสนุน กำกับ ติดตาม และประเมินผล การดำเนินงานสถานักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาคู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา และเพื่อพัฒนาคู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา มีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักการบริหารสถานศึกษา

- 1.1 ความหมายของการบริหาร
- 1.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร
- 1.3 ความหมายของการบริหารสถานศึกษา
- 1.4 แนวคิดและหลักการบริหารสถานศึกษา
- 1.5 บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา

ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับสถานักเรียน

- 2.1 ความหมายของสถานักเรียน
- 2.2 หลักการจัดตั้งสถานักเรียน
- 2.3 วัตถุประสงค์ของสถานักเรียน
- 2.4 บทบาทหน้าที่ของสถานักเรียน
- 2.5 แนวทางการดำเนินงานสถานักเรียน
- 2.6 การประเมินโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียน

ตอนที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

- 3.1 แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย
- 3.2 แนวคิดเกี่ยวกับพลเมืองประชาธิปไตย
- 3.3 แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย
- 3.4 หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย

ตอนที่ 4 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคู่มือการบริหารงาน

- 4.1 ความหมายของคู่มือ
- 4.2 ความสำคัญของคู่มือ
- 4.3 ประเภทของคู่มือ
- 4.4 องค์ประกอบของคู่มือ
- 4.5 หลักการเขียนคู่มือ

ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษา

1.1 ความหมายของการบริหาร

เกรก (Gregg, 1957) กล่าวว่า กระบวนการทั้งหมดของการใช้ทรัพยากรที่เตรียมไว้อย่างเหมาะสม คือ คน เงิน และวัสดุอุปกรณ์

ปีเตอร์สัน โพลว์แมน และ ดิคเกตต์ (Peterson, Plowman and Trickett, 1962) ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า เป็นเทคนิคการทำงาน คือ การตัดสินใจของกลุ่มโดยมีความมุ่งหมายและจุดประสงค์

เลน และคณะ (Lane and Others, 1967) ให้ความหมายว่า การบริหารเป็นศิลปะผู้บริหารที่มีศิลปะเท่านั้นจึงจะประสบความสำเร็จในการทำงาน

อรุณ รักษธรรม (2547: 18) ได้ให้ความหมายของการบริหาร คือ การทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป เพื่อให้เกิดความสำเร็จร่วมกัน โดยยึดหลักประหยัดและประสิทธิภาพความสำเร็จนั้นจะต้องเป็นที่พึงพอใจของผู้รับบริการต่างๆ

สาคร สุขศรีวงศ์ (2550: 25-26) กล่าวว่า ได้มีนักวิชาการทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศหลายท่าน ได้รวบรวมความหมายเกี่ยวกับการบริหารว่า คำว่า การบริหารงาน ในภาษาอังกฤษ มีคำใช้อยู่สองคำ คือ คำว่า Administration และ Management ความแตกต่างของคำสองคำนี้อยู่ที่ว่า Administration มักจะเน้นในเรื่องนโยบาย ในขณะที่คำว่า Management นั้นเป็นการนำเอานโยบายไปปฏิบัติจัดทำ หรือระดับปฏิบัติการ แต่หากพิจารณาในด้านความนิยมในการนำคำมาใช้แล้ว จะพบว่า คำว่า Administration นิยมนำไปใช้ในทางการบริหารราชการและคำว่า Management นิยมใช้ในทางการบริหารธุรกิจ แต่อย่างไรก็ตาม คำสองคำนี้อาจใช้แทนกันได้และหมายถึงการบริหารเช่นเดียวกัน

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2551: 13) ได้ให้ความหมายของการบริหาร ไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การกระทำต่างๆ ที่มีผู้กระทำตั้งแต่สองคนขึ้นไป ร่วมมือกันทำให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยใช้กระบวนการทำอย่างมีระเบียบ ทรัพยากร และเทคนิคต่างๆที่เหมาะสม

จากการศึกษาความหมายของการบริหาร จึงพอสรุปได้ว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการดำเนินงานอย่างมีศิลปะในการใช้ทรัพยากรทางการบริหาร ได้แก่ คน (Man) , ทุน (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และการจัดการ (Management) เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายและบรรลุมัตถุประสงค์ขององค์กร

1.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

Luther H. Gulick และ Lyndall Urwick (Gulick, 1973) ได้รวบรวมแนวคิดทางด้านการบริหารต่าง ๆ เอาไว้ในหนังสือชื่อ “Paper on the Science of Administration” โดยเสนอแนวคิดกระบวนการบริหาร ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีชื่อว่า “POSDCoRB” ภาระหน้าที่ที่สำคัญของนักบริหาร 7 ประการ คือ

1. P = Planning (การวางแผน) เป็นการวางแผนโครงการกิจกรรมซึ่งเป็นการเตรียมการก่อนลงมือปฏิบัติ เพื่อให้การดำเนินการสามารถบรรลุเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. O = Organizing (การจัดองค์การ) เป็นการกำหนดโครงสร้างขององค์การ โดยพิจารณาให้เหมาะสมกับงาน เช่น การแบ่งงาน (Division of Work) เป็นกรม กอง หรือแผนก โดยอาศัยปริมาณงาน คุณภาพงาน หรือจัดตามลักษณะเฉพาะของงาน (Specialization)
3. S = Staffing (การจัดบุคลากรปฏิบัติงาน) เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์การนั่นเอง ทั้งนี้เพื่อให้บุคลากรมาปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับการจัดแบ่งหน่วยงานที่กำหนดไว้
4. D = Directing (การอำนวยการ) เป็นภารกิจในการใช้ศิลปะในการบริหารงาน เช่น ภาวะผู้นำ (Leadership) มนุษยสัมพันธ์ (Human Relations) การจูงใจ (Motivation) และการตัดสินใจ (Decision making) เป็นต้น
5. Co = Coordinating (การประสานงาน) เป็นการประสานให้ส่วนต่าง ๆ ของกระบวนการทำงานมีความต่อเนื่องกัน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และราบรื่น
6. R = Reporting (การรายงาน) เป็นกระบวนการและเทคนิคของการแจ้งให้ผู้บังคับบัญชาตามชั้นได้ทราบถึงผลการปฏิบัติงาน โดยที่มีความสัมพันธ์กับการติดต่อสื่อสารในองค์การอยู่ด้วย
7. B = Budgeting (การงบประมาณ) เป็นภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนการทำบัญชีการควบคุมเกี่ยวกับการเงินและการคลัง

ภาพที่ 2 แสดงกระบวนการบริหารแบบ POSDCoRB

ปราชาญา กล้าผจญ และสมศักดิ์ คงเที่ยง (ปราชาญา กล้าผจญ และ สมศักดิ์ คงเที่ยง, 2545) กล่าวว่า กระบวนการบริหารที่สำคัญมีอยู่ 5 ประการ ได้แก่

1. การวางแผน (Planning) เกี่ยวข้องกับการตั้งจุดประสงค์ และวางแผนว่าจะทำให้จุดประสงค์ที่ตั้งไว้นั้นบรรลุผลสำเร็จได้อย่างไร จะต้องทำอะไรบ้าง ใครจะต้องทำอะไรบ้าง จะทำให้สำเร็จได้ที่ตรงไหนอย่างไร ในขั้นแรกของการวางแผนนั้น จะเป็นกรเลือกเป้าหมายขององค์กรนั้น จะมีการกำหนดเป้าหมายย่อย สำหรับหน่วยงานย่อยขององค์กร ผู้บริหารระดับสูงจะเป็นผู้วางแผนกลยุทธ์ (Strategic Plan) ส่วนผู้บริหารระดับกลางและระดับต้น จะเป็นผู้กำหนดแผนปฏิบัติการ (Operational/Action Plan) โดยปกติ แผนกลยุทธ์นั้นมักจะเป็นแผนระยะยาว อาจจะเป็น 5 ปี หรือ 10 ปี ส่วนแผนปฏิบัติการนั้นเป็นแผนดำเนินการในระยะสั้นๆ

2. การจัดองค์กร (Organizing) เมื่อผู้บริหารการศึกษาได้กำหนดเป้าหมายและพัฒนาแผนงานหรือโปรแกรมต่างๆ ขึ้นมาเพื่อให้บรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายแล้ว ก็ต้องมีการออกแบบและพัฒนาองค์กรขึ้นมา องค์กรที่แตกต่างกัน ก็มีเป้าหมายที่ต่างกัน

3. การอำนวยการ (Directing) เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเป็นผู้นำ ได้แก่ การใช้ความสามารถในการสื่อสาร การจูงใจพนักงาน การจัดสินใจ การแก้ปัญหาในหน่วยงาน เพื่อมุ่งให้งานสำเร็จตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

4. การควบคุม (Controlling) เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบ 3 อย่างคือ การกำหนดมาตรฐานของการปฏิบัติงาน การวัดผลการปฏิบัติงาน และการแก้ไขผลการปฏิบัติงานใดๆ ที่ไม่เป็นไปตามแผนปฏิบัติงาน

5. การจัดบุคคลลงสู่หน่วยงาน (Staffing) เป็นหน้าที่ทางการบริหารงานบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการสรรหาและบรรจุบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมในการปฏิบัติงานต่างๆ ขององค์กร

Edward W. Deming (Deming, 1986) ได้กล่าวถึงการบริหารคุณภาพโดยใช้การบริหารตาม “วงจรเดมมิ่ง (Deming Cycle)” หรือที่รู้จักกันในชื่อ PDCA ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่

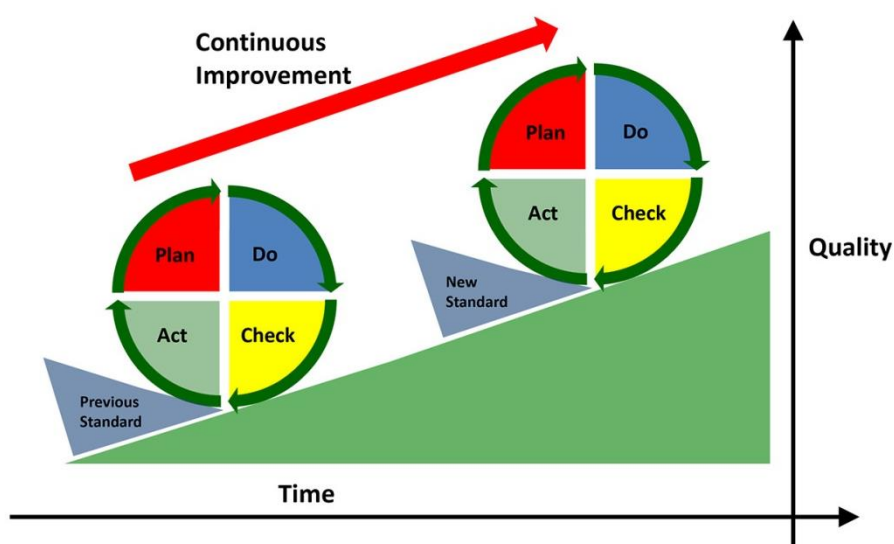
1. การจัดทำและวางแผน (Plan) ได้แก่ การทำความเข้าใจวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนแล้วกำหนดหัวข้อควบคุม (Control Item) ซึ่งตามปกติได้แก่ Q-C-D-S-M-E (Quality – Cost – Delivery – Safety – Morale -Environment), การกำหนดเป้าหมายที่ต้องการบรรลุให้แก่หัวข้อควบคุมแต่ละข้อ และการกำหนดวิธีการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

2. การปฏิบัติตามแผน (Do) ได้แก่ การหาความรู้เกี่ยวกับวิธีดำเนินการนั้นด้วยวิธีการฝึกอบรมหรือศึกษาด้วยตนเอง, การดำเนินการตามวิธีที่กำหนด และเก็บรวบรวมบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องและผลลัพธ์ของหัวข้อควบคุม

3. การติดตามประเมินผล (Check) ได้แก่ การตรวจสอบว่าการปฏิบัติงานเป็นไปตามวิธีการทำงานมาตรฐานหรือไม่, การตรวจสอบว่าค่าที่วัดได้ (ของตัวแปรที่เกี่ยวข้อง) อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานหรือไม่ และการตรวจสอบว่า (ของหัวข้อควบคุม) ได้ตามเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่

4. การกำหนดมาตรการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้ไม่เป็นไปตามแผน (Act) ได้แก่ การปฏิบัติงานไม่เป็นไปตามวิธีการทำงานมาตรฐาน ก็หามาตรการแก้ไข, ผลลัพธ์ที่ได้ไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง ก็ค้นหาสาเหตุและแก้ไขที่ต้นตอเพื่อมิให้เกิด ปัญหาซ้ำซ้อนขึ้นอีก และการปรับปรุงกระบวนการทำงานและเอกสารวิธีทำงานมาตรฐาน

เมื่อการดำเนินงานตามวงจร Deming Cycle ครบรอบ ก็จะก่อให้เกิดมาตรฐานใหม่และเป็นแรงส่งสำหรับการดำเนินงานในรอบต่อไป วงจรนี้จะดำเนินการอย่างต่อเนื่องและก่อให้เกิดการปรับปรุงและสร้างมาตรฐานใหม่ให้สูงขึ้นกว่าเดิม ดังแสดงในภาพ

ภาพที่ 3 แสดงวงจรการบริหารงานคุณภาพแบบ Deming Cycle หรือ PDCA

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันทั่วโลกว่า กลยุทธ์ในการบริหารที่ดีที่สุดอย่างหนึ่งคือการมุ่งเน้นคุณภาพ และในปัจจุบันคุณภาพเป็นเรื่องของความพึงพอใจของลูกค้าหรือผู้รับบริการ ความหมายของคุณภาพจึงมุ่งให้ลูกค้าพึงพอใจหรือตรงตามความต้องการของลูกค้า ในทางการศึกษา ลูกค้ายหมายถึง ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

มักซ์ เวเบอร์ (Weber, 1947) ได้เสนอแนวคิดการบริหารองค์การขนาดใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับขนาดขององค์การระบบราชการ จึงทำให้ Bureaucracy กลายเป็นแนวคิดระบบราชการในที่สุด โดยแนวคิดของ แม็ก เวเบอร์ มีหลักการพื้นฐานในการบริหารงาน 7 ประการ คือ

1. หลักลำดับชั้น (Hierarchy)

หลักการนี้ มีเป้าหมายที่จะทำให้องค์การต้องอยู่ภายใต้การควบคุม โดยเชื่อว่า การบริหารที่มีลำดับชั้น จะทำให้ระบบการสั่งการและการควบคุมมีความรัดกุม ทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพการบริหารที่เน้นกฎเกณฑ์และขั้นตอนมีความเหมาะสมในช่วงศตวรรษที่ 19-20 แต่เมื่อสถานการณ์โลกเปลี่ยนไปการบริหาร

2. ความสำนึกแห่งความรับผิดชอบ (responsibility)

เจ้าหน้าที่ทุกคนต้องมีความสำนึกแห่งความรับผิดชอบต่อ การกระทำของตนความรับผิดชอบ หมายถึง การรับผิดชอบต่อการกระทำใดๆที่ตนได้กระทำลงไปและความพร้อมที่จะให้มีการตรวจสอบโดยผู้บังคับบัญชาอยู่ตลอดเวลาด้วย

3. หลักแห่งความสมเหตุสมผล (rationality)

ความถูกต้องเหมาะสมของแนวปฏิบัติที่จะนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานให้บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ

ประสิทธิผล (effective) การทำงานหรือการดำเนินกิจการใด ๆ ที่สามารถประสพผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

ประสิทธิภาพ (efficiency) ความสามารถในการที่จะใช้ทรัพยากรบริหารต่าง ๆ ที่มีอยู่ ซึ่งได้แก่ คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ เวลาไปในทางที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินงานนั้นได้มากที่สุด

ประหยัด (economic) ความสามารถในการที่จะประหยัดทรัพยากรบริหาร แต่สามารถที่จะให้บริการ หรือผลิตออกมาให้ได้ระดับเดิม

4. หลักการมุ่งสู่ผลสำเร็จ (achievement orientation)

การปฏิบัติงานใดๆจะต้องมุ่งสู่เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์การเสมอ ผลสำเร็จจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยปัจจัยอย่างน้อย 3 อย่างคือ เจ้าหน้าที่ต้องมีหลักการและวิธีการในการตัดสินใจเลือกหนทางปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง โดยถือหลัก ประสิทธิภาพ หรือ หลักประหยัด, ความมีประสิทธิภาพในการบริหารงานจะเกิดขึ้นต่อเมื่อมีการแบ่งงานกันทำตามความชำนาญเฉพาะด้าน และการบริหารจะได้รับประสิทธิผลสูงสุดต่อเมื่อมีการกำหนดวิธีการปฏิบัติงานที่ถูกต้อง เหมาะสม กับลักษณะงานสถานที่ ช่วงเวลา สภาพแวดล้อม ในทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเป้าหมายหรือผลสำเร็จที่ต้องการ

5. หลักการทำให้เกิดความแตกต่างหรือการมีความชำนาญเฉพาะด้าน (Specialization)

ลักษณะทางโครงสร้างขององค์การแบบระบบราชการ ต้องมีการแบ่งงาน และจัดแผนงาน หรือจัดส่วนงาน (Departmentation) ขึ้นมา เพราะภารกิจการทำงานขององค์การขนาดใหญ่มีจำนวนมากจึงต้องมีการแบ่งงานที่ต้องทำออกเป็นส่วนๆแล้วหน่วยงานมารองรับ

6. หลักระเบียบวินัย (discipline)

ต้องมีการกำหนดระเบียบ วินัย และบทลงโทษ ขึ้นมาเพื่อเป็นกลไกการควบคุมความประพฤติของสมาชิกทุกคนในองค์การ

7. ความเป็นวิชาชีพ (Professionalization)

ผู้ปฏิบัติงานในองค์การราชการ ถือเป็นอาชีพอย่างหนึ่ง และต้องปฏิบัติงานเต็มเวลา ความเป็นวิชาชีพ “รับราชการ” นั้น ผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ตลอดจนตัวบทกฎหมายต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานในภาระหน้าที่ของตนด้วย

Newby, Stepich, Lehman, & Russell (Newby, 2000) ได้นำเสนอ กระบวนการบริหารแบบ PIE ได้แก่ การวางแผน การนำแผนไปสู่การปฏิบัติ และการประเมินผล ดังนี้

1. การวางแผน (Planning) หมายถึง กระบวนการวิเคราะห์และการตัดสินใจของผู้บริหารที่จะกำหนดวิธีการไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นระบบเพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติให้บรรลุผลตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยนำข้อมูลข่าวสาร (Information) ในอดีตมากำหนดหรือช่วยพยากรณ์อนาคต แนวคิดของการวางแผนจึงมีลักษณะเป็น “ศาสตร์” ที่ต้องอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical Information) ที่มีความแม่นยำ เชื่อถือได้ และต้องมีองค์ประกอบที่ชัดเจน และมีความต่อเนื่องกันตามลำดับ เพื่อให้ผู้ใช้แผนมีความรู้และความเข้าใจ เพื่อที่จะนำไปปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จได้ โดยองค์ประกอบของการวางแผนที่สำคัญ คือ

1.1 การกำหนดจุดหมายปลายทาง (Ends) ที่ต้องการบรรลุ มีหลายระดับ คือ 1) จุดมุ่งหมายหรือเป้าประสงค์ (Goals) เป็นการแสดงถึงความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาข้างหน้า ซึ่งจะมองในรูปของผลลัพธ์ (Outcomes) 2) วัตถุประสงค์ (Objective) เป็นผลมาจากการแปลงจุดมุ่งหมาย (Goals) ให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น เพื่อให้ง่ายในการนำไปปฏิบัติ วัตถุประสงค์จึงเป็นการกำหนดผลผลิต (Output) ที่คาดหวังให้เกิดขึ้น และ 3) เป้าหมาย (Targets) เป็นผลมาจากการแปลงวัตถุประสงค์ให้เป็นรูปธรรมในการปฏิบัติงานมากขึ้น เป้าหมายจึงเป็นตัวกำหนดผลลัพธ์สุดท้ายที่เกิดจากการปฏิบัติตามแผน โดยกำหนดเป็นหน่วยนับที่วัดผลได้เชิงปริมาณ และกำหนดระยะเวลาที่จะบรรลุผลสำเร็จด้วย

1.2 วิธีการและกระบวนการ (Means and Process) เป็นองค์ประกอบที่เกิดจากการนำข้อมูลต่างๆมาวิเคราะห์ และกำหนดเป็นทางเลือก (Alternative) เพื่อเป็นแนวทางในการ

ปฏิบัติ หรือกลยุทธ์ (Strategy) ให้บรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ และถ่ายทอดออกมาเป็นแผนงาน (Programs) และโครงการ (Projects) ที่เชื่อมโยงกัน โดยทั่วไปประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ

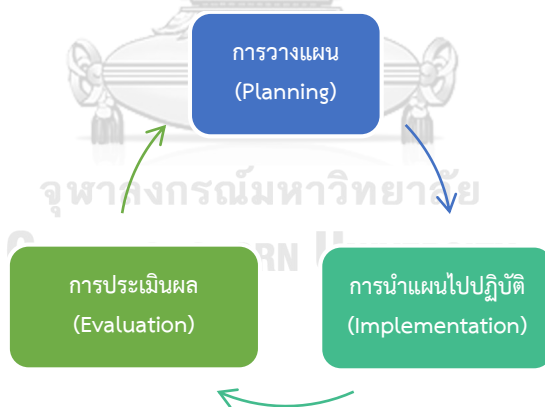
1) กลวิธีการปฏิบัติ หรือมาตรการ (Strategy) ซึ่งเป็นการกำหนดแนวทางการปฏิบัติให้บรรลุจุดหมาย (Ends) ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) แผนงาน (Programs) และโครงการ (Projects) เป็นการกำหนดแนวทางของการกระทำให้เป็นรูปธรรมในการปฏิบัติมากขึ้น โดยทั่วไปจะมีประเด็นของการเขียนที่ชัดเจน ครอบคลุม และเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ

3) ทรัพยากร (Resources) และค่าใช้จ่าย (Cost) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งในการวางแผนและนำไปปฏิบัติ ได้แก่ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ ผู้วางแผนจะต้องระบุให้ชัดเจนและมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ

2. การนำแผนไปปฏิบัติ (Implementation) เป็นองค์ประกอบที่แสดงถึงกรรมวิธีในการตัดสินใจเลือกแผนงานและโครงการไปปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จตามจุดหมาย (Ends) ที่กำหนดไว้ ส่วนของขั้นตอนนี้จะต้องอาศัยกลยุทธ์หลายอย่าง ทั้งกลยุทธ์ภายในและภายนอกองค์การ

3. การประเมินผล (Evaluation) เป็นองค์ประกอบที่แสดงถึงการตรวจสอบการควบคุม และการวัดผลการปฏิบัติตามแผนเพื่อให้ทราบถึงความก้าวหน้า ข้อบกพร่อง หรือข้อจำกัดของแผนนั้นๆ เพื่อจะได้ปรับปรุงแผนให้สามารถนำไปปฏิบัติเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ภาพที่ 4 แสดงกระบวนการบริหารแบบ PIE

จากบทสรุปข้างต้น จะพบว่า หลักการบริหารงานแบบ PIE เป็นหลักการบริหารที่ครอบคลุม หลักการบริหารแบบอื่นๆ เป็นหลักการที่ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติในระดับสถานศึกษา ผู้วิจัยจึงเลือก หลักการบริหารงานแบบ PIE มาใช้ในการวิจัยครั้งนี้

จึงได้กำหนดนิยาม การบริหารงานสถานักเรียน หมายถึง การบริหารงานแบบ PIE โดยประกอบด้วย การวางแผน (Planning), การนำแผนสู่การปฏิบัติ (Implementation) และการประเมินผล (Evaluation)

1.3 ความหมายของการบริหารสถานศึกษา

ณัฐรฎา พวงจันทร์ (ณัฐรฎา พวงจันทร์, 2552) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการบริหาร การพัฒนา และปรับปรุงวิธีการบริหารงานด้านต่างๆ เพื่อนำพาสถานศึกษาสู่ความก้าวหน้า ส่งเสริมความเจริญด้านความคิด ความรู้ ควบคู่กับการสอดแทรกคุณธรรมแก่นักเรียน เพื่อให้ได้นักเรียนที่มีคุณภาพ

ศิลาชัย อ่วงตระกูล (ศิลาชัย อ่วงตระกูล, 2553) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การดำเนินงานร่วมกับกลุ่มบุคคลมีอาชีพและชุมชนในท้องถิ่น เพื่อให้บริการทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคมตามวัตถุประสงค์อย่างมีคุณภาพ

มนตรีพิศ ทรงกิตติพิศาล (มนตรีพิศ ทรงกิตติพิศาล, 2552) ให้ความหมายของการบริหารสถานศึกษา หมายถึง การจัดการส่งเสริม ช่วยเหลือกันของผู้เกี่ยวข้อง ที่จะผลักดันให้แผนยุทธศาสตร์ของสถานศึกษาบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้

ประภาศิริ สุรพันธ์ (ประภาศิริ สุรพันธ์, 2550) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง กิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา ซึ่งภารกิจและขอบข่ายงานในการบริหารสถานศึกษานั้นมีความคล้ายคลึงกัน ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดเป็นแนวทางในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกเป็น 4 งาน คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป

สุฤทธิ บุญนาค (สุฤทธิ บุญนาค, 2547) กล่าวว่า การบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาก็คือการดำเนินงานของกลุ่มบุคคลเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยในโรงเรียนมัธยมศึกษาถือว่าผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารที่จะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและภารกิจที่ต้องรับผิดชอบในด้านการบริหารโรงเรียนและสามารถปฏิบัติการกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

พระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา ("พระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา," 11 มิถุนายน 2546) มาตรา 4 กำหนดไว้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษา หมายความว่า บุคคลซึ่งปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาอื่นที่จัดการศึกษาปฐมวัยขั้นพื้นฐาน หรืออุดมศึกษาต่ำกว่าปริญญาทั้งของรัฐและเอกชน

สมาคมเพื่อการศึกษาของเด็กแห่งชาติ (National association for the education of young children, 2005: 1-4) ได้ให้ความหมายของผู้บริหารสถานศึกษาว่าเป็นบุคคลผู้รับผิดชอบในการวางแผน การปฏิบัติตามแผน และประเมินผลการปฏิบัติงาน เป็นผู้มีความสามารถในการเป็นผู้นำ และบริหารจัดการ เป็นผู้สนับสนุนส่งเสริมให้องค์กรโปร่งใส เป็นที่เป็นที่ยอมรับในคุณค่าขององค์กร เป็นผู้มิวิสัยทัศน์กว้างไกลและดำเนินการให้สัมฤทธิ์ผลตามวิสัยทัศน์นั้น และเป็นผู้จัดทำระบบการ

ดำเนินงานตามพันธกิจขององค์กร ผู้บริหารอาจมีชื่อเรียกหลายอย่าง เช่น ผู้อำนวยการ ผู้จัดการ ผู้บริหาร ผู้จัดการ ครูใหญ่ เป็นต้น

จากการศึกษาความหมายของการบริหารสถานศึกษา จึงพอสรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการดำเนินงานอย่างมีศิลปะในการใช้ทรัพยากรทางการบริหารมาดำเนินงานต่างๆภายในสถานศึกษา เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้และสามารถให้บริการทางการศึกษาแก่สังคมได้อย่างมีคุณภาพ

จะเห็นได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษา จึงถือเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการสถานศึกษาให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะการบริหาร สามารถตัดสินใจ สั่งการ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษา คือบุคคลซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา โดยรับผิดชอบในการวางแผน การปฏิบัติตามแผน และการประเมินผลการปฏิบัติงานภายในสถานศึกษา ต้องมีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะทางการบริหาร สามารถตัดสินใจ สั่งการ ตลอดจนแสดงบทบาทในการบริหารสถานศึกษา เพื่อให้การดำเนินงานของสถานศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

1.4 แนวคิดและหลักการบริหารสถานศึกษา

การบริหารงานในสถานศึกษาตามแนวทางที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ที่กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ในด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2544) กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรคำนึงถึงหลักการบริหาร โดยประการแรก ต้องมีเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาที่ชัดเจน ผู้บริหารต้องเข้าใจถึงเป้าหมายของสถานศึกษาว่าเป็นไปในทิศทางใด จึงจะจัดงาน จัดคน จัดเงิน จัดวัสดุอุปกรณ์ได้เหมาะสม ต่อมาต้องมีเทคนิควิธีการในการบริหารงาน การบริหารงานทุกประเภทย่อมต้องมีเทคนิควิธีการ ขั้นตอนและกระบวนการ งานที่ทำควรมีระบบ มีความรอบคอบ จึงจะทำให้งานดำเนินไปด้วยดี และสุดท้าย ต้องมีการประเมินผล เมื่อได้ดำเนินกิจการใดๆ ควรจะมีการประเมินผลและติดตามผลเพื่อจะได้เป็นแนวทางในการปรับปรุงงานได้ดีขึ้น การทำงานที่ขาดการประเมินผล จะไม่ช่วยในการพัฒนาสถานศึกษา

ปราชาญา กล้าผจญ และสมศักดิ์ คงเที่ยง (ปราชาญา กล้าผจญ และ สมศักดิ์ คงเที่ยง, 2545) กล่าวว่า หลักการบริหารสถานศึกษา มี 9 ประการ ได้แก่

1. ความเข้าใจในการนำนโยบายไปปฏิบัติการ (Policy)
2. ใช้อำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติงาน (Authority)
3. มีความสามารถในการคาดคะเน และจัดทำแผนงาน (Planning)
4. ความสามารถในการจัดโครงสร้างและระบบงาน (Organizing)
5. ความสามารถในการจัดบุคลากรลงในหน่วยงาน (Staffing)
6. ความสามารถในการอำนวยการบริหาร การเป็นผู้นำ (Directing)
7. การร่วมมือประสานงาน ประชาสัมพันธ์ (Coordinating)
8. ความสามารถในการจัดทำรายงานประเมินผลการปฏิบัติงาน (Reporting)
9. ความสามารถในการจัดการควบคุมทรัพยากร ค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน (Budgeting)

หลักการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามแนวทางการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี (พาทีพย์ ชมคำ, 2552: 11-13 อ้างถึงใน (จริยวรรณ ไชยเทพ, 2556) ประกอบด้วยหลักการสำคัญ 6 ประการ ได้แก่

1. หลักนิติธรรม หมายถึง การกำหนดกฎกติกาและการปฏิบัติตามกฎกติกาที่ตกลงกันไว้ อย่างเคร่งครัด โดยคำนึงถึงสิทธิ เสรีภาพของสมาชิก
2. หลักคุณธรรม หมายถึง การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม การส่งเสริม การสนับสนุนให้ ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย
3. หลักความโปร่งใส หมายถึง การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ปรับปรุงกลไกการทำงานให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมา มีกระบวนการ ตรวจสอบความถูกต้องชัดเจน
4. หลักการมีส่วนร่วม หมายถึง เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความคิดเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญ ไม่ว่าจะด้วยการแสดงความคิดเห็น การไต่สวน การประชาพิจารณ์ การแสดง ประชามติ เป็นต้น
5. หลักความรับผิดชอบ หมายถึง การตระหนักถึงสิทธิหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบ ต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณสุขของบ้านเมืองและกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหา เคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง กล้าที่จะยอมรับผลของการกระทำ
6. หลักความคุ้มค่า หมายถึง การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำนวนจำกัดเพื่อให้เกิด ประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม รักษาและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

1.5 บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาต้องใช้ภาวะผู้นำในการบริหารจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ โดยกระทรวงศึกษาธิการ (2547 : 12) ได้กำหนดไว้ว่า บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาเป็นไปตามข้อกำหนดว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยการศึกษาภาคบังคับ กฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา และกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ตามโครงสร้างการบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ตามมาตรา 39 ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารจัดการ ไปยังคณะกรรมการ และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง ใน 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไป สรุปพอสังเขปได้ดังนี้ (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2543: 82 – 84)

ด้านวิชาการ

1. มีความรู้และเป็นผู้รู้ด้านวิชาการ
2. มีความรู้ มีทักษะ มีประสบการณ์ด้านการบริหารงาน
3. สามารถใช้ความรู้และประสบการณ์แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ทันที่
4. มีวิสัยทัศน์
5. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
6. ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ มุ่งพัฒนาตนเองอยู่เสมอ
7. รอบรู้ทางด้านการศึกษา
8. ความรับผิดชอบ
9. แสวงหาข้อมูลข่าวสาร
10. รายงานผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ
11. ใช้นวัตกรรมทางการบริหาร
12. คำนึงถึงมาตรฐานวิชาการ

การบริหารงบประมาณ

1. เข้าใจนโยบาย อำนาจหน้าที่ และกิจกรรมในหน่วยงาน
2. มีความรู้ระบบงบประมาณ
3. เข้าใจระเบียบคลัง วัสดุ การเงิน
4. มีความซื่อสัตย์ สุจริต
5. มีความละเอียดรอบคอบ

6. มีความสามารถในการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล
7. หมั่นตรวจสอบการใช้งบประมาณอยู่เสมอ
8. รายงานการเงินอย่างเป็นระบบ

การบริหารงานบุคคล

1. มีความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ในการบริหารงานบุคคล
2. เป็นแบบอย่างที่ดี
3. มีมนุษยสัมพันธ์
4. มีอารมณ์ขัน
5. เป็นนักประชาธิปไตย
6. ประนีประนอม
7. อุดม อุดมการณ์
8. เป็นนักพูดที่ดี
9. มีความสามารถในการประสานงาน
10. มีความสามารถจูงใจให้คนร่วมกันทำงาน
11. กล้าตัดสินใจ
12. มุ่งมั่นพัฒนาองค์กร

การบริหารทั่วไป

1. เป็นนักวางแผนและกำหนดนโยบายที่ดี
2. เป็นผู้ที่ตัดสินใจและวินิจฉัยสั่งการที่ดี
3. มีความรู้ และบริหารโดยใช้ระบบสารสนเทศที่ทันสมัย
4. เป็นผู้ที่มีความสามารถในการติดต่อสื่อสาร
5. รู้จักมอบอำนาจและความรับผิดชอบแก่ผู้ที่เหมาะสม
6. มีความคล่องแคล่ว ว่องไว และตื่นตัวอยู่เสมอ
7. มีความรับผิดชอบงานสูง ไม่ย่อท้อต่อปัญหาอุปสรรค
8. กำกับ ติดตาม และประเมินผล

นอกจากนี้ รุจีร์ ภู่อาระ (2545: 30) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาไว้ ดังนี้

1. การวิเคราะห์นโยบายและสังเคราะห์งาน ได้แก่ การวิเคราะห์นโยบายสู่การปฏิบัติงานในสถานศึกษา และการกำหนดวิธีการและควบคุมการปฏิบัติงาน การสั่งการ การประสานงาน และติดตามผลการปฏิบัติงานของทุกหน่วยงานในสถานศึกษา

2. การบริหารงานในสถานศึกษา ได้แก่ การบริหารสถานศึกษาตามระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่งของกรม กระทรวง รัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องและรัฐบาล และการบริหารบุคคลในสถานศึกษา

3. การกำกับดูแลในสถานศึกษา ได้แก่ การกำกับดูแลการจัดการศึกษาในสถานศึกษา , การกำกับดูแลการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตรและได้มาตรฐาน , การกำกับดูแลนักเรียนให้ประพฤติปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับที่กำหนด , การกำกับดูแลการจัดทำแผนปฏิบัติการ แผนกลยุทธ์ของสถานศึกษา และการกำกับดูแลการบริหารงบประมาณและการใช้ทรัพยากร ให้เกิดประโยชน์สูงสุด รักษาผลประโยชน์ของทางราชการ

4. การเป็นผู้นำ ได้แก่ การเป็นผู้นำในการพัฒนาสถานศึกษา , การเป็นผู้นำในการเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์กับบุคคลทั้งหลายทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา และการเป็นผู้นำในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและสถานศึกษา

5. การส่งเสริมและสนับสนุน ได้แก่ การส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย , การส่งเสริม สนับสนุน การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน , การส่งเสริม สนับสนุน กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาคุณธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสังคม , การส่งเสริม สนับสนุน การจัดสวัสดิการแก่บุคลากรในสถานศึกษา และการส่งเสริม สนับสนุน การพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษา

6. การรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีต่อกรมเจ้าสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน

7. เสนอข้อคิดเห็นในการปรับปรุงพัฒนางาน ระเบียบข้อปฏิบัติต่อกรมเจ้าสังกัด

8. ปฏิบัติงานอื่นที่ได้รับมอบหมาย

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2547) ได้กล่าวถึง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ประกอบด้วย การเป็นผู้นำทางวิชาการ , การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม , การเป็นผู้อำนวยความสะดวก , การประสานความสัมพันธ์ , การส่งเสริมการพัฒนาครูและบุคลากร , การสร้างแรงจูงใจ , การประเมินผล , การส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา , การเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ และการส่งเสริมเทคโนโลยี

ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับสถานักเรียน

2.1 ความหมายของสถานักเรียน

Arbuckle (Arbuckle, 1962) ให้ความหมายของสถานักเรียนว่า เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมวิถีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้อย่างดี ช่วยให้นักเรียนประพฤติตนเป็นพลเมืองดีของสังคมและประเทศชาติ

Department of Education and Sciences, Ireland (Education and Science, 2002) ได้ให้ความหมายของสถานักเรียนว่า เป็นโครงสร้างของตัวแทนนักเรียนระดับหลังประถมศึกษา (มัธยมศึกษา) ที่เป็นส่วนหนึ่งของงานในโรงเรียน โดยทำงานร่วมกับผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง เพื่อผลประโยชน์ของโรงเรียนและตัวของนักเรียนเอง

Schwartz, Z (Schwartz, 2011) กล่าวว่า สถานักเรียนเป็นโครงสร้างของการเลือกตั้งระดับนักเรียน เพื่อเป็นตัวแทนของนักเรียน และจะรับผิดชอบในการดำเนินงานและจัดงานภายในโรงเรียนตลอดทั้งปี

The National Association of Student Councils, USA (The National Association of Student Councils, 2014) กล่าวว่า สถานักเรียนเป็นองค์กรของโรงเรียนที่ประกอบด้วยนักเรียนที่ได้รับเลือกตั้งจากนักเรียนทั้งหมด เพื่อเป็นตัวแทนของนักเรียนเหล่านั้น เป็นสื่อกลาง และทำเพื่อให้นักเรียนด้วยกัน

สมคิด ศิริสมบัติ (2520 อ้างถึงใน ศิริอุทัย กมุทชาติ, 2529) ให้ความหมายของสถานักเรียนว่า สถานักเรียนเป็นรูปแบบขององค์กรระดับนักเรียน ซึ่งมาจากการเลือกตั้งจากนักเรียนทุกคน โดยมีหน้าที่ช่วยเหลือโรงเรียนในการจัดกิจกรรมต่างๆ ฝึกให้นักเรียนได้บริหารตนเอง เรียนรู้การทำงาน โดยมีครูที่ปรึกษาคอยควบคุมดูแล

ประดัด นิลพังกา และ พันส หันนาคินทร์ (2524 อ้างถึงใน ศิริอุทัย กมุทชาติ, 2529) กล่าวว่า สถานักเรียนเป็นกิจกรรมที่เป็นรากฐานของหลักประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียน โดยเฉพาะด้านการปกครองนักเรียนด้วยกัน ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนเรียนรู้ถึงการประชุม วิธีปฏิบัติในการประชุม การแสดงความคิดเห็นและเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนชื่นชมวิถีแนวทางตามรูปแบบประชาธิปไตย

ศิริอุทัย กมุทชาติ (ศิริอุทัย กมุทชาติ, 2529) กล่าวว่า สถานักเรียน หมายถึง องค์กรนักเรียนที่ให้นักเรียนเลือกคณะกรรมการหรือตัวแทนของตนเองขึ้นมา โดยทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางกิจกรรมนักเรียน ซึ่งเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนแสดงออกซึ่งสิทธิ เสรีภาพ มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ โดยงานต่างๆ จะได้รับมอบหมายจากโรงเรียน และส่วนที่เป็นความคิดเห็นของคณะกรรมการนักเรียนเอง ซึ่งผ่านความเห็นชอบจากโรงเรียนให้ดำเนินการได้ อันจะก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ตามมา

อรชร กิตติชนม์ธวัช (อรชร กิตติชนม์ธวัช, 2558) ให้ความหมายของสถานักเรียน หมายถึง กิจกรรมที่นักเรียนเลือกตั้งผู้แทนของตนเองเพื่อทำหน้าที่ในกิจกรรมบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน ซึ่งไม่ขัดแย้งกับนโยบายที่โรงเรียนกำหนดไว้ เป็นกิจกรรมที่ฝึกให้นักเรียนดำเนินชีวิตตามวิธีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ปลูกฝังให้นักเรียนเป็นพลเมืองดีของสังคม

สำนักพัฒนากิจกรรมนักเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558b) กล่าวว่า สถานักเรียนเป็นรูปแบบของ กิจกรรมนักเรียนที่ปลูกฝังให้นักเรียนได้เรียนรู้วิถีประชาธิปไตย เป็นกลไกสำคัญในการฝึกให้นักเรียน เข้าใจและเห็นคุณค่าของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยมีกิจกรรมการเลือกตั้งและการดำเนินงานเพื่อให้ได้มาซึ่งสถานักเรียนที่ถูกต้อง ให้นักเรียนได้ เรียนรู้บทบาทหน้าที่การเป็นพลเมืองและวิถีประชาธิปไตย ซึ่งประกอบไปด้วย คารวธรรม สามัคคี ธรรม ปัญญาธรรม รวมไปถึงหลักธรรมมาภิบาล การมีจิตสาธารณะ การพัฒนาตนเองอย่างเต็ม ศักยภาพ การมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร และสอดคล้องกับค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบความหมายของคำว่าสถานักเรียน

ที่	ผู้ให้คำนิยาม	ความหมาย
1	Arbuckle (1962)	กิจกรรมที่ส่งเสริมวิธีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ช่วยให้นักเรียนประพฤติดนเป็นพลเมืองดีของสังคมและประเทศชาติ
2	Department of Education and Sciences, Ireland (2002)	โครงสร้างของตัวแทนนักเรียนระดับหลังประถมศึกษา (มัธยมศึกษา) ที่เป็นส่วนหนึ่งของงานในโรงเรียน โดยทำงานร่วมกับผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง เพื่อผลประโยชน์ของโรงเรียนและตัวของนักเรียนเอง
3	Schwartz, Z (Online, 2018)	สถานักเรียนเป็นโครงสร้างของการเลือกตั้งระดับนักเรียน เพื่อเป็นตัวแทนของนักเรียน และจะรับผิดชอบในการดำเนินงานและจัดงานภายในโรงเรียนตลอดทั้งปี
4	The National Association of Student Councils, USA (2014)	กล่าวว่า สถานักเรียนเป็นองค์กรของโรงเรียนที่ประกอบด้วยนักเรียนที่ได้รับเลือกตั้งจากนักเรียนทั้งหมด เพื่อเป็นตัวแทนของนักเรียนเหล่านั้น เป็นสื่อกลาง และทำเพื่อนักเรียนด้วยกัน
5	สมคิด ตีร์คมี (2520)	รูปแบบขององค์กรระดับนักเรียน ซึ่งมาจากการเลือกตั้งจากนักเรียนทุกคน โดยมีหน้าที่ช่วยเหลือโรงเรียนในการจัดกิจกรรมต่างๆ
6	ประดัด นิลพังงา และ พันธุ์หันทนาคินทร์ (2524)	กิจกรรมที่เป็นรากฐานของหลักประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียน โดยเฉพาะด้านการปกครองนักเรียนด้วยกัน
7	ศรีอุทัย กมุทชาติ (2529)	องค์กรนักเรียนที่ให้นักเรียนเลือกคณะกรรมการหรือตัวแทนของตนเองขึ้นมา โดยทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางกิจกรรมนักเรียน ซึ่งเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนแสดงออกซึ่งสิทธิ เสรีภาพ มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ
8	อรชร กิตติชนม์ธวัช (2558)	กิจกรรมที่นักเรียนเลือกตั้งผู้แทนของตนเองเพื่อทำหน้าที่ในกิจกรรมบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน เป็นกิจกรรมที่ฝึกให้นักเรียนดำเนินชีวิตตามวิธีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ปลุกฝังให้นักเรียนเป็นพลเมืองดีของสังคม
9	สำนักพัฒนากิจกรรมนักเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2558)	รูปแบบของกิจกรรมนักเรียนที่ปลุกฝังให้นักเรียนได้เรียนรู้วิถีประชาธิปไตย เป็นกลไกสำคัญในการฝึกให้นักเรียนเข้าใจและเห็นคุณค่าของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

จากความหมายของสภานักเรียนข้างต้น จึงสรุปว่า สภานักเรียน หมายถึง องค์กรของนักเรียนรูปแบบหนึ่งโดยผ่านการเลือกตัวแทนจากนักเรียนทั้งหมด เพื่อทำหน้าที่ในการดูแลสิทธิเสรีภาพของนักเรียนอันพึงได้รับ เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจการของโรงเรียนอันเกี่ยวข้องกับตัวนักเรียน รวมถึงทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางนักเรียนในการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนเข้าใจ และสามารถดำเนินกิจกรรมตามวิถีทางประชาธิปไตย เตรียมพร้อมออกไปเป็นพลเมืองดีของสังคมและประเทศชาติ

2.2 หลักการจัดตั้งสภานักเรียน

The National Association of Student Councils, USA (The National Association of Student Councils, 2014) กล่าวว่า ในการจัดตั้งสภานักเรียน ประสิทธิภาพจะขึ้นอยู่กับปรัชญาประชาธิปไตยของโรงเรียน สภานักเรียนไม่สามารถประสบความสำเร็จในสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่ควบคุมอย่างเข้มงวด มีการบริหารจัดการและการควบคุมโดยคณาจารย์ทั้งหมด

กาญจนา ศรีภาพสินธุ์ (กาญจนา ศรีภาพสินธุ์, 2538) กล่าวถึง หลักการจัดตั้งสภานักเรียนซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ แฮรี ซี. แมคคาวน์ (1954) และอนุพงศ์ สุขเกษม (2519 อ้างถึงใน ศรีอุทัย กมุทชาติ, 2529) โดยแยกตามหลักการดังต่อไปนี้

1. หลักแห่งประชาธิปไตย การจัดสภานักเรียนต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายในโรงเรียน ทั้งจากครูและนักเรียน โดยครูมีหน้าที่ให้คำปรึกษาในการดำเนินงานและจัดกิจกรรมต่างๆ และจะต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทำงานตามความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของนักเรียนเองด้วย
2. หลักแห่งการพัฒนา สภานักเรียนจะต้องดำเนินงานให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและอุดมการณ์ของโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้น ต้องพัฒนากิจกรรมต่างๆโดยยึดแนวทางดังกล่าวเป็นหลักดำเนินการ
3. หลักแห่งการวางโครงการและเวลา ต้องมีการวางแผนด้วยความระมัดระวัง มีความเอาใจใส่ในงานที่ได้กำหนดขึ้น และมีการควบคุมดูแลและปรับปรุงแก้ไขเมื่อเกิดความไม่ถูกต้องหรือความผิดพลาดซึ่งอาจจะเกิดขึ้นได้
4. หลักแห่งความเหมาะสม สภานักเรียนมีรูปแบบการดำเนินที่หลากหลายรูปแบบ ทำให้วิธีการดำเนินการแตกต่างกันไปด้วย แต่ล้วนแล้วมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน เพราะฉะนั้น การจัดตั้งสภานักเรียนจะต้องเป็นรูปแบบที่คำนึงถึงสภาพของโรงเรียน โดยให้เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทหรือสภาพแวดล้อมของโรงเรียน

2.3 วัตถุประสงค์ของสถานักเรียน

อรสา กุมาริ อ่างถึงใน (อรวรรณ พนาพันธ์, 2518) กล่าวว่า ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของสถานักเรียน มีดังนี้

1. เป็นการทดลองและฝึกฝนตนเองในการทำงานกับหมู่คณะ
2. ฝึกการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นของนักเรียน
3. ฝึกความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี
4. เป็นเสมือนห้องทดลองปฏิบัติการเรื่องประชาธิปไตย
5. เป็นศูนย์กลางของการจัดกิจกรรมนักเรียน
6. เป็นวิธีการซึ่งเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความสามารถออกมาให้ปรากฏชัดเจน
7. เกิดความร่วมมือและการประสานงาน เพื่อความเข้าใจอันดีระหว่างผู้บริหารโรงเรียนกับนักเรียน
8. เป็นแนวทางการพัฒนาบุคลิกภาพ ทักษะ และความสามารถของนักเรียน
9. เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีอิสระในการเลือกสิ่งที่น่าสนใจแล้วเข้าเป็นสมาชิกของชุมนุมต่างๆ

สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1 (สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1, 2544) กล่าวว่า การจัดตั้งสถานักเรียนมีจุดมุ่งหมายสำคัญคือ เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน ผ่านกระบวนการประชาธิปไตยซึ่งเป็นกลไกในการดำเนินงานและเป็นวัฒนธรรมที่ใช้สำหรับการอยู่ร่วมกันในโรงเรียน เป็นการฝึกให้นักเรียนได้คุ้นเคยกับบรรยากาศของการปกครองแบบประชาธิปไตยตั้งแต่สังคมระดับเล็กในครอบครัว ชุมชน โรงเรียน ไปจนถึงสังคมในระดับใหญ่ขึ้น สถานักเรียนจึงเป็นกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สร้างประสิทธิภาพ ความเป็นธรรม และความสงบสุขให้เกิดขึ้นในสังคม ช่วยสร้างสรรค์ประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นได้ในระดับสากลต่อไป

กาญจนา ศรีภาพสินธุ์ (กาญจนา ศรีภาพสินธุ์, 2538) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการจัดตั้งสถานักเรียนไว้ว่า เพื่อฝึกฝนนักเรียนให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ทั้งทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ , เพื่อให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ในการฝึกตนเองตามระบอบประชาธิปไตย รู้จักเคารพกฎหมาย คำสั่ง ฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี การทำงานร่วมกับหมู่คณะ รู้จักการวางโครงการดำเนินงานและประสานงานกับผู้อื่น มีความซื่อสัตย์ และมีจริยธรรม เป็นการเตรียมตัวให้เป็นพลเมืองดีในอนาคต , เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองในด้านสังคม อารมณ์ และสติปัญญาอย่างเต็มที่ ทั้งยังเป็นการพัฒนาบุคลิกภาพ ทักษะ และความสามารถของนักเรียน , เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นระหว่างผู้บริหาร คณะครู และนักเรียน , เพื่อให้นักเรียนมีความคิดว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมและแสดงออกซึ่งความคิดเห็นในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน , เพื่อเป็นแหล่งการจัดกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน และเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย

อมรา เล็กเริงสินธุ์ (อมรา เล็กเริงสินธุ์, 2540) ได้เสนอว่า ส่วนสำคัญของการจัดตั้งสภานักเรียน คือ การกำหนดความมุ่งหมาย วิธีการดำเนินงาน ขั้นตอนการดำเนินงาน การวัดผลและประเมินผลงาน ซึ่งเปรียบเสมือนกระจกส่องให้ผู้บริหารได้ทราบจุดยืนที่แท้จริงของตนเอง รวมทั้งผู้ร่วมงานด้วย ดังนั้นเบื้องต้นที่ผู้บริหารจะดำเนินการ คือ การกำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดตั้งคณะกรรมการนักเรียนเสียก่อน โดยการกำหนดร่วมกันระหว่างผู้บริหาร คณะครู นักเรียน ซึ่งอาจกำหนดได้ ดังนี้

1. เพื่อเป็นแหล่งให้นักเรียนรู้จักผู้ปกครองตนเองแบบประชาธิปไตยและเป็นการเตรียมตัวให้เป็นพลเมืองที่ดีในอนาคต
2. เพื่อฝึกหัดให้นักเรียนมีความเข้าใจอย่างแท้จริงเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย ทั้งทางด้านทฤษฎีและด้านปฏิบัติ
3. เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นในกิจกรรมต่างๆของโรงเรียน
4. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีโอกาสพัฒนาด้านสังคม ทางด้านอารมณ์ และทางด้านสติปัญญา
5. เพื่อให้นักเรียนเกิดความคิดว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน
6. เพื่อเป็นแหล่งกลาง แหล่งประสานงานของการจัดกิจกรรมนักเรียน
7. เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้บริหารโรงเรียน คณะครู และนักเรียน

หวน พินรุพันธ์ (2528, หน้า 92-93 อ้างถึงใน (ถวัลย์ สาทราษฎร์, 2548) กล่าวว่า ในสังคมประชาธิปไตย โรงเรียนจะต้องมีส่วนในการฝึกให้นักเรียนรู้จักถึงบทบาทและหน้าที่ของการเป็นสมาชิกที่ดีในสังคม อีกทั้งเสริมสร้างเจตคติที่ดีของนักเรียนต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งโรงเรียนอาจทำได้โดยการให้นักเรียนมีประสบการณ์ในการใช้หลักของระบอบประชาธิปไตยปกครองตนเอง อีกทั้งให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการของนักเรียนโดยตรง ในการนี้โรงเรียนจะต้องส่งเสริมให้นักเรียนสร้างองค์กรของตนเองขึ้นมา โดยมีครูที่ปรึกษา ซึ่งองค์กรนี้ใช้ชื่อว่าคณะกรรมการนักเรียน “คณะกรรมการนักเรียน หมายถึง คณะกรรมการของผู้แทนนักเรียนที่ได้รับการเลือกตั้งมาจากนักเรียนภายในโรงเรียนเพื่อทำหน้าที่เป็นตัวแทนของนักเรียนในโรงเรียนทั้งหมด” ในการที่พิจารณาถึงความต้องการและความสนใจของนักเรียน พร้อมทั้งเป็นสื่อกลางในการที่จะบอกให้ผู้บริหารและคณะครูได้รู้ถึงความต้องการและความสนใจเหล่านั้น นอกจากนี้ ยังจะต้องช่วยเหลือร่วมมือในการจัดกิจกรรมนักเรียนในการปรับปรุง พัฒนาโรงเรียนและการส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนอีกด้วย คณะกรรมการนักเรียนจะต้องมีอำนาจในการจัดการเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆของนักเรียน ภายนอกห้องเรียน แต่ทั้งนี้และทั้งนั้นจะต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตและอำนาจของโรงเรียน เหตุนี้ คณะกรรมการนักเรียนจึงต้องมีธรรมนูญเพื่อกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ ซึ่งธรรมนูญของคณะกรรมการนักเรียนจะต้องกำหนดให้ชัดเจน เพื่อให้คณะกรรมการนักเรียนจะได้ดำเนินการอย่างถูกต้องและเหมาะสม อีกทั้งจะ

ทำให้รู้ว่ากิจกรรมใดจะต้องดำเนินการเอง กิจกรรมใดจะต้องร่วมมือประสานกับคณะครูในโรงเรียน และกิจกรรมใดที่อยู่นอกเหนืออำนาจของคณะกรรมการนักเรียน ประสิทธิภาพในการดำเนินงานของ คณะกรรมการนักเรียนสะท้อนถึงประสิทธิภาพของโรงเรียนเช่นกัน ดังนั้นผู้บริหารและคณะครูควรจะได้เตรียมตัวช่วยเหลือนักเรียนเหล่านั้น ไม่ให้ดำเนินการไปในทางที่ไม่เหมาะสมหรือล้มเหลวได้ โดย ประโยชน์ของการจัดตั้งคณะกรรมการนักเรียน คือ

1. ส่งเสริมให้นักเรียนเห็นคุณค่าของการปกครองระบอบประชาธิปไตย
2. ช่วยให้นักเรียนรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเองและรู้จักเคารพสิทธิของบุคคลอื่น
3. ส่งเสริมให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์และวิจารณ์ญาณ
4. นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจการของโรงเรียน
5. ฝึกให้นักเรียนรู้จักการบริหารงาน การวางโครงการ การดำเนินงานและประสานงานกับผู้อื่นได้
6. ส่งเสริมความสามัคคีของนักเรียนและความมีน้ำใจต่อหมู่คณะและสังคม
7. ส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างผู้บริหาร ครูและนักเรียน
8. ช่วยให้นักเรียนรู้จักฐานะของตนเองในสังคม เช่น เมื่อเป็นผู้นำก็สามารถจะนำหมู่คณะไปด้วยดี เมื่อเป็นผู้ตามก็สามารถเป็นผู้ตามที่ดีเช่นกัน

2.4 บทบาทหน้าที่ของสภานักเรียน

Department of Education and Sciences, Ireland (Education and Science, 2002) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของสภานักเรียนไว้ว่า สภานักเรียนมีบทบาทในการส่งเสริมการสื่อสารระหว่างนักเรียน ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง, ส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนานักเรียน, ส่งเสริมให้เกิดมิตรภาพและการเคารพซึ่งกันและกัน, สนับสนุนผู้บริหารและครูในการพัฒนาโรงเรียน และเป็นตัวแทนของนักเรียนในการแสดงความคิดเห็นประเด็นต่างๆที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน

The National Association of Student Councils, USA (The National Association of Student Councils, 2014) ได้กำหนดหน้าที่ของสภานักเรียนไว้ว่า มีหน้าที่ในการส่งเสริมสวัสดิภาพทั่วไปของนักเรียน, พัฒนาทัศนคติและการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี, มีส่วนร่วมในการปรับปรุงแผนของโรงเรียน, สนับสนุนความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนและคณาจารย์ที่เป็นบวก, จัดเตรียมเวทีสำหรับการแสดงออกของนักเรียน, ให้ความช่วยเหลือโปรแกรมของโรงเรียน, ส่งเสริมทัศนคติที่ดีของทุนการศึกษา, จัดกิจกรรมที่สร้างความภาคภูมิใจของนักเรียนและคณาจารย์ และเริ่มต้นดำเนินกิจกรรมเพื่อการพัฒนาชุมชน

สำนักพัฒนากิจกรรมนักเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558a) ได้กำหนดบทบาทและหน้าที่ของสถานักเรียน ดังนี้

1. บทบาทของสถานักเรียน

- 1) เป็นผู้นำในการดำเนินกิจกรรมเพื่อส่วนรวมตามหลักธรรมาภิบาล
- 2) ปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของนักเรียน โดยใช้กระบวนการประชาธิปไตยและแนวทางสันติวิธี
- 3) ส่งเสริม สนับสนุน และมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียน
- 4) สืบสานความรู้ ภูมิปัญญา อนุรักษ์วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของชาติ
- 5) เป็นผู้นำเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนและสังคม
- 6) ประสานงานและปฏิบัติงานร่วมกับทุกหน่วยงาน องค์กร และชุมชนต่างๆ
- 7) ส่งเสริมให้นักเรียนทำความดีเพื่อประโยชน์ต่อโรงเรียน

2. หน้าที่ของสถานักเรียน

- 1) ดูแลความทุกข์ความสุขของนักเรียน ร่วมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในโรงเรียน
- 2) ประสานงานด้านต่างๆกับบุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อประโยชน์และความก้าวหน้าของนักเรียนที่ควรได้รับ
- 3) รับผิดชอบในกิจกรรมต่างๆและงานตามที่ได้รับมอบหมายจากโรงเรียน
- 4) คิดริเริ่มสร้างสรรค์โครงการที่เป็นประโยชน์ สามารถนำมาปฏิบัติได้จริง และส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียน
- 5) ช่วยดูแลและบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในโรงเรียนให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า
- 6) ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียน ซึ่งทันต่อเหตุการณ์และตรงไปตรงมา
- 7) เสนอความคิดเห็นต่อผู้บริหารโรงเรียนในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน และเพื่อพัฒนาโรงเรียนในด้านต่างๆ
- 8) วางแผนดำเนินงานกิจกรรมต่างๆร่วมกับครูที่ปรึกษา
- 9) ปฏิบัติงานโดยไม่ขัดหรือแย้งกับระเบียบหรือข้อบังคับอื่นใดของทางราชการ พร้อมทั้งต้องรักษาไว้ซึ่งศีลธรรม วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม

2.5 แนวทางการดำเนินงานสถานักเรียน

อนุพงศ์ สุขเกษม (2519) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2525) และสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี (2527 อ้างถึงใน ศรีอุทัย กมุทชาติ, 2529) มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การดำเนินการจัดตั้งสถานักเรียน ควรมีขั้นตอนการปฏิบัติดังนี้

1. ชั้นศึกษางาน ผู้บริหาร คณะครู และนักเรียน ต้องศึกษาโครงสร้างและลักษณะของการดำเนินงานสถานักเรียนให้เข้าใจ เช่น การศึกษาเอกสารหรือสิ่งพิมพ์ต่างๆ การไปเยี่ยมชมศึกษาดูงาน โรงเรียนที่มีการดำเนินงาน การเชิญวิทยากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญงานสถานักเรียนมาบรรยาย ทั้งยังต้องศึกษารูปแบบการจัดตั้งสถานักเรียนที่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของท้องถิ่น ความพร้อมของบุคลากร อาคารสถานที่ รวมถึงสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนอีกด้วย

2. ชั้นเตรียมงาน ควรจะเตรียมในสิ่งต่อไปนี้

2.1 การเตรียมสถานที่ โรงเรียนควรจัดเตรียมสถานที่ไว้ให้สถานักเรียนได้ใช้ดำเนินงาน ซึ่งควรเตรียมการก่อนที่จะมีการจัดตั้งสถานักเรียนขึ้น เพื่อสะดวกในการทำงานและเก็บเอกสารต่างๆหรือสถานที่อื่นตามความเหมาะสม

2.2 การเตรียมบุคลากร ก่อนที่จะดำเนินการจัดตั้งสถานักเรียน จะต้องกำหนดบุคคลที่เกี่ยวข้องและมอบหมายหน้าที่และบทบาทที่จะต้องทำอะไรบ้าง ดังนั้น ในการเตรียมบุคลากรควรจะต้องมีการปรึกษาและตกลง เพื่อให้บุคลากรทุกฝ่ายที่เข้ามาดำเนินการหรือเกี่ยวข้องนั้นได้ทราบถึงบทบาทและหน้าที่ของตนเอง

2.3 การเตรียมอุปกรณ์ ทางโรงเรียนควรได้เตรียมอุปกรณ์ต่างๆเพื่อใช้ในกิจการของสถานักเรียน อาทิ ป้ายนิเทศ ตู้ เครื่องเขียน กระดาษ ฯลฯ

2.4 การเตรียมงบประมาณ ทางโรงเรียนจะต้องจัดสรรเงินงบประมาณไว้ส่วนหนึ่งสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของสถานักเรียน

3. ชั้นดำเนินการ วิธีการจัดตั้งสถานักเรียนอาจจะแตกต่างกันไปบ้าง ซึ่งขึ้นอยู่กับความต้องการจำเป็นของแต่ละโรงเรียน แต่โดยรวมมีลักษณะคล้ายกัน ดังนี้

3.1 เลือกและแต่งตั้งคณะกรรมการร่างธรรมนูญหรือข้อบังคับสถานักเรียน ซึ่งจะประกอบด้วยคณะครูและนักเรียน

3.2 คัดเลือกครูผู้ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของสถานักเรียน ซึ่งควรมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

- เป็นผู้ที่เข้าใจหลักประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ทั้งทางด้านทฤษฎีและปฏิบัติ
- เป็นผู้ที่เข้าใจจุดมุ่งหมายของการจัดตั้ง วิธีดำเนินงานสถานักเรียน และ

ประโยชน์ของการจัดตั้งสถานักเรียนเป็นอย่างดี

- เป็นผู้ที่เข้าใจความต้องการของนักเรียนและยอมรับความคิดเห็นของนักเรียน

- เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และเป็นที่เคารพรัก และเชื่อถือของนักเรียน

3.3 พิจารณาธรรมนูญสถานักเรียน โดยมีคณะกรรมการเสนอร่างธรรมนูญสถานักเรียน ให้หัวหน้าสถานศึกษาเป็นผู้อนุมัติ หากมีข้อใดที่จำต้องแก้ไขปรับปรุง ก็ส่งคืนให้คณะกรรมการร่างธรรมนูญสถานักเรียนกลับไปพิจารณาปรับปรุงแก้ไข

3.4 ประกาศธรรมนูญสถานักเรียนที่ได้รับอนุมัติแล้วให้นักเรียนทราบโดยทั่วกัน แล้วจึงกำหนดการเลือกตั้งสถานักเรียนขึ้น โดยระบุตำแหน่งและคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งไว้ในเวลาเดียวกัน

3.5 การดำเนินการเลือกตั้งสมาชิกสถานักเรียนหรือคณะกรรมการสถานักเรียนตามธรรมนูญสถานักเรียนที่ได้ประกาศไว้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดมาตรการและแนวทางในการดำเนินงานกิจกรรมสถานักเรียนไว้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558b) ดังนี้

มาตรการ

1. ให้สถานศึกษาดำเนินงานส่งเสริมกิจกรรมสถานักเรียน เพื่อเสริมสร้างผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์และค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ

2. ให้สถานศึกษาส่งเสริม สนับสนุน สถานักเรียนได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

3. ให้สถานศึกษาส่งเสริม สนับสนุน สถานักเรียนสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนองค์กร ด้วยวิธีการที่หลากหลาย

4. ให้สถานศึกษา นิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล การดำเนินงานสถานักเรียนอย่างต่อเนื่อง

แนวทางการดำเนินงานตามมาตรการ

1. สถานศึกษาดำเนินการจัดตั้งสถานักเรียนในสถานศึกษา 1 สภา

2. สถานศึกษาจัดทำระเบียบ/ข้อบังคับ/ธรรมนูญ ว่าด้วยสถานักเรียน และคู่มือแนวทางการดำเนินงานกิจกรรมสถานักเรียนของสถานศึกษา

3. สถานศึกษาต้องบูรณาการกิจกรรมสถานักเรียน ให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

4. สถานศึกษาต้องส่งเสริม สนับสนุน และวางแผนการดำเนินงานร่วมกับสถานักเรียนอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

5. สถานศึกษาส่งเสริม สนับสนุน กิจกรรมสถานักเรียน ตามวิถีประชาธิปไตย หลักธรรมาภิบาล ให้สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นำเข้าสู่ประชาคมอาเซียนและความเป็นพลโลก

6. สถานศึกษาพิจารณารับนักเรียนที่ปฏิบัติกิจกรรมด้านสถานักเรียนที่มีผลงานเชิงประจักษ์ เข้าศึกษาต่อในระดับชั้นที่สูงขึ้น ตามสัดส่วนหรือจำนวนที่เหมาะสม

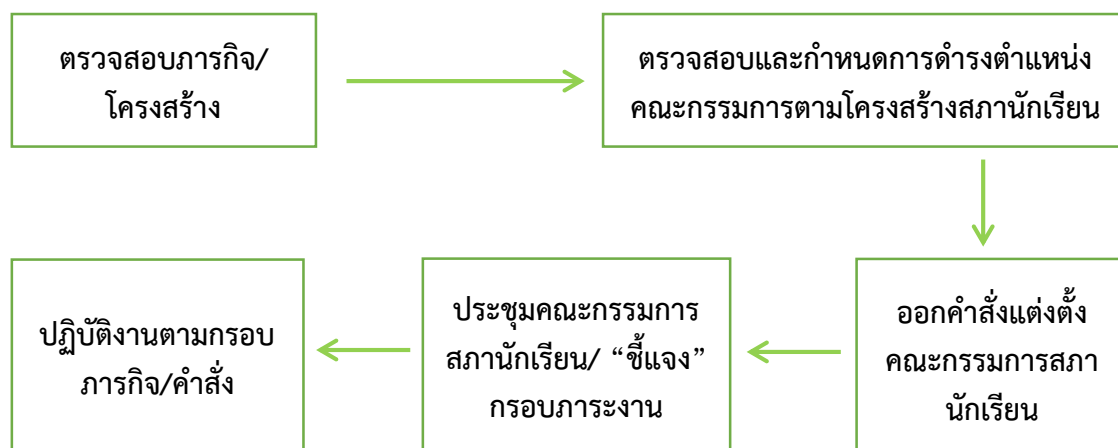
สำนักพัฒนากิจกรรมนักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558b) จึงกำหนดวิธีการและขั้นตอนการดำเนินงานสถานักเรียน เพื่อสถานศึกษาดำเนินงานได้ตามมาตรการและแนวทางของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. แต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาสถานักเรียน
2. จัดทำระเบียบ ข้อบังคับ หรือธรรมนูญว่าด้วยสถานักเรียน
3. จัดทำคู่มือในการดำเนินงานสถานักเรียน
4. ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งพรรค/กลุ่ม เพื่อสมัครเป็นผู้แทนสถานักเรียน
5. เปิดรับสมัครผู้แทนสถานักเรียน
6. ผู้สมัครสถานักเรียนหาเสียงเลือกตั้ง
7. ดำเนินการเลือกตั้งสถานักเรียน
8. รวบรวมคะแนนและประกาศผลอย่างเป็นทางการ
9. ออกคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสถานักเรียน

ทั้งนี้ สำนักพัฒนากิจกรรมนักเรียน ยังได้เสนอขอขยายแนวทางการปฏิบัติกิจกรรมสถานักเรียน ที่ผู้บริหารและครูจำต้องดำเนินการจัดให้สถานักเรียน ดังต่อไปนี้

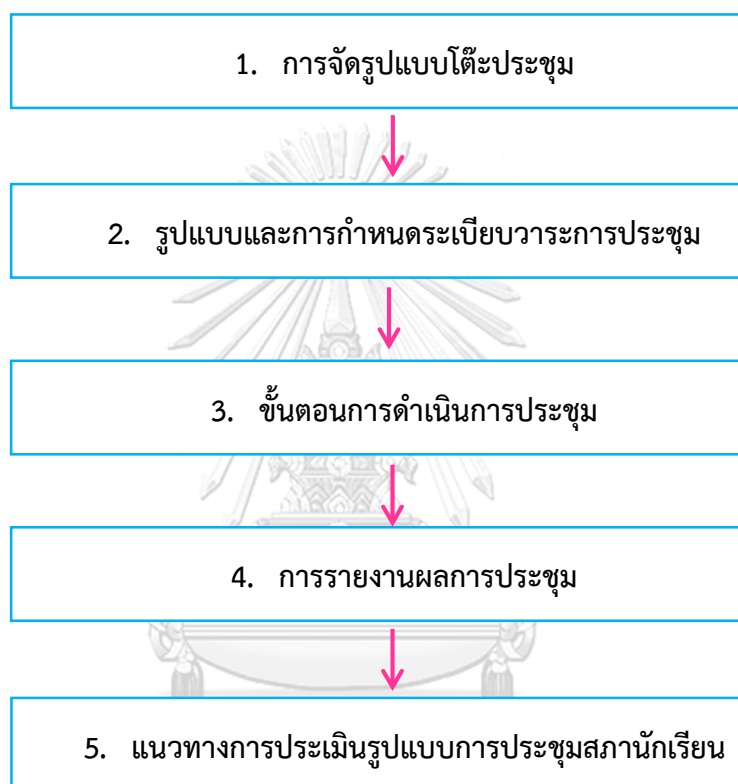
1. ที่มาของสถานักเรียน การได้มาซึ่งสถานักเรียนของแต่ละโรงเรียนนั้น จะต้องเป็นไปตามระเบียบ/ข้อบังคับ/ธรรมนูญว่าด้วยสถานักเรียนตามที่แต่ละโรงเรียนกำหนดรูปแบบหรือองค์ประกอบของสถานักเรียนไว้ ทั้งยังมีการกำหนดตำแหน่ง จำนวนคณะกรรมการ บทบาทหน้าที่ และคุณสมบัติต่างๆของผู้ที่จะเข้ามาทำหน้าที่ในสถานักเรียน

2. โครงสร้างสถานักเรียน โดยควรพิจารณาจากกรอบภาระงานและควรกำหนดโครงสร้างสถานักเรียน ประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

ภาพที่ 5 แสดงขั้นตอนการดำเนินงานในการกำหนดโครงสร้างสถานักเรียน

3. รูปแบบการประชุมสถานักเรียน การประชุมเป็นกิจกรรมที่ทำให้สมาชิกในสถานักเรียนเกิดความเข้าใจที่ตรงกัน เป็นการรวบรวมความคิดเห็นรวมถึงวิธีการแก้ปัญหาต่างๆจากสมาชิกอย่างทั่วถึง สมาชิกผู้ร่วมประชุมต้องรู้บทบาทหน้าที่ของตน ทั้งผู้ทำหน้าที่ประธานต้องสามารถใช้ทักษะและเทคนิคในการนำและควบคุมการประชุม สนับสนุนให้ผู้เข้าประชุมมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการเสนอความคิดที่ทำให้เกิดการยอมรับและเป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน โดยรูปแบบการประชุมสถานักเรียน มี 5 ขั้นตอน ได้แก่

ภาพที่ 6 แสดงขั้นตอนการจัดประชุมสถานักเรียน

4. เครือข่ายสถานักเรียนและการมีส่วนร่วม เป็นลักษณะที่สถานักเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมในการประชุม การวางแผน การเสนอแนะ การจัดทำโครงการ การบริหาร การจัดการ การจัดหางบประมาณ ตลอดจนการร่วมมือปฏิบัติงานหรือดำเนินงาน ร่วมกับหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ

5. การบูรณาการกิจกรรมสถานักเรียนเข้ากับกลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างหลักสูตรสถานศึกษา กระบวนการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลซึ่งบูรณาการสอดคล้องสัมพันธ์กัน เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ ความคิด ทักษะ และประสบการณ์จากหลากหลายด้าน สามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง นำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสมกับความเป็นจริง ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นของโลกในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยการวางแผนและดำเนินการ ดังนี้

ภาพที่ 7 แสดงกระบวนการบูรณาการกิจกรรมสถานักเรียนเข้ากับกลุ่มสาระการเรียนรู้

6. การเสนอโครงการ โครงการเป็นกิจกรรมที่สถานักเรียนดำเนินงานเพื่อพัฒนาหรือแก้ไข ปัญหาใดๆ โดยการเสนอโครงการจะเป็นไปตามวัตถุประสงค์และมีเป้าหมาย วิธีการและขั้นตอนการดำเนินงาน ประกอบด้วย

- 1) การศึกษา/วิเคราะห์ปัญหา
- 2) จัดทำรายละเอียดโครงการ
- 3) เสนอโครงการต่อที่ประชุมคณะกรรมการสถานักเรียน โดยผ่านความเห็นชอบจากครูที่ปรึกษา
- 4) สถานักเรียนให้ความเห็นชอบ
- 5) สถานักเรียน (ประธานสถานักเรียน) เสนอโครงการต่อผู้บริหารสถานศึกษา
- 6) ผู้บริหารสถานศึกษา/หน่วยงาน/เครือข่ายอื่นๆพิจารณาอนุมัติโครงการ
- 7) ดำเนินกิจกรรมตามโครงการ
- 8) สรุปรายงานผลการดำเนินโครงการ

7. การประเมินผลกิจกรรมสถานักเรียน เป็นการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำผลมาใช้เป็นแนวทางกำหนดวิธีพัฒนางานในสถานักเรียนได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งรูปแบบการประเมินจะต้องสอดคล้องกับการดำเนินกิจกรรม จึงจำเป็นที่สถานักเรียนจะต้องเรียนรู้แนวทางการประเมินผลการดำเนินงานกิจกรรมสถานักเรียนที่ถูกต้อง เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนกิจกรรมสถานักเรียนให้มีความสมบูรณ์รอบด้าน โดยขั้นตอนการประเมินผลการดำเนินกิจกรรมสถานักเรียน มีดังนี้

- 1) วางแผนการดำเนินงาน
- 2) กำหนดรูปแบบการประเมินผล
- 3) สร้างเครื่องมือวัดและประเมินผล
- 4) วัดและประเมินผล
- 5) สรุปรายงานผล

การดำเนินงานสภานักเรียนที่ดี จะปรากฏลักษณะของสภานักเรียนตามผลงานวิจัยของ องค์การสถาบันนักเรียนแห่งชาติ (The National Association of Student Council) อ้างถึงใน Harry C. Mckown (1944 อ้างถึงใน ศรีอุทัย กมุทชาติ, 2529) โดยสรุปไว้ ดังนี้

1. ต้องประกอบด้วยการมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ โดยต้องได้รับความร่วมมือจาก นักเรียนทุกคน

2. ต้องมีการจัดระบบและฝึกหัดการจัดกิจกรรมตามหลักประชาธิปไตย

3. ต้องได้รับความช่วยเหลือจากผู้บริหาร คณะครู และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

4. ต้องมีแผนงานที่เป็นระบบชัดเจน

5. ต้องเกิดขึ้นจากความร่วมมือกันอย่างมีประสิทธิภาพ

ประดับ นิลพงา (2524 อ้างถึงใน จวงจันท์ พวงจันทร์แดง, 2526) กล่าวว่า ลักษณะการ ดำเนินงานสภานักเรียนที่ดีมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. กำหนดอำนาจหน้าที่และขอบเขตของสภานักเรียนไว้ให้แน่ชัด เพื่อไม่ให้ก้าวก่ายอำนาจ หน้าที่อื่น ๆ ที่ไม่ได้เกี่ยวข้อง ซึ่งหากไม่กำหนดไว้ อาจจะทำให้เกิดความลำบากขึ้นในภายหลังได้

2. การดำเนินงานของสภานักเรียนจะต้องเป็นไปโดยหลักการประชาธิปไตย อันเป็น จุดมุ่งหมายของการจัดตั้งสภานักเรียน ซึ่งจะไม่ได้ตกอยู่ภายใต้อำนาจของนักเรียนคนใดคนหนึ่ง โรงเรียนสามารถป้องกันได้โดยร่างธรรมนูญหรือข้อบังคับให้รัดกุม หรือการให้อำนาจผู้บริหารมีสิทธิ ยับยั้งมติของสภานักเรียนนั้นได้

3. ต้องทำให้คณะครูและผู้เกี่ยวข้องเข้าใจวัตถุประสงค์ของสภานักเรียน และช่วยส่งเสริมให้ การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ต้องทำให้คณะครูเข้าใจว่าสภานักเรียนไม่มีอำนาจเหนือครู เป็นเพียงสื่อหรือตัวแทนในการส่งผ่านความรู้สึกนึกคิดของคณะนักเรียนให้โรงเรียนหรือคณะครูได้ รับทราบ

4. สภานักเรียนต้องมีความรู้สึกว่าเป็นเกียรติที่ได้มีส่วนร่วมช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆของนักเรียน และกระทำด้วยความเต็มใจ

2.6 การประเมินโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียน

สำนักพัฒนากิจกรรมนักเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตระหนักถึงความสำคัญของเด็กและเยาวชน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงกำหนดแนวทางในการพัฒนากิจกรรม “สถานักเรียน” ให้โรงเรียนได้นำไปปฏิบัติเป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ นักเรียนได้เรียนรู้บทบาทหน้าที่ความเป็นพลเมืองและวิถีประชาธิปไตย อันได้แก่ คารวธรรม สามัคคีธรรม ปัญญาธรรม รวมทั้งหลักธรรมาภิบาล การมีจิตอาสาและพัฒนาตนเองได้อย่างเต็ม ศักยภาพ อันส่งผลต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ บนพื้นฐานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมก้าวสู่ความเป็นสากล โดยอาศัยความร่วมมือของทุกภาคีเครือข่าย (สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559)

เพื่อเป็นการยกย่อง เชิดชูเกียรตินักเรียน ครู ผู้บริหาร โรงเรียน ที่ทุ่มเท เสียสละ นำสถานักเรียนสู่การพัฒนาชีวิตและสังคมอย่างยั่งยืนทั้งในระดับโรงเรียน ชุมชน ประเทศชาติ มี ผลงานได้รับการยอมรับเป็นที่ประจักษ์ต่อสาธารณชนมาอย่างต่อเนื่อง สามารถเป็นแบบอย่างและ เป็นเครือข่าย ช่วยสร้างเสริมความเข้มแข็งในการดำเนินงานสถานักเรียนให้แก่โรงเรียนอื่นๆได้ จึงได้ กำหนดให้มีการประเมินเพื่อคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียนของสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้คู่มือการประเมินเพื่อคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียนของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การประเมินเพื่อคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียน มีขอบเขตในการประเมินทั้งสิ้น 4 องค์ประกอบ จำนวน 21 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

1. การดำเนินงานส่งเสริมสถานักเรียนและประชาธิปไตยในโรงเรียน

1.1 มีการส่งเสริมประชาธิปไตยของโรงเรียน

- มีแผนงานโครงการส่งเสริมสถานักเรียนและประชาธิปไตยในโรงเรียน
- มีระเบียบ/ข้อบังคับ/ธรรมนูญว่าด้วยสถานักเรียนของโรงเรียน
- มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน/ครูที่ปรึกษากิจกรรมสภานักเรียน
- มีการประชุม/วางแผนการดำเนินงานของคณะกรรมการสถานักเรียน
- มีห้อง/สถานที่ปฏิบัติกิจกรรมของสถานักเรียน
- มีการอบรม/พัฒนาคณะกรรมการสถานักเรียน
- มีกระบวนการถ่ายทอดประสบการณ์การทำงานจากสภารุ่นพี่
- มีการประเมินและรายงานผลการดำเนินงานของการส่งเสริมประชาธิปไตยของสถานศึกษา

1.2 มีการแสดงที่มาของสถานักเรียนสอดคล้องกับกระบวนการประชาธิปไตย

- มีการประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมสถานักเรียน
- มีกระบวนการรับสมัครตัวแทนนักเรียน
- มีการรณรงค์หาเสียงของผู้สมัคร
- มีการเลือกตั้งตัวแทนนักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการประชาธิปไตย
- มีการประกาศผลการเลือกตั้งอย่างเป็นทางการ

1.3 มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานักเรียน

- มีการแต่งตั้งคณะกรรมการสถานักเรียน
- มีแผนภูมิโครงสร้างการบริหารงานสถานักเรียน
- มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานักเรียน
- มีคู่มือ/แนวทางการดำเนินงานสถานักเรียนของโรงเรียน

1.4 มีการบูรณาการกิจกรรมสถานักเรียนกับกิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ

2. การมีส่วนร่วมของสถานักเรียนในการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียน

2.1 สถานักเรียนมีกระบวนการวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ

2.2 สถานักเรียนมีการดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยตามวิถี

ประชาธิปไตย สอดคล้องหลักคุณธรรม สามัคคีธรรม ปัญญาธรรม

- คุณธรรม เช่น การทำความเคารพ ยิ้ม ไหว้ ทักทาย ฯลฯ
- สามัคคีธรรม เช่น การร่วมมือ ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ฯลฯ
- ปัญญาธรรม เช่น การใช้เหตุผล การแก้ปัญหา การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ฯลฯ

2.3 สถานักเรียนมีการดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ

พอเพียง

- ความพอประมาณ
- ความมีเหตุผล
- การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี
ภายใต้เงื่อนไข
- ความรู้ (รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง)
- คุณธรรม (ซื่อสัตย์สุจริต การใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ขยัน อดทน แบ่งปัน)

2.4 สถานักเรียนมีการดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริม/พัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 9 ประการ

- รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
- ซื่อสัตย์สุจริต
- มีวินัย
- ใฝ่เรียนรู้
- อยู่อย่างพอเพียง
- มุ่งมั่นในการทำงาน
- รักความเป็นไทย
- มีจิตสำธารณะ
- กตัญญู

2.5 สถานักเรียนมีการดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมสิทธิเด็ก 4 ประการ

- สิทธิที่จะมีชีวิต
- สิทธิที่จะได้รับการปกป้อง
- สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา
- สิทธิที่จะมีส่วนร่วม

2.6 สถานักเรียนมีการดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมความเป็นพลโลก/มีความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

- ความเป็นพลโลก
- มีความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

2.7 สถานักเรียนมีการดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริม/สนับสนุนการเลือกตั้งสภานักเรียน/รณรงค์ เผยแพร่ความรู้/มีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง

- การเลือกตั้งสภานักเรียน
- การรณรงค์/เผยแพร่ความรู้
- การเลือกตั้งสุรโรงเรียน/ชุมชน
- การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง

2.8 สถานักเรียนมีการดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมโดยการนำหลักธรรมาภิบาลสู่
การปฏิบัติ

- หลักนิติธรรม
- หลักคุณธรรม
- หลักความโปร่งใส
- หลักความมีส่วนร่วม
- หลักความรับผิดชอบ
- หลักความคุ้มค่า

2.9 สถานักเรียนมีการดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริม/มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน/ชุมชน

2.10 สถานักเรียนมีการดำเนินการประเมิน สรุปและรายงานผลการจัดโครงการ/
กิจกรรมของสถานักเรียนทุกโครงการอย่างชัดเจน

3. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือของสถานักเรียนกับชุมชน/องค์กรภาครัฐและเอกชน

3.1 มีการกำหนดแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมการดำเนินงานในการสร้างเครือข่าย

- มีแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมในการสร้างเครือข่ายอย่างชัดเจน
- มีปฏิทินและปฏิบัติกิจกรรมตามที่กำหนดอย่างชัดเจน
- มีการประเมิน สรุป และรายงานผลกิจกรรม
- มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

3.2 มีการทำงานระหว่างโรงเรียน/ชุมชน/องค์กรภาครัฐและเอกชน

- มีเครือข่ายการทำงานระหว่างโรงเรียน/องค์กร ภาครัฐ และเอกชน
- มีเครือข่ายให้การสนับสนุนกิจกรรมสถานักเรียนอย่างต่อเนื่อง
- สถานักเรียนให้ความร่วมมือ สนับสนุนเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง
- มีการประเมิน สรุป และรายงานผลการทำงานของเครือข่าย

3.3 มีส่วนร่วมในการสนับสนุนกิจกรรมประชาธิปไตย

- ให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมประชาธิปไตยกับชุมชน/องค์กร
ภาครัฐและเอกชน
- ได้รับการสนับสนุนองค์ความรู้ ประสบการณ์ในด้านประชาธิปไตย จาก
ชุมชนองค์กรภาครัฐและเอกชน
- มีการให้ความรู้ เรื่องประชาธิปไตยแก่นักเรียนและชุมชน
- มีการทำข้อตกลงเกี่ยวกับประชาธิปไตยร่วมกับเครือข่ายชุมชน/องค์กร
ภาครัฐและเอกชน

3.4 ได้รับการสนับสนุนปัจจัยต่างๆจากชุมชน/องค์กรภาครัฐและเอกชน

- ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากชุมชน/องค์กรภาครัฐและเอกชน
- ได้รับการสนับสนุนบุคลากร สถานที่ ในการดำเนินกิจกรรมสภานักเรียน จากชุมชน/องค์กรภาครัฐและเอกชน
- มีการศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่าย
- มีการจัดเวทีเสวนาแสดงออกเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างหลากหลาย

3.5 มีการประเมิน สรุป รายงานผล เผยแพร่และประชาสัมพันธ์กิจกรรมสภานักเรียน

- มีการสำรวจความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย
- มีการประเมิน สรุป รายงานผล กิจกรรมสภานักเรียนที่ชัดเจน
- มีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ผลงานผ่านสื่อที่หลากหลาย (อย่างน้อย 2 ช่องทางขึ้นไป)
- นำผลที่ได้มาวางแผนในการดำเนินกิจกรรมของสภานักเรียน

4. ผลงานดีเด่นและการประเมินผลการดำเนินงานสภานักเรียน

4.1 มีผลงานสภานักเรียนที่ประสบผลสำเร็จจนได้รับรางวัล เกียรติบัตร โล่รางวัล

และอื่น ๆ

4.2 มีผลงานที่ภาคภูมิใจเชิงประจักษ์

- เป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่ชุมชน/ท้องถิ่น
- ร่วมกิจกรรมสาธารณะ วันสำคัญ โอกาสพิเศษต่างๆในชุมชนและท้องถิ่น
- นำเสนอผลงานของสภานักเรียนในระดับต่างๆ
- ผลงานที่ได้รับการเผยแพร่ทางสื่อต่างๆที่หลากหลาย
- ได้รับการยกย่องชมเชยจากองค์กร หน่วยงานต่างๆ

ตอนที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 ให้ความหมายประชาธิปไตยว่า เป็นแบบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่ ส่วนคำว่าระบอบหมายถึงแบบอย่าง ธรรมเนียม ระเบียบ การปกครอง ดังนั้น คำว่าระบอบประชาธิปไตย จึงหมายความว่าแบบอย่างหรือธรรมเนียมการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่

ประชาธิปไตย หมายถึง รูปแบบการปกครองและวิถีการดำเนินชีวิต ซึ่งยึดหลักของความเสมอภาค เสรีภาพ และศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ การปกครองระบอบประชาธิปไตย ถือว่าทุกคนมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน และอำนาจอธิปไตยต้องมาจากปวงชน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558a)

สาโรช บัวศรี (2508 อ้างถึงใน (สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2553) กล่าวว่าประชาธิปไตยคือมนุษยสัมพันธ์อย่างหนึ่งซึ่งยึดมั่นในคารวะธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม

หากกล่าวในแง่ของการปกครอง ประชาธิปไตยมักจะหมายถึงการปฏิบัติตามเสียงของคนส่วนมาก ดังนั้น คนส่วนมากจำเป็นจะต้องได้รับการศึกษาให้ดีและให้เหมาะสม มิฉะนั้นเสียงที่เรียกร้องออกมานั้น จะกลายเป็นเสียงที่ไม่รอบคอบพอ และดังนั้นการปฏิบัติตามเสียงข้างมาก จึงกลายเป็นการปฏิบัติที่ผิดพลาดไปหมด เหตุนี้เองคนส่วนมากจะต้องเป็นคนที่ได้รับการศึกษาพอเพียงและเหมาะสมจึงจะปกครองแบบประชาธิปไตยได้ผลดี

ส่วนในแง่ของการเศรษฐกิจ ประชาธิปไตยมักจะหมายถึงการผลิตและการจำหน่ายอย่างเสรี ไม่มีใครผูกขาดแต่ผู้เดียว ถ้าจะมีการควบคุมหรือบังคับประการใด ก็เป็นการควบคุมหรือบังคับตัวของตัวเองเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ทั้งนี้ โดยวิธีประชุมปรึกษาหารือกันเองเพื่อบังคับและควบคุมกันเอง สอดคล้องกับคำที่กล่าวว่าเป็นการกระทำของประชาชนเอง เพื่อประชาชนเองและโดยประชาชนเอง

ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2555) ให้ความหมายของประชาธิปไตยว่า ระบอบการปกครองที่อำนาจสูงสุดของประเทศเป็นของประชาชน ประชาชนมีฐานะเป็นเจ้าของประเทศ

การปกครองระบอบประชาธิปไตยจะก่อให้เกิดหลักสิทธิเสรีภาพและหลักความเสมอภาคขึ้นมาพร้อมกัน ในการตัดสินใจปัญหาต่างๆจะต้องใช้หลักเสียงข้างมาก (majority rule) และมีการคุ้มครองเสียงข้างน้อย (minority rights) เพราะประชาธิปไตยมิใช่ระบอบการปกครองแบบพวกมากลากไปหรือระบอบพวกมากเป็นใหญ่ เสียงข้างมากจึงต้องรับฟังและเคารพเสียงข้างน้อยด้วย

“ประชาธิปไตย” ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Democracy ซึ่งมาจากศัพท์ภาษากรีกว่า Demos หมายถึงประชาชน กับ Kratien หมายถึง การปกครอง ดังนั้นประชาธิปไตยหรือ democracy จึงหมายถึงการปกครองโดยประชาชน โดยอำนาจสูงสุดในการปกครองจะมาจากประชาชน และรัฐบาลจะคงอยู่ในอำนาจต่อไปได้เมื่อวาระสิ้นสุดลง ก็ต่อเมื่อประชาชนผู้เลือกตั้งเห็น ว่ารัฐบาลสามารถสนองตอบต่อเจตนารมณ์ของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่านั้น (รณชัย โตะสมภาค, 2560)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กล่าวถึงหน้าที่ของปวงชนชาวไทย ตามมาตรา 50 (1) ไว้ว่า บุคคลมีหน้าที่ “พิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ, 2560)

นอกจากนี้ ตามแนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 78 ยังระบุว่า รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้านต่างๆ การจัดทำบริการสาธารณะทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ รวมถึงการตัดสินใจทางการเมือง และการอื่นใด บรรดาที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชน

การศึกษาจึงนับว่าเป็นกระบวนการสำคัญในการเสริมสร้างให้เด็กและเยาวชนรู้จักหน้าที่ของตน ซึ่งปรากฏอยู่ในหน้าที่ของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 54 ที่ว่า “รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” และมีวัตถุประสงค์ว่า “การศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ตามความถนัดของตน และมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ”

หลักประชาธิปไตยประกอบด้วย 3 ประการคือ หนึ่ง อำนาจสูงสุดเป็นของประชาชนและเป็นการปกครองโดยประชาชน สอง หลักสิทธิเสรีภาพและหลักความเสมอภาค และ สาม หลักการปกครองโดยเสียงข้างมากที่คุ้มครองเสียงข้างน้อย โดยจะต้องนำหลักการดังกล่าวนี้มาเขียนเป็น กติกา เพื่อใช้ในการปกครองตนเองของประชาชน ซึ่งก็คือรัฐธรรมนูญ (ปริญญญา เทวานฤมิตรกุล, 2555)

หลักการสำคัญของประชาธิปไตย เป็นหลักการสำคัญที่นำมาใช้ในการดำเนินชีวิตในสังคม รอมชอมเพื่อก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558a) โดยประกอบด้วย

1. หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน หมายถึง ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอสูงสุดในการปกครองรัฐ

2. หลักความเสมอภาค หมายถึง ความเท่าเทียมกันในสังคมประชาธิปไตย ถือว่าทุกคนที่เกิดมาจะมีความเท่าเทียมกันในฐานะการเป็นประชากรของรัฐ ได้แก่ มีสิทธิเสรีภาพ มีหน้าที่เสมอภาคกัน ไม่มีการแบ่งชนชั้น หรือการเลือกปฏิบัติ ควรดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ไม่ข่มเหงรังแกคนที่อ่อนแอหรือยากจนกว่า

3. หลักนิติธรรม หมายถึง การใช้หลักกฎหมายเป็นกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันเพื่อความสงบสุขของสังคม

4. หลักเหตุผล หมายถึง การใช้เหตุผลที่ถูกต้องในการตัดสินใจหรือยุติปัญหาในสังคม

5. หลักการถือเสียงข้างมาก หมายถึง การลงมติโดยยอมรับเสียงส่วนใหญ่ในสังคมประชาธิปไตย ครอบครัวยุโรปประชาธิปไตย จึงใช้หลักการถือเสียงข้างมากเพื่อลงมติในประเด็นต่างๆได้อย่างสันติวิธี

6. หลักประนีประนอม หมายถึง การลดความขัดแย้งโดยการตกลงกันด้วยการไกล่เกลี่ย รอมชอมเพื่อเห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ

รูปแบบของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย สามารถแบ่งเป็น 2 รูปแบบ (รณชัย โสสมภาค, 2560) ดังนี้

1. หลักประมุขของประเทศ (Head of State)

1.1 การปกครองระบอบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ (Constitutional Monarchy) พระมหากษัตริย์ในฐานะประมุขของประเทศ เป็นศูนย์รวมของอำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นของประชาชนทั้งหมด โดยจะใช้อำนาจอธิปไตยผ่านอำนาจสามฝ่าย คือ นิติบัญญัติผ่านทางรัฐสภา บริหารผ่านทางคณะรัฐมนตรี และตุลาการผ่านทางศาล ทั้งนี้ พระมหากษัตริย์จะเป็นกลาง และไม่ยุ่งเกี่ยวกับการบริหารราชการประเทศ ประเทศที่ปกครองโดยระบอบนี้ ได้แก่ สหราชอาณาจักร ประเทศไทย และประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น

1.2 การปกครองโดยมีประธานาธิบดีเป็นประมุข (Presidency) ผู้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีมาจากการเลือกตั้งของประชาชน ทำหน้าที่เป็นประมุขของรัฐ และในบางประเทศจะทำหน้าที่เป็นประมุขของฝ่ายบริหารด้วย เช่น สหรัฐอเมริกา และ ประเทศอินโดนีเซีย เป็นต้น

2. หลักการรวมและแยกอำนาจ (Separation of Powers)

2.1 การปกครองระบบรัฐสภา (Parliamentary System) ฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติจะทำหน้าที่ผ่านรัฐสภา ระบบรัฐสภาสามารถแบ่งออกได้เป็นรูปแบบสภาเดียว (Unicameral System) และรูปแบบสองสภา (Bicameral System) ในประเทศส่วนใหญ่ที่ปกครองโดยระบอบประชาธิปไตย สมาชิกรัฐสภาจะมาจากการเลือกตั้งทั่วไป แต่ในขณะเดียวกัน ประเทศที่ใช้รูปแบบสองสภา อาจมีสภาใดสภาหนึ่งที่มาจากการเลือกตั้ง ในขณะที่อีกสภามาจากการแต่งตั้งหรือสรรหา ทั้งนี้ ในระบบรัฐสภา รัฐบาลจะถูกควบคุมและตรวจสอบการบริหารราชการแผ่นดินโดยรัฐสภา ผ่านกระบวนการและอำนาจหน้าที่ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

2.2 การปกครองระบบประธานาธิบดี (Congressional System) มีลักษณะคล้ายคลึงกับระบบรัฐสภา แต่กระบวนการในการจัดตั้งรัฐบาล และแบ่งแยกอำนาจจะแตกต่างกัน ในระบบนี้ ประธานาธิบดีซึ่งเป็นประมุขของรัฐและฝ่ายบริหาร จะมาจากการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อได้รับเลือกตั้งจะมีสิทธิและอำนาจในการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีเพื่อบริหารประเทศ โดยผ่านความเห็นชอบของวุฒิสภา ในขณะที่สมาชิกรัฐสภาทั้งสองสภา จะมาจากการเลือกตั้งทั่วไปที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งประธานาธิบดี ดังนั้น อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ จึงเป็นอิสระและแยกขาดจากกัน อย่างไรก็ตาม ในเรื่องของการถ่วงดุลอำนาจ ในระบบประธานาธิบดีจะมีกลไกทางรัฐธรรมนูญที่ให้รัฐสภามีอำนาจในการถ่วงดุลฝ่ายบริหาร ผ่านการควบคุมและตรวจสอบการบริหารราชการแผ่นดิน และการลงมติเพื่อกล่าวโทษ (Impeachment) และปลดออกจากตำแหน่ง (Recall) ประธานาธิบดี ประเทศที่เป็นต้นแบบของการปกครองลักษณะนี้ คือสหรัฐอเมริกา

2.3 การปกครองระบบผสม (Mixed System) ประธานาธิบดีเป็นประมุขและบริหารราชการแผ่นดินร่วมกับนายกรัฐมนตรี ในด้านการบริหาร นายกรัฐมนตรีจะเป็นผู้ใช้อำนาจบริหาร และรับผิดชอบต่อรัฐสภา ประธานาธิบดีจะเป็นผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศและการเมืองทั่วไป ทั้งนี้ ประธานาธิบดีในระบบการปกครองแบบนี้ จะแตกต่างจากประธานาธิบดีในระบบประธานาธิบดีตามข้อ 2.2 ตรงที่จะมีอำนาจอนุญาตตุลาการ ระหว่างรัฐสภากับคณะรัฐมนตรี และมีอำนาจในการประกาศยุบสภา ประเทศที่มีการปกครองลักษณะนี้ อาทิ ประเทศฝรั่งเศส เป็นต้น

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับพลเมืองประชาธิปไตย

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2556) กล่าวถึงความหมายของคำว่า พลเมือง หมายถึง คนที่มีสิทธิและหน้าที่ในฐานะประชาชนของประเทศใดประเทศหนึ่ง หรือประชาชนที่อยู่ภายใต้ผู้ปกครองเดียวกัน มักมีวัฒนธรรมเดียวกัน คนที่เป็นพลเมือง นอกจากตระหนักถึงสิทธิของตนเองแล้วยังต้องทำหน้าที่ที่กฎหมายรัฐธรรมนูญกำหนดด้วย เช่น เสียภาษีให้รัฐ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

“พลเมือง มีความหมายต่างกับ ประชาชน ในแง่ที่เน้นสิทธิและหน้าที่มากกว่าคำว่า ประชาชน”

พลเมือง หมายถึง พลกำลังของประเทศ ซึ่งมีส่วนเป็นเจ้าของประเทศ ต่างจากชาวต่างด้าวเข้าเมือง ชาวต่างประเทศนี้เข้ามาอยู่ชั่วคราว พลเมืองมีความหมายต่างจากบุคคล ซึ่งหมายถึง สิ่งซึ่งมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย ซึ่งได้แก่ บุคคลธรรมดาและนิติบุคคล (สำนักนายกรัฐมนตรี กรมประชาสัมพันธ์, 2558)

ธเนศวร์ เจริญเมือง (ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2551) กล่าวว่า พลเมือง ไม่ใช่คำที่อยู่อย่างโดดๆ แต่เป็นคำที่คู่กับคำว่า ชุมชนการเมือง ที่กรีกเรียกว่า (Polis) และคนปัจจุบันเรียกว่ารัฐ (State) พลเมืองเป็นสมาชิกของชุมชนการเมืองหรือรัฐซึ่งหมายความว่าที่ได้ก็ตามที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกัน มีการใช้อำนาจจัดการบริการกิจกรรมต่างๆ ภายใน้อยมากที่อยู่อย่างโดดเดี่ยว ไม่สูงส่งกับใคร การเป็นคนจึงเท่ากับเป็นเรื่องการเมือง (To be human is to be political) พูดอีกอย่างหนึ่งคือ คนเป็นการเมือง (Man is a political animal) ความเป็นพลเมืองก็คือการเข้าร่วมส่วนในชุมชนการเมือง กล่าวอีกอย่างหนึ่งไม่มีพลเมืองก็ไม่มีชุมชนการเมืองหรือไม่มีรัฐ กล่าวโดยสรุป ในสมัยที่ระบอบประชาธิปไตยมีบทบาทและได้รับการยอมรับไปทั่ว คำว่า พลเมือง ก็ได้กลายเป็นคำที่ได้รับการยอมรับมากขึ้น เช่น กันประชาชนที่อพยพมาจากรัฐของตนเข้าไปอยู่ในรัฐใหม่ ก็เรียกร้องขอสิทธิความเป็นพลเมืองของรัฐใหม่ทั้งนี้ก็เพื่อการได้รับสิทธิผลประโยชน์ต่างๆ ในฐานะที่เป็นพลเมือง ส่วนองค์กรที่สนับสนุนการเรียกร้องครั้งนี้โดยการยื่นถึงสิทธิมนุษยชนที่คนๆหนึ่งได้รับ และสิทธิมนุษยชนนั้นก็จะเป็นส่วนหนึ่งที่น่าไปสู่ความเป็นพลเมืองในที่สุด

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2542) ได้ให้ความหมายของพลเมืองว่า ผู้ที่มีความรู้ มีข้อมูลข่าวสาร และมีความคิดเห็นที่จะแสดงออก และมีส่วนร่วมในประชาธิปไตย

วรากรณ์ สามโกเศศ (วรากรณ์ สามโกเศศ, 2554) ได้ให้ความหมายของคำว่าพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยว่าเป็นสมาชิกของสังคมที่มีอิสรภาพและพึ่งตนเองได้ ใช้สิทธิเสรีภาพโดยควบคู่กับความรับผิดชอบ เคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น เคารพความแตกต่าง เคารพหลักความเสมอภาค เคารพกติกา ไม่แก้ปัญหาคับด้วยความรุนแรง ตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ร่วมรับผิดชอบต่อสังคม มีจิตสาธารณะ และกระตือรือร้นที่จะรับผิดชอบหรือร่วมขับเคลื่อนสังคมและแก้ปัญหาติดต่อหรือร่วมขับเคลื่อนสังคมและแก้ปัญหาสังคมในระดับต่างๆ ตั้งแต่ในระดับครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับประเทศ ระดับอาเซียน และระดับประชาคมโลก

ธัญชัช วิภัติภูมิประเทศ (ธัญชัช วิภัติภูมิประเทศ, 2556) ระบุว่า พลเมือง หมายความว่า หมายถึง สมาชิกของชุมชนหรือสังคมที่มีอำนาจในการปกครองตนเอง มีสิทธิเสรีภาพ หน้าที่ ความรับผิดชอบและร่วมแก้ไขปัญหาของสังคม ทั้งนี้ จะต้องมีความเคารพผู้อื่น และเคารพกติกาที่ใช้ร่วมกันในสังคม

ทิพย์พพร ตันติสุนทร (ทิพย์พพร ตันติสุนทร, 2557) กล่าวว่า พลเมือง หมายถึง คนที่มีความสามารถในการแสดงความรับผิดชอบต่อตัวเองและส่วนรวม มีความรู้และช่วยตัดสินใจในปัญหาสำคัญของสังคม ชุมชน และประเทศ มีส่วนร่วมในความคิดอย่างอิสระ

ปลินธร เพ็ชรฤทธิ์ (ปลินธร เพ็ชรฤทธิ์, 2550) ได้กล่าวเกี่ยวกับพลเมืองดี โดยหมายถึง การที่บุคคลมีพฤติกรรมที่เหมาะสมตามสภาพบริบททางสังคมและทำประโยชน์ให้แก่สังคม

สุทธิรักษ์ โรจนหัสติน, เรขา ชูสุวรรณ และเอกรินทร์ สังข์ทอง (สุทธิรักษ์ โรจนหัสติน, 2560) ได้ให้ความหมายของพลเมืองว่า ผู้ที่เป็นสมาชิกของประเทศ เป็นกำลังของบ้านเมือง มีความตระหนักถึงสิทธิเสรีภาพ หน้าที่และความรับผิดชอบไปพร้อมๆ กัน เป็นผู้ที่มีคุณธรรม มีระเบียบวินัย รู้จักแสวงหาความรู้ มีเหตุผล มีความตื่นตัว มีจิตอาสา มีความตื่นตัวต่อปัญหาของส่วนรวม และพร้อมที่จะลงมือกระทำการต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เพื่อแก้ไขปัญหาและสร้างความเจริญแก่ชาติบ้านเมืองโดยไม่ต้องมีการร้องขอ ซึ่งล้วนเป็นคุณลักษณะสำคัญที่ส่งเสริมการพัฒนาประเทศให้เจริญรุดหน้าไปได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพอย่างยิ่ง

ในทัศนะของชาวต่างชาติ Print (Print, 2008) ได้กล่าวถึงความเป็นพลเมืองไว้ว่า เป็นบุคคลที่มีสถานภาพที่ถูกต้องตามกฎหมายในการมีสิทธิและความรับผิดชอบในระบอบประชาธิปไตย มีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งในโครงสร้างและกระบวนการทางสังคม คำนึงถึงความยุติธรรมในสังคม ป้องกันการกีดกัน และการกดขี่

Faulks (Faulks, 2000) ได้อธิบายความหมายของคำว่าพลเมืองไว้ว่า การเป็นสมาชิกของสังคมที่ประกอบด้วยสิทธิ ความรับผิดชอบและหน้าที่ ที่แสดงออกถึงความเท่าเทียมกัน ความยุติธรรม และความมีอิสรภาพ

นอกจากนี้ Pancer (Pancer, 2015) ให้ความหมายของคำว่า พลเมือง หมายถึง บุคคลที่มีสถานะที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งประกอบไปด้วยสิทธิและโอกาส และเป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อประเทศ

ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2555) ระบุว่า พลเมือง หมายถึง การเป็นสมาชิกของสังคมที่มีอิสรภาพ ควบคู่กับความรับผิดชอบ และมีสิทธิเสรีภาพ ควบคู่กับหน้าที่ โดยมีความสามารถในการยอมรับความแตกต่างและเคารพกติกาในการอยู่ร่วมกัน พร้อมทั้งมีส่วนร่วมต่อความเป็นไปและการแก้ปัญหาของสังคมของตนเอง

พลเมืองระบอบประชาธิปไตยต่างจากพลเมืองของระบบการปกครองในรูปแบบอื่น เพราะพลเมืองระบอบประชาธิปไตยเป็นเจ้าของประเทศ มีอิสรภาพในการเลือกวิถีชีวิต และมีสิทธิเสรีภาพอย่างเสมอภาค อย่างไรก็ตาม การใช้สิทธิเสรีภาพโดยไม่รับผิดชอบต่อสังคม ไม่คำนึงถึงสิทธิในการเป็นเจ้าของประเทศของผู้อื่น ไม่คำนึงถึงส่วนรวม ส่งผลให้เกิดปัญหาต่อสังคม ดังนั้น อิสรภาพของพลเมือง เป็นอิสรภาพควบคู่กับความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม

จากความหมายของพลเมืองประชาธิปไตยข้างต้น จึงสรุปว่า พลเมืองประชาธิปไตย หมายถึง สมาชิกของสังคมที่มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติ ค่านิยม และพฤติกรรมในด้านการใช้สิทธิเสรีภาพ และหน้าที่ของประชาชนโดยยึดหลักการทางประชาธิปไตย

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ระบุว่า พลเมือง เป็นกลุ่มคนที่เป็นกำลังของประเทศทั้งในทางเศรษฐกิจ การทหาร และอำนาจต่อรองกับประเทศอื่น ดังนั้น พลเมือง หมายถึง บุคคลที่สนับสนุนเป็นกำลังอำนาจของผู้ปกครอง อยู่ในการควบคุมดูแลของผู้ปกครอง เช่น รัฐมีหน้าที่บริหารประเทศเพื่อให้พลเมืองมีความอยู่ดีกินดี อย่างไรก็ตาม คำว่า “พลเมือง” แตกต่างจากคำว่า “ประชาชน” และ “ราษฎร” เนื่องจาก พลเมืองแสดงออกถึงความกระตือรือร้นในการรักษาสิทธิต่างๆ รวมถึงการมีส่วนร่วมทางการเมือง การแสดงออกในสิทธิ และเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น แสดงถึงบทบาท หน้าที่และความรับผิดชอบต่อสมาชิกทางสังคมที่มีต่อรัฐประชาชนเป็นผู้รับคำสั่ง ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญเป็นการเปลี่ยนให้ประชาชนคนธรรมดาเป็นพลเมืองที่มีสิทธิกำหนดทิศทางของประเทศได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2556)

Marshall (Marshall, 1973) ระบุสิทธิพลเมือง 3 ประการ ได้แก่ 1) Civil Rights สิทธิบุคคลในกฎหมาย เสรีภาพบุคคลที่จะเลือกดำรงชีวิต ความเสมอภาค และความเป็นธรรม 2) Political Rights สิทธิที่มีส่วนร่วมในการเลือกตั้งและความเห็นชอบกับรัฐบาล และ 3) Social Rights สิทธิเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ สวัสดิการ ความมั่นคง การดูแลรักษาพยาบาล การดูแลการเลิกจ้างงาน หรือการรับรองค่าจ้างขั้นต่ำ ซึ่งรัฐต้องให้ความคุ้มครอง

การเป็นพลเมืองมีหลายมิติ การที่จะเป็นพลเมืองนั้นต้องมี 5 องค์ประกอบ (Abowitz & Harnish, 2006) ดังต่อไปนี้

1. มีเอกลักษณ์ที่มาจากความเป็นสมาชิกของชุมชนทางการเมือง
2. ยึดถือค่านิยมเฉพาะและอุดมคติ
3. มีสิทธิและหน้าที่
4. มีส่วนร่วมทางการเมือง
5. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง

พลเมืองในระบอบ

Joel Westheimer และ Joseph Kahne (Kahne, 2004) ได้จำแนกประเภทของการเป็นพลเมืองไว้ 3 กลุ่มซึ่งขึ้นอยู่กับการให้คุณค่าและการกระทำที่เกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมืองดี ประกอบด้วย

1. ความรับผิดชอบส่วนตัว มีหน้าที่รับผิดชอบในชุมชนของตน ทำงานอย่างสุจริตและจ่ายภาษี เคารพกฎหมาย

2. การมีส่วนร่วมในความเป็นพลเมือง โดยเข้าร่วมเป็นสมาชิกของชุมชนและพยายามที่จะร่วมพัฒนาชุมชน สนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจหรือรักษาสິงแวดล้อม

3. จิตสำนึกเกี่ยวกับความยุติธรรมทางสังคม โดยสามารถประเมินโครงสร้างทางสังคมการเมือง และเศรษฐกิจอย่างวิพากษ์วิจารณ์เพื่อเข้าใจปัญหาอย่างลึกซึ้ง ค้นหาและบอกถึงสิ่งที่ไม่ได้รับความยุติธรรม รู้เรื่องความเคลื่อนไหวทางสังคมและวิธีการที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

চার্জ উদ্‌มไพจิตรกุล (2544: 85-86) กล่าวว่า คุณธรรมของพลเมือง (Civic virtue) หรือการเป็นพลเมืองดี คือพลเมืองที่มีสำนึกและตระหนักประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง โดยกำหนดว่าตนเองเป็นส่วนย่อยของส่วนรวมที่มีผลกระทบซึ่งกันและกันในทุกด้าน (Complementary system) ทั้งยังกล่าวถึงคุณลักษณะสำคัญของคุณธรรมพลเมือง ประกอบด้วย

1. ความเท่าเทียมกันในฐานะเป็นพลเมือง ความสัมพันธ์ทางสังคมและการเมืองต้องแนวราบ (Horizontal Relationship) ไม่ใช่แนวตั้ง (Vertical Relationship)

2. การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยเสมอหน้ากันอย่างกระตือรือร้น

3. ผู้นำและประชาชนต้องตระหนักในภาระหน้าที่หลัก คือผู้นำต้องก่อให้เกิดความเท่าเทียมกันและประชาชนจะต้องทำหน้าที่โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจการของส่วนรวมด้วยความสมัครใจ (Leader's commitment to equality and citizen's commitment to engagement)

4. ความสามารถในการสร้างความร่วมมือ (Ability of compromise conflict and controversy) เพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์สังคม (Creative compromise) ที่มีความกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Solidarity)

5. ความร่วมมือขององค์กรในสังคมในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมและนันทนาการเพื่อสร้างความสนิทสนม (Density of local cultural and recreation associations)

6. ความเอื้ออารีต่อกัน (Complementary system) โดยตระหนักถึงการเป็นสมาชิกของชุมชนร่วมกัน ไม่คิดแตกแยกออกจากคนอื่นและมีความรู้สึกที่ว่าตนและคนอื่นๆในสังคมมีอำนาจทางการเมืองต่อผู้นำทางการเมืองร่วมกัน

7. สังคมนั้นต้องสร้างทุนสังคม (Social capital) ประกอบด้วย

7.1 ความซื่อสัตย์

7.2 ความไว้วางใจกัน

7.3 การปฏิบัติตามกฎหมาย

7.4 ความมีวินัยในตนเอง

7.5 ความร่วมมือ

8. ประชาธิปไตย (Democracy) เน้นที่ความเป็นพลเมืองแบบประชาธิปไตย เพราะเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่ทำให้สังคมมีความเป็นอิสระในการจัดการกับตนเอง โดยปราศจากการครอบงำของรัฐ โดยยึดค่านิยมแบบเสรีนิยม มีหลักการประกันความยุติธรรม การสร้างทุนทางสังคม และทุกคนมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2555) ได้ระบุถึงการที่สมาชิกในสังคมรู้จักปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย ย่อมเกิดผลดีต่อสังคมและประเทศ ดังนี้

1. ทำให้สังคมและประเทศชาติมีการพัฒนาไปอย่างมั่นคงเพราะการที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างหลากหลาย และมีเหตุผลในงานหรือโครงการต่างๆ ทั้งในระดับชุมชนถึงระดับประเทศตลอดจนเปิดโอกาสให้คนที่มีความรู้ความสามารถได้ร่วมกันทำงาน ย่อมส่งผลให้การทำงานและผลงานนั้นมีประสิทธิภาพ

2. เกิดความรักและความสามัคคีในหมู่คณะ เพราะเมื่อมีการทำกิจกรรมร่วมกันย่อมมีความผูกพัน ร่วมแรงร่วมใจในการทำงานทั้งปวงให้บรรลุเป้าหมายได้

3. สังคมมีความเป็นระเบียบ สงบเรียบร้อย เพราะทุกคนต้องปฏิบัติตามระเบียบกติกาของสังคม ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ที่ทุกคนยอมรับ

4. สังคมมีความเป็นธรรม สมาชิกทุกคนได้รับสิทธิหน้าที่เสรีภาพ ความเท่าเทียมกัน ตามกฎหมาย ทำให้สมาชิกทุกคนได้รับการปฏิบัติอย่างยุติธรรมก่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม

5. สมาชิกในสังคมมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และมีน้ำใจต่อกันโดยยึดหลักศีลธรรมเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติต่อกันตามวิถีประชาธิปไตย

3.3 แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย

การที่บุคคลไม่มีคุณลักษณะของพลเมืองประชาธิปไตย คิดอย่างไม่มีเหตุและผล ไม่มีระเบียบวินัย ใช้เสรีภาพอย่างไม่ถูกต้อง จะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง สิ่งแวดล้อมและประชากร วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศ (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2557)

สาโรช บัวศรี (2508 อ้างถึงใน (สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ, 2553) กล่าวถึงคุณลักษณะของพลเมืองซึ่งเป็นลักษณะสัมพันธ์ภาพระหว่างกันในสังคมประชาธิปไตย ประกอบด้วย

1. การยอมรับ: มีการเคารพซึ่งกันและกันอย่างยิ่ง (Respect for Individuals) คือทุกคนจะต้องให้เกียรติซึ่งกันและกัน ทั้งกาย วาจา และความคิดทุกคนย่อมจะเคารพในความคิดของผู้อื่นทุกคนย่อมแสดงความคิดเห็นออกมาได้โดยไม่ล่วงเกินผู้อื่น ย่อมมีการให้โอกาสและเคารพแก่ความคิดของคนทุกคน นักปราชญ์ในเรื่องนี้กล่าวไว้ว่า “I may not agree with what you say; but I will fight to the death for the right for you to say it” ถ้าถือกันอย่างเคร่งครัดจริงๆ แล้ว การล่วงเกินผู้อื่น การทำร้ายผู้อื่น การหมิ่นผู้อื่น การโกรธผู้อื่น ย่อมเป็นการไม่เคารพซึ่งกันและกัน และผิดหลักประชาธิปไตยทั้งสิ้น

2. สามัคคีธรรม: มีการแบ่งปัน ร่วมงานกัน และประสานงานกัน (Sharing, Participating and Co-operating) ข้อนี้หมายความว่า ผู้ใดสามารถในทางใดก็อาสารับแบ่งงานไปทำ ไม่ป้ายเปียงและหลีกเลี่ยง ร่วมมือกันทำหมดตามอัธยาศัย และประสานงานกันหมด โดยทำตามที่ได้ตกลงกันตามแผนซึ่งร่วมกันวางไว้แล้ว ไม่มีใครดื้อดึงกั้นกั๊กเนื่องจากเห็นแก่ตัวเอง

3. ปัญญาธรรม: มีความเชื่อมั่น ในวิธีการแห่งปัญญา (Faith in the Method of Intelligence) พุดเป็นคำศัพท์ก็คือ “ปัญญาธรรม” การที่คนเรานับถือกันและร่วมมือสามัคคีกันนั้น บางทีอาจนับถือกันและร่วมมือไปในทางที่ผิด เช่น ร่วมมือกันตั้งโรงเรียนสอนให้เป็นโจร เป็นต้น ดังนั้น จำต้องมี “ปัญญา” เป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งและชี้ทางเป็นหางเสือ มิให้เขวไปได้ เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งทีเดียว ดังนั้น ในสังคมประชาธิปไตยจึงมีการนับถือปัญญาธรรมอย่างยิ่ง คนตระกูลสูงคนร่ำรวย ฯลฯ จะเป็นพลเมืองที่ดีก็ต่อเมื่อมีปัญญาและศีลธรรม ดังนั้น คนในสังคมประชาธิปไตยจึงต้องเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาดีพอควร เพื่อจะได้มีปัญญาธรรม

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 (อ้างถึงใน (ศักดิ์ชัย นิรัญทิว, 2548) ในซึ่งเป็นแผนการศึกษาที่เกิดขึ้นหลังจากเกิดเหตุการณ์มหาวิปโยค 14 ตุลาคม 2516 ความคิดเรื่องการใช้การศึกษาเพื่อเป็นเครื่องมือสร้างความเป็นพลเมืองจึงมีความซับซ้อนและละเอียดมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากลักษณะที่พึงประสงค์ของพลเมืองไทยที่สังเกตได้จากประเด็นความมุ่งหมายของการศึกษาตามแผนการศึกษาฉบับนี้ ได้แก่

1. ให้มีความเคารพในสิทธิและหน้าที่ของตนเองและของผู้อื่น มีระเบียบวินัย มีความเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย ศาสนา และหลักธรรม

2. ให้มีความเข้าใจและกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศตามวิถีทางประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
3. ให้มีความรับผิดชอบต่อชาติ ต่อท้องถิ่น ต่อครอบครัว และต่อตนเอง
4. ให้มีสำนึกในการเป็นคนไทยร่วมกันและการเป็นส่วนหนึ่งของมนุษยชาติ มีความรักชาติ ตระหนักในความมั่นคงปลอดภัยของชาติและการมีส่วนร่วมในการป้องกันประเทศ
5. ให้มีความยึดมั่นและผูกความเสมอภาค ความสุจริต และความยุติธรรม
6. ให้มีบุคลิกภาพที่ดี มีสุขภาพและอนามัยสมบูรณ์ ทั้งทางร่างกายและจิตใจ
7. ให้มีความขยันหมั่นเพียร มีความสามารถในการประกอบอาชีพ และการใช้จ่ายใช้สอยอย่างประหยัด ตลอดจนการร่วมมือกันประกอบกิจการและธุรกิจต่างๆโดยชอบด้วยกฎหมาย
8. ให้มีความสามารถในการติดต่อทำความเข้าใจและร่วมมือซึ่งกันและกัน รู้จักการแสวงหาความจริง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักแก้ปัญหาและข้อขัดแย้งด้วยสติปัญญาและสันติวิธี

กรมวิชาการ (กรมวิชาการ, 2538) ได้กล่าวถึงสังคมประชาธิปไตยที่จะทำให้เกิดสันติภาพ สันติสุข และเสรีภาพขึ้นมาได้นั้น จะต้องสร้างสังคมให้บุคคลที่อยู่ในสังคมมีพฤติกรรม 4 ด้าน ประกอบด้วย

1. ด้านวินัยธรรม นักเรียนนักศึกษาจะต้องเกิดพฤติกรรมด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับตามที่สถานศึกษานั้นๆเป็นผู้กำหนดการ กำหนดกฎระเบียบข้อบังคับ จะต้องเกิดขึ้นมาจากความเห็นชอบของนักเรียนนักศึกษา รวมทั้งครูอาจารย์ ในสถานศึกษานั้น ทั้งนี้ให้รวมถึงกฎระเบียบ ข้อบังคับที่เกิดขึ้นจากกรมเจ้าสังกัดและกระทรวงด้วย และให้รวมถึงตัวบทกฎหมายที่ใช้บังคับให้ประชาชนในประเทศประพฤติปฏิบัติ
2. ด้านเคารพธรรม นักเรียนนักศึกษาจะต้องเกิดพฤติกรรมในการเคารพต่อสิทธิของบุคคลต่างๆที่อยู่ในสถานศึกษาด้วยกัน สิทธินั้นๆจะเป็นสิทธิที่สถานศึกษานั้นมอบหมายให้ทุกคนที่เข้ามาเป็นนักเรียนนักศึกษาแล้วจะต้องได้รับ ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นสิทธิที่จะได้รับการศึกษาในสถานศึกษาแห่งนั้น สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนนักเรียนนักศึกษา และสิทธิอื่นๆที่พึงมี ในฐานะที่เป็นนักเรียนนักศึกษาในสถานศึกษานั้น
3. ด้านศรัทธาธรรม ด้านนี้จะเป็นด้านที่นักเรียนนักศึกษาจะต้องเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ต่างๆที่ได้รับมอบหมายจากเพื่อนนักเรียนนักศึกษา ครูอาจารย์ และสถานศึกษา ที่ได้มอบหมายให้ด้วยความศรัทธาในหน้าที่ที่ได้รับประเพณีและปฏิบัติหน้าที่ตามข้อตกลงที่ได้กำหนดไว้ให้ด้วยความเต็มใจ และเมื่อได้เปลี่ยนหน้าที่ให้รับผิดชอบในหน้าที่อื่น ก็สามารถทำได้ด้วยความยินดี สามารถเป็นได้ทั้งผู้นำและผู้ตามและสมาชิกของกลุ่มนั้นๆ
4. ด้านสามัคคีธรรม เป็นพฤติกรรมของนักเรียนนักศึกษาที่จะต้องอยู่ร่วมกันในสังคมสถานศึกษานั้นๆด้วยความรัก ความผูกพัน และความสามัคคีต่อกัน รู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม เป็น

สมาชิกของกลุ่มต่างๆตามความต้องการและความคิดเห็นเป็นอิสระของแต่ละคน แต่เมื่อมารวมกันเป็นกลุ่มแล้วก็สามารถเป็นสมาชิกที่ดีและทำคุณประโยชน์ให้กับกลุ่มนั้นๆ และเมื่อรวมตัวเป็นกลุ่มกันแล้ว ก็รู้จักใช้สิทธิ ใช้เสียงของตน เพื่อการเลือกตั้งสมาชิกในกลุ่มเพื่อรับผิดชอบหน้าที่ต่างๆที่กลุ่มได้มอบหมาย

อมร รักษาสัตย์ (อมร รักษาสัตย์, 2543) ได้วิเคราะห์พฤติกรรมตามวิถีชีวิตประชาธิปไตย โดยประกอบด้วยพฤติกรรม 3 ด้าน ได้แก่

1. การวิเคราะห์พฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยในด้านการยอมรับ
 - 1.1 เคารพในสถาบันพระมหากษัตริย์
 - 1.2 เคารพซึ่งกันและกัน (ทางกายและวาจา)
 - 1.3 เคารพในสิทธิและความเห็นของผู้อื่น
 - 1.4 เคารพในกฎระเบียบของสังคม
 - 1.5 ความมีเสรีภาพและความเสมอภาค
2. การวิเคราะห์พฤติกรรมวิถีประชาธิปไตยในด้านปัญญาธรรม
 - 2.1 การไม่ถือตนเป็นใหญ่
 - 2.2 การร่วมกันคิดใช้เหตุผล
 - 2.3 การตัดสินใจด้วยปัญญา
 - 2.4 การอภิปรายชี้แจงให้เข้าใจ
 - 2.5 การพิจารณาคัดเลือกบุคคล
3. การวิเคราะห์พฤติกรรมวิถีประชาธิปไตยในด้านสามัคคีธรรม
 - 3.1 การรู้จักประสานประโยชน์
 - 3.2 การร่วมมือกันในการทำงาน
 - 3.3 การรับผิดชอบต่อหน้าที่
 - 3.4 ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

จากการระดมความคิดเห็นในการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า (2544. อ้างถึงใน (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2554) ได้สรุปว่าคุณลักษณะของพลเมืองที่ดี มีคุณลักษณะดังนี้

1. มีคารวะธรรม คือ ต้องยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น รู้สิทธิ รู้หน้าที่ของตนเอง
2. มีสามัคคีธรรม คือ ต้องรู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น
3. มีนิติธรรม คือ การตัดสินใจปัญหาโดยใช้เหตุผล
4. มีความสมบูรณ์ทางกายและใจ
5. มีสติปัญญา
6. มีอารมณ์มั่นคง

7. มีวุฒิภาวะทางสังคม
8. เห็นคุณค่าของสภาวะแวดล้อมท้องถิ่น
9. ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น
10. ให้เกียรติผู้อื่น
11. มีจิตสาธารณะหรือมีจิตสำนึกสาธารณะ
12. มีความรู้เท่าทันทั้งงานกฎหมายและขนบธรรมเนียมประเพณี
13. รู้จักฟังตนเอง
14. มีความกล้าที่จะต่อต้านระบอบที่ไม่ใช่ประชาธิปไตย
15. มีความไว้วางใจในระบอบประชาธิปไตย
16. รู้แพ้ รู้ชนะ รู้จักทำงานร่วมกันโดยสันติ
17. มีความภูมิใจในตนเอง
18. มีศีล หรืออย่างอื่นที่เทียบเท่า

สมพงษ์ จิตระดับ (สมพงษ์ จิตระดับ, 2546) ได้เสนอลักษณะของเด็กไทยที่พึงประสงค์ โดยมีบางลักษณะที่สะท้อนถึงความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย ได้แก่

1. การรู้จักสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบ จิตสำนึกสาธารณะในการเมืองระบอบประชาธิปไตย
2. รู้จักคุณค่าของตนเอง ยอมรับความแตกต่างแห่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืนและเกิดประโยชน์สุขแก่ทุกฝ่าย
3. มีความภูมิใจในความเป็นไทย การดำรงรักษา ถักทอสานต่อวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองได้

ชูชีพ ประทุมเวียง (ชูชีพ ประทุมเวียง, 2547) ได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย โดยจำแนกพฤติกรรมประชาธิปไตยซึ่งประกอบด้วย

1. ด้านปัญญาธรรม คือ การใช้ปัญญาหรือเหตุผลในการตัดสินใจแก้ปัญหาโดยสันติวิธีหรือกระทำการใดๆก็ตาม เป็นบทบาทที่บุคคลแสดงออกถึงวิธีการหรือแนวทางในการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลและใช้ปัญญา ได้แก่ การรู้จักใช้เหตุผลในการพิจารณาตัดสินใจเมื่อเกิดข้อขัดแย้ง การตัดสินใจโดยอาศัยข้อมูลประกอบ การไม่นำความเชื่อหรือโซกลางมาเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจ การรู้จักวิเคราะห์และประมวลเหตุการณ์ต่างๆโดยใช้สติปัญญาและเหตุผล การแยกเรื่องส่วนตัวกับหน้าที่การงานออกจากกันในการทำงานหรือการตัดสินใจใดๆ

2. ด้านคารวะธรรม คือ ความรับผิดชอบ การเคารพตนเองและผู้อื่น เป็นบทบาทที่บุคคลรู้จักตนเองและรู้ว่าควรแสดงออกในหน้าที่ตนเอง ได้แก่ การเคารพและปฏิบัติตามกฎระเบียบ การปฏิบัติตามเวลาที่ได้รับมอบหมายอย่างตั้งใจและเต็มความสามารถ การเอาใจใส่ติดตามการปฏิบัติงานโดยไม่ทอดทิ้ง การยอมรับบทบาทหน้าที่ของกันและกัน รวมถึงบทบาทที่บุคคลแสดงออก

อย่างยอมรับและเคารพในสิทธิ หน้าที่ ตลอดจนความคิดเห็นของตนเองและบุคคลอื่น ได้แก่ การปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด โดยไม่ก้าวก่ายหรือรบกวนหน้าที่ของบุคคลอื่น การรู้จักให้ความสำคัญแก่บุคคลอื่นโดยไม่สนใจและให้ความสำคัญแต่เฉพาะตนเอง การรักความยุติธรรม การรู้จักเห็นอกเห็นใจและห่วงใยผู้อื่น การให้โอกาสผู้อื่นแสดงความคิดเห็น การไม่แสดงออกในลักษณะดูถูกเหยียดหยามความคิดผู้อื่น การสนใจฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างตั้งใจ การซักถามโดยใช้เหตุผลเมื่อไม่เข้าใจความคิดเห็นผู้อื่น การไม่ยึดถือความคิดเห็นของตนว่าถูกต้องเสมอไป

3. ด้านสามัคคีธรรม คือ มีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือ เป็นบทบาทที่บุคคลแสดงออกเพื่อส่วนรวม ได้แก่ การรู้จักเสียสละโดยพิจารณาตามเหตุผลและความเหมาะสม ความเต็มใจที่จะทำงานร่วมกับบุคคลอื่น การไม่ละเลยและเพิกเฉยต่อการกระทำใดๆที่จะเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมตามความสามารถและโอกาส การรู้จักอดทน อดกลั้น เพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม การรู้จักละเอียดต่อความประพฤติของตนที่จะรักษาผลประโยชน์ส่วนตนโดยมิชอบ

ศักดิ์ชัย นิรัญทวิ (ศักดิ์ชัย นิรัญทวิ, 2548) ได้เสนอคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของความเป็นพลเมืองของเยาวชนไทย 3 ด้าน ได้แก่

1. ด้านความรู้ความเข้าใจ

- 1.1 มีความรู้ความเข้าใจในหลักและระเบียบการปกครองในระดับประเทศและท้องถิ่น
- 1.2 มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องสิทธิ หน้าที่ของตนเองและผู้อื่น
- 1.3 มีความรู้ความเข้าใจในความเกี่ยวโยงกันของสภาพของผู้คนกลุ่มต่างๆในสังคมในเชิงซ้อน
- 1.4 มีความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองในมิติสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน และการเมืองภาคประชาชน เข้าใจเรื่องของสิทธิชุมชน ทูทางสังคมอันหลากหลาย
- 1.5 มีความรู้ความคิดเท่าทันการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทั้งในระดับประเทศและระดับโลกที่อาจมีส่วนเกี่ยวข้องกับประเทศไทย
- 1.6 มีความรู้ความสามารถในเทคโนโลยีสมัยใหม่ วิถีชีวิตอย่างใหม่ตามควรแก่วิชาชีพของตน

2. ด้านความคิดเห็น/เจตคติ

- 2.1 มีเจตคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองอันเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
- 2.2 มีเจตคติที่ดีต่อการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร
- 2.3 เป็นผู้มีความคิดเห็นต่อเหตุการณ์บ้านเมือง
- 2.4 เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทย วิถีชีวิตและค่านิยมอย่างไทย
- 2.5 เห็นคุณค่าและผดุงความเป็นชาติร่วมกับผู้อื่น
- 2.6 มีความคิดเห็นที่ทันสมัย

3. ด้านการปฏิบัติตน

3.1 ปฏิบัติตนให้ถูกต้องสอดคล้องกับกฎหมาย กฎศีลธรรมและกฎกติกาของชุมชนท้องถิ่น ประเทศชาติ

3.2 ปฏิบัติตนตามหลักสิทธิ หน้าที่ของพลเมือง

3.3 ปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น

3.4 มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เป็นเรื่องของการจรรโลงความถูกต้อง ความเป็นระเบียบ ความดีงามของสังคม

วิชัย ภูโยธิน, สุนทร สินธพานนท์, พิวรรษา นภาร์รัตน์ และ ดิษยา กุศลภูษณงค์ (วิชัย ภูโยธิน, 2552) ได้กล่าวว่าพลเมืองดีถูกนำมากำหนดในคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในบริบทของสังคมที่ปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยไว้ดังนี้

1. เคารพกฎหมายบ้านเมืองและปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของสังคม
2. เป็นผู้ที่มีเหตุผลและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
3. ยอมรับมติเสียงส่วนใหญ่
4. เป็นผู้ที่มีน้ำใจประชาธิปไตยและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม
5. เคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น
6. มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม ชุมชน ประเทศชาติ
7. มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมือง การปกครอง
8. มีส่วนร่วมในการป้องกัน แก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สังคม
9. มีคุณธรรมและจริยธรรม ปฏิบัติตามหลักธรรม

ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2553) ได้เสนอลักษณะ 6 ประการของความเป็นพลเมืองในประชาธิปไตย ดังนี้

1. มีอิสรภาพและพึ่งตนเองได้ ระบอบประชาธิปไตย คือ ระบอบการปกครองที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในประเทศ ประชาชนในประเทศจึงมีฐานะเป็นเจ้าของประเทศ เมื่อประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ ประชาชนจึงเป็นเจ้าของชีวิตและมีสิทธิเสรีภาพในประเทศของตนเอง ทำนองเดียวกับเจ้าของบ้านมีสิทธิเสรีภาพในบ้านของตน ระบอบประชาธิปไตยจึงทำให้เกิดหลักสิทธิเสรีภาพและทำให้ประชาชนมีอิสรภาพ คือ เป็นเจ้าของชีวิตตนเอง “พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตยจึงเป็นไท คือ เป็น อิสระชน ที่พึ่งตนเองและสามารถรับผิดชอบตนเองได้และไม่ยอมตนอยู่ภายใต้อิทธิพลอำนาจหรือภายใต้ “ระบบอุปถัมภ์” ของผู้ใด เด็กจะเป็น “ผู้ใหญ่” และเป็น “พลเมือง” หรือสมาชิกคนหนึ่งของสังคมได้อย่างแท้จริง เมื่อสามารถรับผิดชอบตนเองได้

2. เห็นคนเท่าเทียมกันหรือเคารพหลักความเสมอภาค ประชาธิปไตย คือ ระบอบการปกครองที่อำนาจสูงสุดในประเทศเป็นของประชาชน ดังนั้น ในระบอบประชาธิปไตยไม่ว่าประชาชน

จะแตกต่างกันอย่างไร ไม่ว่าจะร้ายหรือยากจน ไม่ว่าจะจบดอกเตอร์หรือจบ ป.4 ไม่ว่าจะ มีอาชีพอะไร ไม่ว่าจะ เป็นเจ้านายหรือเป็นลูกน้อง ทุกคนล้วนแต่เท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นเจ้าของ ประเทศ “พลเมือง” จึงต้องเคารพหลักความเสมอภาคและจะต้องเห็นคนเท่าเทียมกัน คือ เห็นคน เป็น แนวระนาบ (horizontal) เห็นตนเท่าเทียมกับคนอื่นและเห็นคนอื่นเท่าเทียมกับตน ไม่ว่าจะยาก ดีมีเงิน ทุกคนล้วนมีศักดิ์ศรีของความเป็นเจ้าของประเทศอย่างเสมอกัน ถึงแม้จะมีการพึ่งพาอาศัยแต่ จะเป็นไปอย่างเท่าเทียม ซึ่งจะแตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากสังคมแบบอำนาจนิยมในระบอบเผด็จการ หรือสังคมนิยมแบบคอมมิวนิสต์ ซึ่งโครงสร้างสังคมจะเป็นแนวตั้ง (vertical) ที่ประชาชนไม่เสมอภาค ไม่เท่าเทียม ไม่ใช้อิสระชน และมองเห็นคนเป็นแนวตั้ง มีคนที่อยู่สูงกว่าและมีคนที่อยู่ต่ำกว่า โดยจะ ยอมคนที่อยู่สูงกว่าแต่จะเหยียดคนที่อยู่ต่ำกว่า ซึ่งมีใช้ลักษณะของ “พลเมือง” ในระบอบ ประชาธิปไตย

3. ยอมรับความแตกต่าง ประชาธิปไตย คือ ระบอบการปกครองที่ประชาชนเป็นเจ้าของ ประเทศ เมื่อประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ ประชาชนจึงมีเสรีภาพ ระบอบประชาธิปไตยจึงให้ เสรีภาพและยอมรับความหลากหลายของประชาชน ประชาชนจึงแตกต่างกันได้ ไม่ว่าจะ เป็นเรื่อง การเลือกอาชีพ วิถีชีวิต ความเชื่อทางศาสนาหรือความคิดเห็นทางการเมือง ดังนั้น เพื่อมิให้ความ แตกต่าง นำมาซึ่งความแตกแยกในสังคม “พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตยจึงต้องยอมรับและ เคารพความแตกต่างของกันและกัน เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้ ถึงแม้จะแตกต่างกันและจะต้องไม่มี การใช้ความรุนแรงต่อผู้ที่เห็นแตกต่างไปจากตนเอง ถึงแม้จะไม่เห็นด้วยแต่จะต้องยอมรับว่าคนอื่นมี สิทธิที่จะแตกต่างหรือมีความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากเราได้และต้องยอมรับโดยไม่จำเป็นต้อง เข้าใจ ว่าทำไมเขาถึงเชื่อหรือเห็นแตกต่างไปจากเรา “พลเมือง” จึงคุยเรื่องการเมืองกันในบ้านได้ ถึงแม้จะเลือกพรรคการเมืองคนละพรรคหรือมีความคิดเห็นทางการเมืองคนละข้างกัน

4. เคารพสิทธิผู้อื่น ในระบอบประชาธิปไตย ทุกคนเป็นเจ้าของประเทศ ทุกคนจึงมีสิทธิ แต่ ถ้าทุกคนใช้สิทธิโดยคำนึงถึงแต่ประโยชน์ของตนเองหรือเอาแต่ความคิดของตนเองเป็นที่ตั้ง โดยไม่ คำนึงถึงสิทธิผู้อื่นหรือไม่สนใจว่าจะเกิดความเดือดร้อนแก่ผู้ใดย่อมจะทำให้เกิดการใช้สิทธิที่ กระทบกระทั่งกันจนกระทั่งไม่อาจที่อยู่ร่วมกันอย่างผาสุกต่อไปได้ ประชาธิปไตยก็จะกลายเป็น อนาธิปไตย เพราะทุกคนเอาแต่สิทธิของตนเองเป็นใหญ่ สุดท้ายประเทศชาติย่อมจะไปไม่รอด สิทธิ ในระบอบประชาธิปไตยจึงจำเป็นต้องมีขอบเขต คือ มีสิทธิและใช้สิทธิได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น “พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตยจึงต้องเคารพสิทธิผู้อื่นและจะต้องไม่ใช้สิทธิเสรีภาพของตนไป ละเมิด สิทธิของผู้อื่น

5. รับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม ประชาธิปไตยมิใช่ระบอบการปกครองตามอำเภอใจหรือ ใครอยากจะทำอะไรก็ทำโดยไม่คำนึงถึงส่วนรวม ดังนั้น นอกจากจะต้องเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น และรับผิดชอบต่อผู้อื่นแล้ว “พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตยยังจะต้องใช้สิทธิเสรีภาพของตนโดย

รับผิดชอบต่อสังคมด้วย โดยเหตุที่สังคมหรือประเทศชาติมิได้ดีขึ้นหรือแย่ลงโดยตัวเอง หากสังคมจะดีขึ้นได้ก็ด้วยการกระทำของคนในสังคมและที่สังคมแย่ลงไปก็เป็นเพราะการกระทำของคนในสังคม “พลเมือง” นั่นก็คือผู้ที่มีสำนึกของความเป็นเจ้าของประเทศและเป็นเจ้าของสังคม “พลเมือง” จึงไม่ใช่คนที่ใช้สิทธิเสรีภาพตามอำเภอใจแล้วทำให้สังคมเสื่อมลงไป หากเป็นผู้ที่ใช้สิทธิเสรีภาพโดยรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม โดยมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและช่วยกันทำให้สังคมดีขึ้นกว่าที่ผ่านมา

6. เคารพกติกา เข้าใจระบอบประชาธิปไตย และมีส่วนร่วม ประชาธิปไตย คือ การปกครองโดยประชาชนโดยใช้กติกาหรือกฎหมายที่มาจากประชาชนหรือผู้แทนประชาชน ระบอบประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จได้ต่อเมื่อมี “พลเมือง” ที่เข้าใจหลักการพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยตามสมควร ทั้งในเรื่องหลักประชาธิปไตยหรือการปกครองโดยประชาชน และหลักนิติรัฐหรือการปกครองโดยกฎหมาย เข้าใจเรื่องการเลือกตั้งและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมืองทั้งติดตามความเป็นไปและมีส่วนร่วมในเรื่องการบ้านการเมืองทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการไปเลือกตั้งและการมีส่วนร่วมในเรื่องอื่นๆ ตามสมควร ถ้ามีความขัดแย้งก็เคารพกติกาและใช้วิถีทางประชาธิปไตยในการแก้ปัญหา โดยไม่ใช่กำลังหรือความรุนแรง

วิชัย วงศ์ใหญ่ (วิชัย วงศ์ใหญ่, 2554) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งประกอบด้วย

1. สมาชิกของสังคมที่มีอิสรภาพ
2. พึ่งพาตัวเองได้
3. ใช้สิทธิเสรีภาพโดยควบคู่กับความรับผิดชอบต่อ
4. เคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น เคารพความแตกต่าง เคารพหลักความเสมอภาค เคารพกติกา
5. ไม่แก้ปัญหาด้วยความรุนแรง ตระหนักว่าตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม
6. กระตือรือร้นที่จะรับผิดชอบต่อหรือร่วมกันขับเคลื่อนสังคมและแก้ปัญหาสังคมในระดับต่างๆ ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน ระดับประเทศ อาเซียน และประชาคมโลก

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2554) ได้ระบุคุณลักษณะความเป็นพลเมืองไว้ 6 ประการ ได้แก่

1. มีอิสรภาพและพึ่งพาตัวเองได้ ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของระบบอุปถัมภ์
2. เคารพสิทธิผู้อื่น ไม่ใช่สิทธิเสรีภาพของตนไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น
3. เคารพความแตกต่าง มีทักษะในการฟัง และยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างจากตัวเอง
4. เคารพหลักความเสมอภาค เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น และเห็นคุณค่าเทียมกันมองคนเป็นแนวระนาบไม่ใช่แนวตั้ง

5. เคารพกติกา เคารพกฎหมาย ใช้กติกาในการแก้ปัญหา ไม่ใช่กำลัง และยอมรับผลของการละเมิดกฎหมาย

6. รับผิดชอบต่อสังคม ตระหนักว่าตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม กระตือรือร้นที่จะรับผิดชอบต่อและร่วมแก้ไขปัญหาสังคมโดยเริ่มต้นที่ตัวเอง

ทิพย์พพร ตันติสุนทร (ทิพย์พพร ตันติสุนทร, 2554) ได้ระบุเกี่ยวกับคุณลักษณะของพลเมืองไทยในระบอบประชาธิปไตย ว่าประกอบด้วย

1. การเป็นผู้ที่มีความรู้ มีการศึกษาและมีความสามารถที่จะมองเห็นและเข้าใจในสังคมของตนและสังคมโลก เหนกเช่นเป็นสมาชิกของสังคม

2. ยึดถือประโยชน์ส่วนรวมและสังคมเป็นหลัก

3. มีความรักในเสรีภาพและมีความรับผิดชอบ

4. เคารพความเสมอภาค ความยุติธรรม

5. มีความสามารถที่จะคิดวิเคราะห์อย่างเป็นเหตุเป็นผล

6. มีความเข้าใจเรื่องหลักสิทธิมนุษยชน และยอมรับความแตกต่างในความเป็นพหุสังคม

7. เคารพกฎหมาย และยึดหลักนิติรัฐ

8. มีความรู้ ความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและทางการเมือง (Political Literacy) และเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) ในทุกระดับตั้งแต่ชุมชน ท้องถิ่น ระดับชาติและนานาชาติ

9. ยึดมั่นในหลักสันติวิธี ไม่ใช่ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง

คุณลักษณะ 8 ประการของพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยที่เป็นสากลเพื่อเตรียมตัวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 (ถวิลวดี บุรีกุล, 2555) ประกอบด้วย

1. การเป็นผู้ที่มีความรู้ มีการศึกษา และความสามารถที่จะมองเห็นและเข้าใจในสังคมของตนและสังคมโลก เหนกเช่นเป็นสมาชิกของสังคมโลก

2. มีความสามารถที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่นและรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่นในบทบาทส่วนตนและต่อสังคม

3. มีความสามารถที่จะเข้าใจยอมรับ และอดทนต่อความแตกต่างทางวัฒนธรรม

4. มีความสามารถที่จะคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลและเป็นระบบ

5. มีความเต็มใจที่จะแก้ปัญหาคความขัดแย้งด้วยท่าทีสันติไม่ใช้ความรุนแรง

6. มีความเต็มใจที่จะเปลี่ยนการใช้ชีวิตและอุปนิสัยการบริโภค เพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม

7. มีความสามารถที่จะเข้าใจและปกป้องสิทธิมนุษยชน

8. มีความเต็มใจและมีความสามารถที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมือง ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติและระดับนานาชาติ รวมถึงโลกในปัจจุบันมีการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีขั้นสูงและเป็นโลกไร้พรมแดน

วัลยภรณ์ แดงเกิด (วัลยภรณ์ แดงเกิด, 2555) ได้ศึกษาพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน โดยแบ่งพฤติกรรมตามวิถีประชาธิปไตยด้วยคุณลักษณะสำคัญ 12 ประการ ได้แก่

1. การรู้จักบทบาทหน้าที่
2. การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น
3. การมีความรับผิดชอบ
4. ความเป็นผู้มีวินัยในตนเอง
5. การคิดถึงประโยชน์ส่วนรวม
6. การมีส่วนร่วมทั้งความคิด การกระทำ และน้ำใจ ด้วยมารยาทที่ดีตามวัฒนธรรม
7. การให้เกียรติซึ่งกันและกันตามฐานานุกรม
8. การยอมรับและเคารพในสิทธิและหน้าที่ของเอกัตบุคคล
9. การใช้ปัญญาหรือเหตุผลในการตัดสินปัญหา
10. การรู้จักเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี
11. การยึดมั่นในความกตัญญู เชิดชูสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
12. การยึดหลักคุณธรรมในการดำเนินชีวิต

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2555) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมตามวิถีประชาธิปไตย ประกอบด้วยพฤติกรรม 3 ด้าน ได้แก่

1. พฤติกรรมด้านคารวะธรรม เป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงความเคารพซึ่งกันและกัน เคารพกฎระเบียบของสังคม ซึ่งพฤติกรรมด้านนี้ ได้แก่

1.1 การเคารพในสถาบันพระมหากษัตริย์ การเคารพต่อคุณครูในฐานะที่เป็นนักเรียนโดยการเคารพเชื่อฟังคำสั่งสอนในทุกโอกาส ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

1.2 การเคารพซึ่งกันและกันทางกาย เช่น การทักทายให้เกียรติแก่ผู้อื่น การแสดงความเคารพแก่บุคคลที่อาวุโสกว่า การให้การต้อนรับ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

1.3 การเคารพกันทางวาจา ได้แก่ การรู้จักพูดจาให้เหมาะสมกับกาลเทศะ ใช้คำพูดเหมาะสมตามฐานะของบุคคล พูดจาสุภาพไม่ก้าวร้าวส่อเสียด ไม่พูดในสิ่งที่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ไม่นำความลับของผู้อื่นไปเปิดเผยและไม่พูดนินทาหรือโกหกหลอกลวง

1.4 การเคารพในสิทธิของผู้อื่น ได้แก่ การไม่ล่วงละเมิดสิทธิของเพื่อนทั้งทางกายหรือวาจา รู้จักเคารพในสิทธิของคนที่มาก่อนหลัง เคารพในความเป็นเจ้าของ

1.5 การเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น ได้แก่ การยอมรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น เมื่อมีผู้พูดเสนอความคิดเห็นควรฟังด้วยความตั้งใจและใคร่ครวญด้วยวิจารณญาณ หากเห็นว่าเป็นการเสนอแนวคิดที่ดีมีประโยชน์มากกว่าความคิดเห็นของตนเองก็ควรยอมรับและปฏิบัติตาม

1.6 การเคารพในกฎระเบียบของสังคม ได้แก่ การยึดมั่นในกรอบระเบียบของสังคม เช่น วัฒนธรรมประเพณี กฎเกณฑ์ทางสังคม และกฎหมายของประเทศเรา

2. พฤติกรรมด้านสามัคคีธรรม เป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงการแบ่งปันร่วมกับทีมงานและประสานงานกัน พฤติกรรมด้านนี้ ได้แก่

2.1 การรู้จักประสานประโยชน์โดยยึดถือประโยชน์ของส่วนรวมหรือของชาติเป็นที่ตั้ง ได้แก่ การทำงานร่วมกันอย่างสันติวิธี รู้จักการประนีประนอมโดยคำนึงถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่ส่วนรวมเป็นใหญ่ มีการเสียสละความสุขส่วนตัวหรือหมู่คณะเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวมหรือของชาติ

2.2 การร่วมกันในการทำงานหรือทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดร่วมกันโดยมีบุคคลผู้ร่วมงานตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมกันวางแผนในการทำงาน ช่วยเหลือกันอย่างจริงจัง ไม่หลีกเลี่ยงหรือทำแบบอย่างเอาเปรียบผู้อื่น

2.3 การเห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมร่วมมือร่วมใจกันเพื่อส่วนรวม ไม่เอาเปรียบเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเอง

2.4 การรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากส่วนรวมและมีหน้าที่ต่อสังคม การมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในกลุ่ม ในหน่วยงาน และในสังคม

3. พฤติกรรมด้านปัญญาธรรม เป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงความเชื่อมั่นในวิธีการแห่งปัญญา พฤติกรรมด้านนี้ ได้แก่

3.1 การไม่ถือตนเป็นใหญ่ คือการรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การยอมรับฟังและปฏิบัติตามมติของเสียงส่วนมากในที่ประชุมหรือในการทำงานต่างๆ และการรู้จักเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี

3.2 เน้นการใช้ปัญญา ให้ใช้เหตุผลและความถูกต้องในการตัดสินใจแก้ปัญหาทั้งปวง ไม่ใช่เสียงส่วนมากในการตัดสินใจปัญหาเสมอไป

3.3 เมื่อมีปัญหาใดเกิดขึ้น เมื่อมีเรื่องที่จะต้องตัดสินใจ ทุกคนต้องร่วมกันคิดและช่วยกันตัดสินใจโดยใช้เหตุผล

3.4 ในกรณีที่มีปัญหาโต้แย้งเกิดขึ้นในหมู่คณะ จะต้องพยายามอภิปรายจนกระทั่งสามารถชักจูงให้ทุกคนเห็นคล้อยตาม เมื่อเกิดกรณีที่ต่างก็มีเหตุผลที่ดีด้วยกันและไม่อาจชักจูงให้กลุ่มหันไปทางใดทางหนึ่งเท่านั้นจึงจะใช้วิธีการออกเสียง

มุสตาฟา อภิชาติ (มุสตาฟา อภิชาติ, 2558) กล่าวถึง การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีของ ประเทศชาติและสังคมโลก โดยต้องปฏิบัติดังนี้

1. เคารพกฎหมายและปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับของสังคม เมื่อพลเมืองทุกคนปฏิบัติ ตามกฎระเบียบ ข้อบังคับของสังคม และบทบัญญัติของกฎหมาย เช่น ไม่ล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่น หรือไม่กระทำความผิดตามที่กฎหมายกำหนดก็จะทำให้รัฐไม่ต้องเสียงบประมาณในการป้องกัน ปราบปรามและจับกุมผู้ที่กระทำความผิดมาลงโทษ นอกจากนี้ยังทำให้สังคมมีความเป็นระเบียบสงบ สุขทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ ไม่หวาดระแวงคิดร้ายต่อกัน

2. เป็นผู้มีเหตุผล และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นทุกคนย่อมมีอิสรเสรีภาพในการ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน ซึ่งการรู้จักการใช้เหตุผลในการดำเนินงาน จะทำให้ช่วยประสาน ความสัมพันธ์ ทำให้เกิดความเข้าใจอันดีงามต่อกัน

3. ยอมรับมติของเสียงส่วนใหญ่ เมื่อมีความขัดแย้งกันในการดำเนินกิจกรรมอันเกิดจากความ คิดเห็นที่แตกต่างกัน และจำเป็นต้องตัดสินใจด้วยการใช้เสียงข้างมากเข้าช่วย และมติส่วนใหญ่ตกลงว่าอย่างไร ถึงแม้ว่าจะไม่ตรงกับความคิดของเรา เราก็ต้องปฏิบัติตาม เพราะเป็นมติของเสียงส่วนใหญ่ นั้น

4. เป็นผู้ที่มีน้ำใจประชาธิปไตย และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ผู้ที่มีความเป็นประชาธิปไตย นั้น จะต้องมีความเสียสละในเรื่องที่จำเป็น เพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวมและรักษาไว้ซึ่งสังคม ประชาธิปไตย เป็นการส่งผลต่อความมั่นคงและความก้าวหน้าขององค์กร ซึ่งสุดท้ายแล้ว ผลประโยชน์ดังกล่าวก็ย้อนกลับมาสู่สมาชิกของสังคม เช่นการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง ถึงแม้ว่าเราจะมี อาชีพบางอย่างที่มีรายได้ตลอดเวลา เช่นค้าขาย แต่ก็ยอมเสียเวลาค้าขายเพื่อไปลงสิทธิ์เลือกตั้ง บางครั้งเราต้องมึ้นใจช่วยเหลือกิจกรรมส่วนรวม เช่น การสมัครเป็นกรรมการเลือกตั้ง หรือ สมาคมบำเพ็ญประโยชน์ส่วนรวม เป็นต้น

5. เคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ควรรู้จักเคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นเช่นบุคคลมี เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด แต่ต้องไม่เป็นการพูดแสดงความคิดเห็นที่ใส่ร้ายผู้อื่นให้ เสียหาย

6. มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม ชุมชน ประเทศชาติ ในการอยู่ร่วมกันในสังคม ย่อม ต้องมีการทำงานเป็นหมู่คณะ จึงต้องมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในงานนั้นๆให้สมาชิกแต่ละคน นำไปปฏิบัติตามที่ได้รับมอบหมายไว้อย่างเต็มที่

7. มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมือง การปกครอง ในสังคมประชาธิปไตยนั้นสมาชิกทุกคนต้องมี ส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองการปกครอง เช่น การเลือกตั้ง เป็นต้น

8. มีส่วนร่วมในการป้องกัน แก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง ช่วยสอดส่องพฤติกรรมมั่วสุมของเยาวชนในสถานบันเทิงต่าง ไม่หลงเชื่อข่าวลือค่ากล่าวร้ายโจมตี ไม่มองผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับเราเป็นศัตรู รวมถึงส่งเสริมสนับสนุนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งต่างๆด้วยสันติวิธี

9. มีคุณธรรม จริยธรรม และปฏิบัติตามหลักธรรม ทุกคนควรมีศีลธรรมไว้เป็นหลักในการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลให้ดำเนินไปอย่างเหมาะสม ถึงแม้จะไม่มีบทลงโทษใดๆก็ตาม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน , 2558a) ได้กำหนดคุณลักษณะของพลเมืองที่แสดงออกด้วยพฤติกรรมตามวิถีประชาธิปไตยประกอบด้วย

1. คารวธรรม

1.1 การเคารพในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ได้แก่ การร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นเพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ เช่น ธงชาติ พระบรมฉายาลักษณ์ เพลงสรรเสริญพระบารมี เคารพในหลักการปฏิบัติของศาสนาที่ตนนับถือและไม่ลบหลู่ศาสนาอื่น

1.2 เคารพซึ่งกันและกันทั้งทางกาย เช่น การแสดงความเคารพแก่บุคคลซึ่งอาวุโสกว่า การให้เกียรติผู้อื่น

1.3 เคารพทางวาจา เช่น การพูดจาให้เหมาะสมกับกาลเทศะ ใช้คำพูดให้เหมาะสมกับฐานะของบุคคล พูดจาสุภาพ

1.4 เคารพในสิทธิของผู้อื่น ไม่ล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่นทั้งทางกายและวาจา

1.5 เคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น ยอมรับในความคิดที่แตกต่าง

1.6 เคารพในกฎระเบียบของสังคม เช่น วัฒนธรรมประเพณี กฎหมายของบ้านเมือง

2. สามัคคีธรรม

2.1 การรู้จักประสานประโยชน์โดยถือประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

2.2 ร่วมมือกันทำงาน ไม่เอาเปรียบผู้อื่น

2.3 รับผิดชอบต่อหน้าที่ ทั้งส่วนตนและส่วนรวม

2.4 รักหมู่คณะและช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

2.5 รักษาความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของกลุ่มและสังคม

2.6 เสียสละความสุขส่วนตนหรือหมู่คณะเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมและประเทศชาติ

2.7 หลีกเลียงความขัดแย้ง รู้จักอดทนอดกลั้น รู้รักสามัคคี

3. ปัญญาธรรม

3.1 การไม่ยึดถือความคิดเห็นของตนเป็นใหญ่

3.2 การปฏิบัติตามมติของเสียงส่วนมากและรับฟังเสียงส่วนน้อย

3.3 ใช้เหตุผลในการตัดสินปัญหาทั้งปวง

3.4 ใช้สติปัญญาในการไตร่ตรองวิเคราะห์สถานการณ์ต่างๆ

3.5 วิเคราะห์และประมวลข่าวสารด้วยความรอบคอบ

3.6 พิจารณาเหตุผลด้วยใจเป็นธรรม ไม่ลำเอียง ไม่หลงผิด มีใจเป็นกลาง ปราศจากอคติ
 สุทธิรักษ์ โรจนหัสตินและคณะ (สุทธิรักษ์ โรจนหัสติน, 2560) ได้สรุปคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองที่ควรส่งเสริมให้เกิดขึ้นกับประชาชนในชาติ ได้แก่

1. คุณลักษณะด้านทักษะพื้นฐานที่เน้นการเป็นผู้หาความรู้ รู้จักคิดวิเคราะห์แก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล สนใจในข่าวสารและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและสามารถรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว การเป็นผู้มีวิจรรณญาณในการแยกแยะความรู้ผิดชอบชั่วดี คุณและโทษ รู้สิ่งที่ควรกระทำบนพื้นฐานของความถูกต้อง รู้จักรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ มีความสามารถทำงานร่วมมือกับผู้อื่นได้ ภูมิใจในความเป็นไทย ดำรงชีวิตบนพื้นฐานแห่งคุณธรรมจริยธรรม

2. คุณลักษณะด้านสังคมและความเป็นประชาธิปไตย หมายถึง การเป็นผู้มีความสามัคคีและมีวินัย มีความถูกต้องและยุติธรรม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ตระหนักถึงปัญหาต่างๆ ของสังคม สนใจและมีส่วนร่วมทางการเมือง รู้และเข้าใจสิทธิของตนเองในระบอบประชาธิปไตยมีความเคารพในสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นตามระบอบประชาธิปไตย รู้และเข้าใจกฎหมายต่างๆ ของบ้านเมือง

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2561) ได้นิยามคุณลักษณะของพลเมืองในรายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษาความเป็นพลเมืองของผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยประกอบด้วย

1. ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม หมายถึง การพึ่งพาตนเองและสามารถรับผิดชอบตนเองได้ มีอิสรภาพ สิทธิเสรีภาพ ไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลอำนาจหรือระบบอุปถัมภ์ของผู้ใด ความตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การกระทำใดๆ ของตนมีผลต่อสังคม กระตือรือร้นที่จะรับผิดชอบ ร่วมแก้ไขปัญหาสังคมโดยเริ่มต้นที่ตนเอง เคารพกฎหมาย ใช้กติกากในการแก้ปัญหา ไม่ใช่กำลังหรือความรุนแรงแก้ไข ปัญหา และยอมรับผลของการละเมิดกฎหมาย

2. ความเคารพผู้อื่น หมายถึง การไม่ใช้สิทธิเสรีภาพของตนไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น เคารพผู้อื่นที่แตกต่างจากตนเองทั้งในด้านวิถีชีวิต ความเชื่อและความคิด และเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น มองคนในสังคมมีความเท่าเทียมกัน

Dewey (Dewey, 1967) กล่าวว่า พฤติกรรมประชาธิปไตยเป็นความสัมพันธ์ของมนุษย์ 3 ประการ ได้แก่

1. การเคารพซึ่งกันและกัน ได้แก่ เคารพในสิทธิและเสรีภาพซึ่งกันและกัน การเคารพในความคิด การกระทำของบุคคลอื่น การกล้าแสดงความคิดเห็นและแสดงออกมาโดยไม่ล่วงเกินผู้อื่น
2. การแบ่งปัน ร่วมมือ ประสานงาน ได้แก่ การอาสารับทำงานตามความสามารถ การให้ความร่วมมือตามอัธยาศัย การประสานและการทำงานตามแผนที่ได้มีมติร่วมกันไว้
3. การมีความเชื่อมั่นในวิธีการแห่งปัญญา ได้แก่ การทำงานหรือกิจกรรมใดๆด้วยความรอบคอบและใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์

Davies Ian, Gregory Ian และ Riley C. Shirley (Ian, 1999) ได้ศึกษาเรื่อง Good Citizenship and Education Provision โดยการสอบถามครูในสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี พบว่าคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีประกอบด้วย

1. คุณลักษณะทางสังคม เช่น ตระหนักและเห็นใจในสวัสดิภาพของผู้อื่น มีพฤติกรรมที่มั่งคั่ง และมีอารมณ์ขันในความแตกต่างที่เกิดขึ้นในสังคม
2. คุณลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทในการอนุรักษ์และเชื่อถือในกฎเกณฑ์ เช่น ยอมรับในสิทธิอำนาจในทางกฎหมาย ยอมรับในความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมายและมีความรักชาติ
3. คุณลักษณะด้านความรู้ เช่น มีความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง สังคมนานาชาติ มีความสามารถในการตั้งคำถามและการแสดงความคิดเห็น

Hursh และ Ross (Hursh, 2000) ได้กล่าวถึงลักษณะพฤติกรรมประชาธิปไตย โดยประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่

1. การคิดอย่างมีเหตุผล
2. มีค่านิยมประชาธิปไตย
3. ให้ความร่วมมือ
4. มีความรับผิดชอบ
5. มีความเสมอภาค
6. เคารพในเรื่องสิทธิ

Joel Westheimer และ Joseph Kahne (Kahne, 2004) ได้กำหนดลักษณะของพลเมืองที่ดีไว้ 3 กลุ่มด้วยกันประกอบด้วย 1. พลเมืองที่มีความรับผิดชอบ 2. พลเมืองที่มีส่วนร่วม และ 3. พลเมืองที่มุ่งเน้นความยุติธรรม

จากการศึกษาเอกสารแนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย ผู้วิจัยจึงได้สรุปตารางแสดงคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยเพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนมากขึ้น โดยยึดตามแนวคิดของซาโรช บัศวรี (2508) เป็นองค์ประกอบหลัก ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงการศึกษาคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย

คุณลักษณะ ของความเป็น ประชาธิปไตย	การยอมรับ						สามัคคีธรรม						ปัญญาธรรม				
	เคารพสิทธิ ศาสนา พระมหากษัตริย์	เคารพทางกาย ให้อภัยผู้อื่น การแสดงความเคารพ การไม่ทำร้ายผู้อื่น	เคารพทางใจ ให้ความเคารพกับฐานะของบุคคล ไม่ก้าวร้าวต่อผู้อื่น	เคารพในสิทธิและหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น ไม่เป็นตนเป็นเหยื่อของผู้อื่น	เคารพในความแตกต่าง ยอมรับความแตกต่าง มีอิสระภาพ เคารพเสรีภาพของผู้อื่น	เคารพกฎระเบียบสังคม ประเพณีวัฒนธรรม กฎเกณฑ์ทางสังคม กฎหมาย ข้อบังคับ	มีระเบียบวินัย	เสียสละ ประสานประโยชน์ ยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง มีจิตสำนึกสาธารณะ	ร่วมมือกันทำงาน ไม่หักเหลี่ยมหลอกลวงผู้อื่น	รับผิดชอบหน้าที่ของตนเอง คุ้มครองตัว ต่อสู้ป้องกัน ต่อชาติ	เห็นอกเห็นใจ แบ่งปัน เอื้ออาทร ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน	สามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ตระหนักว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม	มีส่วนร่วมและร่วมใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตย กล้าที่จะต่อต้านระบอบอื่น	ปฏิบัติตนตามศีลธรรมอันดี ทั้งสูงส่งและสามัญ ไม่มีดีความแก่ตนเองเป็นใหญ่	ใช้เหตุผลในการตัดสิน ไม่ลำเอียง มีใจเป็นกลาง	ใช้สติปัญญาไตร่ตรอง วิเคราะห์ด้วยความรอบคอบ	สุจริต มีหลักธรรม ศีลธรรม คุณธรรมจริยธรรม
สำโรช บัวศรี, 2508		✓	✓		✓		✓	✓	✓	✓					✓	✓	
แผนการศึกษาแห่งชาติ 2520	✓			✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓			✓	✓	✓
กรมวิชาการ, 2538				✓		✓		✓	✓				✓				
อมร รักษาสิทธิ์, 2543	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓		✓	✓		
สถาบันพระปกเกล้า, 2544		✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓		✓	✓	✓	
สมพงษ์ จิตระดับ, 2546				✓	✓	✓	✓	✓	✓								
ชูชีพ ประทุมเวียง, 2547				✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓		✓
ศักดิ์ชัย นิรัฐทวี, 2548				✓		✓	✓	✓	✓	✓		✓					
วิชัย กุโยธิน และคณะ, 2552				✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓		✓	
ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2553				✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓				
วิชัย วงศ์ใหญ่, 2554				✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓					
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2554				✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓				
ทิพย์พาร ดันติสุนทร, 2554				✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓	✓		✓
ถวิลบุรี และคณะ, 2555				✓		✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓	✓		
วิไลภรณ์ แดงเกิด, 2555	✓	✓		✓	✓		✓	✓	✓			✓	✓	✓	✓	✓	
สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2555	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓	✓	✓	
มูस्ताฟา อภิชาติ, 2558				✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓	✓	✓	
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	
สุทธิรักษ์ โรจนพิศลิติน และคณะ, 2560				✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2561				✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓				
dewey, 1967				✓	✓		✓	✓	✓	✓		✓	✓		✓		
Davies Ian and others, 1999				✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓		✓	✓	
Hursh and Ross, 2000				✓	✓		✓	✓	✓	✓		✓	✓				
Westheimer and Kahne, 2004									✓			✓					✓

จากตารางที่ 2 ผู้วิจัยจึงสรุปรายละเอียดคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยที่ได้จากการศึกษาและสังเคราะห์จากเอกสารจากนักวิจัยและนักวิชาการหลายท่าน ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย ออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

1. ด้านการยอมรับ (Respect for Individuals) ประกอบด้วย การเคารพในสิทธิและหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น ไม่เบียดเบียนหรือละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น การเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น ยอมรับความแตกต่าง มีอิสรภาพ การเคารพเสรีภาพและความเสมอภาค การเคารพกฎระเบียบสังคม ประเพณีวัฒนธรรม กฎเกณฑ์ทางสังคม กฎหมายและข้อบังคับ

2. ด้านสามัคคีธรรม (Sharing, Participating and Co-operating) ประกอบด้วย ความเสียสละ การประสานประโยชน์ การยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง มีจิตสำนึกสาธารณะ ความร่วมมือกันทำงาน ไม่หลีกเลียงหรือเอาเปรียบผู้อื่น ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง ต่อครอบครัว ต่อท้องถิ่น ต่อชาติ ความสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ตระหนักว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีส่วนร่วมและไว้วางใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตย กล้าที่จะต่อต้านระบอบอื่น

3. ด้านปัญญาธรรม (Faith in the Method of Intelligence) ประกอบด้วย การใช้เหตุผลในการตัดสินใจ ไม่ลำเอียง มีใจเป็นกลาง ใช้สติปัญญาไตร่ตรอง วิเคราะห์ด้วยความรอบคอบ มีความสุจริต มีหลักธรรม ศีลธรรม และยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม

3.4 หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย

แนวคิดการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เป็นวิธีการที่องค์การสหประชาชาติให้ความสนใจมาก เพื่อที่จะทำให้การอยู่ร่วมกันมีความมั่นคงและปลอดภัยสำหรับสังคมตะวันตกให้ความสำคัญกับความเป็นพลเมืองเป็นอย่างมาก และพลเมืองก็รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายกำหนดได้อย่างชัดเจน พลเมือง (Citizen) หรือ ความเป็นพลเมือง (Citizenship) ในยุคสังคมนิยมและโรมันถือเป็นต้นแบบของประชาธิปไตย และมีพัฒนาความเป็นเมืองที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้ประชาชนเข้าใจสภาพการณ์ทางสังคมกว้างมากขึ้น ผลจากการติดต่อสื่อสารกันทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ดังนั้นศตวรรษที่ 21 มีผู้นำรัฐต่างๆหยิบเอา “ความเป็นพลเมือง” เป็นเครื่องมือพัฒนาการอยู่ร่วมกัน และส่งเสริมระบบการเมืองการปกครองก้าวไปสู่ความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย และประเทศนั้นๆต้องปลูกฝังรากฐานความรู้ความเป็นพลเมือง ให้สืบทอดได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน (ภณ ใจสมักร, ม.ป.ป.)

บุคคลจะเป็นพลเมืองดีของสังคมนั้น ต้องตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ และมุ่งมั่นเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ด้วยความรับผิดชอบอย่างเต็มที่ สอดคล้องกับหลักธรรม วัฒนธรรม ประเพณี และรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ รวมทั้งบทบาททางสังคมที่ตนดำรงอยู่ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และได้ประสิทธิผลทั้งในส่วนตัวและสังคม เมื่อสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์ ย่อมเกิดความภาคภูมิใจและเกิดผลดีทั้งต่อตนเองและสังคม ด้วยการเป็นพลเมืองดีที่เคารพกฎหมาย เคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น มีความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของชุมชนและสังคม มีคุณธรรมและจริยธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม (สำนักนายกรัฐมนตรี กรมประชาสัมพันธ์, 2558)

ประเทศไทยให้ความสำคัญของการจัดการศึกษาในฐานะที่เป็นเครื่องมือสำหรับการสร้างคุณลักษณะความเป็นพลเมืองให้แก่สังคมมาตั้งแต่ยุคแรกของการเกิดขึ้นของการศึกษาตามระบบโรงเรียนของประเทศไทย ดังจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงแสดงพระราชประสงค์ในการจัดการศึกษาในโรงเรียนมหาดเล็กหลวง ซึ่งพระราชทานไปยังเสนาบดีและปลัดทูลฉลองกระทรวงธรรมการ ความตอนหนึ่งว่า

“ข้าไม่ต้องการนักเรียนตัวอย่างที่สอบไล่ได้คะแนนชั้นเกียรตินิยมทุกๆครั้ง ข้าไม่ต้องการตำราเรียนที่เดินได้ ที่ข้าอยากได้นั้นคือเยาวชนที่เป็นสุภาพบุรุษ ชื่อสัตย์สุจริต มีอุปนิสัยใจคอดี”

“สิ่งที่ข้าต้องการในโรงเรียนมหาดเล็กหลวงคือ ให้การศึกษาเป็นเครื่องทำให้เด็กเป็นเยาวชนที่น่ารักและเป็นพลเมืองดี ไม่ใช่ทำลายบุคลิกภาพเสียหมด”

(วรชาติ มีชูบท, 2559)

คำว่าพลเมืองได้ถูกนิยามไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ ตั้งแต่ พ.ศ. 2575 โดยมีความว่า พลเมืองแห่งสยามคือ พลเมืองผู้สามารถประกอบอาชีพได้ เป็นผู้ที่มีจิตสำนึกและหน้าที่แห่งพลเมือง ต่อมาในปี พ.ศ. 2494 แผนการศึกษาแห่งชาติได้ระบุวัตถุประสงค์ของการศึกษาไว้ว่า “คือการพัฒนา พลเมืองให้ได้รับการศึกษา มีความรู้ความสามารถที่จะประกอบอาชีพ และมีจิตใจเป็นประชาธิปไตย รวมทั้งมีจริยศึกษา มีวัฒนธรรมดีงาม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้ กำหนดหลักการและจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาไว้ในมาตรา 6 ที่ว่า “การจัดการศึกษาต้อง เป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มี จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” และได้กล่าวถึง กระบวนการเรียนรู้ซึ่งเป็นการส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยไว้ในมาตรา 7 ที่ว่า “ใน กระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความ เคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จัก รักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ”

นอกจากนี้ ความเป็นพลเมืองยังปรากฏอยู่ใน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 71 โดยมีความตอนหนึ่งว่า “รัฐพึงส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นพลเมืองที่ ดี มีคุณภาพและความสามารถสูงขึ้น”

ในการนำพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 สู่การปฏิบัติ กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 โดยความตอนหนึ่งเกี่ยวกับการมุ่งพัฒนาผู้เรียนที่ว่า “ให้มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพล โลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” จะเห็นได้ ว่า หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานมีที่มาจากรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ โดยให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2556) ได้ให้ความหมายของการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็น พลเมืองว่าเป็นการพัฒนาศักยภาพประชาชนให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ มีความรู้ดี มีความรับผิดชอบ ตระหนักในบทบาทหน้าที่ มีคุณลักษณะและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติในฐานะที่ เป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยซึ่งมีประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ

สุทธิรักษ์ โจรนหัสติน และคณะ (สุทธิรักษ์ โจรนหัสติน, 2560) ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองว่า เป็นกระบวนการที่พัฒนาประชาชนโดยการเรียนรู้ความเข้าใจ และทักษะของการเป็นพลเมืองดี รวมทั้งการปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดี และผลที่ต้องการให้เกิดขึ้นก็คือประชาชนได้เข้าใจและประพฤติปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่และสิทธิของตนเองในฐานะพลเมืองดีที่สร้างสรรค์ประโยชน์ให้กับประเทศชาติ

Banks (Banks, 1997) ได้ให้ความหมายของการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองไว้ว่าเป็นการสร้างความรู้ ความเข้าใจทักษะ และลักษณะนิสัยที่สามารถเชื่อมโยงกับการดำรงชีวิตของนักเรียน

Petrovic และ Kuntz (Petrovic, 2014) ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองไว้ 2 ประเด็น โดยประเด็นแรกกล่าวไว้ว่าเป็นการเรียนรู้เพื่อการมีส่วนร่วมทางสังคม และทำประโยชน์ในส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างเหมาะสมกับชีวิตและห้วงใยดูแลสังคมผ่านการมีส่วนร่วมทางสังคมและการบริการสังคม อีกประเด็นได้กล่าวไว้ว่าเป็นการให้ความรู้ทางการเมืองและการบำเพ็ญประโยชน์โดยผ่านการให้ความรู้ทักษะและการปลูกฝังคุณค่าที่ดี

Gearon และ Ian (2015) (Gearon, 2015) ได้กล่าวไว้ว่าการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองหรือวิชาหน้าที่พลเมือง คือการสอนและการเรียนรู้เกี่ยวกับสังคมร่วมสมัย (contemporary society) เพื่อพัฒนาความเข้าใจ สนับสนุนการปฏิบัติ (action) รวมทั้งมีการสะท้อนและส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นประชาธิปไตย หรืออาจสรุปได้ว่าการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง คือ การจัดการให้นักเรียนมีความรู้ทักษะ ความเข้าใจ เพื่อเตรียมบุคคลเหล่านั้นให้แสดงบทบาทหน้าที่อย่างเต็มที่และเข้มแข็งในสังคม

โรงเรียนต้องนำรูปแบบประชาธิปไตยมาใช้ในโรงเรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความเป็นประชาธิปไตย รู้จักปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามภาระหน้าที่และมีวิถีชีวิตตามหลักประชาธิปไตย สามารถดำรงตนให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ผู้บริหารทุกท่านในฐานะที่เป็นผู้ส่งเสริมและอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนจึงควรสนับสนุนสิ่งต่างๆ ซึ่งก็คือกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน เช่น กิจกรรมคณะกรรมการนักเรียน กิจกรรมวันสำคัญ กิจกรรมดำเนินตามนโยบาย กิจกรรมสร้างเสริมความคิดสร้างสรรค์ กิจกรรมพิเศษต่างๆ กิจกรรมกลุ่มการแสดง กิจกรรมชมรมและองค์กรต่างๆ ตลอดจนกิจกรรมกีฬา การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนที่เป็นประชาธิปไตยจะช่วยเสริมสร้างแนวความคิด จิตใจที่เป็นประชาธิปไตย ด้วยเหตุว่า คนที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมใด ย่อมต้องปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมนั้นให้ได้ จึงจะสามารถดำรงชีวิตและอยู่ร่วมในสังคมนั้นอย่างมีความสุข (จิระ เงินออก, 2551 อ้างถึงใน (นันทนา ประสาทพร, 2557)

สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์, ชุมพล อนุพัฒนาศิลป์, สิริยา รัตนช่วย และ อรุณฉัตร คุรุวาณิชย์ (2553 อ้างถึงใน สุทธิรักษ์ โรจนหัสติน และคณะ (2560) การพัฒนาความเป็นพลเมืองให้กับเยาวชน เป็นหน้าที่โดยตรงของสถาบันการศึกษา โดยสถานศึกษาต้องแสดงบทบาทสำคัญในการเรียนการสอน เรื่องค่านิยม ทักษะคนดี ความรู้ และทักษะให้กับนักเรียน การบ่มเพาะให้เคารพหน้าที่ในบรรทัดฐานของการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน มีหลักการตัดสินใจ ในฐานะบุคคลหรือในฐานะกลุ่ม เคารพในสิทธิของผู้อื่น และการมีส่วนร่วมทางสังคมการเมืองเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน

ปัจจัยของความสำเร็จของประชาธิปไตยเป็นเรื่องของระบบ 50 เปอร์เซ็นต์เท่านั้น อีก 50 เปอร์เซ็นต์หรืออาจจะมากกว่า เป็นเรื่องของ คน เพราะต่อให้มีระบบที่ดีหรือมีรัฐธรรมนูญที่ดี แต่คนใช้ไม่เป็นหรือไม่เคารพ รัฐธรรมนูญก็ไม่มี ความหมาย คนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่เราควรสร้าง “จิตสำนึกประชาธิปไตย” ให้กับประชาชน ซึ่งก็คือความเป็นพลเมือง (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2555)

การศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิต ทักษะความรู้ทางด้านสังคมการเมือง สิทธิของความเป็นพลเมือง เป็นความรู้ประการหนึ่งที่ทำให้บุคคลเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมในวิถีชีวิตประชาธิปไตยที่บุคคลต้องมีความรู้และเจตคติที่เหมาะสม (วิชัย ต้นศิริ, 2557)

การพัฒนาคนในด้านการจัดการศึกษา โดยมุ่งเน้นวิชา ไม่เน้นคน ส่งผลเสียต่อการพัฒนาประเทศ เป็นการศึกษาที่ทำให้คนเห็นแก่ตัว ขาดความช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน ขาดระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ไม่รู้จักหน้าที่ของพลเมืองทั้งหน้าที่ของการเป็นนักเรียน ครู ผู้บริหาร พ่อแม่ ผู้ปกครอง ประชาชน หรือความเป็นพลเมืองของสังคม ประเทศชาติ และสังคมโลกหรือความเป็นพลโลก ถ้าประชาชนไม่มีสำนึกในความเป็นพลเมืองจะส่งผลให้เกิดวิกฤติที่รุนแรงมาก (ประเวศ วะสี, 2552) ซึ่งมีแนวความเห็นสอดคล้องกับ อัจฉอง ชุมสาย ณ อยุธยา (2553 อ้างถึงใน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559) ที่ว่าการพัฒนาเศรษฐกิจโดยไม่พัฒนาคนและสังคมจะส่งผลเสียในด้านต่างๆ ซึ่งนำไปสู่คุณภาพชีวิตของคนไทยที่ตกต่ำ สังคมไทยมีความเปราะบางด้านคุณธรรม จริยธรรม มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาที่รวดเร็วสู่วิถีโลก ขาดการไตร่ตรองอย่างรอบคอบ

ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2556) ได้กล่าวถึงลักษณะของความล้มเหลวของประชาธิปไตยที่ไม่มีการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง โดยประกอบด้วย

1. เกิดชนชั้นปกครองใหม่ที่มาจากการเลือกตั้ง โดยประชาชนมิใช่ผู้ปกครองที่แท้จริง หากเป็นแต่เพียง ความชอบธรรม ให้กับผู้ที่มาจากการเลือกตั้ง และประชาชนหาได้มีอิสรภาพ หรือจิตสำนึกของความเป็นพลเมืองไม่ หากเป็นแต่ผู้อยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ของชนชั้นปกครองใหม่ที่มาจากการเลือกตั้งเท่านั้น

2. เกิดการแตกแยกกันในสังคม เพราะประชาชนไม่ยอมรับความแตกต่าง และไม่เคารพสิทธิเสรีภาพของกันและกัน ความเห็นที่ต่างกันจึงนำไปสู่ความแตกแยก ขัดแย้ง และแบ่งเป็นฝักฝ่าย พรรคการเมือง และ การเลือกตั้ง กลายเป็นสิ่งที่ทำให้สังคม หรือชุมชน หรือครอบครัวแตกแยกกัน

ประชาธิปไตยกลายเป็นเรื่องของ พวก และ การแบ่งข้าง ไม่ฟังซึ่งกันและกัน และถ้าขัดแย้งกันมาก แล้วมิได้ตัดสินกันด้วยความจริง กติกา และกระบวนการยุติธรรม ในที่สุดก็จะนำไปสู่ความรุนแรงและ เหตุการณ์นองเลือด หรืออย่างเลวร้ายที่สุดคือเกิดสงครามกลางเมือง

3. ถ้าไม่เกิดเหตุการณ์รุนแรงนองเลือด ประชาธิปไตยที่ไร้ผลเมือง ก็จะเป็นประชาธิปไตยที่ใช้สิทธิเสรีภาพกันตาม อำนาจใจ ทุกคนอ้างแต่สิทธิเสรีภาพของตนเอง แต่ไม่มีใครพูดถึงความรับผิดชอบต่อสังคม ใครอยากทำอะไรก็ทำ ไม่เห็นว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้สังคมดีขึ้นหรือเลวลง สิทธิเสรีภาพ ก็จะนำไปสู่ความ เสื่อมทราม ของสังคมในที่สุด

ศักดิ์ชัย นิรัญทวี (ศักดิ์ชัย นิรัญทวี, 2548) ได้กล่าวถึงหลักการการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองไว้ 3 มิติ โดยทุกมิติจะต้องเชื่อมโยงเข้ากับกระบวนการเรียนการสอนทั้งระบบ ซึ่งมีมิติเกี่ยวกับการส่งเสริมความเป็นพลเมือง มีดังนี้

1. การศึกษาที่เกี่ยวกับความเป็นพลเมือง (Education about citizenship) เน้นการสอนให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของประเทศ ตลอดจนโครงสร้างและกระบวนการทางการเมืองทั้งในแง่กระบวนการปกครองโดยคณะรัฐบาลและการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวกับการเมือง

2. การศึกษาผ่านความเป็นพลเมือง (Education through citizenship) จะเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้โดยการลงมือกระทำของนักเรียนเพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรง ได้พบของจริงจากสังคมในโรงเรียนและภายนอกโรงเรียน เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในบทบาทของสมาชิกของสังคมจากประสบการณ์

3. การศึกษาสำหรับหรือเพื่อความเป็นพลเมือง (Education for citizenship) มีจุดเน้นที่จะให้นักเรียนได้มีเครื่องมือสำหรับการเตรียมตัวเป็นพลเมืองดี เครื่องมือนี้นี้ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจ ทักษะ ทศนคติ ค่านิยมและความเชื่อเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง เพื่อเตรียมให้นักเรียนมีบทบาท มีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมเมื่อเข้าเติบโตเป็นผู้ใหญ่

นอกจากนี้ ศักดิ์ชัย นิรัญทวี ยังได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนรู้เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองไว้ใน 2 ทศนะ คือ

1. Passive Citizen View ทศนะนี้มองว่าการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองมีบทบาทในการสอนให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ต่อรัฐ ซึ่งจะประกอบด้วยรายละเอียดของหน้าที่และความรับผิดชอบต่อพลเมือง ความคิดนี้เสี่ยงต่อการทำให้เกิดความน่าเบื่อ เนื่องจากผู้เรียนจะกลายเป็นฝ่ายรับรู้หลักเกณฑ์ต่างๆที่กำหนดไว้แล้ว ไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็นหรือความเป็นตัวของตัวเอง

2. Active Citizen View จะเน้นการสอนให้เข้าใจถึงความคิดเกี่ยวกับการเมืองและปัญหาขัดแย้งที่เกิดขึ้น การพัฒนาทัศนคติและค่านิยมในความเป็นประชาธิปไตย รวมถึงความพร้อมที่จะ

วิจารณ์สิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน แต่ความคิดนี้ก็เสี่ยงต่อการถูกกล่าวหาว่าจะลบล้างระบบการปกครอง หรือสอนให้นักเรียนไม่จงรักภักดีต่อรัฐ

চার্জ উদ্‌মไพจิตรกุล (2544: 86-87) กล่าวถึงหลักการจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดคุณธรรมของ พลเมือง เพื่อจะได้ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ต้องครอบคลุมสิ่งต่อไปนี้

1. ความรักที่จะเรียนรู้ (Love of wisdom) การศึกษาต้องสร้างศักยภาพของคนในการรับรู้ ข่าวสารข้อมูล ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคม การรับรู้ข้อมูลข่าวสารถือเป็นสิ่ง สำคัญ เพราะจะเป็นปัจจัยพื้นฐานในการทำความเข้าใจตนเองกับสังคม และตระหนักว่าการเรียนรู้มี ประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต

2. การสร้างจิตสาธารณะ (Public minds) การศึกษาต้องให้ความสำคัญต่อประเด็นนี้ เพราะ โครงสร้างทางสังคมมีความผูกพันและอยู่บนความคาดหวังของสมาชิกของสังคมซึ่งเกี่ยวข้องกับ ประโยชน์ตนและประโยชน์ส่วนรวม จำเป็นต้องให้การศึกษาเพื่อฝึกฝนให้รู้หน้าที่ ระเบียบ กฎเกณฑ์ บรรทัดฐาน เพื่อเตรียมบุคคลให้ตระหนักในตนเองหรือองค์กรที่ตนสังกัดว่าสามารถเอื้ออำนาจต่อ สังคมและคนอื่นๆด้วยในเวลาเดียวกัน

3. ความสำคัญของเครือข่าย (Networks) การสร้างเครือข่ายคือการสร้างโอกาสให้กับตนเอง และคนอื่นๆ ได้มีส่วนร่วมโดยเท่าเทียมกันในการทำงาน และจะก่อให้เกิดความเข้มแข็ง เพราะ เครือข่ายเป็นการดึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นในการสร้างสรรค์ผลประโยชน์สังคมและ ป้องกันการสูญเสียบางอย่าง เพราะไม่มีการปิดกั้นหรือสกัดกั้นไม่ให้ประชาชนเข้าร่วม แต่กลับเพิ่ม ความสามารถในการพัฒนา การยอมรับและสามารถสืบต่อกิจกรรมทางสังคมตามความคาดหวังของ สมาชิกของสังคม

การจัดการศึกษาในลักษณะที่กล่าวมานั้นจะเสริมสร้างปัญญา ความกล้า ความสามารถในการ ควบคุมตนเอง การทำความเข้าใจสังคม ในลักษณะองค์รวมมากกว่าแยกส่วน เพราะเป็นการเปิด โอกาสการมีส่วนร่วม จะทำให้พัฒนาไปสู่รัฐที่ดี มีผู้ปกครองที่มีความรู้ ประชาชนจะอยู่กันอย่างมี ความสงบสุข และการบูรณาการเสรีภาพส่วนบุคคลเข้ากับการปลูกฝังการรู้จักให้เกียรติผู้อื่น ใน ขณะเดียวกันจะพัฒนาบุคลิกภาพของปัจเจกชนให้มีภาวะผู้นำที่สมบูรณ์

คณะกรรมการนโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (กนป.) ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็น ประธาน ได้ให้ความเห็นชอบยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง พ.ศ.2553 - 2561 โดยมีเป้าหมายสร้างพลเมืองที่มีความสามารถในการปกครองตนเองในระบอบประชาธิปไตย ให้หน่วยงานที่จัดการศึกษาทุกภาคส่วน สนับสนุนความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว ยุกระดับเด็ก เยาวชน และประชาชนให้มีความเป็นพลเมืองภายในปี 2561 และให้ประเทศไทยเข้าสู่ความเป็นสังคม พลเมือง และสังคมที่มีความเข้มแข็ง เตรียมทรัพยากรบุคคลสู่การเป็นพลเมืองของอาเซียน และ พลเมืองของโลก โดยได้กำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง โดยเสนอ

ยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง พ.ศ. 2553 – 2561 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่

1. การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองสำหรับเด็กและเยาวชน

1.1 เร่งให้เกิดวัฒนธรรมองค์กรในสถานศึกษา ตั้งแต่ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษาทุกคน โดยเน้นการเป็นผู้สอนและการเป็นผู้ปฏิบัติ เพื่อเป็นแบบอย่างให้กับผู้เรียนแทนการสอนให้รู้ให้จำแบบดั้งเดิม

1.2 ปรับและทบทวนเนื้อหาสาระการเรียนรู้ในวิชาหน้าที่พลเมืองที่เน้นความรู้ในเรื่องรัฐธรรมนูญ และการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ให้เหลือเท่าที่จำเป็น

1.3 พัฒนาระบบการเรียนการสอนและกิจกรรมในเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมือง และความเป็นประชาธิปไตยให้กับผู้เรียนเน้นกระบวนการกลุ่มและฝึกฝนให้นักเรียนเกิดทักษะที่เป็นพื้นฐานของความเป็นพลเมือง การรับฟังผู้อื่น การเคารพผู้อื่นว่าเสมอกับตนเอง การเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง การคิดวิเคราะห์เชื่อมโยงปัญหาและเชื่อมโยงตนเองกับปัญหาสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น โดยแยกแยะ “ข้อเท็จจริง” ที่เป็นวัตถุวิสัย (objective) กับ “ความคิดเห็น” ที่เป็นอัตวิสัย (subjective) มีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น คำนึงถึงส่วนรวม มีความรับผิดชอบต่อตนเองต่อผู้อื่น และต่อสังคม ผ่านการลงมือทำโครงการ/กิจกรรมต่างๆ ที่สถานศึกษาและผู้ปกครองมีส่วนร่วม เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองให้เป็นพลเมือง

2. การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองสำหรับผู้ใหญ่ ครอบครัว และชุมชน

2.1 สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ต้องสร้างหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองสำหรับผู้ใหญ่ โดยมีทั้งหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองและการศึกษาเรื่องการเมืองในหัวข้อหรือวิชาต่างๆ เช่น รัฐธรรมนูญ นิติรัฐ สิทธิเสรีภาพของประชาชน การเมือง ภาคพลเมืองและระบบการเลือกตั้งให้ประชาชนสามารถเลือกเรียนได้

2.2 เสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน ร่วมกันจัดทำหลักสูตรและการอบรมเกี่ยวกับพลเมืองและประชาธิปไตยในชุมชนให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำชุมชนเพื่อฝึกฝนการเป็นพลเมืองที่เคารพผู้อื่น เคารพกติกา และการร่วมกันวิเคราะห์ แก้ปัญหาของท้องถิ่นและชุมชนด้วยการลงมือทำ

2.3 จัดทำคู่มือการเลี้ยงลูกให้เป็นพลเมืองเพื่อเผยแพร่ความรู้และวิธีการในการเลี้ยงลูกให้เป็นพลเมือง และการสร้างประชาธิปไตยในครอบครัว

3. การสร้างพลเมืองในวงกว้างและการสร้างความตระหนักในสังคมโดยใช้สื่อมวลชน

3.1 ใช้สื่อมวลชน ทั้งสื่อโทรทัศน์ วิทยุ สื่อสิ่งพิมพ์ อินเทอร์เน็ตในการรณรงค์สร้างความรู้ความเข้าใจและความตื่นตัวในเรื่องพลเมืองและคุณสมบัติของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยเพื่อให้ประชาชนช่วยกันสร้างพลเมืองและพัฒนาตนเองให้เป็นพลเมืองที่เคารพผู้อื่น เคารพกติกาและร่วมกันแก้ปัญหาของสังคมโดยเริ่มต้นที่ตนเอง

3.2 รัฐบาลโดยกระทรวงศึกษาธิการจัดให้มีรายการโทรทัศน์ในเรื่องพลเมืองสำหรับเยาวชนและมีรายการพลเมือง สำหรับผู้ใหญ่ให้เกิดการตระหนักรู้และการพัฒนาตนเอง

3.3 จัดให้มีรายการโทรทัศน์สำหรับครูในการเรียนรู้ทักษะเทคนิควิธีการในการเรียนการสอนเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง

3.4 ประสานความร่วมมือกับสมาคมวิชาชีพสื่อสารมวลชนเพิ่มกลไกการดำเนินงานสื่อสารการตลาดเพื่อสังคม เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและความตื่นตัวให้สื่อมวลชนมีส่วนร่วมในการสร้างพลเมือง รมรชให้คนไทยมีความเป็นพลเมือง

3.5 ปลูกจิตสำนึกความเป็นพลเมืองให้ฝ่ายประชาสัมพันธ์หน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการรวมถึงของหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน

4. การเชื่อมประสานเครือข่ายภาครัฐและเอกชน

หน่วยงานหลักของกระทรวงศึกษาธิการในการจัดการศึกษาของชาติ ต้องสร้างเครือข่ายการทำงานเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2554) ได้ศึกษาหลักการสำคัญของการสร้างความเป็นพลเมือง โดยพบว่า การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ควรเน้นความเป็นประชาธิปไตยมากกว่าการเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองแบบดั้งเดิมตามที่กระทรวงศึกษาธิการและรัฐบาลกำหนด ควรให้ความสำคัญกับความเป็นประชาธิปไตยมากกว่าความรู้ประชาธิปไตย ดังนั้น การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองไม่ใช่การสอนด้วยการบรรยาย แต่ต้องเน้นพัฒนารูปแบบกิจกรรมและการลงมือปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวรากรณ์ สามโกเศศ (2554)

ในการสร้างความเป็นพลเมืองให้นักเรียนจึงต้องเชื่อมโยงความเป็นพลเมืองกับกรอบการศึกษาและการเรียนรู้ โดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559) ได้ระบุเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นแก่นักเรียนไว้ 4 ด้าน ได้แก่

1. ด้านความรู้ เป็นผู้มีรู้ความเข้าใจ มีข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องในวิธีการดำรงตนในระบอบประชาธิปไตย ภายใต้กฎหมาย ประเพณีวัฒนธรรมและแนวปฏิบัติของการอยู่ร่วมในสังคมได้อย่างสงบสุขทั้งสังคมไทยและสังคมโลก

2. ด้านทักษะ เป็นผู้มีความคิดวิจารณ์ญาณและการตัดสินใจบนพื้นฐานของความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร การดำรงชีวิต ความชำนาญ สามารถแก้ปัญหาการอยู่ร่วมกันในสังคม และประเทศชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ด้านเจตคติและค่านิยม เป็นผู้ดำรงและยึดมั่นในวิถีประชาธิปไตย ยึดมั่นคุณความดี มีศีลธรรมจริยธรรม พึ่งพาตนเองและเป็นที่พึ่งของบุคคลอื่นได้ คำนึงถึงการมีส่วนร่วมเคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น ยอมรับและเชื่อมั่นในวิถีที่แตกต่างทั้งเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม เพศ ผิวพรรณ วรณะ และความเป็นมนุษย์ของกันและกัน

4. ด้านพฤติกรรมหรือความประพฤติที่ดีงาม เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน อดทน รู้จักเสียสละ ช่วยเหลือเกื้อกูล ไม่นิ่งดูดาย บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ คำนึงถึงการมีส่วนร่วม มีสำนึกของการพัฒนา ทั้งการพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคมและประเทศชาติ

ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในสถานศึกษามีความแตกต่างกันตามระดับการศึกษา โดยในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานควรจัดใน 2 ลักษณะ ได้แก่

1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียน ในวิชาหน้าที่พลเมือง รวมถึงการบูรณาการหน้าที่พลเมืองในรายวิชาอื่นๆ โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกชั้นเรียน เป็นการจัดกิจกรรมที่มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพ เช่น

2.1 กิจกรรมแนะแนวที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รู้รักษ์สิ่งแวดล้อม สามารถคิดตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา กำหนดเป้าหมาย วางแผนชีวิตทั้งด้านการเรียนและอาชีพ สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม

2.2 กิจกรรมนักเรียนที่มุ่งพัฒนาความมีระเบียบวินัย ความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน การรู้จักแก้ปัญหา การตัดสินใจที่เหมาะสม ความมีเหตุผล การช่วยเหลือแบ่งปันกัน ความเอื้ออาทร และสมานฉันท์

2.3 กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน และท้องถิ่นตามความสนใจในลักษณะของอาสาสมัคร เพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบ ความดีงาม ความเสียสละต่อสังคม มีจิตสาธารณะ เช่น กิจกรรมอาสาพัฒนาต่างๆ กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม

คณะกรรมการความสงบแห่งชาติ (คสช.) ให้ความสำคัญกับการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองเป็นอย่างมาก โดยมีคำสั่งให้จัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์และหน้าที่พลเมืองให้กับเด็กและเยาวชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาให้เยาวชนเติบโตเป็นพลเมืองที่ดีและมีคุณภาพ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2557)

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559) กล่าวว่า ครูมีหน้าที่ในการพัฒนาความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้เรียน โดยมีหน้าที่หลักได้แก่ การจัดการเรียนการสอน จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา จัดกิจกรรมการเรียนรู้ สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ความเป็นพลเมืองที่ดี การอยู่ร่วมกันในสังคม ครูเป็นต้นแบบสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนเห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของประชาธิปไตย

ในส่วนของผู้บริหารสถานศึกษา ถือเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของผู้เรียนอย่างยิ่ง เป็นผู้กำหนดแนวทางและอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ของครูและผู้เรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของหลักสูตร ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก โดยผู้บริหารมีบทบาทในการสร้างความเป็นพลเมืองที่ดี ดังนี้

1. กำหนดนโยบายการสร้างความเป็นพลเมือง ดำเนินการจัดทำยุทธศาสตร์ เพื่อจัดทำแผนการดำเนินงานของสถานศึกษา จัดโครงการ และกิจกรรมให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา
2. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา รวมถึงนักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องมีการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม เช่น จัดหลักสูตรพลเมือง จัดกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้อง จัดทำโครงการและกิจกรรมที่เน้นด้านความเป็นประชาธิปไตยและการสร้างความเป็นพลเมือง
3. กำกับ ติดตามและประเมินผล ผู้บริหารสถานศึกษาทำหน้าที่เป็นผู้นิเทศ ติดตามผลการดำเนินงานของโครงการ กิจกรรมที่ดำเนินการ มีการวัดและประเมินผลต่อการดำเนินงาน และมีการนิเทศการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรหน้าที่พลเมืองในแต่ละระดับชั้น
4. สร้างเครือข่ายในการประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน ชุมชน และสังคมที่เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยเหลือในด้านระดมทรัพยากรทั้งด้านเงินทุนและทรัพยากรบุคคล ในการสร้างและปลูกฝังการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคม

ด้วยภารกิจหน้าที่ดังกล่าว ผู้บริหารจำเป็นต้องเร่งให้เกิดวัฒนธรรมองค์กรในสถานศึกษา เพื่อสร้างบรรยากาศในสถานศึกษาให้เป็นประชาธิปไตย รวมถึงเป็นต้นแบบในการเป็นพลเมืองที่ดี

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2557) ได้เสนอแนวปฏิบัติสำคัญที่จะทำให้การเรียนการสอนหน้าที่พลเมืองบรรลุวัตถุประสงค์ คือ การใช้ประเด็นจริง (real issue) ที่เป็นปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับความคิดของคนว่าจะถูกหรือผิด ดีหรือไม่ดี มีคุณค่าหรือไม่ีคุณค่า เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนจะเชื่อมโยงกับประสบการณ์จริง ทุกโรงเรียนจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรและให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง โดยในระดับมัธยมศึกษาให้เรียนรู้เรื่องการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตย มุ่งทำประโยชน์ให้แก่สังคม และยึดมั่นวิถีประชาธิปไตย เกิดเป็นกิจกรรมส่งเสริมความ

เป็นประชาธิปไตย เช่น ชมรม กลุ่มชุมนุม กิจกรรมการเลือกตั้งกรรมการนักเรียน กิจกรรมค่าย กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์

กิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองมีหลายวิธี โดยศักดิ์ชัย นิรัญทวี (2548) ได้เสนอแนวคิดวิธีสอนต่างๆ พอสังเขป ดังนี้

1. กิจกรรมที่ใช้กระบวนการกลุ่ม ช่วยทำให้เนื้อหาทางด้านคุณธรรม จริยธรรมของความเป็นพลเมืองกลายเป็นเรื่องที่มีชีวิตชีวน่าสนใจ มีความเคลื่อนไหว นักเรียนสามารถมองเห็นแง่มุมที่แตกต่าง การใช้กระบวนการกลุ่มมุ่งให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมใน 4 ด้าน ได้แก่

1.1 ทางร่างกาย เป็นการลงมือปฏิบัติ การแสดงบทบาทพร้อม

1.2 ทางด้านอารมณ์ คือการเกิดความรู้สึกพึงพอใจ ไม่พึงพอใจ ความสุข หรือแม้แต่ความรู้สึกไม่พึงพอใจ ซึ่งจะทำให้นักเรียนรู้จักเรียนรู้เรื่องของอารมณ์และการพัฒนาอารมณ์ของตนให้สอดคล้องกับกลุ่ม

1.3 ทางด้านปัญญา คือการใช้สติปัญญาในการพิจารณาพิจารณาข้ออภิปรายให้ความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล จนสามารถค้นพบข้อสรุปในใจของตนเองเกี่ยวกับสิ่งที่เรียนรู้ได้

1.4 ทางด้านสังคม คือการได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ได้มีโอกาสมีปฏิสัมพันธ์ มีโอกาสรับผิดชอบต่อหน้าที่ตามบทบาทในกลุ่ม

2. การสอนโดยใช้บทบาทสมมติ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงออกด้วยการกำหนดบทบาทหน้าที่ตามความจำเป็นของเหตุการณ์ จะทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกรู้สึกคิดในบทบาทหน้าที่ตนเอง

3. การเรียนการสอนแบบร่วมแรงร่วมใจ โดยวิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนคุ้นเคยกับกิจกรรมในระบอบประชาธิปไตยอย่างยิ่ง เพราะนักเรียนจะเรียนรู้ที่จะฟังคนอื่น เรียนรู้ที่จะแลกเปลี่ยนทัศนะ ค่านิยม และเรียนรู้ที่จะบรรลุถึงผลดีที่พึงได้รับร่วมกันอันเป็นสาระสำคัญของระบอบประชาธิปไตย

4. การเรียนการสอนด้วยการรับใช้สังคม เป็นกิจกรรมที่นักเรียนจะนำความรู้ที่ได้ในห้องเรียนไปประยุกต์ใช้กับกิจกรรมที่เป็นประโยชน์หรือตรงกับความต้องการ ความจำเป็นของสังคม เช่น กิจกรรมการอ่านหนังสือให้คนชราฟัง กิจกรรมติววิชาให้แก่รุ่นน้อง กิจกรรมทำความสะอาดบริเวณโรงเรียน กิจกรรมการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาวิเคราะห์สภาวะน้ำเสียในห้องถ้ำ เป็นต้น

ข้อดีของการเรียนด้วยวิธีนี้ คือ

1) นักเรียนมีโอกาสเรียนรู้สภาพความเป็นจริงของสังคมด้วยประสบการณ์ตรง

2) นักเรียนได้นำความรู้ที่ได้รับจากในชั้นเรียนมาประยุกต์ให้เข้ากับสถานการณ์จริง

3) นักเรียนได้รับความรู้จากประสบการณ์ตรง ผ่านการแก้ปัญหาด้วยการกระทำ

4) นักเรียนได้ฝึกประสบการณ์และเรียนรู้บทบาทหน้าที่ของความเป็นพลเมือง

5. การสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง โดยนำเหตุการณ์ที่เป็นเรื่องจริงหรือเป็นเรื่องที่แต่งขึ้นจากเค้าโครงเรื่องจริงที่มีมติชวนให้คิดได้หลายแง่หลายมุม บางเรื่องอาจจะเป็นประเด็นขัดแย้งทางจริยธรรมที่สามารถมองได้ทั้งถูกและผิด บางเรื่องเป็นประเด็นถกเถียงกันได้ในแง่ของการปฏิบัติหน้าที่ของความเป็นพลเมือง วิธีการนี้จะช่วยฝึกให้นักเรียนมีความเข้าใจในเหตุการณ์อย่างเป็นรูปธรรม กระตุ้นให้หาข้อสรุปอย่างสร้างสรรค์และเป็นประโยชน์บนฐานของเหตุและผล ฝึกการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นซึ่งมีมุมมองที่แตกต่างกัน และช่วยพัฒนาทักษะของการอภิปราย กล้าเสนอความคิดเห็นซึ่งอาจจะแตกต่างจากผู้อื่น

6. การเรียนรู้จากข่าวและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคม การติดตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในยุคที่ข้อมูลข่าวสารสามารถแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็วจึงเป็นเรื่องที่ง่าย โดยจะช่วยให้เห็นมุมมองที่แตกต่างกัน เห็นความเคลื่อนไหวต่างๆ ในสังคม ได้เรียนรู้เหตุและผลจากบุคคลที่มีตัวตนอยู่จริงในขณะนั้น บทบาทและหน้าที่ในสังคมในแต่ละคนได้แสดงออกมา

นอกจากนี้ ยังได้เสนอดัชนีชี้วัดลักษณะการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองได้ ได้แก่

1. เป็นการเรียนการสอนด้วยบรรยากาศแบบเปิด โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการอภิปราย ให้ความเห็นในประเด็นปัญหาสังคมต่างๆ
2. เป็นการเรียนการสอนที่นักเรียนมีโอกาสได้เรียนรู้เหตุการณ์ กิจกรรม หรือกรณีต่างๆ ที่เกิดในสังคม ทั้งด้านที่เป็นด้านบวกและลบ
3. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยการทำประโยชน์หรือเรียกว่าการรับใช้ชุมชน เพื่อฝึกให้นักเรียนเห็นคุณค่าของการมีส่วนร่วมทำงานเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น
4. มีการจัดกิจกรรมที่นักเรียนได้มีโอกาสสวมบทบาท ซึ่งอาจต้องเป็นบทบาทของประชาชนในอนาคต เช่น เป็นบุคคลที่อยู่ในชุมชน เพื่อเรียนรู้ความรู้สึกนึกคิด ปัญหาและการแก้ปัญหา
5. นำเอาของที่มีในท้องถิ่น เช่น ภูมิปัญญาในท้องถิ่น บุคลากรในท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่น
6. จัดการเรียนการสอนในลักษณะข้ามวิชาหรือข้ามหลักสูตร นำเอาวิชาต่างๆ ทุกวิชามาเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมความเป็นพลเมือง
7. จัดให้มีกิจกรรมที่ปลูกฝังความเป็นพลเมืองดีในลักษณะเชื่อมทุกกิจกรรมของโรงเรียน เช่น กิจกรรมกีฬา กิจกรรมลูกเสือยุวกาชาด กิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อม ฯลฯ
8. จัดให้คณาจารย์ทั้งโรงเรียนมีส่วนร่วมเป็นกรรมการหรือเป็นคณะทำงานเพื่อจัดกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมความเป็นพลเมืองอย่างต่อเนื่องและมีแผนการจัดกิจกรรมที่ชัดเจน กว้างขวาง

ตอนที่ 4 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคู่มือการบริหารงาน

4.1 ความหมายของคู่มือ

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของคำว่า คู่มือ ไว้ว่า เป็นสมุดหรือหนังสือที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ต้องการรู้เพื่อใช้ประกอบตำรา เพื่ออำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการศึกษาหรือการปฏิบัติเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือเพื่อแนะนำวิธีใช้อุปกรณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542)

หนังสือคู่มือ (Handbook) เป็นหนังสืออ้างอิงประเภทหนึ่งที่ทำขึ้นเพื่อรวบรวมเรื่องราวและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับบุคคล เหตุการณ์แนวโน้มเฉพาะด้าน ซึ่งอาจเป็นเรื่องที่น่าสนใจด้านใดด้านหนึ่ง หรือเรื่องในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งโดยเฉพาะอย่างกว้างๆ สามารถใช้เป็นคู่มือศึกษาเรื่องที่น่าสนใจได้เป็นอย่างดี หรืออาจใช้เป็นคู่มือในการปฏิบัติงาน และใช้เป็นแหล่งอ้างอิงข้อเท็จจริงที่จะตอบคำถามในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง (สุนิตย์ เย็นสบาย, 2543)

ทิศนา แคมมณี ได้ให้ความหมายของหนังสือคู่มือ ไว้ว่า เป็นหนังสือที่ใช้ควบคู่ไปกับการกระทำอะไรอย่างใดอย่างหนึ่ง วัตถุประสงค์เพื่อให้แนวทางปฏิบัติแก่ผู้ใช้คู่มือ ช่วยให้ผู้ใช้สามารถกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามที่ต้องการได้บรรลุสำเร็จตามเป้าหมาย (ทิศนา แคมมณี, 2539)

คู่มือการปฏิบัติงาน หมายความว่า เอกสารในเชิงคุณภาพซึ่งรวบรวมกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หลักปฏิบัติในหน้าที่ความรับผิดชอบ พร้อมทั้งแนวทางในการดำเนินงาน รวมทั้งแนวทางการแก้ไขปัญหา ข้อเสนอแนะ หรือคู่มือการปฏิบัติงานในท้องปฏิบัติการต่าง ๆ (อ.ก.ม. มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ครั้งที่ 6/2542 เมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2542)

เสถียร คามีสักดิ์ ได้ให้ความหมายของคู่มือปฏิบัติงาน หมายถึง เอกสารที่ใช้ประกอบการปฏิบัติงานใดงานหนึ่ง ที่กำหนดภาระหน้าที่ความรับผิดชอบไว้ในมาตรฐานกำหนดตำแหน่ง (Job Description) มีคำอธิบายงานที่ปฏิบัติ ประวัติความเป็นมา มีแผนกลยุทธ์การปฏิบัติ กำหนดตัวชี้วัดการประเมินผล ซึ่งในแต่ละบท/เรื่อง/หัวข้อ ต้องมีความคิดหลัก วัตถุประสงค์ และเนื้อหาสาระที่มีความสมบูรณ์ มีรายละเอียดครอบคลุมเนื้อหาในแต่ละเรื่อง มีกฎ ระเบียบ พระราชบัญญัติ หนังสือเวียน มติต่าง ๆ เอกสาร ที่เกี่ยวข้อง หลักเกณฑ์และวิชาการ เทคนิคหรือแนวทางในการปฏิบัติงาน ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขข้อเสนอแนะ ทั้งนี้ต้องใช้ประกอบการปฏิบัติงานมาแล้ว และต้องจัดทำเป็นรูปเล่ม (เสถียร คามีสักดิ์, 2554)

นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2546) ให้ความหมายของคู่มือการปฏิบัติงานหรือผลงานประเภทวิเคราะห์งานในหน้าที่ความรับผิดชอบ หมายถึง เอกสารเชิงคุณภาพซึ่งรวบรวมกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หลักการปฏิบัติในหน้าที่ความรับผิดชอบ และมีบทหนึ่งที่ได้กล่าวถึงปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงาน พร้อมเสนอแนะแนวทางวิธีการแก้ไขปัญหาและพัฒนางานในหน้าที่

จากการประมวลความหมายของคู่มือ พบว่า คู่มือ หมายถึง หนังสือที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เมื่อกล่าวถึงคู่มือปฏิบัติงาน จึงมีความหมายเฉพาะลงไป จึงสรุปว่า คู่มือปฏิบัติงาน หมายถึง เอกสารที่ใช้ประกอบการปฏิบัติงานใดงานหนึ่ง มีหลักการและวิธีปฏิบัติงานต่างๆ รวมทั้งระเบียบ ข้อบังคับ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้แนวทางปฏิบัติแก่ผู้ใช้คู่มือ ช่วยให้ผู้ใช้สามารถกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามที่ต้องการได้บรรลุสำเร็จตามเป้าหมาย

4.2 ความสำคัญของคู่มือ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบข้าราชการ (2549: 12) กล่าวถึงความสำคัญของคู่มือการปฏิบัติงาน (Work Manual) ว่าเปรียบเสมือนแผนที่บอกเส้นทางการทำงานที่มีจุดเริ่มต้นและสิ้นสุดของกระบวนการ มักจัดทำขึ้นสำหรับลักษณะงานที่ซ้ำซ้อน มีหลายขั้นตอน และเกี่ยวข้องกับหลายคน สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงาน

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบข้าราชการ หรือ ก.พ.ร. (2549) ให้ความสำคัญกับการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน และประโยชน์ของการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน ไว้ดังนี้

1. เพื่อให้การปฏิบัติงานในปัจจุบันเป็นมาตรฐานเดียวกัน
2. ผู้ปฏิบัติงานทราบและเข้าใจว่าควรทำอะไรก่อนและหลัง
3. ผู้ปฏิบัติงานทราบว่าควรปฏิบัติอย่างไร เมื่อใดกับใคร
4. เพื่อให้การปฏิบัติงานสอดคล้องกับนโยบาย วิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายขององค์กร
5. เพื่อให้ผู้บริหารติดตามงานได้ทุกขั้นตอน
6. เป็นเครื่องมือในการฝึกอบรม
7. ใช้เป็นเอกสารอ้างอิงในการทำงาน
8. ใช้เป็นสื่อในการประสานงาน
9. ได้งานที่มีคุณภาพตามกำหนด
10. ผู้ปฏิบัติงานไม่เกิดความสับสน
11. แต่ละหน่วยงานรู้งานซึ่งกันและกัน
12. บุคลากร หรือเจ้าหน้าที่สามารถทำงานแทนกันได้
13. สามารถเริ่มปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว เมื่อมีการโยกย้ายตำแหน่งงาน
14. ลดขั้นตอนการทำงานที่ซับซ้อน
15. ลดข้อผิดพลาดจากการทำงานที่ไม่เป็นระบบ
16. ช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในการทำงาน
17. ช่วยให้เกิดความสม่ำเสมอในการปฏิบัติงาน
18. ช่วยลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในการทำงาน
19. ช่วยลดการตอบคำถาม

20. ช่วยลดเวลาสอนงาน
21. ช่วยให้การทำงานเป็นมืออาชีพ
22. ช่วยในการออกแบบระบบงานใหม่และปรับปรุงงาน
23. ผู้ปฏิบัติงานทราบรายละเอียด และทำงานได้อย่างถูกต้อง
24. ทราบถึงตำแหน่งงานที่รับผิดชอบ
25. ทราบถึงเทคนิคในการทำงาน

พิเศษ ปิ่นรัตน์ (2554) กล่าวว่า คู่มือปฏิบัติงาน มีความสำคัญโดยใช้เป็นมาตรฐานงานที่สร้างความเข้าใจให้ตรงกัน เป็นแนวทางสำหรับผู้ที่สนใจและสามารถศึกษาได้ด้วยตนเอง เป็นเครื่องมือประกันคุณภาพ ทำให้งานเป็นระบบยิ่งขึ้น ส่วนราชการส่วนใหญ่ให้ถือว่า คู่มือปฏิบัติงาน เป็นผลงานทางวิชาการด้วย

4.3 ประเภทของคู่มือ

จุฑามาศ ปานศิริ (2552) กล่าวว่า หนังสือคู่มือ เป็นหนังสืออ้างอิงประเภทหนึ่งจัดทำขึ้นโดยจำแนกได้ 4 ประเภท คือ

1. คู่มือช่วยปฏิบัติงาน เป็นหนังสือที่ทำหน้าที่แนะนำแนวทาง แนะนำ เช่น หนังสือแนะนำอาชีพ คู่มือเลี้ยงสัตว์ คู่มือซ่อมรถ เป็นต้น
2. หนังสือรวบรวมความรู้เบ็ดเตล็ด เป็นหนังสือที่ให้คำอธิบายในสาขาวิชาต่างๆ เช่น หนังสือสิ่งแรกในเมืองไทย
3. หนังสือคู่มือ เป็นหนังสือที่ให้คำอธิบายและตีความหมายของเรื่องราวของเนื้อหาวิชาใดวิชาหนึ่ง ในแง่มุมหลาย ๆ ด้าน
4. หนังสือที่ให้เรื่องราวหรือเนื้อหาสำคัญโดยย่อ เป็นหนังสือที่ให้ความรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเฉพาะเรื่องที่สำคัญโดยย่อ

พิเศษ ปิ่นรัตน์ (2556) แบ่งคู่มือการปฏิบัติงานออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. คู่มือการปฏิบัติงาน ในด้านต่าง ๆ เช่น งานบริหารและเลขานุการ งานสารบรรณ งานการเงิน งานบัญชี งานงบประมาณเงินรายได้/เงินงบประมาณ งานพัสดุ งานจัดซื้อจัดจ้าง งานจัดทำทะเบียนครุภัณฑ์ งานนโยบายและแผน งานจัดทำหลักสูตร/รายวิชา งานประกันคุณภาพการศึกษา งานทะเบียนนิสิต งานบริการนิสิต งานโสตทัศนูปกรณ์ งานบริการห้องเรียน ห้องประชุม
2. คู่มือที่ให้ความรู้เฉพาะด้าน เช่น ด้านการแพทย์ การพยาบาล การรักษาสุขภาพ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การเมือง เศรษฐกิจ สังคม การท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อม การรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ฯลฯ

ทศนา แคมมณี (2539) แบ่งคู่มือออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1. คู่มือครู (Teacher's Manual or Handbook) หมายถึงหนังสือที่ให้แนวทางและแนะนำแก่ครูเกี่ยวกับสาระ วิธีการ กิจกรรม สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และแหล่งข้อมูลหรือแหล่งอ้างอิงต่างๆ ปกติมักใช้ควบคู่กับตำราเรียนหรือหนังสือเรียน

2. คู่มือผู้เรียน (Students' Manual or Workbook) หมายถึง หนังสือที่ผู้เรียนใช้ควบคู่ไปกับตำราเรียน ปกติมักจะประกอบไปด้วย สาระ คำสั่ง แบบฝึกหัด ปัญหาหรือคำถาม ที่ว่าสำหรับเขียนคำตอบ และการทดสอบ ปัจจุบันคู่มือผู้เรียนไม่เพียงแต่จัดทำขึ้นเพื่อใช้ควบคู่กับตำราเท่านั้น แต่อาจจะใช้เป็นคู่มือสำหรับการศึกษาควบคู่ไปกับสื่ออื่นๆ ที่ทำหน้าที่แทนครูหรือตำรา เช่น บทเรียน วีดิทัศน์ บททางไกล ภาพยนตร์ หรือ บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน

3. คู่มือปฏิบัติ (Exercise or Practice Book) หมายถึง หนังสือที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติในสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปแล้ว ปกติเมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้จากการสอนของครูโดยตรงแล้ว ควรจะเกิดความเข้าใจในสิ่งที่เรียนในระดับหนึ่ง แต่อาจจะยังไม่เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้ง หรืออาจจะยังไม่เกิดทักษะความชำนาญในเรื่องนั้น เนื่องจากความจำกัดเรื่องเวลาครูจึงมักจัดทำคู่มือผู้เรียนหรือแบบฝึกปฏิบัติเพิ่มเติมช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ได้ดีขึ้น กระจำขึ้นหรือเกิดความคล่องแคล่วในการคิด การทำซึ่งเรียกว่าเกิดทักษะ ความชำนาญ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า แบบฝึกหัดเป็นหนังสือที่ให้แนวทางแก่ผู้เรียนในการฝึกฝนสิ่งที่ได้เรียนรู้มาแล้ว เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น

4. คู่มือทั่วไป หมายถึงหนังสือที่ให้ข้อความรู้เกี่ยวกับการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งแก่ผู้อ่าน โดยมุ่งหวังให้ผู้อ่านหรือผู้ใช้มีความเข้าใจและสามารถดำเนินการในเรื่องนั้นๆด้วยตนเองได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

เสถียร คามีสักดิ์ (2554: 5-6) กล่าวว่า คู่มือปฏิบัติงานแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะคือ คู่มือที่เขียนให้ผู้เขียนเองถือเป็นแนวปฏิบัติ , คู่มือที่เขียนให้ผู้ปฏิบัติงานอื่นถือเป็นแนวปฏิบัติ และคู่มือที่เขียนให้ผู้รับบริการถือเป็นแนวปฏิบัติ โดยแบ่งคู่มือการปฏิบัติงานออกเป็น 3 ระดับของคู่มือ ได้แก่

1. Manual Book เป็นคู่มือที่นำเอา กฎ พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา ระเบียบข้อบังคับ ประกาศ หนังสือเวียน มติ หนังสือตอบข้อหารือที่เกี่ยวข้อง มารวบรวมไว้เป็นหมวดหมู่ แล้วทำเป็นรูปเล่ม

2. Cook Book เป็นคู่มือที่มีลักษณะเหมือนระดับ Manual Book แต่ต้องเพิ่มเติมขั้นตอนวิธีการปฏิบัติงาน

3. Tip Book เป็นคู่มือที่มีลักษณะเดียวกับ Manual Book และ Cook Book แต่ต้องเพิ่มเทคนิค ประสบการณ์ในสาขาวิชาชีพ และหรือนำเทคโนโลยีมาใช้และหรือประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน

4.4 องค์ประกอบของคู่มือ

สรรรถ จินตภวัต (สรรรถ จินตภวัต, 2557) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของคู่มือปฏิบัติงาน (Work Manual) ประกอบด้วย

1. ปกและประวัติการแก้ไขเนื้อหา
2. วัตถุประสงค์ (Objectives)
3. ขอบเขต (Scope)
4. คำจำกัดความ (Definition)
5. หน้าที่ความรับผิดชอบ (Responsibilities)
6. ระเบียบปฏิบัติ / ขั้นตอนการปฏิบัติงาน (Procedure)
7. มาตรฐานคุณภาพงาน (Quality Control)
8. เอกสารอ้างอิง (Reference Document)
9. แบบฟอร์มที่ใช้ (Forms)
10. การควบคุมเอกสาร (Record of Documents)
11. ข้อมูลสารสนเทศ / ฐานข้อมูลที่ใช้ในการปฏิบัติงาน (Information System)
12. ข้อเสนอแนะ / เทคนิคในการปฏิบัติงาน / ปัญหาอุปสรรค / แนวทางแก้ไขและพัฒนางาน
13. ภาคผนวก

เสถียร คามีสักดิ์ (2554: 34-35) กล่าวว่า ส่วนประกอบของรูปเล่มคู่มือปฏิบัติงาน ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนประกอบตอนต้น

1. ปกนอก
2. ปกใน
3. คำนำ
4. สารบัญ
5. บัญชีตาราง/บัญชีภาพประกอบ (ถ้ามี)

ส่วนเนื้อหา

ส่วนที่เป็นเนื้อหาตามที่ทำโครงร่างโดยต้องปรับปรุงให้เป็น สารบัญ ที่แบ่งเป็นบทๆ ควรนำเสนอแต่ละบทว่ามีแนวคิดโดยย่ออย่างไร แนวคิดเมื่อนำไปปฏิบัติอย่างไร แล้วจึงเริ่มที่เนื้อหา ซึ่งอาจจะมีทั้ง อัญประกาศ และเชิงอรรถ ที่อ้างอิงในเนื้อหาสาระ หรือตารางภาพประกอบ (ถ้ามี)

ส่วนประกอบตอนท้าย

1. บรรณานุกรม
2. ภาคผนวก
3. ประวัติย่อผู้เขียน

อรยา พูลทรัพย์ (2559) กล่าวถึงองค์ประกอบของคู่มือการปฏิบัติงาน โดยประกอบด้วย 12 องค์ประกอบ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์
2. ขอบเขต
3. คำจำกัดความ
4. หน้าที่ความรับผิดชอบ
5. ขั้นตอนการปฏิบัติงาน
6. เอกสารอ้างอิง
7. แบบฟอร์มที่ใช้
8. เอกสารบันทึก
9. แผนผังกระบวนการปฏิบัติงาน หรือ Work Flow ของกระบวนการ
10. มาตรฐานงาน
11. ระบบติดตามประเมินผล
12. ภาคผนวก: ตัวอย่าง , ระเบียบ , คำสั่ง

ผู้วิจัยได้เลือกองค์ประกอบของคู่มือโดยสังเคราะห์จากเสถียร คามีศักดิ์ (2554) และ สรรณูจินตภวัต (2557) ประกอบด้วยองค์ประกอบ 9 หัวข้อ ได้แก่ 1) ชื่อคู่มือ (Name) 2) คำชี้แจง (explanation) 3) ความเป็นมาและความสำคัญ (Background and Signification) 4) วัตถุประสงค์ (Objectives) 5) ขอบเขต (Scope) 6) คำจำกัดความ (Definition) 7) การบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย 8) เอกสารอ้างอิง (Reference Document) และ 9) ภาคผนวก (appendix)

4.5 หลักการเขียนคู่มือ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบข้าราชการ (2549 : 24) กล่าวถึงลักษณะของคู่มือการปฏิบัติงานที่ดี กำหนดไว้ว่า

1. กระชับ ชัดเจน เข้าใจง่าย
2. เป็นประโยชน์สำหรับการทำงานและฝึกอบรม
3. เหมาะสมกับองค์กรและผู้ใช้งาน แต่ละกลุ่ม
4. มีความน่าสนใจ น่าติดตาม
5. มีความเป็นปัจจุบัน (update) ไม่ล้าสมัย
6. แสดงหน่วยงานที่จัดทำ วันที่เริ่มใช้ถือปฏิบัติ
7. มีตัวอย่างประกอบ

เสถียร คามิศักดิ์ (2554) กล่าวว่า แนวทางการเขียนคู่มือการปฏิบัติงาน 4 ชั้น

ชั้นที่ 1 วิเคราะห์งานที่ปฏิบัติ

1. นำเอางานที่ได้รับมอบหมายมาพิจารณาว่ามีงานอะไรบ้าง แยกออกเป็นงาน ๆ งานอะไร เป็นงานหลัก งานอะไรเป็นงานรอง เพื่อให้เห็นภาระหน้าที่ความรับผิดชอบที่เป็นรูปธรรม

2. นำเอางานที่แยกไว้แล้วตามข้อ 1 มาเขียนเป็นขั้นตอนการปฏิบัติงาน (Flow chart) ว่าต้องมีขั้นตอนอย่างไร ก็ขั้นตอน ต้องผ่านการพิจารณาตัดสินใจจากใครบ้าง จนถึงการส่งมอบงานให้ผู้รับบริการหรือลูกค้า

3. ปัจจัยที่ใช้ในการทำงานแต่ละขั้นตอน (Input) พิจารณาว่า แต่ละขั้นตอนต้องใช้ปัจจัยการผลิตผลงานอะไร กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หนังสือเวียน มติ ทั้งกำหนดจากหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง หรือที่กำหนดขึ้นภายในหน่วยงานเอง แยกแยะปัจจัยในการผลิตงานแต่ละขั้นงานให้ชัดเจน ที่สำคัญ 3 ประการ คือ

- 3.1 มีหลักเกณฑ์กำหนดไว้อย่างไร
- 3.2 มีวิธีการกำหนดไว้อย่างไร
- 3.3 มีเงื่อนไขอะไรบ้าง

ชั้นที่ 2 วิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุ

วิเคราะห์หาปัญหาในการปฏิบัติมีอะไรบ้าง แล้วนำเอาปัญหามาจัดหมวดหมู่ว่าปัญหาเหล่านี้เกิดจากตรงไหน โดยแยกปัญหาออกเป็นชั้นเป็นตอน ดำเนินการ 3 ชั้น ดังนี้

1. แยกปัญหาออกเป็น 2 ระดับ คือ ปัญหาที่เกิดจากระดับคน (ผู้ปฏิบัติ ผู้รับบริการ ผู้มีอำนาจ หรือองค์กรคณะ) หรือปัญหาที่เกิดจากกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หนังสือเวียน

2. นำเอาปัญหาที่แยกออกตามข้อ 1 มาแยกจัดระดับของปัญหาออกเป็น 2 ระดับ อีก 1 รอบว่าอะไรเป็นปัญหาที่มาจากภายนอกที่ควบคุมไม่ได้ หรือปัญหาอะไรที่เกิดจากภายในที่สามารถบริหารจัดการได้

3. นำเอาปัญหาที่แยกจัดระดับของปัญหาตามข้อ 2 มาแยกย่อยออกเป็น 4 เงื่อนไข เป็นรอบที่ 3 ว่า

3.1 อะไรคือปัญหาของขั้นตอน

3.2 อะไรคือปัญหาของหลักเกณฑ์

3.3 อะไรคือปัญหาของวิธีการ

3.4 อะไรคือปัญหาของเงื่อนไข

ขั้นที่ 3 วิเคราะห์แนวทางแก้ไข

เมื่อเรารู้ ชัดเจนจากการวิเคราะห์ แต่ละขั้นตอนดังกล่าวข้างต้น ว่า

1. ปัญหาคืออะไร
2. ปัญหาเกิดจากคน หรือกฎ ระเบียบฯ
3. ปัญหามาจากภายนอก หรือภายใน
4. ปัญหาเกิดตรงไหน เป็นอะไร

4.1 ขั้นตอน

4.2 หลักเกณฑ์

4.3 วิธีการ

4.4 เงื่อนไข

ขั้นที่ 4 ขึ้นวางแผนกำหนดโครงร่าง (Outline)

1. จัดทำสารบัญวางโครงร่าง
2. สอดแทรกเนื้อหาสาระ 7 ประการ

เสถียร คามิศักดิ์ (2554) ยังกล่าวถึงเทคนิคการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานให้น่าสนใจ ได้แก่ การใช้แบบฟอร์ม มีข้อดี คือ มีความชัดเจนในปฏิบัติงานได้ตามขั้นตอนไม่ผิด ขั้นตอน เก็บรายละเอียดได้ครบ มีความสมบูรณ์เป็นเอกสารอ้างอิงในการพิจารณา มีความยืดหยุ่นในการแก้ไข แต่มีข้อด้อย คือ หากไม่มีการชี้แจงให้เข้าใจอาจผิดพลาดได้ แก้ไขได้ยาก หากพิมพ์จากโรงพิมพ์ ไม่มีรายละเอียดวิธีการใช้

การใช้ภาพการ์ตูน มีข้อดี คือมีสีสัน สะดุดตาน่าสนใจ เข้าใจได้ง่ายทุกระดับ แต่มีข้อจำกัดอยู่ที่ว่าดูไม่เป็นทางการ ลงรายละเอียดได้ไม่ครบถ้วน และหากคนมีฝีมือทำภาพการ์ตูนได้ค่อนข้างยาก

การใช้ภาพถ่าย มีข้อดี คือเข้าใจง่าย ประหยัดเนื้อที่ ดูเป็นรูปธรรม และจูงใจให้เกิดการปฏิบัติตามได้ง่าย แต่มีข้อด้อยคือ การหาภาพที่เหมาะสม ความสามารถในการถ่ายภาพความพร้อมของอุปกรณ์และเทคนิคถ่ายภาพ

การใช้ Multi Media ข้อดีคือ มีความทันสมัย มีพร้อมทั้งภาพและเสียง น่าสนใจ น่าติดตาม มีประสิทธิภาพในการทำความเข้าใจ สะดวกต่อการเผยแพร่ จัดเก็บ แต่มีข้อจำกัด คือเสียค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง ความสามารถของผู้ใช้งาน ความพร้อมของเครื่องมือและอุปกรณ์และสถานที่

การทดสอบหรือทดลองใช้ปฏิบัติ โดยการให้เพื่อนผู้ร่วมงานในสาขาวิชาชีพและผู้ที่เกี่ยวข้องอ่านและทดลองปฏิบัติ บันทึกหาจุดเด่นจุดด้อย แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข และให้ผู้ที่ไม่ได้ปฏิบัติงานโดยตรงกับสาขาวิชาชีพ อ่านและให้ข้อเสนอแนะว่าตรงไหนที่เข้าใจยากหรือไม่เข้าใจ ไม่ชัดเจน ควรต้องเพิ่มเติมอะไร ทางไหน หรือตรงไหน สับสน วกวนเกินไป หรือซ้ำซ้อน เป็นต้น แล้วนำมาปรับปรุงพัฒนาอีกครั้ง

พิเศษ ปันรัตน์ (2554) กล่าวถึงหลักการทำคู่มือการปฏิบัติงาน ได้แก่

1. เขียนเป็นบท อย่างน้อย 5 บท
2. เป็นเรื่องที่สามารถใช้ประโยชน์ พัฒนางาน
3. ทำให้ลดขั้นตอน เวลา ในการทำงาน
4. เป็นภาระงานที่รับผิดชอบ
5. มีความรู้ ความเข้าใจ มีความชำนาญในเรื่องนั้นเป็นอย่างดี
6. สามารถนำไปปฏิบัติและทำงานได้ (ยกตัวอย่างที่ปฏิบัติได้ / ปฏิบัติไม่ได้)

ทั้งนี้ยังกล่าวถึงเทคนิคการเขียนคู่มือปฏิบัติงาน ได้แก่

1. ให้ทำคู่มือตรงกับภาระงานในความรับผิดชอบ
2. กำหนดชื่อเรื่อง ต้องเน้นกลุ่มผู้ใช้ เช่น คู่มือการจัดซื้อจัดจ้าง / คู่มือการบริหารบุคคล
3. กำหนดโครงเรื่อง มีขอบเขต / กรอบการเขียน
4. กำหนดเนื้อหา / การนำเสนอ ต้องมีความถูกต้อง ทันสมัย สมบูรณ์
5. เขียนอธิบายเนื้อหาโดยใช้ภาษาวิชาการ
6. ส่วนประกอบรูปเล่ม ต้องประกอบด้วย ส่วนนำ เนื้อหา (บท) รายละเอียด รูป/ตาราง (ถ้า

มี) บรรณานุกรม ภาคผนวก ประวัติ

จากหลักการดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมุ่งจัดทำคู่มือการบริหารงานสถานักเรียน เพื่อเป็นกรอบและแนวทางสำหรับการบริหารอย่างเป็นรูปธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้ปฏิบัติงาน ผู้วิจัยจึงนิยามคำว่า คู่มือการบริหารงานสถานักเรียน หมายถึง เอกสารที่เป็นแนวทางในการบริหารงานสถานักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาคู่มือการบริหารงานสถานักเรียนเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในครั้งนี้ได้ศึกษา งานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา กิจกรรมสถานักเรียน รวมถึงการส่งเสริมความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย สรุปได้ดังนี้

บุรี แกวเล็ก (2533) ได้ทำการศึกษาคความสัมพันธ์ระหว่างทักษะกับกระบวนการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษากรมสามัญศึกษาในจังหวัดนครปฐม พบว่า ทักษะการบริหารงานทั้ง 3 ด้านของผู้บริหารโรงเรียน อันได้แก่ ทักษะดานมนโคติ ดานบุคคล และดานเทคนิคที่มีอยู่ ได้ส่งผลกระทบต่อกระบวนการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ใมาวาในดานการตัดสินใจ การวางแผน การจัดการ การติดต่อสื่อสาร การใช้อำนาจบังคับบัญชาการประสานงาน และการประเมินผลงาน

อุทัยวรรณ พงศอราม (2542: 25) ศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา พบว่า สภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษามีจุดเด่น จุดด้อย และความสำเร็จแตกต่างกัน เพราะแต่ละสถานศึกษามีวิสัยทัศน์ ความเชื่อ เป้าหมาย วิธีการดำเนินการ และศักยภาพที่แตกต่างกัน ซึ่งภายใต้ความแตกต่างกันนั้น หลักประกันความสำเร็จของแต่ละสถานศึกษาที่จะพัฒนาไปสู่มาตรฐานคุณภาพ จะอยู่ที่บุคลากรในสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการกำหนดรับรูและยอมรับวิสัยทัศน์ ภาระหน้าที่ ความเชื่อ เป้าหมาย รวมทั้งแนวทางในการดำเนินงานของแต่ละสถานศึกษา ร่วมกัน

Abramowitz (2004: 135) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาการวางแผนและการปฏิบัติการในการปฏิรูปโรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาปัญหาในการวางแผนและปฏิบัติการในการปฏิรูปโรงเรียนทั้งระบบ ในทัศนคติของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง ผลการวิจัยพบว่า ครูใหญ่สามารถที่จะส่งเสริมศักยภาพของการเรียนรู้ของบุคคลในองค์กรที่จะผลักดันให้เกิดการปฏิรูปโรงเรียน ได้โดยวิธีการลดหย่อนความตึงเครียด และความขัดแย้งในโรงเรียน การนำเอาระบบการทดสอบที่เคร่งครัดและปฏิรูปโรงเรียนมาใช้ในเวลาเดียวกันจะเป็นการเพิ่มภาระงานของครู และทำให้ลดหย่อนประสิทธิภาพของครูในการปฏิรูป ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือในการปฏิรูปโรงเรียน สรุปผลของงานวิจัยนี้ ชี้ให้เห็นว่าภาวะผู้นำของครูใหญ่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการปฏิรูปโรงเรียนให้เกิดผลสำเร็จ โดยที่ครูใหญ่เป็นผู้ขับเคลื่อนให้เกิดการสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งระหว่างครูในโรงเรียนด้วยกัน รวมถึงเครือข่ายระหว่างครูและบุคคลต่าง ๆ ในชุมชน โดยผลักดันให้ชุมชนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ตลอดจนมีการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนในด้านอาชีพให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

Bottoms & Others (2003) ได้ทำรายงานวิจัยเกี่ยวกับเกณฑ์การคัดเลือกครูใหญ่ที่มีประสิทธิภาพสูงให้มาบริหารจัดการโรงเรียน สรุปได้ว่า ครูใหญ่ควรมีลักษณะดังนี้ คือ เป็นผู้ที่ทำงานมีประสิทธิภาพสูง มีพรสวรรค์ในการเป็นผู้นำ เข้าใจภารกิจของโรงเรียนและชั้นเรียนเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน รู้วิธีการทำงานร่วมกับคณะครูและบุคลากรของโรงเรียนเพื่อนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงเชิงสร้างสรรค์ ให้การสนับสนุนครูให้ดำเนินการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อยังประโยชน์แก่นักเรียน

อรรวรรณ พนาพันธ์ (อรรวรรณ พนาพันธ์, 2518) ทำการวิจัยเรื่องการจัดสถานักเรียนโดยศึกษาเกี่ยวกับลักษณะและวิธีการจัดสถานักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ครูและนักเรียนเห็นว่าวัตถุประสงค์ของสถานักเรียนเป็นการฝึกฝนให้นักเรียนมีประสบการณ์ในการปกครองและการบริหารงานตามระบอบประชาธิปไตย เป็นเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกฝนตนเองในการเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตย เป็นตัวแทนของนักเรียนในการจัดกิจกรรมต่างๆทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน และสถานักเรียนยังมีสิทธิและหน้าที่ในการพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมและออกระเบียบข้อบังคับของสถานักเรียนที่ไม่ขัดต่อนโยบายของโรงเรียน จัดกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายจากโรงเรียน ควบคุม ตรวจตรา และยับยั้งการทำงานของคณะกรรมการบริหารสถานักเรียนที่ไม่เหมาะสม รวมถึงให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานโดยทั่วไปของนักเรียน พินิจภาคคีของนักเรียนภายใต้ความเห็นชอบของผู้บริหารโรงเรียน

กฤษฎิศาสน์ บุญพสุกุล (2551: 103-108) ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการดำเนินงานส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองห้าง อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น จากผลการสรุปการสังเกตพฤติกรรมวิถีประชาธิปไตยนักเรียน พิจารณาจากเครื่องมือบันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วมด้านคารวธรรมนักเรียน กลุ่มเป้าหมายมีคะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 74.78 และจากพิจารณาคะแนนผลการประเมินพฤติกรรมวิถีประชาธิปไตยนักเรียนจากเครื่องมือแบบประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตยนักเรียน ด้านคารวธรรม มีค่าเฉลี่ย 2.94 (S.D.=0.07) สรุปว่าผลการปฏิบัติด้านคารวธรรมอยู่ในระดับความน่าพอใจมาก ส่วนด้านสามัคคีธรรม พบว่ามีการปฏิบัติการแบ่งงาน แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบกัน และประสานสัมพันธ์กันในกลุ่มและระหว่างกลุ่มในการปฏิบัติกิจกรรม ซึ่งเป็นระบบระเบียบการปฏิบัติที่ดีขึ้น จากการพิจารณาผลสรุปการสังเกตพฤติกรรมวิถีประชาธิปไตยนักเรียน จากเครื่องบันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วมด้านสามัคคีธรรมนักเรียน กลุ่มเป้าหมายมีคะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 76.98 และจากการพิจารณาคะแนนผลการประเมินพฤติกรรมวิถีประชาธิปไตยนักเรียนจากเครื่องมือแบบประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตยนักเรียน ด้านสามัคคีธรรม มีค่าเฉลี่ย 2.81 (S.D.=0.27) สรุปว่าผลการปฏิบัติด้านสามัคคีธรรมนักเรียนอยู่ในระดับมีความน่าพอใจมาก และด้านปัญญาธรรม นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มทั้งในและนอกห้อง

โกวิท แก้วสุข (โกวิท แก้วสุข, 2552) ได้วิจัยเรื่อง การเสริมสร้างวิถีชีวิตประชาธิปไตยในโรงเรียน: ศึกษากรณีกิจกรรมสภานักเรียนของโรงเรียนน้ำยี่นวิทยา อำเภอน้ำยี่น จังหวัดอุบลราชธานี มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมของสภานักเรียนโรงเรียนน้ำยี่นวิทยา จังหวัดอุบลราชธานี ที่เอื้อต่อการเสริมสร้างวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียน และ 2) เพื่อศึกษาถึงพฤติกรรมและวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนน้ำยี่นวิทยา อำเภอน้ำยี่น จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาถึงพฤติกรรมและวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนน้ำยี่นวิทยา พบว่า พฤติกรรมและวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนเกิดจากการที่นักเรียนได้มีโอกาสฝึกฝน และเรียนรู้การแสดงออกตามระบอบประชาธิปไตยผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ทำให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้มีการฝึกพัฒนาทั้งความรู้ ความคิด สติปัญญา การฝึกทักษะ การทำงานร่วมกับผู้อื่น เป็นผลทำให้เกิดความสามัคคี มีความรักใคร่ปรองดองในหมู่คณะ นักเรียนสามารถปรับพฤติกรรมเป็นไปในทางที่ดีขึ้น จากการจัดกิจกรรมเสริมสร้างวิถีชีวิตประชาธิปไตยในโรงเรียนส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ลดลงอย่างเห็นได้ชัด นักเรียนมีความสนใจ ใฝ่เรียนรู้ รักการอ่าน รู้จักคิดดีทำดี พุทธิ มีคุณลักษณะที่ดี สามารถดำรงชีวิตตามระบอบประชาธิปไตยได้อย่างมีความสุข และที่สำคัญมีพฤติกรรมเคารพในสิทธิของผู้อื่น มีเสรีภาพและใช้เสรีภาพในขอบเขตของกฎหมายและขนบธรรมเนียมประเพณี ร่วมมือกันในการทำงานหรือทำกิจกรรมอย่างตั้งอกตั้งใจ

วัลลภรณ์ แดงเกิด (วัลลภรณ์ แดงเกิด, 2555) ได้ศึกษาพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยได้ศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพศและคะแนนการประเมินคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับเขตพื้นที่การศึกษา (LAS) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบวัดพฤติกรรมประชาธิปไตย ลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) เมื่อพิจารณาพฤติกรรมรายด้านแล้วพบว่า พฤติกรรมประชาธิปไตยด้านการรู้จักบทบาทหน้าที่ ด้านการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ด้านการยอมรับ เคารพในสิทธิ และหน้าที่ของเอกัตบุคคล ด้านการคิดถึงผลประโยชน์ส่วนรวม ด้านการมีส่วนร่วมทั้งความคิด การกระทำและน้ำใจด้านมารยาทที่ดีตามวัฒนธรรมของไทย ด้านการให้เกียรติซึ่งกันและกันตามฐานานุกรม ด้านการมีความรับผิดชอบ ด้านการใช้ปัญญาหรือเหตุผลในการตัดสินใจ ด้านการรู้จักเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี เพศที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และจากการศึกษาไม่พบผลปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพศและระดับคะแนนการประเมินคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับเขตพื้นที่การศึกษา (LAS) ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมประชาธิปไตย

วัลลยา อุบลพงษ์ (วัลลยา อุบลพงษ์, 2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนวัดลานบุญ เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์ไว้ 1) เพื่อศึกษาการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นวัดลานบุญ 2) เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน

มัธยมศึกษาตอนต้น วัดลานบุญ 3) เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยตามความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการบริหารจัดการกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น วัดลานบุญ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิจัย 1) การศึกษาการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นวัดลานบุญ มีความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย ภาพรวม 6 กิจกรรม อยู่ในระดับมาก 2) เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น วัดลานบุญ เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานครจำแนกตามเพศ นักเรียนมีเพศต่างกัน มีความเห็นโดยรวม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และ 3) กิจกรรมคณะกรรมการสภานักเรียน ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภานักเรียน ควรตรวจสอบรายงานกายอย่างเคร่งครัดทุกครั้ง เปิดการรับฟังความคิดเห็นทุกฝ่ายนักเรียนควรมีความเสียสละต่อประโยชน์ส่วนรวม, กิจกรรมห้องเรียนประชาธิปไตยหัวหน้าห้องควรดูแลสมาชิกภายในห้อง ควรเลือกหัวหน้าห้อง ให้นักเรียนมีความตื่นตัวในการทำกิจกรรม, กิจกรรมเวทีอิสระอยากให้มีกิจกรรมมีความสนุกสนานเพลิดเพลินมากขึ้น อยากให้มีการเล่นดนตรีอยากให้มีกิจกรรมเวลาว่าง, กิจกรรมรณรงค์การเลือกตั้งชุมชน อยากให้มีการรณรงค์เกี่ยวกับเรื่องต่างๆให้มากขึ้น ควรมีป้ายประกาศเสียงเกี่ยวกับการรณรงค์การเลือกตั้งมากกว่านี้ ควรส่งเสริมให้ทุกคนในชุมชนไปโหวตเลือกตั้ง, กิจกรรมหน้าเสาธง อยากให้ลดกิจกรรมนอกลงควรให้มีการออกกำลังกายทุกเช้า และกิจกรรมธนาคารความดี ควรรณรงค์ให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างถูกต้อง โรงเรียนควรมีการประชุมสัมพันธทุกครั้ง

พิเชษฐ์ ใจปวน (พิเชษฐ์ ใจปวน, 2560) ได้ศึกษาวิจัยกลยุทธ์การดำเนินงานส่งเสริมประชาธิปไตยสู่การเป็นโรงเรียนต้นแบบสภานักเรียนของโรงเรียนวชิรป่าซาง จังหวัดลำพูน การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประเมินการดำเนินงานส่งเสริมประชาธิปไตยของโรงเรียนวชิรป่าซาง จังหวัดลำพูน 2) ศึกษาการดำเนินงานส่งเสริมประชาธิปไตยของโรงเรียนต้นแบบสภานักเรียนที่เป็นเลิศ และ 3) จัดทำกลยุทธ์การดำเนินงานส่งเสริมประชาธิปไตยสู่การเป็นโรงเรียนต้นแบบสภานักเรียน ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ 1) จากการประเมินการดำเนินงานส่งเสริมประชาธิปไตย ของโรงเรียนวชิรป่าซาง จังหวัดลำพูน ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน ซึ่งต้องมีคะแนนมากกว่า 80 คะแนนขึ้นไปถึงจะผ่านการประเมินคัดเลือกเป็นโรงเรียนต้นแบบสภานักเรียน 2) จากการตรวจสอบเทียบเคียงสมรรถนะ และสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญโรงเรียนต้นแบบสภานักเรียนที่เป็นเลิศ ผลการตรวจสอบเอกสารเทียบเคียงสมรรถนะตามเกณฑ์การประเมินคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบสภานักเรียน 4 องค์ประกอบ 21 ตัวบ่งชี้ โรงเรียนจักรคำคณาทร และโรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย ปฏิบัติครบทุกองค์ประกอบ และผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์ตามประเด็นคำถาม ครอบคลุมกระบวนการวงจรคุณภาพ PDCA ทุกขั้นตอน 3) จากการร่างและตรวจสอบกลยุทธ์ การดำเนินงานส่งเสริมประชาธิปไตยสู่การเป็นโรงเรียนต้นแบบสภานักเรียน ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์คือ กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาคุณภาพการดำเนินงานส่งเสริมสภา

นักเรียนและประชาธิปไตยในโรงเรียน กลยุทธ์ที่ 2 การสร้างเครือข่ายความร่วมมือของสถานักเรียนกับชุมชน องค์กรภาครัฐและเอกชน กลยุทธ์ที่ 3 การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานส่งเสริมสถานักเรียนและประชาธิปไตยในโรงเรียน กลยุทธ์ที่ 4 เพิ่มมาตรการพัฒนาผลงานสถานักเรียนและประชาธิปไตยในโรงเรียนให้เป็นที่ประจักษ์ และผลการตรวจสอบกลยุทธ์พบว่าทุกกลยุทธ์ผ่านฉันทามติ

Al-omari และคณะ (Al-mari, 2008) ได้ทำการวิจัยเพื่อสำรวจทักษะพื้นฐานในการพัฒนาภาวะผู้นำของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 โดยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม SLOI (Student Leadership Outcome) โดยพบว่าทักษะพื้นฐานที่จะนำไปสู่ภาวะผู้นำ ประกอบด้วย 8 ทักษะ ได้แก่

1. ทักษะในการตัดสินใจและการแก้ปัญหา
2. ทักษะในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
3. ความมั่นใจในตนเอง
4. ทักษะการใช้เทคโนโลยี
5. ทักษะในการวางแผนและการจัดการ
6. ทักษะการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
7. ทักษะในการบริหารจัดการตนเอง
8. การตระหนักรู้ในตนเอง

พรพรรณ วีระปรียางกุล (พรพรรณ วีระปรียากร, 2543) ได้ศึกษาเรื่อง การสร้างคุณธรรมของความเป็นพลเมืองในชุมชนไทย โดยมีหลักคิดว่า โรงเรียนเป็นตัวแทน (Agent) สำคัญในการสร้างความดี ซึ่งเป็นพลเมืองที่ดี ซึ่งถ้าโรงเรียนมีการจัดโครงสร้างที่ดี ก็จะสามารถขัดเกลาหรือสร้างคุณธรรมความเป็นพลเมืองขึ้นมาได้ ผลการวิจัยพบว่า การสร้างคุณธรรมของความเป็นพลเมืองนั้นสร้างขึ้นได้ในชุมชน หรือโรงเรียนที่มีลักษณะโครงสร้างทางสังคมที่ไม่เป็นโครงสร้างแบบระบบราชการ มีความสัมพันธ์แบบแนวราบมากกว่าแนวตั้ง มีอุดมการณ์ของความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่ตั้งอยู่บนหลักการของประชาธิปไตย มีความเป็นกัลยาณมิตร มีการติดต่อสื่อสารทางตรงที่ต่างฝ่ายต่างเห็นหน้ากัน ใ้วางใจและเชื่อถือซึ่งกันและกัน ตลอดจนมีข้อผูกมัดหรือพันธะที่ให้ความสัมพันธ์กับเรื่องส่วนรวมมากกว่าเรื่องส่วนตัว

รสสุคนธ์ มกรมณี และ ศุภานัน สิริเลิศ (2554) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองของเยาวชนซึ่งประกอบด้วยนักเรียนและนักศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา พบว่า เยาวชนมีพฤติกรรมความเป็นพลเมืองปรากฏเป็นบางครั้ง โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้คือ เคารพความแตกต่าง เคารพกฎกติกา-เคารพกฎหมาย เคารพสิทธิผู้อื่น รับผิดชอบต่อสังคม เคารพหลักความเสมอภาค มีอิสรภาพ-พึ่งตนเองได้ ทั้งนี้ เยาวชนไม่เคยมีส่วนร่วมทำงานในองค์กรเพื่อสังคมอย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตาม พบว่า เยาวชนหญิงมีพฤติกรรมเคารพกฎกติกา-เคารพกฎหมายมากกว่า

เยาวชนชายอย่างมีนัยสำคัญ และนักเรียนปรากฏพฤติกรรมที่แสดงว่ามีอิสรภาพพึ่งตนเองได้ เคารพกฎหมายและรับผิดชอบต่องานมากกว่านักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ

ศักดิ์ชัย นิรัญทวี (ศักดิ์ชัย นิรัญทวี, 2548) ได้วิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี เกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของความเป็นพลเมืองดีของเยาวชนไทย 3 ด้าน ได้แก่

1. ด้านความรู้ความเข้าใจ ในหลักและระเบียบการปกครองประเทศและท้องถิ่น สิทธิหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น การเมืองการปกครอง การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และเทคโนโลยีสมัยใหม่
2. ด้านความคิดเห็นหรือเจตคติ มีเจตคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง การอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทย วิถีชีวิต ค่านิยมอย่างไทย ผดุงความเป็นชาติร่วมกับผู้อื่น
3. ด้านการปฏิบัติตน ปฏิบัติตนให้ถูกต้องสอดคล้องกับกฎหมาย กฎศีลธรรม กฎกติกาของชุมชนท้องถิ่น ประเทศชาติ หลักสิทธิหน้าที่พลเมือง ปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น จรรยาบรรณถูกต้อง ความเป็นระเบียบ และความดีงามของสังคม

ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ (ถวิลวดี บุรีกุล, 2555) ดำเนินการศึกษาความเป็นพลเมืองในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึง 1) การจัดทำตัวชี้วัดความเป็นพลเมืองที่เหมาะสมกับสังคมไทย 2) ศึกษาประเด็นความสำคัญที่แสดงถึงคุณสมบัติของความเป็นพลเมืองในทัศนะของประชาชนชาวไทย และ 3) ศึกษาการมีอยู่ของความเป็นพลเมืองของประชาชนชาวไทย โดยตัวอย่างได้จากการสุ่มตามความน่าจะเป็นจากรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั่วประเทศ 1,500 คน และทำการเก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 1-15 มิถุนายน 2554 ก่อนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในวันที่ 3 กรกฎาคม 2554 และระหว่างวันที่ 15 กรกฎาคม - สิงหาคม 2554 หลังการเลือกตั้ง ผลการศึกษาพบว่า คุณสมบัติของการเป็นพลเมืองที่ประชาชนให้ความสำคัญสูงสุด 5 อันดับแรก คือ การทำงานแบบสุจริต การมีความภูมิใจในการเป็นคนไทย การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การเต็มใจที่จะเสียภาษี และการปฏิบัติตามกฎหมาย ในขณะที่คนไทยเองมีคุณสมบัติของการเป็นพลเมืองใน 5 อันดับแรก คือ การมีความภูมิใจในการเป็นคนไทย การทำงานแบบสุจริต การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การเต็มใจที่จะเสียภาษี และการปฏิบัติตามกฎหมาย สิ่งที่แตกต่างกันระหว่างคุณสมบัติของความเป็นพลเมืองที่พึงประสงค์กับคุณสมบัติที่มีอยู่จริงของความเป็นพลเมือง คือ การสามารถวิเคราะห์และแสดงความคิดเห็นทางการเมือง และมีความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง

ธัญธัช วิภัติภูมิประเทศ (ธัญธัช วิภัติภูมิประเทศ, 2556) ได้ศึกษาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ โดยประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดจากยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง พ.ศ. 2553-2561 ของคณะอนุกรรมการนโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง ด้านพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองดี โดย

สรุปให้เหลือคุณสมบัติของความเป็นพลเมือง 3 ประการ คือ ความเคารพกติกา ความเคารพสิทธิผู้อื่น และความรับผิดชอบต่อผู้อื่น การวิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต จำนวน 410 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเรื่องความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ผลการวิจัย พบว่า 1) นักศึกษามีความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในภาพรวมที่ระดับค่อนข้างสูง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า นักศึกษามีความเป็นพลเมืองด้านการเคารพกติกาสูงที่สุด รองลงมา คือ ด้านการเคารพสิทธิผู้อื่น และด้านความรับผิดชอบต่อสังคม 2) ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในภาพรวมของนักศึกษามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อจำแนกตามเพศ ภูมิภาค ผลการเรียน คณะ ชั้นปี และการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย

จากรายงานการวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาพบว่า แม้ว่าจะมีการกำหนดหลักสูตรชัดเจนในแต่ละระดับการศึกษา แต่ก็ยังไม่สามารถทำให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงเท่าที่ควร โดยเฉพาะความตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบต่อ ความมีระเบียบวินัย การเคารพสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น และการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองและสังคม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559)

ผลการวิจัยของการศึกษาพลเมืองนานาชาติ (International Civic and Citizenship Education Study: ICCS) ที่ได้ศึกษาการจัดการศึกษาพลเมืองในประเทศไทย พบว่า ในปัจจุบันเป็นการบูรณาการเข้าไปในรายวิชา ไม่มีการบูรณาการข้ามหลักสูตร เน้นความรู้และความเข้าใจในพลเมืองในด้านความจริงพื้นฐานและเข้าใจแนวคิดหลัก ไม่เน้นค่านิยมหลักและพฤติกรรม การตัดสินใจในโรงเรียน สำหรับผลลัพธ์ของผู้เรียนในด้านการศึกษาหน้าที่พลเมืองพบว่า ผู้เรียนในประเทศไทยยอมรับและรับรู้การฉ้อโกง ยอมรับอำนาจรัฐบาล เชื่อฟังผู้มีอำนาจ รู้สึกถึงอัตลักษณ์อาเซียน สนับสนุนการอนุรักษ์วัฒนธรรม และมีความรู้พลเมืองน้อย (Schulz, 2010) (Frailton, 2010)

Fireman (Fireman, 1973) ได้ศึกษาทฤษฎีใหม่ๆ ของระบอบประชาธิปไตยและนำไปใช้ในชีวิต ซึ่งในงานวิจัยเกี่ยวกับทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยนั้น ผู้วิจัยได้ทดลองในโรงเรียนของประเทศสวีเดน และพบว่า เด็กที่โตกว่าจะได้รับการเรียนรู้ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ดีกว่า

Becker James M (1982) ได้เสนอจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างสมรรถภาพของการเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อในฐานะที่เป็นพลเมืองของครอบครัว ชุมชน และประเทศ ดังนี้

1. สมรรถภาพในการสร้างสำนึกว่าตนเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม
2. สมรรถภาพในการตัดสินใจและตระหนักในผลที่จะติดตามมาจากการตัดสินใจ
3. สมรรถภาพในการกำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุมีผลและยุติธรรม
4. สมรรถภาพของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมและสถาบันในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

Lenzi et al. (2012) ได้ทำการศึกษาเรื่อง บริบทของความมั่งคั่งของครอบครัว โรงเรียน และพื้นที่ใกล้เคียง และความยึดมั่นผูกพันกับความเป็นพลเมืองของวัยรุ่น : การศึกษาข้ามชาติ งานวิจัยนี้ศึกษาเกี่ยวกับความยึดมั่นผูกพันกับความเป็นพลเมืองของเยาวชนซึ่งสนใจตัวทำนายนระดับบุคคล ผลการวิจัยพบว่า ความมั่งคั่งของครอบครัว บรรยากาศโรงเรียนที่ส่งเสริมประชาธิปไตย และทุนทางสังคมของการรับรู้ในพื้นที่ใกล้เคียง มีความสัมพันธ์เชิงบวก กับการมีส่วนร่วมในองค์กรของชุมชน จึงสรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมทางสังคมมีผลต่อความยึดมั่นผูกพันกับความเป็นพลเมืองของวัยรุ่นในชุมชนอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติ

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การพัฒนาคู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา และเพื่อพัฒนาคู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา มีวิธีการดำเนินงานวิจัย 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาคู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

โดยมีรายละเอียดของแหล่งข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล และขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

3.1 แหล่งข้อมูล

3.1.1 เอกสารที่เกี่ยวข้อง ทั้งหมด 48 รายการ จำแนกตามโรงเรียน ดังนี้

1. โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ พะเยา ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ประกอบด้วย

1.1 ธรรมนูญสถานักเรียนฯ พุทธศักราช 2555

1.2 คู่มือการดำเนินงานสถานักเรียนฯ พุทธศักราช 2555

1.3 รายงานผลการดำเนินงานโครงการส่งเสริมประชาธิปไตยและสถานักเรียน ปีการศึกษา 2559

1.4 เอกสารประกอบการคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียน องค์ประกอบ

ที่ 2 โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ พะเยา ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

2. โรงเรียนกัลยาณวัตร จังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย

2.1 รายงานผลการดำเนินงานโครงการ/กิจกรรมสถานักเรียน

2.2 เอกสารประกอบการคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียน องค์ประกอบ

ที่ 2 โรงเรียนกัลยาณวัตร จังหวัดขอนแก่น

3. โรงเรียนศรีอยุธยา จังหวัดชุมพร ประกอบด้วย

3.1 ระเบียบโรงเรียนศรีอยุธยา จังหวัดชุมพร ว่าด้วยคณะกรรมการสภานักเรียนโรงเรียนศรีอยุธยา พ.ศ. 2558

3.2 คู่มือคณะกรรมการสภานักเรียนโรงเรียนศรีอยุธยา จังหวัดชุมพร

3.3 แผนงาน/โครงการของคณะกรรมการสภานักเรียน

3.4 เอกสารประกอบการคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบสภานักเรียน องค์ประกอบที่ 2 โรงเรียนศรีอยุธยา จังหวัดชุมพร

4. โรงเรียนกำแพงเพชรพิทยาคม ประกอบด้วย

4.1 ระเบียบสภานักเรียนโรงเรียนกำแพงเพชรพิทยาคม พุทธศักราช 2559

4.2 คู่มือและแนวทางการดำเนินงานสภานักเรียน

4.3 โครงการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน

4.4 เอกสารประกอบการคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบสภานักเรียน องค์ประกอบที่ 2 โรงเรียนกำแพงเพชรพิทยาคม จังหวัดกำแพงเพชร

5. โรงเรียนสมุทรปราการ ประกอบด้วย

5.1 ธรรมนูญสภานักเรียนโรงเรียนสมุทรปราการ พุทธศักราช 2559

5.2 คู่มือการดำเนินงานสภานักเรียน

5.3 โครงการเรียนรู้วิถีประชาธิปไตยด้วยกิจกรรมสภานักเรียน ปีการศึกษา 2559 โรงเรียนสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ

5.4 เอกสารประกอบการคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบสภานักเรียน องค์ประกอบที่ 2 โรงเรียนสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ

6. โรงเรียนศรีบุญเรืองวิทยาคาร ประกอบด้วย

6.1 ระเบียบโรงเรียนศรีบุญเรืองวิทยาคาร ว่าด้วยสภานักเรียน ปีพุทธศักราช 2558

6.2 โครงการส่งเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษา

6.3 รายงานผลการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษา

6.4 เอกสารประกอบการคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบสภานักเรียน องค์ประกอบที่ 2 โรงเรียนศรีบุญเรืองวิทยาคาร จังหวัดหนองบัวลำภู

7. โรงเรียนวชิรป่าซาง จังหวัดลำพูน ประกอบด้วย

- 7.1 ธรรมนูญโรงเรียนวชิรป่าซาง จังหวัดลำพูน ว่าด้วยสถานักเรียน พุทธศักราช 2558 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) พุทธศักราช 2560
- 7.2 คู่มือแนวทางการปฏิบัติงานกิจกรรมสถานักเรียน
- 7.3 โครงการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ประจำปีงบประมาณ 2560
- 7.4 โครงการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ประจำปีงบประมาณ 2561
- 7.5 รายงานผลการดำเนินงานโครงการตามแผนปฏิบัติการ ไตรมาสที่ 1-2 ประจำปีงบประมาณ 2560 โรงเรียนวชิรป่าซาง จังหวัดลำพูน
- 7.6 เอกสารประกอบการคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียน องค์ประกอบที่ 2 โรงเรียนวชิรป่าซาง จังหวัดลำพูน

8. โรงเรียนวัดโนนทัยพายัพ ประกอบด้วย

- 8.1 ธรรมนูญโรงเรียนวัดโนนทัยพายัพ ว่าด้วยสถานักเรียนฯ ปีพุทธศักราช 2556 (ฉบับปรับปรุง ปีพุทธศักราช 2559)
- 8.2 คู่มือการดำเนินงานสถานักเรียน
- 8.3 รายงานผลการจัดกิจกรรมสถานักเรียน
- 8.4 เอกสารประกอบการคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียน องค์ประกอบที่ 2 โรงเรียนวัดโนนทัยพายัพ จังหวัดเชียงใหม่

9. โรงเรียนนวมินทราชูทิศ กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย

- 9.1 ระเบียบโรงเรียนนวมินทราชูทิศ กรุงเทพมหานคร ว่าด้วยสถานักเรียน พุทธศักราช 2543 ฉบับปรับปรุงแก้ไข พุทธศักราช 2560
- 9.2 คู่มือแนวทางการปฏิบัติงานกิจกรรมสถานักเรียน
- 9.3 แผนงาน/โครงการสถานักเรียนโรงเรียนนวมินทราชูทิศ กรุงเทพมหานคร
- 9.4 เอกสารประกอบการคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียน องค์ประกอบที่ 2 โรงเรียนนวมินทราชูทิศ กรุงเทพมหานคร

10. โรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดจันทบุรี ประกอบด้วย

- 10.1 ธรรมนูญสถานักเรียนฯ ปีพุทธศักราช 2561
- 10.2 คู่มือสถานักเรียนโรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดจันทบุรี
- 10.3 รายงานผลการดำเนินงานโครงการของคณะกรรมการสถานักเรียน
- 10.4 เอกสารประกอบการคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียน องค์ประกอบที่ 2 โรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดจันทบุรี

11. โรงเรียนธาตุพนม ประกอบด้วย

- 11.1 ธรรมนูญโรงเรียนธาตุพนม ว่าด้วยสถานักเรียนโรงเรียนธาตุพนม พุทธศักราช 2560
- 11.2 คู่มือและแนวทางการดำเนินงานสถานักเรียน
- 11.3 รายงานผลการดำเนินงานกิจกรรมของสถานักเรียน
- 11.4 เอกสารประกอบการคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียน องค์ประกอบที่ 2 โรงเรียนธาตุพนม จังหวัดนครพนม

12. โรงเรียนสตรีระนอง ประกอบด้วย

- 12.1 ธรรมนูญสถานักเรียนโรงเรียนสตรีระนอง พุทธศักราช 2559
- 12.2 คู่มือสถานักเรียนโรงเรียนสตรีระนอง พุทธศักราช 2559
- 12.3 โครงการส่งเสริมประชาธิปไตยและสถานักเรียน
- 12.4 เอกสารประกอบการคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียน องค์ประกอบที่ 2 โรงเรียนสตรีระนอง จังหวัดระนอง

3.1.2 ผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย

3.1.2.1 ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินแนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 5 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมกิจกรรมนักเรียน สำนักพัฒนากิจกรรมนักเรียน, ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน และครูที่ปรึกษาสถานักเรียน จำนวน 3 คน

3.1.2.2 ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินคู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 5 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมกิจกรรมนักเรียน สำนักพัฒนากิจกรรมนักเรียน, ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน และครูที่ปรึกษาสถานักเรียน จำนวน 3 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.2.1 แบบวิเคราะห์เอกสาร เรื่อง แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

3.2.2 แบบวิเคราะห์เอกสาร เรื่อง กิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

3.2.3 แบบประเมินความเหมาะสม ของ (ร่าง) แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นคำถามลักษณะแบบให้เลือกตอบแบบมาตราส่วนแบบประมาณค่า (Rating Scale) 3 ระดับ โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบประเมิน และตอนที่ 2

ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

3.2.4 แบบประเมินคุณภาพ ของ (ร่าง) คู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นคำถามลักษณะแบบให้เลือกตอบแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 3 ระดับ โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบประเมิน และตอนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับคู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบวิเคราะห์เอกสาร เรื่อง แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา และเรื่องกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้มาจำแนกข้อมูล ติความ และสรุปความ

3.3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินความเหมาะสม ของ (ร่าง) แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยมีขั้นตอนดังนี้

1) จัดทำ (ร่าง) แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

2) ประเมินความเหมาะสมของ (ร่าง) แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน

3) วิเคราะห์ความถี่จากแบบประเมินความเหมาะสม โดยค่าความเหมาะสมที่ใช้ได้จะต้องมีความถี่มากกว่า 3 ขึ้นไป จากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน และนำเสนอผลในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

4) ปรับแก้แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

5) จัดทำแนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อนำไปใช้ในการจัดทำคู่มือต่อไป

3.3.3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินคุณภาพ ของ (ร่าง) คู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

1) จัดทำ (ร่าง) คู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

2) ประเมินคุณภาพของ (ร่าง) คู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน

3) วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) จากแบบประเมินคุณภาพและนำเสนอผลในรูปแบบตารางประกอบความเรียง ซึ่งมีเกณฑ์ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยทั้ง 5 ระดับ (Best, 1981) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	4.50 – 5.00	หมายถึง	คู่มือมีคุณภาพในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	3.50 – 4.49	หมายถึง	คู่มือมีคุณภาพในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย	2.50 – 3.49	หมายถึง	คู่มือมีคุณภาพในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	1.50 – 2.49	หมายถึง	คู่มือมีคุณภาพในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย	1.00 – 1.49	หมายถึง	คู่มือมีคุณภาพในระดับน้อยที่สุด

4) ปรับแก้คู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

5) จัดทำคู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา ฉบับสมบูรณ์

3.4 ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1) เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

2) เพื่อพัฒนาคู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

1.1 ศึกษาเอกสาร โดยศึกษาจากเอกสารดังต่อไปนี้ 1) ระเบียบ/ข้อบังคับ/ธรรมนูญว่าด้วยสถานักเรียนของโรงเรียน, 2) เอกสารคู่มือ/แนวทางการดำเนินงานสถานักเรียนของโรงเรียน, 3) แผนงาน/โครงการ/รายงานผลการดำเนินงานกิจกรรมสถานักเรียน และ 4) เอกสารประกอบการคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียนในปีที่ได้รับรางวัล ในส่วนขององค์ประกอบที่ 2 โดยใช้แบบวิเคราะห์เอกสาร เรื่อง แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา และเรื่อง กิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา ของโรงเรียนดังต่อไปนี้

- 1) โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ พะเยา ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จังหวัดพะเยา
- 2) โรงเรียนกัลยาณวัตร จังหวัดขอนแก่น
- 3) โรงเรียนศรียาภัย จังหวัดชุมพร
- 4) โรงเรียนกำแพงเพชรพิทยาคม จังหวัดกำแพงเพชร
- 5) โรงเรียนสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ
- 6) โรงเรียนศรีบุญเรืองวิทยาคาร จังหวัดหนองบัวลำภู
- 7) โรงเรียนวชิรป่าซาง จังหวัดลำพูน
- 8) โรงเรียนวัดโนนทัยพายัพ จังหวัดเชียงใหม่
- 9) โรงเรียนนวมินทราชูทิศ กรุงเทพมหานคร
- 10) โรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดจันทบุรี
- 11) โรงเรียนธาดุพนม จังหวัดนครพนม
- 12) โรงเรียนสตรีระนอง จังหวัดระนอง

1.2 ร่างแนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

1.3 ประเมินความเหมาะสมของ (ร่าง) แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน

1.4 นำผลการประเมินความเหมาะสมของ (ร่าง) แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา มาปรับปรุงแก้ไขโดยผู้วิจัย เพื่อนำไปใช้ในการจัดทำคู่มือต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาคู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

2.1 ร่างคู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

2.2 ประเมินคุณภาพของ (ร่าง) คู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน

2.3 นำผลการประเมินคุณภาพของ (ร่าง) คู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา มาปรับปรุงแก้ไขโดยผู้วิจัย เพื่อนำไปใช้ในการจัดทำคู่มือ ฉบับสมบูรณ์

ตารางที่ 3 ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

วัตถุประสงค์	ขั้นตอนการวิจัย	วิธีดำเนินการวิจัย	ผลลัพธ์
1. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา	1.1 ศึกษาเอกสาร จำนวน 48 รายการ	1) แหล่งข้อมูล - ระเบียบ/ข้อบังคับ/ธรรมนูญว่าด้วยสถานักเรียนของโรงเรียน - เอกสารคู่มือ/แนวทางการดำเนินงานสถานักเรียนของโรงเรียน - แผนงาน/โครงการ/รายงานผลการดำเนินงานกิจกรรมสถานักเรียน - เอกสารประกอบการคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียนในปีที่ได้รับรางวัล ในส่วนขององค์ประกอบที่ 2 2) เครื่องมือ - แบบวิเคราะห์เอกสาร เรื่องแนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา - แบบวิเคราะห์เอกสาร เรื่องกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา 3) การวิเคราะห์ข้อมูล - การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)	แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา ของแต่ละโรงเรียน จากการวิเคราะห์เอกสาร
	1.2 ร่างแนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา	1) แหล่งข้อมูล - แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา 2) เครื่องมือ - แบบวิเคราะห์เอกสาร เรื่องแนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา - แบบวิเคราะห์เอกสาร เรื่องกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา 3) การวิเคราะห์ข้อมูล - การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) - การแจกแจงความถี่ (Frequency)	(ร่าง) แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยผู้วิจัย

วัตถุประสงค์	ขั้นตอนการวิจัย	วิธีดำเนินการวิจัย	ผลลัพธ์
	1.3 ประเมินความเหมาะสมของ (ร่าง) แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน	1) แหล่งข้อมูล - ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน 2) เครื่องมือ - แบบประเมินความเหมาะสมของ (ร่าง) แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา 3) การวิเคราะห์ข้อมูล - การแจกแจงความถี่ (Frequency)	ผลการประเมินความเหมาะสมของ (ร่าง) แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา ของแต่ละโรงเรียน
1. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา (ต่อ)	1.4 นำผลการประเมินความเหมาะสมของ (ร่าง) แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา มาปรับปรุงแก้ไขโดยผู้วิจัย เพื่อนำไปใช้ในการจัดทำคู่มือต่อไป	1) แหล่งข้อมูล - ผลการประเมินความเหมาะสมของ (ร่าง) แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา ของแต่ละโรงเรียน 2) เครื่องมือ - แบบประเมินความเหมาะสมของ (ร่าง) แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา 3) การวิเคราะห์ข้อมูล - การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)	แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา
2. เพื่อพัฒนาคู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา	2.1 ร่างคู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา	1) แหล่งข้อมูล - แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา 2) เครื่องมือ - แบบวิเคราะห์เอกสาร เรื่องแนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา - แบบวิเคราะห์เอกสาร เรื่องกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา 3) การวิเคราะห์ข้อมูล - การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)	(ร่าง) คู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

วัตถุประสงค์	ขั้นตอนการวิจัย	วิธีดำเนินการวิจัย	ผลลัพธ์
	2.2 ประเมินคุณภาพของ (ร่าง) คู่มือการบริหารงาน สถานักเรียนตามแนวคิด ความเป็นพลเมือง ประชาธิปไตยของนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษา โดย ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน	1) แหล่งข้อมูล - ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน 2) เครื่องมือ - แบบประเมินคุณภาพของ (ร่าง) คู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตาม แนวคิดความเป็นพลเมือง ประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียน มัธยมศึกษา 3) การวิเคราะห์ข้อมูล - การแจกแจงความถี่ (Frequency)	ผลการประเมินคุณภาพของ (ร่าง) คู่มือการบริหารงาน สถานักเรียนตามแนวคิด ความเป็นพลเมือง ประชาธิปไตยของนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษา
2. เพื่อพัฒนาคู่มือการ บริหารงานสถานักเรียนตาม แนวคิดความเป็นพลเมือง ประชาธิปไตยของนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษา (ต่อ)	2.3 นำผลการประเมิน คุณภาพของ (ร่าง) คู่มือการ บริหารงานสถานักเรียนตาม แนวคิดความเป็นพลเมือง ประชาธิปไตยของนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษา มา ปรับปรุงแก้ไขโดยผู้วิจัย เพื่อ นำไปใช้ในการจัดทำคู่มือ ฉบับสมบูรณ์	1) แหล่งข้อมูล - ผลการประเมินคุณภาพของ (ร่าง) คู่มือการบริหารงานสภาก ักเรียนตามแนวคิดความเป็น พลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษา 2) เครื่องมือ - แบบประเมินคุณภาพของ (ร่าง) คู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตาม แนวคิดความเป็นพลเมือง ประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียน มัธยมศึกษา 3) การวิเคราะห์ข้อมูล - การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)	คู่มือการบริหารงานสภาก ักเรียนตามแนวคิดความ เป็นพลเมืองประชาธิปไตย ของนักเรียนโรงเรียน มัธยมศึกษา

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การพัฒนาคู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา และเพื่อพัฒนาคู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา มีผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

4.1 ผลการวิเคราะห์แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

4.1.1 ผลการวิเคราะห์แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาของโรงเรียนที่ได้รับรางวัลต้นแบบสถานักเรียนระดับประเทศ

4.1.2 ผลการวิเคราะห์กิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาของโรงเรียนที่ได้รับรางวัลต้นแบบสถานักเรียน ระดับประเทศ

4.2 (ร่าง) แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

4.3 การประเมินความเหมาะสมของ (ร่าง) แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

4.3.1 ผลการวิเคราะห์สถานภาพของผู้ทรงคุณวุฒิ

4.3.2 ผลการประเมินความเหมาะสมของ (ร่าง) แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

4.4 แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

4.5 (ร่าง) คู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

4.6 การประเมินคุณภาพของ (ร่าง) คู่มือการบริหารงานสภานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

4.6.1 ผลการวิเคราะห์สถานภาพของผู้ทรงคุณวุฒิ

4.6.2 ผลการประเมินคุณภาพของ (ร่าง) คู่มือการบริหารงานสภานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

4.7 คู่มือการบริหารงานสภานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

4.1 ผลการวิเคราะห์แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

4.1.1 ผลการวิเคราะห์แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาของโรงเรียนที่ได้รับรางวัลต้นแบบสถานักเรียนระดับประเทศ

จากการวิเคราะห์เอกสารแนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาของโรงเรียนที่ได้รับรางวัลต้นแบบสถานักเรียนระดับประเทศ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์การบริหารงานสถานักเรียนออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผน (Planning) ด้านการนำแผนสู่การปฏิบัติ (Implementation) และด้านการประเมินผล (Evaluation) โดยมีผลการวิเคราะห์ ดังนี้

4.1.1.1 โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ พะเยา ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จังหวัดพะเยา มีกระบวนการบริหารงานดังนี้

ด้านการวางแผน (Planning) มีการกำหนดวัตถุประสงค์เป็นข้อ กำหนดเป้าหมายเป็น 2 ประเภท คือ เป้าหมายเชิงคุณภาพ และเป้าหมายเชิงปริมาณ มีการกำหนดลักษณะกิจกรรมและขั้นตอนการดำเนินงาน กำหนดผู้รับผิดชอบทั้งในส่วนของนักเรียนและครูที่ปรึกษา กำหนดงบประมาณ โดยให้ระบุแหล่งที่มาของงบประมาณ กำหนดระยะเวลาดำเนินการเป็นปีงบประมาณ กำหนดสถานที่ดำเนินการ และกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จเป็นระดับผลผลิต (output) และผลลัพธ์ (outcome)

ด้านการนำแผนสู่การปฏิบัติ (Implementation) มีการมอบหมายงานเป็นคำสั่งสถานศึกษา จัดสรรงบประมาณตามแผนจำแนกเป็นค่าตอบแทน ค่าใช้สอย และค่าวัสดุ/ครุภัณฑ์ มีการดำเนินกิจกรรมและดำเนินการในระยะเวลาที่กำหนด

ด้านการประเมินผล (Evaluation) มีการกำหนดขั้นตอนการประเมินผลการดำเนินกิจกรรมของสถานักเรียน ดังนี้ 1) วางแผนการดำเนินงาน 2) กำหนดรูปแบบการประเมิน 3) สร้างเครื่องมือวัดและประเมิน 4) วัดและประเมินผล และ 5) สรุปรายงานผล โดยมีการประเมินผลตามตัวชี้วัดเป็นระดับผลผลิต (output) และผลลัพธ์ (outcome) มีเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผล และสรุปรายงานผลในรูปแบบรายงาน 5 บท ได้แก่ 1) บทนำ 2) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 3) วิธีดำเนินงาน 4) ผลการดำเนินงาน และ 5) สรุปผล อภิปรายและข้อเสนอแนะ

4.1.1.2 โรงเรียนกัลยาณวัตร จังหวัดขอนแก่น มีกระบวนการบริหารงานดังนี้

ด้านการวางแผน (Planning) มีการกำหนดวัตถุประสงค์เป็นข้อ กำหนดความสอดคล้องกับกลยุทธ์โรงเรียน มาตรฐานการศึกษาและตัวบ่งชี้ รวมถึงความสอดคล้องกับประเภทของกิจกรรมการคำนวณต้นทุนผลผลิตของสถานศึกษา จำแนกเป็นกิจกรรมหลัก, กิจกรรมรอง และกิจกรรมสนับสนุน กำหนดเป้าหมายเป็น 2 ประเภท คือ เป้าหมายเชิงคุณภาพ และเป้าหมายเชิงปริมาณ โดยให้ระบุหน่วยให้ชัดเจน มีการกำหนดลักษณะกิจกรรม วิธีดำเนินการ และผู้เข้าร่วมกิจกรรม มีการกำหนดผู้รับผิดชอบทั้งในส่วนของตัวบุคคลและกลุ่มงานที่รับผิดชอบ มีการกำหนดงบประมาณ โดยจำแนกเป็นเงินอุดหนุน, เงินเรียนฟรี 15 ปี และเงินรายได้สถานศึกษา กำหนดระยะเวลาดำเนินการเป็นปีการศึกษา กำหนดสถานที่ดำเนินการ และกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จเป็นระดับผลผลิตและผลลัพธ์ รวมถึงผลที่คาดว่าจะได้รับ

ด้านการนำแผนสู่การปฏิบัติ (Implementation) มีการมอบหมายงานเป็นคำสั่งสถานศึกษา จัดสรรงบประมาณตามแหล่งงบประมาณ และแต่ละแหล่งงบประมาณจำแนกเป็นค่าตอบแทน/ค่าใช้สอย, ค่าวัสดุ และครุภัณฑ์ มีการดำเนินกิจกรรมและดำเนินการในระยะเวลาที่กำหนด

ด้านการประเมินผล (Evaluation) มีการประเมินผลตามตัวชี้วัด มีวิธีและเครื่องมือที่ใช้ประเมินผล รวมถึงมีการจัดทำสรุปและรายงานผลโครงการ/กิจกรรม

4.1.1.3 โรงเรียนศรีวิทย จังหวัดชุมพร มีกระบวนการบริหารงานดังนี้

ด้านการวางแผน (Planning) มีการกำหนดวัตถุประสงค์เป็นข้อ กำหนดเป้าหมายเป็น 2 ประเภท คือ เป้าหมายเชิงคุณภาพ และเป้าหมายเชิงปริมาณ มีการกำหนดลักษณะกิจกรรมและขั้นตอนการดำเนินการ กำหนดผู้รับผิดชอบทั้งในส่วนของนักเรียนและครูที่ปรึกษา กำหนดงบประมาณ โดยจำแนกเป็นรายการต่างๆ กำหนดระยะเวลาดำเนินการ ทั้งช่วงเวลา วัน เดือน และปีที่จัดกิจกรรม มีการกำหนดสถานที่ดำเนินการ และกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ รวมถึงผลที่คาดว่าจะได้รับ

ด้านการนำแผนสู่การปฏิบัติ (Implementation) มีการมอบหมายงานเป็นคำสั่งสถานศึกษา มีการจัดสรรงบประมาณ มีการดำเนินกิจกรรมและดำเนินการในระยะเวลาที่กำหนด

ด้านการประเมินผล (Evaluation) มีการประเมินผลตามที่เขียนในโครงการเป็นภาพรวม โดยไม่ได้จำแนกเป็นวิธีการประเมินและเครื่องมือการประเมิน แต่มีการประเมินผลตามตัวชี้วัดและเครื่องมือประเมินผลในรายงานผลการดำเนินงานที่ชัดเจน รวมถึงมีการจัดทำสรุปและรายงานผล

4.1.1.4 โรงเรียนกำแพงเพชรพิทยาคม จังหวัดกำแพงเพชร มีกระบวนการบริหารงาน ดังนี้

ด้านการวางแผน (Planning) มีการกำหนดวัตถุประสงค์เป็นข้อ กำหนดกลยุทธ์ระดับองค์กร ระดับแผนงาน รวมถึงความสอดคล้องกับมาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และตัวบ่งชี้ มีกำหนดเป้าหมายเป็น 2 ประเภท คือ เป้าหมายเชิงคุณภาพ และเป้าหมายเชิงปริมาณ มีการกำหนดลักษณะกิจกรรมและขั้นตอนการดำเนินงาน โดยจำแนกเป็นขั้นเตรียมการ (P) ขั้นดำเนินการ (D) ขั้นติดตามและประเมินผล (C) และขั้นรายงานผล (A) มีกำหนดผู้รับผิดชอบทั้งในส่วนของนักเรียนและครูที่ปรึกษา กำหนดงบประมาณโดยให้ระบุแหล่งที่มาของงบประมาณ โดยจำแนกเป็น งบอุดหนุนการศึกษา, งบระดมทรัพยากร, งบเรียนฟรี 15 ปี และงบอื่นๆ และจำแนกรายการ พร้อมค่าใช้จ่ายโดยประมาณ มีกำหนดระยะเวลาดำเนินการ กำหนดสถานที่ดำเนินการ และกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ รวมถึงผลที่คาดว่าจะได้รับ

ด้านการนำแผนสู่การปฏิบัติ (Implementation) มีการมอบหมายงานเป็นคำสั่งสถานศึกษา มีจัดสรรงบประมาณ มีการดำเนินกิจกรรมและดำเนินการในระยะเวลาที่กำหนดโดยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นเตรียมการ (P) ขั้นดำเนินการ (D) ขั้นติดตามและประเมินผล (C) และขั้นรายงานผล (A)

ด้านการประเมินผล (Evaluation) มีการประเมินผลตามตัวชี้วัด มีเครื่องมือที่ใช้ประเมินผล โดยในการประเมินผลมีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมิน ขอบเขตของการประเมิน และผลการประเมินจำแนกตามค่าเฉลี่ย, ค่า S.D. และค่าร้อยละ ปัญหาและอุปสรรค รวมถึงมีการจัดทำสรุป และรายงานผล

4.1.1.5 โรงเรียนสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ มีกระบวนการบริหารงานดังนี้

ด้านการวางแผน (Planning) มีการกำหนดวัตถุประสงค์เป็นข้อ โดยกำหนดโครงการตามกลยุทธ์และแผนงานสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และกำหนดความสอดคล้องของโครงการกับตัวบ่งชี้ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), จุดเน้นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน และนโยบายของโรงเรียน มีกำหนดเป้าหมายเป็น 2 ประเภท คือ เป้าหมายเชิงคุณภาพ และเป้าหมายเชิงปริมาณ มีการกำหนดลักษณะกิจกรรมและขั้นตอนการดำเนินการ มีกำหนดผู้รับผิดชอบทั้งในส่วนของนักเรียนและครูที่ปรึกษา กำหนดงบประมาณ โดยแบ่งเป็นเงินงบประมาณอุดหนุนรายหัว, เงินรายได้สถานศึกษา และเงินอื่นๆ (เงินชมรมผู้ปกครอง, เงินสมุทรปราการพัฒนา, เงินสวัสดิการฯ, เงินสมาคมศิษย์เก่า, เงินเรียนฟรี 15 ปี/SP2 และเงินอื่นๆ) มีการกำหนดระยะเวลาดำเนินการเป็นปีการศึกษา กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จและผลที่คาดว่าจะได้รับ แต่ไม่พบการกำหนดสถานที่ปฏิบัติงาน

ด้านการนำแผนสู่การปฏิบัติ (Implementation) มีการมอบหมายงานเป็นคำสั่งสถานศึกษา มีการจัดสรรงบประมาณ มีการดำเนินกิจกรรมและดำเนินการในระยะเวลาที่กำหนดซึ่งกำหนดเป็นตารางกิจกรรมเป็นปีการศึกษา

ด้านการประเมินผล (Evaluation) มีการประเมินผลตามตัวบ่งชี้ความสำเร็จและผลการดำเนินงานโดยเทียบกับตัวชี้วัดความสำเร็จของกิจกรรม ใช้วิธีและเครื่องมือที่ใช้ประเมินผล โดยในจัดทำสรุปและรายงานผลมีการกำหนดให้สรุปใน 3 รายการ ได้แก่ ผลการปฏิบัติตามกิจกรรม, ผลการประเมินการจัดกิจกรรม และภาพกิจกรรม

4.1.1.6 โรงเรียนศรีบุญเรืองวิทยาคาร จังหวัดหนองบัวลำภู มีกระบวนการบริหารงานดังนี้

ด้านการวางแผน (Planning) มีการกำหนดวัตถุประสงค์เป็นข้อ โดยแยกออกเป็นวัตถุประสงค์เชิงผลผลิต (Output) และวัตถุประสงค์เชิงผลลัพธ์ (Outcomes) โดยกำหนดโครงการสนองกลยุทธ์โรงเรียนและความสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา มีกำหนดเป้าหมายเป็น 2 ประเภท คือ เป้าหมายเชิงคุณภาพ และเป้าหมายเชิงปริมาณ มีการกำหนดลักษณะกิจกรรม มีกำหนดผู้รับผิดชอบทั้งในส่วนของตัวบุคคลและระดับกลุ่มงาน มีการกำหนดงบประมาณ แต่ไม่พบการจำแนกงบประมาณตามแหล่งที่มา มีการกำหนดระยะเวลาดำเนินการเป็นปีการศึกษา กำหนดตัวบ่งชี้ความสำเร็จและผลที่คาดว่าจะได้รับ แต่ไม่พบการกำหนดสถานที่ปฏิบัติงาน

ด้านการนำแผนสู่การปฏิบัติ (Implementation) มีการมอบหมายงานเป็นคำสั่งสถานศึกษา มีการจัดสรรงบประมาณโดยจำแนกเป็นค่าใช้จ่ายและค่าวัสดุ และมีการชี้แจงงบทที่ได้รับจัดสรรและได้ขอเบิกจริง มีการดำเนินกิจกรรมและดำเนินการในระยะเวลาที่กำหนดเป็นปีการศึกษา

ด้านการประเมินผล (Evaluation) มีการประเมินผลตามตัวบ่งชี้ความสำเร็จ โดยใช้วิธีการวัดและการประเมินผล รวมถึงเครื่องมือที่ใช้ประเมินผลตามที่กำหนด โดยในจัดทำสรุปและรายงานผลมีรูปแบบการรายงานในลักษณะรายงานผลตามกระบวนการดำเนินงานตามวงจรเดมมิง (Deming Cycle) ประกอบด้วย การวางแผน (Plan), การดำเนินการ (Do), การตรวจสอบ (Check) และการปรับปรุงแก้ไข (Action) รวมทั้งผลการประเมินจำแนกตามค่าเฉลี่ย, ค่า S.D. และค่าความพึงพอใจ โดยใช้เกณฑ์ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยทั้ง 5 ระดับ (Best, 1981)

4.1.1.7 โรงเรียนวชิรป่าซาง จังหวัดลำพูน มีกระบวนการบริหารงานดังนี้

ด้านการวางแผน (Planning) มีการกำหนดวัตถุประสงค์เป็นข้อ กำหนดการสนองยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี, จุดเน้นเชิงนโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ, การสนองมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและตัวบ่งชี้, การสนองกลยุทธ์หลักของโรงเรียน และการสนองแผนงานการพัฒนาการปฏิรูปการศึกษา 10 ด้าน (โรงเรียนประชารัฐ) มีกำหนดเป้าหมายเป็น 2 ประเภท คือ เป้าหมายเชิงคุณภาพ และเป้าหมายเชิงปริมาณ มีการกำหนดลักษณะกิจกรรม กำหนดผู้รับผิดชอบทั้งในระดับบุคคลและ

กลุ่มสาระการเรียนรู้/งาน/ฝ่าย มีการกำหนดงบประมาณ แต่ไม่ได้จำแนกแหล่งที่มาของงบประมาณ มีการกำหนดระยะเวลาดำเนินโครงการ กำหนดสถานที่ดำเนินโครงการ กำหนดตัวชี้วัดและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ทั้งนี้ มีการวิเคราะห์ความเสี่ยงของโครงการ ทั้งในส่วนของปัจจัยความเสี่ยงและแนวทางการบริหารความเสี่ยงที่เกิดขึ้น

ด้านการนำแผนสู่การปฏิบัติ (Implementation) มีการมอบหมายงานเป็นคำสั่งสถานศึกษา มีการจัดสรรงบประมาณโดยแสดงถึงประเภทเงินงบประมาณที่ได้รับจัดสรร และจำแนกเป็นค่าตอบแทน ค่าใช้สอย และค่าวัสดุ และมีการชี้แจงงบที่ได้รับจัดสรรและได้ขอเบิกจริงเป็นไตรมาส โดยแบ่งเป็น 4 ไตรมาส ไตรมาสละ 3 เดือน มีการดำเนินกิจกรรมและดำเนินการในระยะเวลาที่กำหนดเป็นปีงบประมาณ

ด้านการประเมินผล (Evaluation) มีการประเมินผลตามตัวบ่งชี้ความสำเร็จแยกเป็นเป้าหมายเชิงปริมาณและเป้าหมายเชิงคุณภาพ มีการกำหนดค่าเป้าหมายเป็นตัวเลข มีวิธีและเครื่องมือที่ใช้ประเมินผล มีการจัดทำสรุปและรายงานผล โดยระบุระดับความสำเร็จตามตัวบ่งชี้เป็นคำร้อยละ และผลการดำเนินการเชิงพรรณนา มีการสรุปผลการประเมินโดยมีเหตุผลประกอบชัดเจน อธิบายปัญหา การแก้ปัญหา และข้อเสนอแนะอื่นๆ ทั้งนี้ พบว่ามีการกำหนดแบบประเมินความพึงพอใจในการปฏิบัติงานในระดับของผู้รับผิดชอบโครงการเป็นมาตรฐานเดียวกันทุกโครงการ

4.1.1.8 โรงเรียนวัฒนวิทยายัพ จังหวัดเชียงใหม่ มีกระบวนการบริหารงานดังนี้

ด้านการวางแผน (Planning) มีการกำหนดวัตถุประสงค์เป็นข้อ มีกำหนดเป้าหมายเป็น 2 ประเภท คือ เป้าหมายเชิงคุณภาพ และเป้าหมายเชิงปริมาณ มีการกำหนดลักษณะกิจกรรมและขั้นตอนการดำเนินการ โดยจำแนกตามวงจรเดมมิง (Deming Cycle) ประกอบด้วย การวางแผน (Plan), การดำเนินการ (Do), การตรวจสอบ (Check) และการปรับปรุงแก้ไข (Action) มีการกำหนดผู้รับผิดชอบทั้งในส่วนของนักเรียนและครูที่ปรึกษา มีการกำหนดงบประมาณโดยระบุที่มาของแหล่งงบประมาณ มีการกำหนดระยะเวลาเป็นปีงบประมาณ มีการกำหนดสถานที่ดำเนินการ กำหนดตัวชี้วัดและผลที่คาดว่าจะได้รับ แต่ในโครงการ ไม่พบการอธิบายกระบวนการประเมินผลซึ่งระบุรายละเอียดของตัวบ่งชี้และเครื่องมือวัดที่ชัดเจน ซึ่งแตกต่างจากโรงเรียนอื่นที่มีการอธิบายชัดเจน

ด้านการนำแผนสู่การปฏิบัติ (Implementation) มีการมอบหมายงานเป็นคำสั่งสถานศึกษา มีการจัดสรรงบประมาณโดยแสดงถึงประเภทเงินงบประมาณที่ได้รับจัดสรร มีการดำเนินกิจกรรมและดำเนินการในระยะเวลาที่กำหนดเป็นปีงบประมาณ

ด้านการประเมินผล (Evaluation) มีการประเมินตามตัวชี้วัดในเป้าหมายของโครงการ มีการใช้เครื่องมือประเมินผล มีเกณฑ์การประเมินผลและการแปลผลที่ชัดเจน มีการจัดทำสรุปและรายงานผลอย่างเป็นระบบ ทั้งในส่วนของ การใช้สถิติ การพรรณนา และการใช้แผนภูมิประกอบ และมีการสรุปการใช้งบประมาณ

4.1.1.9 โรงเรียนนวมินทราชูทิศ กรุงเทพมหานคร มีกระบวนการบริหารงานดังนี้

ด้านการวางแผน (Planning) มีการกำหนดวัตถุประสงค์เป็นข้อ กำหนดความสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา ความสอดคล้องกับกลยุทธ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ความสอดคล้องกับกลยุทธ์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2 และความสอดคล้องกับพันธกิจและเป้าประสงค์ของโรงเรียน มีกำหนดเป้าหมายเป็น 2 ประเภท คือ เป้าหมายเชิงคุณภาพ และเป้าหมายเชิงปริมาณ มีการกำหนดลักษณะกิจกรรมและขั้นตอนการดำเนินงาน มีการกำหนดผู้รับผิดชอบทั้งในส่วนของนักเรียน ครูที่ปรึกษา และกลุ่มบริหารงาน มีการกำหนดงบประมาณจำแนกตามประเภทของเงินงบประมาณ แบ่งเป็น เงินอุดหนุน, เงินเรียนฟรี, เงินรายได้สถานศึกษา และเงินอื่นๆ โดยแบ่งงบประมาณออกเป็น 2 ช่วง มีการกำหนดระยะเวลาดำเนินการเป็นปีงบประมาณ มีการกำหนดสถานที่ดำเนินการ และกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ

ด้านการนำแผนสู่การปฏิบัติ (Implementation) มีการมอบหมายงานเป็นคำสั่งสถานศึกษา มีการจัดสรรงบประมาณ แยกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มค่าตอบแทน, ค่าใช้สอย, ค่าวัสดุ และกลุ่มค่าครุภัณฑ์ มีการดำเนินกิจกรรมและดำเนินการในระยะเวลาที่กำหนดเป็นปีงบประมาณ

ด้านการประเมินผล (Evaluation) มีการประเมินตามตัวชี้วัดความสำเร็จ มีการใช้วิธีการและเครื่องมือในการประเมิน มีการจัดทำสรุปและรายงานผล โดยใช้กระบวนการ DSRS Model ประกอบด้วย

1) D (Deming Cycle) คือ การดำเนินการตามวงจรคุณภาพ ประกอบด้วย การวางแผน (Plan), การดำเนินการตามแผน (Do), การประเมินแผน (Check) และการนำผลการประเมินมาพัฒนาแผน (Act)

2) S (Sufficiency) คือ การคำนึงถึงหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3) R (Result) คือ การมุ่งหวังที่ผลสัมฤทธิ์

4) S (Satisfaction) คือ ความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่

4.1.1.10 โรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดจันทบุรี มีกระบวนการบริหารงานดังนี้

ด้านการวางแผน (Planning) มีการกำหนดวัตถุประสงค์เป็นข้อ โดยมีการกำหนดให้สนับสนุนมาตรฐานเพื่อการประเมินคุณภาพภายในด้านการจัดการศึกษา การสนองประเด็นยุทธศาสตร์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 การสนองกลยุทธ์ของโรงเรียน พันธกิจของโรงเรียน และแผนการใช้งบประมาณของโรงเรียน มีกำหนดเป้าหมายเป็น 2 ประเภท คือ เป้าหมายเชิงคุณภาพ และเป้าหมายเชิงปริมาณ มีการกำหนดลักษณะกิจกรรมและวิธีการดำเนินการ มีการกำหนดผู้รับผิดชอบโครงการทั้งในส่วนของนักเรียนและข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา มีการกำหนดงบประมาณในลักษณะของทรัพยากรการจัดกิจกรรม กำหนดระยะเวลาการดำเนินการ กำหนดสถานที่ดำเนินการ และกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จและผลที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการ

ด้านการนำแผนสู่การปฏิบัติ (Implementation) มีการมอบหมายงานเป็นคำสั่งสถานศึกษา มีการจัดสรรงบประมาณ มีการดำเนินกิจกรรมและดำเนินการในระยะเวลาที่กำหนดเป็นปีการศึกษา โดยกำหนดในลักษณะ 4 ชั้น ได้แก่ ชั้นเตรียมการ, ชั้นดำเนินการ ชั้นติดตามและประเมินผล และชั้น การตรวจสอบเพื่อพัฒนา โดยมีลักษณะเป็นไปตามวงจรเดมมิง (Deming Cycle)

ด้านการประเมินผล (Evaluation) มีการประเมินผลตามตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการ ใช้ วิธีและเครื่องมือในการประเมิน นำเสนอในรูปแบบร้อยละและการแปลผล มีการจัดทำสรุปและ รายงานผลในลักษณะ 4 บท ประกอบด้วย บทที่ 1 บทนำ, บทที่ 2 วิธีการดำเนินการ, บทที่ 3 ผลการ ดำเนินการ และบทที่ 4 สรุปผลการดำเนินการ พร้อมด้วยข้อเสนอแนะ ทั้งจุดเด่นและจุดด้อย

มีการประเมินผลตามตัวบ่งชี้ความสำเร็จแยกเป็นเป้าหมายเชิงปริมาณและเป้าหมายเชิง คุณภาพ มีการกำหนดค่าเป้าหมายเป็นตัวเลข มีวิธีและเครื่องมือที่ใช้ประเมินผล มีการจัดทำสรุปและ รายงานผล โดยระดับความสำเร็จตามตัวบ่งชี้เป็นค่าร้อยละ และผลการดำเนินการเชิงพรรณนา มี การสรุปผลการประเมินโดยมีเหตุผลประกอบชัดเจน อธิบายปัญหา การแก้ปัญหา และข้อเสนอแนะ อื่นๆ ทั้งนี้ พบว่ามีการกำหนดแบบประเมินความพึงพอใจในการปฏิบัติงานในระดับของผู้รับผิดชอบ โครงการเป็นมาตรฐานเดียวกันทุกโครงการ

4.1.1.11 โรงเรียนธาดุพนม จังหวัดนครพนม มีกระบวนการบริหารงานดังนี้

ด้านการวางแผน (Planning) มีการกำหนดวัตถุประสงค์เป็นข้อ กำหนดความสอดคล้องกับ มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีกำหนดเป้าหมายเป็น 2 ประเภท คือ เป้าหมายเชิงคุณภาพ และ เป้าหมายเชิงปริมาณ และกำหนดผลผลิตที่ต้องการ มีการกำหนดลักษณะกิจกรรม กำหนด ผู้รับผิดชอบทั้งในส่วนของนักเรียนและครูที่ปรึกษา มีการกำหนดงบประมาณ โดยจำแนกแหล่ง งบประมาณตามรายกิจกรรม มีการกำหนดระยะเวลาในการดำเนินงานเป็นปีการศึกษา มีการกำหนด สถานที่ในการดำเนินงาน กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จและผลที่คาดว่าจะได้รับ ทั้งนี้ ไม่พบการกำหนด วิธีและเครื่องมือในการประเมินผลในแผนโครงการ

ด้านการนำแผนสู่การปฏิบัติ (Implementation) มีการมอบหมายงานเป็นคำสั่งสถานศึกษา มีการจัดสรรงบประมาณ มีค่าชี้แจงการใช้งบประมาณ โดยจำแนกเป็นค่าตอบแทน ค่าใช้สอย และค่า วัสดุ มีการดำเนินกิจกรรม โดยแสดงวิธีการดำเนินการเป็น 4 ชั้น ตามวงจรเดมมิง (Deming Cycle) ประกอบด้วย ชั้นเตรียมการ (Plan), ชั้นดำเนินการ (Do), ชั้นตรวจสอบรายงานผลการดำเนินการ (Check) และชั้นแก้ไขปรับปรุง (Action) และดำเนินการในระยะเวลาที่กำหนดเป็นปีการศึกษา

ด้านการประเมินผล (Evaluation) มีการประเมินผลตามตัวชี้วัดความสำเร็จ ทั้งเป้าหมายเชิงคุณภาพและเป้าหมายเชิงปริมาณ มีวิธีและเครื่องมือในการประเมินผล มีการจัดทำสรุปและรายงานผล โดยรายงานผลมีการแสดงทั้งคำร้อยละ ผลการดำเนินกิจกรรม และข้อเสนอแนะ ทั้งนี้ พบว่าการกำหนดแบบประเมินความพึงพอใจในการปฏิบัติงานในระดับของผู้รับผิดชอบโครงการเป็นมาตรฐานเดียวกันทุกโครงการ

4.1.1.12 โรงเรียนสตรีระนอง จังหวัดระนอง มีกระบวนการบริหารงานดังนี้

ด้านการวางแผน (Planning) มีการกำหนดวัตถุประสงค์เป็นข้อ กำหนดการสนับสนุน มาตรฐานระบบประกันคุณภาพการศึกษา แบ่งเป็นมาตรฐานการศึกษาและกลยุทธ์โรงเรียน มีกำหนดเป้าหมายเป็น 2 ประเภท คือ เป้าหมายเชิงปริมาณ และเป้าหมายเชิงคุณภาพ มีการกำหนดผลผลิตของโครงการ แบ่งเป็น ผู้จบการศึกษาภาคบังคับ และผู้จบการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย มีการกำหนดลักษณะกิจกรรม กำหนดผู้รับผิดชอบทั้งเป็นตัวบุคคล หน่วยงานที่รับผิดชอบ และระดับกลุ่มบริหาร มีการกำหนดงบประมาณ แต่ไม่พบการจำแนกแหล่งงบประมาณ มีการกำหนดระยะเวลาในการดำเนินงานเป็นปีงบประมาณและแบ่งย่อยออกเป็น 4 ไตรมาส มีการกำหนดสถานที่ในการดำเนินงาน กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จและผลที่คาดว่าจะได้รับ ทั้งนี้ พบว่าการกำหนดให้จัดทำผลที่คาดว่าจะได้รับเพิ่มเติม โดยจำแนกเป็นผลตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (3 ห่วง 2 เงื่อนไข) และผลต่อสมดุลพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงใน 4 มิติ

ด้านการนำแผนสู่การปฏิบัติ (Implementation) มีการมอบหมายงานเป็นคำสั่งสถานศึกษา มีการจัดสรรงบประมาณจำแนกตามรายการ มีการดำเนินกิจกรรม โดยแสดงวิธีการดำเนินการเป็น 4 ขั้น ตามวงจรเดมมิง (Deming Cycle) ประกอบด้วย ขั้นเตรียมงาน (Plan), ขั้นดำเนินการ (Do), ขั้นตรวจสอบ (Check) และขั้นรายงาน (Action) โดยดำเนินการในระยะเวลาที่กำหนดเป็นปีงบประมาณ จำแนกตามไตรมาส

ด้านการประเมินผล (Evaluation) มีการประเมินผลตามตัวชี้วัดความสำเร็จของแต่ละกิจกรรม ทั้งเป้าหมายเชิงคุณภาพและเป้าหมายเชิงปริมาณ มีวิธีและเครื่องมือในการประเมินผล มีการจัดทำสรุปและรายงานผล โดยแสดงผลทั้งคำร้อยละ การประเมินตามเกณฑ์ และการประเมินตามระดับคุณภาพ

ผลการวิเคราะห์แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมือง ประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาของโรงเรียนที่ได้รับรางวัลต้นแบบสถานักเรียนระดับประเทศ แสดงดังตารางที่ 4 และ 5

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์แนวทางการบริหารงานสถานศึกษาที่เรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาของโรงเรียนที่ได้รับรางวัลต้นแบบสถานศึกษา จําแนกตามรายด้านเชิงคุณภาพ

กระบวนการ	การวางแผน			
	๒๕๖๕๒๕๖๖	๒๕๖๖๒๕๖๗	๒๕๖๗๒๕๖๘	
สถานศึกษา	บุคลากร	น.ม.ร.ศ.		
		ครูศึกษาศาสตร์		
		ครูศึกษาศาสตร์	✓	
	ผู้บริหาร	น.ม.ร.ศ.		
		ครูศึกษาศาสตร์		
		ครูศึกษาศาสตร์	✓	
	ครูผู้สอน	น.ม.ร.ศ.		
		ครูศึกษาศาสตร์		
		ครูศึกษาศาสตร์	✓	
	บุคลากร	น.ม.ร.ศ.		
		ครูศึกษาศาสตร์		
		ครูศึกษาศาสตร์	✓	
	ผู้บริหาร	น.ม.ร.ศ.		
		ครูศึกษาศาสตร์		
		ครูศึกษาศาสตร์	✓	
	ครูผู้สอน	น.ม.ร.ศ.		
		ครูศึกษาศาสตร์		
		ครูศึกษาศาสตร์	✓	
	ข้อสังเกต: การกำหนดผู้รับผิดชอบพบในลักษณะของการกำหนดระดับหน่วยงาน คือสถานศึกษา แต่ไม่พบในลักษณะของตัวบุคคลที่รับผิดชอบกิจกรรม การกำหนดงบประมาณ ระบุเพียงเงินงบประมาณของสถานศึกษาและเงินของงบประมาณของสถานศึกษา แต่ไม่ระบุแหล่งที่มาโดยละเอียด			
	ข้อสังเกต: การกำหนดลักษณะกิจกรรมไม่ชัดเจนว่าทำอะไร อย่างไร การกำหนดผู้รับผิดชอบไม่ระบุในระดับนักเรียนหรือหน่วยงาน กำหนดเพียงครูผู้รับผิดชอบเท่านั้น			
	ข้อสังเกต: การกำหนดเป้าหมาย จังหวัดชุมพร			
	ข้อสังเกต: การกำหนดเป้าหมายครอบคลุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในองค์กร ทั้งในระดับครูและนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม			

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์แนวทางการบริหารงานสถานศึกษาที่เรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาของโรงเรียนที่ได้รับรางวัลต้นแบบสถานศึกษา จำแนกตามรายด้านเชิงคุณภาพ (ต่อ)

กระบวนการ	การวางแผน												
	มุ่งประสงค์ย่อย ๒๓๓๓๓๓๓๓	ผลสัมฤทธิ์ ๒๓๓๓๓๓๓๓	ระบบข้อมูล ๒๓๓๓๓๓๓๓	ถอดบทเรียน ๒๓๓๓๓๓๓๓	ถอดบทเรียน ๒๓๓๓๓๓๓๓	ถอดบทเรียน ๒๓๓๓๓๓๓๓	ถอดบทเรียน ๒๓๓๓๓๓๓๓	ถอดบทเรียน ๒๓๓๓๓๓๓๓	ถอดบทเรียน ๒๓๓๓๓๓๓๓	ถอดบทเรียน ๒๓๓๓๓๓๓๓	ถอดบทเรียน ๒๓๓๓๓๓๓๓	ถอดบทเรียน ๒๓๓๓๓๓๓๓	
สถานศึกษา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
	ข้อสังเกต: การกำหนดตัวชี้วัดยังไม่ชัดเจน ซึ่งมีการระบุตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ และตัวชี้วัดเชิงปริมาณ แต่ระดับของตัวชี้วัดเชิงปริมาณยังไม่เหมาะสม กำหนดร้อยละในระดับต่ำ ซึ่งบรรลุได้ง่าย ขาดความท้าทาย ขาดความท้าทาย และส่งผลคุณภาพของกิจกรรม												
	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
	ข้อสังเกต: มีการกำหนดลักษณะกิจกรรม แต่ขาดรายละเอียดตัวแต่ละกิจกรรมดำเนินการอย่างไร และการกำหนดสถานที่ไม่มีการระบุสถานที่จัดกิจกรรมในกระบวนการวางแผน แต่พบในการรายงานผล												
	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	ข้อสังเกต: มีการกำหนดผู้รับผิดชอบกิจกรรมในระดับหน่วยงานและระดับตัวบุคคล แต่ระดับตัวบุคคลเพียงแค่นักเรียนเท่านั้น ไม่พบครูที่ปรึกษาที่รับผิดชอบกิจกรรมลักษณะกิจกรรมไม่มีการระบุรายละเอียดที่ชัดเจนว่าดำเนินการอย่างไร ขาดการกำหนดสถานที่ปฏิบัติการ												

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์แนวทางการบริหารงานสถานศึกษาตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนรู้ของโรงเรียนมัธยมศึกษาศาสตร์
โรงเรียนที่ได้รับรางวัลต้นแบบสถานศึกษา (ต่อ)

การวางแผน	๒๕๖๕๒๒			๒๕๖๕๒๓			๒๕๖๕๒๔			๒๕๖๕๒๕			๒๕๖๕๒๖			๒๕๖๕๒๗			๒๕๖๕๒๘		
	ก.ม.ร.ศ.	ค.ร.ศ.	ค.ร.ศ.	ก.ม.ร.ศ.	ค.ร.ศ.	ค.ร.ศ.	ก.ม.ร.ศ.	ค.ร.ศ.	ค.ร.ศ.	ก.ม.ร.ศ.	ค.ร.ศ.	ค.ร.ศ.	ก.ม.ร.ศ.	ค.ร.ศ.	ค.ร.ศ.	ก.ม.ร.ศ.	ค.ร.ศ.	ค.ร.ศ.	ก.ม.ร.ศ.	ค.ร.ศ.	ค.ร.ศ.
กระบวนการ	7) โรงเรียนวิจิตร																				
	<p>ข้อสังเกต: การกำหนดลักษณะกิจกรรมขอรับรางวัลที่โรงเรียนทำเองบ้าง การกำหนดผู้รับผิดชอบเพียงระดับของครูที่ปรึกษา ไม่พบระดับนักเรียน รวมถึงระดับหน่วยงานที่รับผิดชอบกิจกรรม มีการกำหนดงบประมาณแต่ขาดการระบุแหล่งที่มาของงบประมาณ</p>																				
สถานศึกษา	8) โรงเรียนวัดโนนชัยวิทย จังหวัดเชียงใหม่																				
	<p>ข้อสังเกต: มีการกำหนดผู้รับผิดชอบในระดับบุคคล ทั้งนักเรียนและครูที่ปรึกษา แต่ขาดการกำหนดผู้รับผิดชอบในระดับของหน่วยงาน</p>																				
9) โรงเรียนนวมินทราชูทิศ กรุงเทพมหานคร																					
<p>ข้อสังเกต: มีการแต่งตั้งผู้รับผิดชอบและคุณภาพจำนวนมาก จำแนกตามรายกิจกรรม ครอบคลุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งครูและนักเรียน</p>																					

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์แนวทางการบริหารงานสถานศึกษาที่เรียงตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาของโรงเรียนที่ได้รับรางวัลต้นแบบสถานศึกษา (ต่อ)

กระบวนการ	การนำแผนสู่การปฏิบัติ			การประเมินผล			
	ผล ๑๒๓๔๕๖๗๘	๒๓๔๕๖๗๘	๓๔๕๖๗๘	๓๔๕๖๗๘๙	๔๕๖๗๘๙	๕๖๗๘๙๐	
สถานศึกษา	๑	ก.ม.๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔
		๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔
		๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔
	๒	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔
		๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔
		๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔
	๓	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔
		๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔
		๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔
	๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔
		๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔
		๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔
๕	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	
	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	
	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	
๖	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	
	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	
	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	
๗	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	
	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	
	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	
๘	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	
	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	
	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	๓๔	

ข้อสังเกต: การมอบหมายงาน มีการกำหนดทั้งในระดับผู้อำนวยการ ระดับครู และระดับนักเรียน ซึ่งพบว่า ในการมอบหมายงานครู มีทั้งครูที่ปรึกษาและครูคนอื่น ๆ ที่มาช่วยกิจกรรม

๒) โรงเรียนกัลยาณวัตร จังหวัดขอนแก่น

ข้อสังเกต: ในการจัดสรรงบประมาณ มีการจำแนกทั้งที่ได้รับจากเงินอุดหนุนและงบรายได้สถานศึกษา

๓) โรงเรียนศรีราษฎร์ จังหวัดชุมพร

ข้อสังเกต: การจัดสรรงบประมาณมีการระบุประเภทที่ได้รับจัดสรร แต่ขาดรายละเอียดการจำแนกงบประมาณที่ได้รับจัดสรรว่ามีอะไรบ้าง และในการประเมินผลตามตัวชี้วัด ขาดการแสดงความเชื่อมโยงระหว่างตัวชี้วัด วิธีการประเมินผล และเครื่องมือการประเมินผล

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์แนวทางการบริหารงานสถานศึกษาที่เรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาของโรงเรียนที่ได้รับรางวัลต้นแบบสถานศึกษา จําแนกตามรายด้านเชิงคุณภาพ (ต่อ)

กระบวนการ	การนำแผนสู่การปฏิบัติ			การประเมินผล							
	ผลสัมฤทธิ์	ผลประสิทธิผล	ผลประสิทธิผล	ผลสัมฤทธิ์	ผลประสิทธิผล	ผลประสิทธิผล					
สถานศึกษา	4) โรงเรียนกำแพงเพชรพิทยาคม	✓	✓	✓	✓	✓					
							✓	✓	✓	✓	✓
	✓	✓	✓	✓							
					✓	✓	✓	✓			
									✓	✓	✓
	✓	✓	✓	✓							
					✓	✓	✓	✓			
									✓	✓	✓
	✓	✓	✓	✓							
					✓	✓	✓	✓			
									✓	✓	✓
✓	✓	✓	✓								

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์แนวทางการบริหารงานสถานศึกษาตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาของโรงเรียนที่ได้รับรางวัลต้นแบบสถานศึกษา จำนวนตามรายด้านเชิงคุณภาพ (ต่อ)

กระบวนการ	การนำแผนสู่การปฏิบัติ			การประเมินผล		
	ผลสัมฤทธิ์	ผลประสิทธิผล	ผลประสิทธิผล	ผลสัมฤทธิ์	ผลประสิทธิผล	ผลประสิทธิผล
สถานศึกษา	โรงเรียนวิจิตรวาทการ	ผลสัมฤทธิ์	ผลประสิทธิผล	ผลสัมฤทธิ์	ผลประสิทธิผล	ผลประสิทธิผล
		ผลสัมฤทธิ์	ผลประสิทธิผล	ผลสัมฤทธิ์	ผลประสิทธิผล	ผลประสิทธิผล
		ผลสัมฤทธิ์	ผลประสิทธิผล	ผลสัมฤทธิ์	ผลประสิทธิผล	ผลประสิทธิผล
	โรงเรียนวิจิตรวาทการ	ผลสัมฤทธิ์	ผลประสิทธิผล	ผลสัมฤทธิ์	ผลประสิทธิผล	ผลประสิทธิผล
		ผลสัมฤทธิ์	ผลประสิทธิผล	ผลสัมฤทธิ์	ผลประสิทธิผล	ผลประสิทธิผล
		ผลสัมฤทธิ์	ผลประสิทธิผล	ผลสัมฤทธิ์	ผลประสิทธิผล	ผลประสิทธิผล
	โรงเรียนวิจิตรวาทการ	ผลสัมฤทธิ์	ผลประสิทธิผล	ผลสัมฤทธิ์	ผลประสิทธิผล	ผลประสิทธิผล
		ผลสัมฤทธิ์	ผลประสิทธิผล	ผลสัมฤทธิ์	ผลประสิทธิผล	ผลประสิทธิผล
		ผลสัมฤทธิ์	ผลประสิทธิผล	ผลสัมฤทธิ์	ผลประสิทธิผล	ผลประสิทธิผล
	โรงเรียนวิจิตรวาทการ	ผลสัมฤทธิ์	ผลประสิทธิผล	ผลสัมฤทธิ์	ผลประสิทธิผล	ผลประสิทธิผล
		ผลสัมฤทธิ์	ผลประสิทธิผล	ผลสัมฤทธิ์	ผลประสิทธิผล	ผลประสิทธิผล
		ผลสัมฤทธิ์	ผลประสิทธิผล	ผลสัมฤทธิ์	ผลประสิทธิผล	ผลประสิทธิผล
7) โรงเรียนวิจิตรวาทการ	✓			✓		
ข้อสังเกต: การจัดสรรงบประมาณมีการระบุค่าได้รับงบประมาณจากแหล่งใด แต่ขาดรายละเอียดการจำแนกงบประมาณที่ได้รับจัดสรรว่ามีอะไรบ้าง ในส่วนของ การรายงานผล มีการจัดทำรายงานผลให้ผู้บริหารทราบอย่างต่อเนื่องเป็นรายไตรมาส ไตรมาส ไตรมาสละ 3 เดือน						
8) โรงเรียนวิจิตรวาทการ จังหวัดเชียงใหม่	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ข้อสังเกต: มีการระบุค่าได้รับงบประมาณจากแหล่งใด แต่ไม่มีการจำแนกค่าใช้จ่ายที่จัดสรรนั้นในหมวดค่าใช้จ่ายใด การประเมินผลตามตัวชี้วัด มีการระบุถึง การประเมินผล แต่ไม่ระบุรายละเอียดว่าประเมินอย่างไร ตัวชี้วัดนี้ใช้เครื่องมือประเมินผลใด						
9) โรงเรียนนวมินทราชูทิศ กรุงเทพมหานคร	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ข้อสังเกต: การจัดสรรงบประมาณมีการระบุค่าได้รับงบประมาณจากแหล่งใด แต่ไม่ระบุงบประมาณที่ได้รับจัดสรรนั้นใช้ในหมวดค่าใช้จ่ายใด การ กำหนดขั้นตอนมีรายละเอียดที่ชัดเจน โดยระบุขั้นตอนเป็นรายกิจกรรมที่ครบถ้วน รวมถึงระบุงบประมาณและผู้รับผิดชอบ						

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาของโรงเรียนที่ได้รับรางวัลต้นแบบสถานักเรียน จำแนกตามรายด้านเชิงคุณภาพ (ต่อ)

กระบวนการ	การนำแผนสู่การปฏิบัติ			การประเมินผล		
	ผลการดำเนินงาน	การนำแผนสู่การปฏิบัติ	การประเมินผล	ผลการดำเนินงาน	การนำแผนสู่การปฏิบัติ	การประเมินผล
สถานศึกษา	โรงเรียนบุญจุมราชูทิศ จังหวัดจันทบุรี	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖
		๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖
		๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖
	โรงเรียนบึงบ่อหลวง	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖
		๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖
		๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖
	โรงเรียนอัสสัมชัญ	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖
		๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖
		๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖
	โรงเรียนอัสสัมชัญ	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖
๓๓๖		๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖	
๓๓๖		๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖	
โรงเรียนอัสสัมชัญ	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖	
	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖	
	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖	
โรงเรียนอัสสัมชัญ	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖	
	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖	
	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖	๓๓๖	

ข้อสังเกต: ในกรรมาชงหมายงานตามค่าส่ง ในแต่ละกิจกรรมที่นักเรียนเป็นผู้ดำเนินงาน จะมีการที่ได้รับมอบหมายเป็นผู้ให้คำปรึกษาในแต่ละด้าน ส่วนการสรุปรายงานผลมีการจัดทำเป็นรูปเล่มที่ระบุรายละเอียดชัดเจน แบ่งออกเป็นบทต่างๆ

11) โรงเรียนอัสสัมชัญ จันทบุรี

ข้อสังเกต: ในกรรมาชงหมายงานตามค่าส่ง มีการแสดงถึงผลลัพธ์ที่ต้องการ เชื่อมโยงกับตัวชี้วัด และเครื่องมือที่ใช้ประเมินผลตามตัวชี้วัดนั้น

12) โรงเรียนอัสสัมชัญ

ข้อสังเกต: มีการระบุว่าได้รับงบประมาณจากแหล่งใด แต่ไม่มีการจำแนกค่าใช้จ่ายที่จัดสรรนั้นในหมวดค่าใช้จายใด ในส่วนของการดำเนินการในระยะเวลาที่กำหนด มีการจัดทำตารางแสดงข้อมูลว่าได้ดำเนินการไปแล้ว หรือยังไม่ได้ดำเนินการ พร้อมระบุเหตุผลประกอบ

จากการวิเคราะห์แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมือง ประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาของโรงเรียนที่ได้รับรางวัลต้นแบบสถานักเรียน ระดับประเทศ พบว่า

1) การวางแผน (Planning) ประกอบด้วย การกำหนดวัตถุประสงค์ การกำหนดเป้าหมาย การกำหนดลักษณะกิจกรรม การกำหนดผู้รับผิดชอบ การกำหนดงบประมาณ การกำหนดระยะเวลา การกำหนดสถานที่ปฏิบัติงาน และการกำหนดตัวชี้วัด มีการระบุในเอกสารครบถ้วนทุกด้าน แต่การกำหนดสถานที่ มีเพียง 2 โรงเรียนที่ไม่ได้กำหนดไว้ในโครงการ

2) การนำแผนสู่การปฏิบัติ (Implementation) ประกอบด้วย การมอบหมายงาน การจัดสรรงบประมาณ การดำเนินกิจกรรม และการดำเนินการในระยะเวลาที่กำหนด มีการระบุในเอกสารครบถ้วนทุกด้าน

3) การประเมินผล (Evaluation) ประกอบด้วย การประเมินผลตามตัวชี้วัด เครื่องมือที่ใช้ ประเมินผล การจัดทำสรุปและรายงานผล มีการระบุในเอกสารครบถ้วนทุกด้าน

4.1.2 ผลการวิเคราะห์กิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาของโรงเรียนที่ได้รับรางวัลต้นแบบสถานักเรียน ระดับประเทศ

จากการวิเคราะห์เอกสารแนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาของโรงเรียนที่ได้รับรางวัลต้นแบบสถานักเรียน ระดับประเทศ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์กิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านคารวะธรรม (Respect for Individuals) ด้านสามัคคีธรรม (Sharing, Participating, and Co-operating) และด้านปัญญาธรรม (Faith in the Method of Intelligence) โดยมีผลการวิเคราะห์ ดังนี้

ตารางที่ 9 กิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของโรงเรียนกำแพงเพชรพิทยาคม จังหวัดกำแพงเพชร

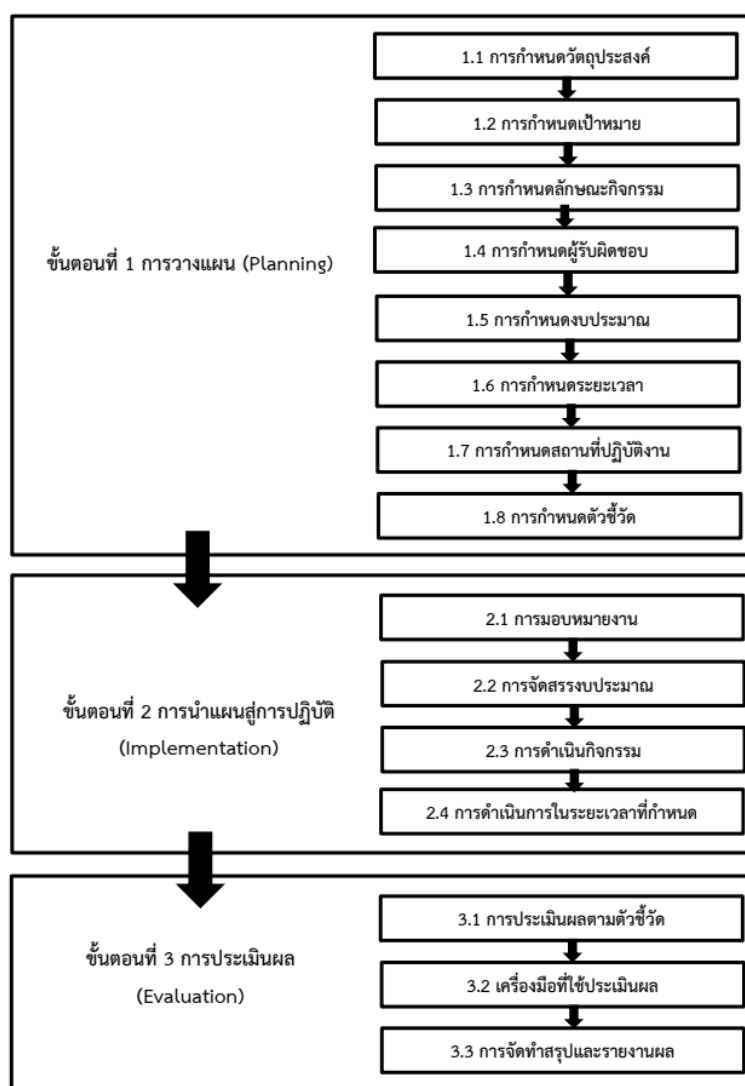
โครงการ/กิจกรรม	ด้านคุณธรรม		ด้านสามัคคีธรรม		ด้านปัญญาธรรม	
	ความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย	ประชาธิปไตย	คุณธรรม	สามัคคีธรรม	ปัญญาธรรม	คุณธรรม
โครงการ/กิจกรรม	1) กิจกรรมการเลือกตั้งประธานสภานักเรียนและประธานคณะสภานักเรียน	✓	✓	✓	✓	✓
	2) กิจกรรมการเปิดประชุมสภานักเรียนสมัยสามัญ	✓	✓	✓	✓	✓
	3) กิจกรรมการแสดงมุทิตาจิตแก่ครูที่เกษียณอายุราชการ	✓	✓	✓	✓	✓
	4) กิจกรรมวันไหว้ครู	✓	✓	✓	✓	✓
	5) กิจกรรมการดีกับตราข้าวสารอาหารแห้งทุกวันพฤหัสบดี ทำความดีถวายในหลวง	✓	✓	✓	✓	✓
	6) กิจกรรมการทำความเคารพ้อมไหว้ทุกท่าย	✓	✓	✓	✓	✓
	7) กิจกรรมการปฐมบทนักเรียนระดับชั้น ม.1 และ ม.4 (ฐานสามัคคีคือพลัง)	✓	✓	✓	✓	✓

ตารางที่ 14 กิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาชนใต้ของโรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดจันทบุรี (ต่อ)

ความเป็นพลเมือง ประชาธิปไตย โครงการ/กิจกรรม	ด้านความร่วมมือ	ด้านสามัคคีธรรม	ด้านปัญญาธรรม	
	9) กิจกรรม Friendship road 10) กิจกรรมปลูกป่า ณ ศูนย์ศึกษา การพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน 11) กิจกรรมค่ายวิทยาศาสตร์ทาง ทะเล 12) กิจกรรมค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรม และพัฒนาชีวิตนักเรียน ทักษะ ครอบครัวยุวชนด้วยพระธรรม 13) กิจกรรมธนาคารโรงเรียน	กษัตริย์ภรรยา ม.ร.ช.ม.ร.ช.ม.ร.ช.ม.ร.ช. กษัตริย์ภรรยา กษัตริย์ภรรยา กษัตริย์ภรรยา	กษัตริย์ภรรยา กษัตริย์ภรรยา กษัตริย์ภรรยา กษัตริย์ภรรยา กษัตริย์ภรรยา	กษัตริย์ภรรยา กษัตริย์ภรรยา กษัตริย์ภรรยา กษัตริย์ภรรยา กษัตริย์ภรรยา

4.2 (ร่าง) แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

แนวทางการบริหารงานสถานักเรียน ผู้วิจัยได้ยึดแนวทางการบริหารงานแบบ PIE (Newby, 2000)ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การนำแผนสู่การปฏิบัติ (Implementation) และการประเมินผล (Evaluation) โดยมีโครงสร้างของแนวทางการบริหารงาน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Planning)

1.1 การกำหนดวัตถุประสงค์

กิจกรรมทุกกิจกรรมจำเป็นจะต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเครื่องชี้แนวทางในการดำเนินกิจกรรม เป็นการแสดงให้เห็นถึงสิ่งหรือผลงานที่เป็นจุดหมายปลายทาง ซึ่งข้อความที่ใช้เขียนวัตถุประสงค์จะต้องชัดเจน รัดกุม ไม่คลุมเครือ ปฏิบัติได้จริง สามารถวัดและประเมินผลได้ โดยแต่ละกิจกรรมสามารถมีวัตถุประสงค์ได้มากกว่า 1 ข้อ ขึ้นอยู่กับลักษณะและขนาดของกิจกรรม การเขียนวัตถุประสงค์จะต้องครอบคลุมเหตุผลที่จะทำ โดยจัดลำดับเป็นข้อๆเพื่อความเข้าใจง่ายและชัดเจน

การเขียนวัตถุประสงค์ควรต้องคำนึงถึงลักษณะที่ดี 5 ประการ ซึ่ง ประชุม รอดประเสริฐ (2535) ได้อธิบายองค์ประกอบที่เรียกว่า “SMART” ดังนี้

1. S = Sensible (เป็นไปได้) หมายถึง วัตถุประสงค์จะต้องมีความเป็นไปได้ในการดำเนินกิจกรรม
2. M = Measurable (วัดได้) หมายถึง วัตถุประสงค์ที่ดีจะต้องสามารถวัดและประเมินผลได้
3. A = Attainable (ระบุสิ่งที่ต้องการ) วัตถุประสงค์ที่ดีต้องระบุสิ่งที่ต้องการดำเนินงานอย่างชัดเจนและเฉพาะเจาะจงมากที่สุด
4. R = Reasonable (เป็นเหตุเป็นผล) หมายถึง วัตถุประสงค์ที่ดีต้องมีความเป็นเหตุเป็นผลในการปฏิบัติ
5. T = Time (เวลา) หมายถึง วัตถุประสงค์ที่ดีจะต้องมีขอบเขตของเวลาที่แน่นอนในการปฏิบัติงาน

คำที่ควรใช้	คำที่ควรหลีกเลี่ยง
เพื่อกล่าวถึง	เพื่อเข้าใจถึง
เพื่ออธิบายถึง	เพื่อทราบถึง
เพื่อพรรณนาถึง	เพื่อคุ้นเคยกับ
เพื่อเลือกสรร	เพื่อซาบซึ้งใน
เพื่อระบุ	เพื่อรู้ซึ่งถึง
เพื่อจำแนกแยกแยะ	เพื่อสนใจใน
เพื่อลำดับหรือเพื่อแจกแจง	เพื่อเคยชินกับ
เพื่อประเมิน	เพื่อยอมรับใน
เพื่อสร้างเสริม	เพื่อเชื่อถือใน
เพื่อกำหนดรูปแบบ	เพื่อสำนึกใน
เพื่อแก้ปัญหา	

ตัวอย่าง

- เพื่อให้ผู้เรียนอธิบายขั้นตอนการใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทนนักเรียนได้ถูกต้อง
- เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีความเสียสละ ยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง และมีจิตสำนึกสาธารณะ
- เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมแก้ปัญหาความสะอาดภายในห้องเรียน

ทั้งนี้ ในการเขียนวัตถุประสงค์กิจกรรมของสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมือง ประชาธิปไตยนั้น ยังต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์ ตลอดจน แผนนโยบาย หรือมาตรฐานต่างๆของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งขึ้นอยู่กับแต่ละสถานศึกษาจะกำหนดเพิ่มเติม ดังนี้

- ก. วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย นโยบาย และกลยุทธ์ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- ข. มาตรฐานและตัวบ่งชี้การศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- ค. ตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมิน สมศ. รอบสี่ (พ.ศ.2559 - 2563) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- ง. จุดเน้นการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ พ.ศ.2562 (ระดับมัธยมศึกษา)
- จ. ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580
- ฉ. วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ หรือนโยบาย ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
- ช. วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ หรือนโยบาย ของสถานศึกษา
- ซ. จุดเน้นเชิงนโยบายของรัฐบาล นายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

1.2 การกำหนดเป้าหมาย

เป้าหมายของโครงการ เป็นการบอกถึงความต้องการหรือทิศทางในการปฏิบัติงานที่ระบุในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยกำหนดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรม ใครได้รับประโยชน์หรือได้รับผลกระทบ ซึ่งต้องเขียนให้ชัดเจนเพื่อแสดงให้เห็นผลงานหรือผลลัพธ์ที่ระบุคุณภาพหรือปริมาณงานที่คาดว่าจะทำให้เกิดขึ้นในระยะเวลาที่กำหนดไว้

1.2.1 เป้าหมายเชิงปริมาณ เป็นรายละเอียดความสำเร็จของกิจกรรมที่สามารถวัดได้ในเชิงตัวเลข โดยจะระบุตัวเลขตามหน่วยที่ต้องการ

ตัวอย่าง

- นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผู้นำสถานักเรียน จำนวน 50 คน
- นักเรียนจำนวน 2,800 คนใช้สิทธิเลือกตั้งประธานสถานักเรียน
- นักเรียนประดิษฐ์รีบบิ้นสีขาวเพื่อรณรงค์ลดการใช้ความรุนแรง 1,000 ชิ้น

1.2.2 เป้าหมายเชิงคุณภาพ เป็นรายละเอียดความสำเร็จที่ปรากฏเชิงคุณภาพ เป็น การอธิบายว่าสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นเป็นอย่างไร

ตัวอย่าง

- นักเรียนมีความสามารถในการถ่ายทอดองค์ความรู้กิจกรรมนักเรียน
- นักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สิทธิเลือกตั้งประธานสถานักเรียนตามแนวทางประชาธิปไตย
- นักเรียนมีความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมประดิษฐ์รบบิ้นสีขาวยเพื่อณรงค์ลดการใช้ ความรุนแรง

ในการกำหนดค่าของเป้าหมาย จะกล่าวถึงในหัวข้อ 1.8 การกำหนดตัวชี้วัด เพื่อให้ รายละเอียดที่ครบถ้วน

1.3 การกำหนดลักษณะกิจกรรม

การกำหนดลักษณะกิจกรรมจะเป็นการกำหนดสาระสำคัญของกิจกรรมว่าจะ ดำเนินการในกิจกรรมดังกล่าวอย่างไรบ้าง โดยต้องกำหนดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรม รวมถึงเป้าหมายทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ สำหรับกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมือง ประชาธิปไตย แบ่งได้เป็น 3 ด้าน ดังนี้

1.3.1 ด้านเคารพธรรม (Respect for Individuals)

1. กิจกรรมการเลือกตั้งคณะกรรมการสถานักเรียน/ประธานสถานักเรียน/ ประธานคณะสี/ประธานชุมนุม/ประธานชมรม/หัวหน้าห้อง ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จำลอง รูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนเลือกผู้แทนมาทำหน้าที่ในสภา นักเรียนและปกป้องรักษาสีชาติต่างๆ ส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ มีส่วนร่วม และนำหลักปฏิบัติตามวิถี ประชาธิปไตยมาใช้ ตั้งแต่กระบวนการรับสมัครตัวแทนพรรค/กลุ่มต่างๆ การณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทั้ง 5 ขั้นตอน (ตรวจบัญชีรายชื่อ, แสดงตนขอรับบัตรเลือกตั้ง, รับบัตร เลือกตั้ง, เข้าคูหากากบาท และหย่อนบัตรเลือกตั้ง) ตลอดจนการนับคะแนนและประกาศผล การเลือกตั้งอย่างเป็นทางการ โดยกิจกรรมการเลือกตั้งจะส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และมีส่วนร่วมและไว้วางใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตย เคารพกฎหมายและข้อบังคับ (ธรรมนูญนักเรียน) เคารพในสิทธิและหน้าที่ของตนเอง เคารพเสรีภาพและความเสมอภาค ยอมรับ ความคิดเห็นที่แตกต่าง เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี นอกจากนี้ ยังเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักร่วมมือ กันทำงานและเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

2. กิจกรรมปฐมนิเทศนักเรียนใหม่/ต้อนรับน้องใหม่/พิธีรับขวัญน้องใหม่ ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อต้อนรับนักเรียนใหม่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 4 เข้าสู่รั้ว โรงเรียน โดยให้นักเรียนเรียนรู้กฎระเบียบ ข้อบังคับ และวัฒนธรรมของโรงเรียน เคารพในสิทธิและ

หน้าที่ของตนเองและผู้อื่น มีความเสมอภาคในฐานะนักเรียนเหมือนกัน เคารพผู้อาวุโสตามวิถี
 ประชาธิปไตย กล่าวถวายตัวและคำสัตย์ปฏิญาณ แสดงถึงความเคารพและเทิดทูนในสถาบัน
 พระมหากษัตริย์ แสดงถึงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ตระหนักกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ทั้งยังสร้าง
 ความรักความผูกพันระหว่างครูและนักเรียน

3. กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อ
 แสดงความเคารพเลื่อมใสในสถาบันศาสนา ไม่ว่าจะเป็นศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ฯลฯ
 ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น กิจกรรมแห่เทียนพรรษา กิจกรรมวันมาฆบูชา
 วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา กิจกรรมทำบุญตักบาตร การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ฯลฯ ซึ่งจะช่วย
 ให้นักเรียนเคารพและสืบสานประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามที่สืบทอดกันมา กฎเกณฑ์ทางสังคม ปลูกฝัง
 ให้นักเรียนมีหลักธรรม ศีลธรรม และยึดหลักคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิต

4. กิจกรรมวันไหว้ครู ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียน
 ได้มีโอกาสแสดงความเคารพต่อครูผู้มีพระคุณ การจัดพิธีไหว้ครูจะช่วยให้ นักเรียนได้แสดงออกถึง
 ความระลึกพระคุณครูอีกทางหนึ่ง นอกเหนือจากการแสดงความเคารพนบถนอบด้วยการกราบไหว้และ
 ปฏิบัติตามคำสั่งสอนโดยปกติ พิธีไหว้ครูเป็นประเพณีที่คนไทยได้สืบทอดกันมาช้านาน เป็นวัฒนธรรม
 ประจำชาติที่แสดงออกเป็นรูปธรรม แสดงถึงลักษณะนิสัยและจิตใจของคนในชาติว่าเป็นผู้ที่มีสัมมา
 คารวะ อ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักกตัญญูกตเวทิตา เพื่อระลึกถึงพระคุณของครูอาจารย์ ผู้ประสิทธิประสาท
 วิชาความรู้ และโดยทั่วไป พิธีไหว้ครูจะมีการจัดทำพานไหว้ครู ซึ่งนักเรียนจะช่วยกันทำเพื่อแสดง
 ความเคารพ อันจะเป็นการเสริมสร้างความรักความสามัคคีระหว่างนักเรียนด้วยกันได้อีกทางหนึ่ง

5. กิจกรรมวันเกษียณอายุราชการครู ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัด
 ขึ้นเพื่อให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในการแสดงมุทิตาคารวะครูผู้มีพระคุณ และเชิดชูเกียรติครูที่
 อุทิศตนในการอบรมสั่งสอนศิษย์จนถึงวันเกษียณอายุราชการมาอย่างยาวนาน เป็นการอนุรักษ์
 วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามและแสดงถึงความกตัญญูรู้คุณ อันเป็นคุณธรรมอันดีที่ควรปลูกฝังให้
 เกิดขึ้นแก่นักเรียน

6. กิจกรรมปัจฉิมนิเทศนักเรียนที่สำเร็จการศึกษา ลักษณะกิจกรรม เป็น
 กิจกรรมที่จัดขึ้นให้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6 ที่สำเร็จการศึกษา ซึ่งเป็นกิจกรรม
 ส่งท้ายก่อนนักเรียนออกจากโรงเรียนไปสู่โลกภายนอก โดยกิจกรรมปัจฉิมนิเทศจะมีการมุทิตาคารวะ
 ครูผู้มีพระคุณ การให้โอวาทของผู้บริหาร ครู เพื่อเป็นแนวทางในการใช้ชีวิตเป็นพลเมืองที่ดี รู้จัก
 เคารพสิทธิและหน้าที่ของตน เคารพกฎระเบียบ วินัย กฎหมายต่างๆ และยังมีกิจกรรมจากรุ่นน้องที่
 จัดขึ้นเพื่อมอบให้แก่รุ่นพี่ เช่น การบวงสรวงโรงเรียน/แผนการเรียน, การมอบช่อดอกไม้แสดงความยินดี,
 การจัดซุ้มถ่ายภาพ, การละเล่นต่างๆ ฯลฯ ซึ่งเป็นการส่งเสริมความผูกพัน ให้นักเรียนรู้จักสามัคคี
 เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

7. กิจกรรมส่งเสริมการทำความเคารพ ยิ้ม ไหว้ ทักทาย ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการแสดงความรักต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ครูผู้มีพระคุณ การทักทายรุ่นพี่ เพื่อน และรุ่นน้องภายในโรงเรียน เป็นการแสดงถึงความเคารพในสิทธิ เคารพความเสมอภาค อ่อนน้อมถ่อมตน การยอมรับผู้อาวุโสและความแตกต่างตามหลักประชาธิปไตย กฎเกณฑ์ทางสังคมและวัฒนธรรมประเพณีที่ปฏิบัติมาช้านานของไทย และวัฒนธรรมการไหว้เป็นเอกลักษณ์ของชาติ ซึ่งควรปลูกฝังให้แก่นักเรียน การจัดกิจกรรมสามารถทำได้หลายลักษณะ เช่น การส่งเสริมให้ทำความเคารพครูเวรตอนเช้า, การยืนต้อนรับน้องๆของคณะกรรมการนักเรียน, การสอนการไหว้ที่ถูกต้อง, การอบรมมารยาท, การส่งเสริมให้รุ่นพี่และรุ่นน้องทักทายกัน, การเข้าแถวเคารพธงชาติและกิจกรรมหน้าเสาธง ฯลฯ

8. กิจกรรมเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์และบรมวงศานุวงศ์ ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อถวายราชสดุดีหรือเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสสำคัญของพระมหากษัตริย์ พระบรมราชินี และบรมวงศานุวงศ์ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา, พระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติ, พระราชพิธีบรมราชาภิเษก, วันคล้ายวันพระราชสมภพ ฯลฯ ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมีความเคารพในสถาบันพระมหากษัตริย์ผู้ซึ่งเป็นเป็นศูนย์รวมทางจิตใจ เป็นประมุขและเป็นสถาบันหลักของชาติ ด้วยพระมหากรุณาธิคุณนานัปการที่ทรงปฏิบัติ มีผลให้ประเทศไทยเป็นปึกแผ่นรุ่งเรือง สงบร่มเย็นเป็นเอกราชมาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้น คนไทยทุกคนจึงควรสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ มีความจงรักภักดี และเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ให้ดำรงอยู่คู่ชาติไทยตลอดไป นอกจากนี้พิธีการต่างๆแล้ว คณะกรรมการนักเรียนยังสามารถส่งเสริมให้นักเรียนร่วมกันปฏิบัติหรือจัดกิจกรรมได้อีกหลายประการ เช่น การเคารพในสัญลักษณ์ของพระมหากษัตริย์ อาทิ ยืนตรงเมื่อได้ยินเพลงสรรเสริญพระบารมี จัดวางพระบรมฉายาลักษณ์ไว้ในที่สูงอย่างเหมาะสม เป็นต้น, การศึกษาพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์และสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ, การปฏิบัติตามคำสอนที่ปรากฏในพระบรมราโชวาทในวโรกาสต่างๆ การจัดนิทรรศการเฉลิมพระเกียรติ ตลอดจนการเผยแพร่และนำโครงการตามแนวพระราชดำริต่างๆไปปฏิบัติให้บังเกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นต่อไป

9. กิจกรรมสืบสานวัฒนธรรมและประเพณี ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่ออนุรักษ์ สืบสาน และแสดงถึงความเคารพต่อวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามที่ปฏิบัติมาอย่างช้านานของสังคมไทย เช่น ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ หรือประเพณีประจำท้องถิ่นที่สถานศึกษาตั้งอยู่ กิจกรรมสามารถจัดได้ในหลายลักษณะขึ้นอยู่กับประเพณีนั้นๆ เช่น ประเพณีลอยกระทง นักเรียนสามารถช่วยกันทำกระทงเพื่อนำไปถวายวัด, การจัดนิทรรศการความรู้ในวันลอยกระทง, การช่วยทางวัดขายกระทงเพื่อนำเงินมาทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา, ร่วมจัดกิจกรรมประกวดนางนพมาศ ฯลฯ

10. กิจกรรมวันสถาปนาโรงเรียน ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นรำลึกถึงวันก่อตั้ง จัดตั้ง หรือสถาปนาโรงเรียนขึ้น โดยสามารถจัดกิจกรรมได้ในหลายลักษณะ การรำลึกถึงผู้พระคุณของผู้มีส่วนร่วม ให้ความอนุเคราะห์ หรือทำคุณประโยชน์ให้แก่โรงเรียน การทำบุญ ตักบาตร ฟังพระธรรมเทศนา เลี้ยงพระเพล การเชิดชูเกียรติศิษย์เก่าที่สร้างชื่อเสียงให้แก่นักเรียน การจัดเลี้ยงสังสรรค์ ทั้งนี้ การจัดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นอยู่กับความพร้อมของโรงเรียน

11. กิจกรรมวันเด็กแห่งชาติ ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเนื่องในวันเด็กแห่งชาติของทุกปี สามารถจัดกิจกรรมได้หลายลักษณะ ทั้งกิจกรรมด้านวิชาการ กีฬานันทนาการต่างๆ การแสดงบนเวที นิทรรศการ ฯลฯ ทั้งนี้ วัตถุประสงค์ของการจัดงานเพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของเด็ก สนใจในการเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนเด็ก เพื่อให้เด็กและเยาวชนยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักเคารพสิทธิและหน้าที่ของตนและอยู่ในระเบียบวินัยอันดี และเพื่อเผยแพร่ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิของเด็ก

1.3.2 ด้านสามัคคีธรรม (Sharing, Participating, and Co-operating)

1. กิจกรรมกีฬาภายในโรงเรียน ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมการแข่งขันกีฬาประเภทต่างๆ ระหว่างนักเรียนภายในโรงเรียน โดยอาจจำแนกเป็นกีฬาประเภททั่วไป และกีฬาประเภทวิชาการ เพื่อให้ให้นักเรียนได้แสดงออกซึ่งทักษะความสามารถทางด้านต่างๆ มีสุขภาพกายและจิตที่ดี มีสมรรถภาพเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน โดยการแข่งขันกีฬาจะช่วยเสริมสร้างความสามัคคีและเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันให้แก่ นักเรียน นอกจากนี้ ยังมีการจัดประกวดกองเชียร์ เชียร์ลีดเดอร์ ขบวนพาเหรด ฯลฯ ซึ่งช่วยให้นักเรียนร่วมมือร่วมใจกันทำงาน เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม โดยในการแข่งขันกีฬาภายในจะช่วยให้ นักเรียนรู้จักเคารพกฎระเบียบ และกติกาการแข่งขันตามวิถีประชาธิปไตย เคารพผู้ชนะ ยอมรับการเป็นผู้แพ้ และมีน้ำใจนักกีฬา

2. กิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมค่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กิจกรรมการแข่งขันกีฬา กิจกรรมค่ายแนะแนวการศึกษา อาทิกีฬาสามสัมพันธ์จตุรมิตรเกมส์ (กลุ่มโรงเรียนในจังหวัดขอนแก่น), กีฬาและวิชาการจตุรมิตรเบญจมาราชูทิศแห่งประเทศไทย (กลุ่มโรงเรียนเบญจมาราชูทิศ) เป็นต้น

3. กิจกรรมวันคืนสู่เหย้า ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ศิษย์เก่าได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์กัน ทั้งยังให้ศิษย์ปัจจุบันมีโอกาสได้รู้จักศิษย์เก่าที่สำเร็จการศึกษาไปแล้ว อาจจัดให้มีการบรรยายหรือการแนะนำของศิษย์เก่าที่ประสบความสำเร็จ เป็นการส่งเสริมความสามัคคีให้เกิดขึ้นแก่นักเรียนทั้งอดีตและปัจจุบัน การจัดกิจกรรมจะเป็นทางโรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการเป็นส่วนใหญ่ นักเรียนปัจจุบันสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือได้ เช่น การรับ

ลงทะเบียน การเดินแนะนำจุดต่างๆ การแสดงบนเวที การจัดกิจกรรมการเล่นต่างๆ การจัดนิทรรศการ ฯลฯ ซึ่งช่วยให้นักเรียนรู้จักเสียสละ ยึดถือประโยชน์ของส่วนรวม ร่วมมือกันทำงาน และมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ที่ได้รับมอบหมาย

4. กิจกรรมทำความสะอาด/Big Cleaning Day/ตาวิเศษ/ธนาคารขยะ/ทอดผ้าป่าขยะ ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่รณรงค์ให้นักเรียนร่วมกันรักษาความสะอาดทั้งภายในห้องเรียน อาคารเรียน และบริเวณทั่วไปของโรงเรียน ซึ่งขยะเป็นปัญหาที่โรงเรียนหลายแห่งประสบพบเจอกันมาก ทั้งนักเรียนทิ้งขยะไม่เป็นที่ หรือการไม่รักษาความสะอาดของสถานที่สาธารณะที่ใช้ร่วมกัน เช่น ห้องน้ำ โรงอาหาร สนามหญ้า ฯลฯ การรณรงค์เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวจึงเป็นสิ่งที่หลายโรงเรียนพยายามดำเนินการแก้ปัญหาผ่านหลายๆกิจกรรมที่จัดขึ้น เช่น กิจกรรม Big Cleaning Day เพื่อให้นักเรียนร่วมมือกันทำความสะอาดห้องเรียน, กิจกรรมธนาคารขยะ โดยนักเรียนไม่ต้องนำเงินมาที่ธนาคาร แต่เอาวัสดุรีไซเคิลที่จะทิ้งเข้ามาเปลี่ยนเป็นจำนวนเงินฝากในบัญชี กิจกรรมตาวิเศษ โดยนักเรียนเป็นเสมือนดวงตาที่คอยสอดส่อง ดูแล พิทักษ์สิ่งแวดล้อม รณรงค์การทิ้งขยะให้เป็นที่ เป็นทาง เป็นต้น โดยกิจกรรมเหล่านี้ นอกจากจะส่งเสริมให้นักเรียนมีระเบียบวินัยแล้ว ยังช่วยให้นักเรียนมีจิตสำนึกสาธารณะ ยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ร่วมมือกันทำงาน ไม่หลีกเลียงหรือเอาเปรียบผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อสังคม ตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

5. กิจกรรมที่ติวน้อง/พี่แนะนายน้อง ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่นักเรียนรุ่นพี่จะจัดติวเพิ่มเติมความรู้ให้กับนักเรียนรุ่นน้องที่ไม่เข้าใจในบทเรียนต่างๆ รวมไปถึงการจัดแนะแนวการศึกษาต่อสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่จะต่อแผนการเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หรืออาจจะนำรุ่นพี่ในระดับอุดมศึกษามาแนะนายน้องระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเพื่อให้เลือกคณะที่ตรงความความถนัดและความสนใจ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวจะช่วยให้ นักเรียนได้เกิดปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างรุ่นพี่และรุ่นน้อง มีความสามัคคี รู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และนำไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสม

6. กิจกรรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนนำความรู้ ความสามารถ ทักษะ สติปัญญา กำลังกาย และกำลังใจ ไปช่วยเหลือชุมชนหรือสังคมภายนอกสถานศึกษา เช่น กิจกรรมสร้างฝาย กิจกรรมปลูกป่าชายเลน กิจกรรมช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส กิจกรรมทำความสะอาดลานวัด ฯลฯ หรืออาจจะเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นโอกาสหรือครั้งคราว เช่น กิจกรรมก้าวคนละก้าว กิจกรรมช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม ฯลฯ โดยกิจกรรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์เหล่านี้ จะช่วยให้นักเรียนรู้จักเสียสละ ร่วมมือกันทำงาน มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่มีต่อสังคมและประเทศชาติ เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ช่วยเหลือผู้ที่ลำบากกว่า ทั้งนี้ สิ่งที่ต้องคำนึงถึงสำหรับครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมคือความปลอดภัยของนักเรียน เพราะสิ่งแวดล้อมภายนอกเป็นสิ่งที่ควบคุมได้ยากกว่าภายในสถานศึกษา

7. กิจกรรมทอดผ้าป่าการศึกษา/ผ้าป่าสามัคคี/ระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาโรงเรียน ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อระดมทรัพยากรจากทุกภาคส่วนนำมาพัฒนาโรงเรียนในด้านต่างๆตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เนื่องจากบางครั้งโรงเรียนไม่มีงบประมาณเพียงพอหรือต้องใช้เวลานานในการพัฒนาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง การทอดผ้าป่าเพื่อการศึกษาจึงเป็นการระดมเงินหรือทรัพยากรต่างๆมาช่วยพัฒนาโรงเรียนให้เกิดได้เร็วขึ้น เป็นกิจกรรมที่จะสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ศิษย์เก่า และผู้เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา นักเรียนสามารถช่วยเหลือกิจกรรมดังกล่าวในหลายลักษณะด้วยกัน เช่น การช่วยประชาสัมพันธ์กิจกรรม การจัดเตรียมพิธีกรรมทางศาสนา การต้อนรับผู้มาร่วมงาน ฯลฯ ซึ่งจะเป็นการปลุกฝังให้นักเรียนรู้จักเสียสละและประสานประโยชน์เพื่อส่วนรวม มีจิตสำนึกที่จะร่วมกันพัฒนาโรงเรียนให้เจริญก้าวหน้าขึ้น

8. กิจกรรมวันวาเลนไทน์/วันแห่งความรัก/วัยรุ่นยุคใหม่ใส่ใจรักเป็น/รักนวลสงวนตัว ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้แสดงออกถึงความรัก ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเห็นอกเห็นใจในทางที่ถูกต้องเหมาะสม มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง คำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนเอง ทั้งยังเป็นการส่งเสริมการใช้เหตุผล ใช้สติปัญญาไตร่ตรองด้วยความรอบคอบ เป็นการปลุกฝังคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมที่ดีงามให้เกิดขึ้นแก่นักเรียน สามารถจัดกิจกรรมได้หลายลักษณะ เช่น การให้ความรู้หน้าเสาธง การจัดกิจกรรมโต้วาที การแสดงละคร การส่งไปรษณียบัตรภายในโรงเรียน ฯลฯ

9. กิจกรรมการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมและไว้วางใจการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข กล่าวที่จะต่อต้านระบอบอื่น เช่น การจัดนิทรรศการเกี่ยวกับประชาธิปไตย การเดินรณรงค์ให้ประชาชนออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การประชาสัมพันธ์ขั้นตอนการออกเสียงเลือกตั้ง การเชิญชวนให้ประชาชนไปใช้สิทธิลงประชามติ เป็นต้น

1.3.3 ด้านปัญญาธรรม (Faith in the Method of Intelligence)

1. กิจกรรมรุ่นพี่สอนรุ่นน้อง ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่คณะกรรมการนักเรียนช่วยเหลือครูในการจัดการเรียนการสอนตามชั้นเรียน โดยกิจกรรมนี้จะเกิดขึ้นเมื่อคณะครูติดภารกิจสำคัญหรือมีการประชุมที่ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้ตามปกติได้ ซึ่งโดยทั่วไปจำเป็นต้องปล่อยนักเรียนกลับบ้าน โดยคณะกรรมการนักเรียนเป็นตัวแทนนักเรียนรุ่นพี่รับมอบหมายจากคณะครู แบ่งหน้าที่นักเรียนรุ่นพี่รับผิดชอบตามห้องเรียนต่างๆ โดยใช้สติปัญญาไตร่ตรอง วิเคราะห์ด้วยความรอบคอบ เชื่อมมั่นในวิถีแห่งปัญญาว่าสามารถเรียนรู้และวางแผนถ่ายทอดความรู้ผ่านการจัดกิจกรรมภายใต้การให้คำปรึกษาของครูประจำวิชาได้ นอกจากนี้ ยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง มีจิตสำนึกสาธารณะ ทั้งยังช่วยให้เกิดความสามัคคีและความผูกพันระหว่างนักเรียนรุ่นพี่และรุ่นน้อง

2. กิจกรรมค่ายพุทธธรรม/คุณธรรม ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมการจัดอบรมนักเรียนเพื่อพัฒนาจิตและเจริญปัญญา ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมอันดี ตามหลักพระพุทธศาสนา ฝึกให้มีสติ สมาธิ ใช้ปัญญาไตร่ตรอง วิเคราะห์ด้วยความรอบคอบ เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนนำหลักคำสอนที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้งการพัฒนาทางกาย การแสดงออกทางกิริยามารยาทชาวพุทธที่ดี สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข และการพัฒนาทางจิตให้เกิดปัญญาในการรู้จริง รู้เท่าทันทางเจริญ รู้วิธีป้องกันทางเสื่อม วิธีแก้ไขปัญหา สร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเองด้วยคุณธรรม ซึ่งจะส่งผลต่อสังคมและประเทศชาติในที่สุด

3. กิจกรรมห้องเรียนคุณธรรม ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ในการวางแผนพัฒนาและขับเคลื่อนคุณธรรมประจำห้องเรียน ซึ่งสอดคล้องกับกิจกรรมคีนคุณธรรมสู่ห้องเรียน ตามนโยบายโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โดยเป็นกิจกรรมที่บูรณาการคุณธรรมอัตลักษณ์ของสถานศึกษาเข้ากับแต่ละห้องเรียนเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น โดยครูและนักเรียนร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัญหา สาเหตุ แนวทางแก้ไข และจัดกิจกรรมคุณธรรมระดับห้องเรียน ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนสามารถนำคุณธรรมไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมได้ ทั้งยังเป็นการพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้เพิ่มขึ้น และแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ให้ลดน้อยลง นอกจากนี้ สามารถจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และยกย่องเชิดชูเกียรตินักเรียนที่มีคุณธรรมเพื่อเป็นแบบอย่างให้แก่กันนักเรียนทั่วไป

4. กิจกรรมค่ายพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการนักเรียน/ค่ายผู้นำสภานักเรียน ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้คณะกรรมการนักเรียนหรือตัวแทนของนักเรียนแต่ละห้องเรียนเข้าร่วมอบรมเพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข บทบาทหน้าที่ของผู้นำสภานักเรียน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้การดำเนินงาน การถ่ายทอดประสบการณ์ กระบวนการทำงานเป็นทีม การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี การออกแบบกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยให้แก่นักเรียน การสร้างเครือข่ายสภานักเรียน ตลอดจนการสร้างความเข้มแข็งให้แก่สภานักเรียน

5. กิจกรรมศึกษาดูงาน ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่คณะกรรมการนักเรียนจะศึกษาและเรียนรู้จากต้นแบบสภานักเรียนที่ประสบผลสำเร็จจากการดำเนินงาน หรือหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องกับพันธกิจและบทบาทหน้าที่ของสภานักเรียน เช่น ศูนย์ศึกษาประชาธิปไตย สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, สถาบันพระปกเกล้า, สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ฯลฯ ซึ่งจะช่วยให้ นักเรียนได้มีทักษะการแสวงหาความรู้ ได้เรียนรู้จากสถานที่จริง เกิดประสบการณ์ที่หลากหลาย ได้พัฒนาเต็มศักยภาพ มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสภานักเรียนและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และสามารถนำมาใช้ในการวางแผนและพัฒนากิจกรรมในโรงเรียนได้อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

6. กิจกรรมค่ายวิชาการ ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้เสริมศักยภาพนักเรียนในด้านต่างๆตามความถนัดและความสนใจ เป็นการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียน ทั้งยังเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีโอกาสไปแสวงหาความรู้ ได้รับประสบการณ์ใหม่ๆ จากแหล่งภายนอกหรือสถานที่จริง โดยโรงเรียนหนึ่งสามารถจัดได้หลายค่ายตามความต้องการหรือความสนใจของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการจัดการเรียนรู้ตามมาตรา 22 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียน มีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถ พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพนั้น อาจมีกิจกรรมนันทนาการเพื่อให้นักเรียนได้สร้างความบันเทิง ความผ่อนคลาย และช่วยให้เกิดการทำกิจกรรมร่วมกัน สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ

7. กิจกรรมการอบรมเยาวชนชนด้านประชาธิปไตย ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมการอบรมที่จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้มีความรู้ความเข้าใจ สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยโรงเรียนสามารถจัดดำเนินการเองได้ หรือสามารถขอความอนุเคราะห์จากหน่วยงานที่มีความพร้อม เช่น สถาบันพระปกเกล้า, ศูนย์ศึกษาประชาธิปไตย สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, กรมกิจการเด็กและเยาวชน (สภาเด็กและเยาวชน), ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน), สภามหาวิทยาลัยหรือสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดต่างๆ ฯลฯ

8. กิจกรรมการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา/การประชุมสภาเด็กและเยาวชน ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้แทนนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการบริหารกิจกรรมนักเรียนผ่านรูปแบบการประชุม โดยจำลองรูปแบบการประชุมของสภาผู้แทนราษฎรตามวิถีประชาธิปไตย มีกฎระเบียบการประชุมที่ชัดเจน มีการกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม เช่น การกำหนดระเบียบวาระการประชุม การเสนอญัตติ การอภิปรายต่างๆ การบันทึกการประชุม ฯลฯ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวจะช่วยให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องต่างๆภายในและภายนอกที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนโดยตรง เป็นกระบอกเสียงแทนนักเรียนในการเสนอความคิดเห็นต่างๆแก่ผู้บริหารและครู หรือหน่วยงานภายนอก ช่วยให้นักเรียนใช้สติปัญญาในการไตร่ตรอง วิเคราะห์ด้วยความรอบคอบ ใช้หลักเหตุผล ไม่ลำเอียง มีใจเป็นกลาง ทั้งยังช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วมและไว้วางใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตย กล้าที่จะต่อต้านระบอบอื่นๆ

9. กิจกรรมคุณธรรมการออม/ธนาคารโรงเรียน ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีรู้จักการออมเงิน มีนิสัยรักการออม รู้จักวางแผนการใช้จ่ายเงิน ใช้เหตุผลในการวางแผนและตัดสินใจ ใช้สติปัญญาไตร่ตรองให้รอบคอบ มีคุณธรรมในเรื่องของการประหยัดและการออม โดยหลายโรงเรียน มีการขอความร่วมมือจากธนาคารออมสิน เพื่อเข้าร่วมโครงการธนาคาร

โรงเรียน ซึ่งเป็นการจำลองสาขาของธนาคารไว้ในสถาบันการศึกษา และเปิดโอกาสให้นักเรียนเป็นผู้ดำเนินการธนาคารด้วยตนเอง ภายใต้การดูแลของธนาคารออมสินสาขา ที่ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้คำแนะนำ เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์การทำงานที่เหมือนจริง ในรูปแบบของสถาบันการเงินให้กับนักเรียน และพัฒนาต่อยอดให้เด็กมีนิสัยรักการออม

10. กิจกรรมห้องเรียนสีขาว/To Be Number 1 ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมเชิงปฏิบัติการในโรงเรียนเพื่อปลูกฝังให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา ตลอดจนเป็นแกนนำนักเรียนเพื่อไปถ่ายทอดสู่ชุมชน โดยสามารถใช้สติปัญญาไตร่ตรอง วิเคราะห์ผลที่จะเกิดขึ้นจากปัญหายาเสพติด ใช้เหตุผลเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ไม่ฝักใฝ่อบายมุข และสร้างปัญหาให้กับสังคม ซึ่งรวมถึงปัญหาโรคเอดส์ การตั้งครุฑก่อนวัยอันควร และอบายมุขต่างๆด้วย กิจกรรมที่สามารถดำเนินการได้ เช่น การจัดการให้มีแหล่งเรียนรู้ด้านวิชาการ การดูแลช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา เอื้อเฟื้อด้วยคุณธรรมแก่เพื่อนในห้องเรียน กิจกรรมสร้างสรรค์ต่างๆ เช่น การเล่นเกม การเล่นดนตรี ฯลฯ โดยในระดับห้องเรียนจะแบ่งเป็น 4 ฝ่าย ประกอบด้วย ฝ่ายการเรียน ฝ่ายการงาน ฝ่ายกิจกรรม และฝ่ายสารวัตรนักเรียน กิจกรรมห้องเรียนสีขาวมีที่มาจากศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด กระทรวงศึกษาธิการ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ครู อาจารย์ที่ปรึกษา และเพื่อนนักเรียน นิสิต นักศึกษา ที่เป็นแกนนำเป็นผู้ให้ความรู้ ความเข้าใจ ในการให้คำปรึกษา ตักเตือนเพื่อน กระตุ้นเพื่อน ปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้อง ดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จนสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพพัฒนาประเทศไทยให้เจริญรุ่งเรืองต่อไป ส่วนกิจกรรม To Be Number 1 เป็นโครงการในพระราชดำริของทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี เพื่อรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด มุ่งเน้นการรณรงค์ในกลุ่มเป้าหมายหลักคือวัยรุ่นและเยาวชน โดยกลวิธีสร้างกระแสการแสดงผลอย่างถูกต้อง

11. กิจกรรมวันวิชาการ ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมศักยภาพผู้เรียนทั้งในด้านวิชาการ ทักษะ และเจตคติต่างๆ โดยส่วนใหญ่จะเป็นการดำเนินงานของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ซึ่งคณะกรรมการนักเรียนจะเข้าไปมีส่วนร่วมและช่วยเหลือในการจัดกิจกรรม เช่น วันวิทยาศาสตร์แห่งชาติ วันภาษาไทยแห่งชาติ วันอาเซียน วันเปิดบ้านโรงเรียน วันคริสต์มาส ฯลฯ กิจกรรมเหล่านี้จะส่งเสริมในด้านของความรู้ สติปัญญา ความเข้าใจ และพัฒนาทักษะ รวมถึงเจตคติต่างๆที่ถูกต้องเหมาะสมตามแต่วัตถุประสงค์ของกิจกรรมนั้นๆ

12. กิจกรรมโรงเรียนสุจริต ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในสถานศึกษา โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้กับนักเรียนตั้งแต่ระดับปฐมวัยไปจนถึงระดับ

มัธยมศึกษา เพื่อให้มีคุณลักษณะ 5 ประการของโรงเรียนสุจริต ได้แก่ ทักษะกระบวนการคิด มีวินัย ซื่อสัตย์สุจริต อยู่อย่างพอเพียง และมีจิตสาธารณะ ซึ่งกิจกรรมที่คณะกรรมการนักเรียนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ เช่น การส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักต่อแถวซื้ออาหาร, การส่งเสริมการทำความดี, การออกไปทำกิจกรรมเพื่อสาธารณะ, อาสาสมัคร ป.ป.ช. สพฐ.น้อย, บริษัทสร้างการดี เป็นต้น

13. กิจกรรมการประกวดชุดรีไซเคิล/วัสดุรีไซเคิล ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้เห็นคุณค่าของสิ่งของต่างๆ ที่ถึงแม้จะไม่ได้ใช้หรือเป็นขยะแล้ว ยังสามารถนำมาออกแบบและประดิษฐ์เป็นชุดรีไซเคิลหรือวัสดุรีไซเคิล แล้วนำมาใช้ประโยชน์ต่อไปได้ ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักใช้สติปัญญาในการออกแบบ วิเคราะห์ และสังเคราะห์สิ่งต่างๆ ขึ้นเพื่อนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ บางโรงเรียนให้นักเรียนใช้ขวดน้ำที่นักเรียนดื่มมาเป็นคะแนนในการตัดสิน ซึ่งช่วยให้นักเรียนทิ้งขยะให้ถูกที่ได้อีกวิธีการหนึ่ง

14. กิจกรรมการอบรม/บรรยาย/ปฏิบัติการ ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ความรู้หรือข้อคิดแก่นักเรียนในด้านต่างๆ เช่น การอบรมการใช้เครื่องมือสื่อสาร การพึงธรรมชาติ การอบรมเรื่องยาเสพติด การอบรมเรื่องความรักในวัยเรียน การเป็นพลเมืองดีของชาติ เป็นต้น ซึ่งอาจมีการฝึกปฏิบัติบ้างในบางกิจกรรม เช่น การซ้อมหนีไฟ การเข้าคูหาเลือกตั้ง เป็นต้น

15. กิจกรรมของหายได้คืน ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีความซื่อสัตย์สุจริต เป็นการรณรงค์ให้นักเรียนที่เก็บของได้ นำมาส่งที่จุดประชาสัมพันธ์ แล้วส่งมอบคืนให้แก่เจ้าของต่อไป คณะกรรมการนักเรียนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้ เช่น การประชาสัมพันธ์กิจกรรม การประกาศยกย่องชมเชย หรือมอบเกียรติบัตรให้นักเรียนที่ทำความดีเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ เป็นต้น

16. กิจกรรมเวทีดีเบต (debate) ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานสถานนักเรียน/ประธานคณะสี หรือตำแหน่งที่มีการเลือกตั้งต่างๆ ได้มีโอกาสแสดงวิสัยทัศน์ เสนอนโยบาย เป็นการแสดงให้เห็นถึงไหวพริบบริภาณ การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า การแสดงความเห็นแย้งต่อนโยบายของฝั่งตรงข้ามอย่างมีอารยะและประกอบไปด้วยเหตุผล นอกจากนั้นยังเป็นการวัดทักษะอีกหลายอย่างของการเป็นผู้นำ เช่น ทักษะทางการเจรจา การควบคุมอารมณ์ เป็นต้น ทั้งนี้ อาจมีการเปิดโอกาสให้นักเรียนที่มีสิทธิเลือกผู้แทนของตนตั้งคำถามเพิ่มเติมได้ ซึ่งกิจกรรมนี้ จะช่วยให้นักเรียนได้ใช้วิจารณญาณ ใช้สติปัญญาไตร่ตรอง วิเคราะห์ด้วยความรอบคอบว่าจะเลือกคนใดมาทำหน้าที่แทนเสียงของตน

17. กิจกรรม อย.น้อย ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ นักเรียนมีส่วนร่วมในภารกิจของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) ได้เรียนรู้จากการ ปฏิบัติจริงเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการบริโภคของนักเรียนให้เป็นผู้บริโภคที่สามารถเลือกซื้อเลือก บริโภคผลิตภัณฑ์สุขภาพได้อย่างเหมาะสม ถูกต้อง และปลอดภัย เป็นผู้บริโภคที่ฉลาด รอบคอบ สามารถขยายผลไปสู่ชุมชนภายนอก อันจะส่งผลต่อการลดอัตราการเจ็บป่วยของ ประชาชน และลดค่าใช้จ่ายด้านการรักษาพยาบาล ทั้งยังก่อให้เกิดความร่วมมือที่ดีในระดับ ชุมชน เช่น เกิดความร่วมมือระหว่างนักเรียน ครู พ่อค้า แม่ค้า ชุมชน สถานีอนามัย โรงพยาบาล สาธารณสุขอำเภอ เป็นต้น โดยกิจกรรมที่สามารถดำเนินการได้ เช่น การ ตรวจสอบอาหารที่จำหน่ายภายในหรือรอบๆโรงเรียน ตลาดสด ชุมชนใกล้เคียง ด้วยชุดทดสอบ เบื้องต้น เช่น ชุดทดสอบบอแรกซ์ ฟอรัมาลิน สารกันรา สารฟอกขาว จุลินทรีย์ในน้ำ ฯลฯ การ ให้ความรู้แก่เพื่อนนักเรียนในรูปแบบต่างๆ เช่น บอร์ดความรู้ เสียงตามสาย พุดหน้าเสาธง กิจกรรมการแสดง รายการทางโทรทัศน์วงจรมืด ฯลฯ การรณรงค์ให้ความรู้ในชุมชน เช่น การ เดินรณรงค์ การแจกเอกสารความรู้ การให้ความรู้ทางหอกระจายข่าวหรือวิทยุชุมชน เป็นต้น นอกจากนี้ ยังสามารถบูรณาการความรู้ด้านอาหารและยาเข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอน และ อย.น้อย ยังเอื้ออาหารไปยังโรงเรียนระดับประถมศึกษาที่อยู่ใกล้เคียง ด้วยการไปให้ความรู้ และการตรวจสอบอาหารให้ด้วย ในลักษณะกิจกรรม “พี่สอนน้อง”

ทั้งนี้ กิจกรรมบางกิจกรรมสามารถส่งเสริมความเป็นพลเมืองได้มากกว่า 1 ด้าน เช่น กิจกรรมปัจฉิมนิเทศนักเรียนที่สำเร็จการศึกษา สามารถส่งเสริมด้านคุณธรรมที่ให้นักเรียนได้แสดงมุทิตาการวะครูผู้มีพระคุณ และส่งเสริมด้านสามัคคีธรรม จากกิจกรรมที่รૂน นื่องจัดให้แก่รุ่นพี่ที่สำเร็จการศึกษา

1.4 การกำหนดผู้รับผิดชอบ

การจัดทำกิจกรรมจะต้องกำหนดผู้รับผิดชอบในการจัดทำกิจกรรมนั้นๆ ซึ่งสามารถ กำหนดได้ใน 2 ระดับ คือ ระดับผู้รับผิดชอบกิจกรรม และระดับหน่วยงานที่รับผิดชอบกิจกรรม

การกำหนดผู้รับผิดชอบกิจกรรมจะต้องมีการระบุให้ชัดเจนว่าเป็นใคร มีตำแหน่งใด เพื่อให้สะดวกต่อการติดต่อและประสานงาน และให้ผู้มีอำนาจพิจารณาอนุมัติกิจกรรมสามารถ ตรวจสอบได้ว่ากิจกรรมนั้นอยู่ในความรับผิดชอบหรือไม่ และผู้รับผิดชอบมีประสบการณ์และ คุณสมบัติเหมาะสมต่อการดำเนินกิจกรรมมากน้อยเพียงใด ซึ่งในกิจกรรมนักเรียน สามารถจำแนกได้ เป็นผู้รับผิดชอบที่เป็นครูที่ปรึกษา และผู้รับผิดชอบที่เป็นนักเรียน

ตัวอย่าง

ครูที่ปรึกษาผู้รับผิดชอบกิจกรรม : นายชยัน หมั่นเพียร (ครูที่ปรึกษาสถานักเรียน)

นักเรียนผู้รับผิดชอบกิจกรรม : นางสาวใจดี มีมานะ (ประธานสถานักเรียน)

ทั้งนี้ หากมีการตั้งคณะกรรมการดำเนินงานหรือผู้รับผิดชอบแล้ว สามารถระบุชื่อพร้อมตำแหน่งหน้าที่ที่รับผิดชอบจริงในโครงการได้ โดยเรียงลำดับจากประธาน/หัวหน้า เป็นลำดับแรก และเลขานุการเป็นลำดับสุดท้าย

การกำหนดหน่วยงานที่รับผิดชอบกิจกรรม ควรระบุหน่วยงานที่เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินกิจกรรมโดยตรงและระบุหน่วยงานต้นสังกัด รวมไปถึงหน่วยงานที่มีอำนาจในการอนุมัติกิจกรรมด้วย

ตัวอย่าง

หน่วยงานที่รับผิดชอบกิจกรรม :

- งานส่งเสริมกิจการนักเรียน กลุ่มบริหารงานบุคคล โรงเรียนนวมินทราชูทิศ กรุงเทพมหานคร
- งานสถานักเรียน ฝ่ายบริหารงานบุคคล โรงเรียนศรีอยุธยา
- งานส่งเสริมประชาธิปไตยและคณะกรรมการนักเรียน กลุ่มบริหารงานบุคคล โรงเรียนสมุทรปราการ
- งานส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ฝ่ายกิจการนักเรียน โรงเรียนวชิรป่าซาง
- งานกิจกรรมนักเรียน กลุ่มกิจการนักเรียน โรงเรียนวัดโนนทัยพายัพ
- งานสถานักเรียนและส่งเสริมประชาธิปไตย กลุ่มบริหารงานบุคคล โรงเรียนศรีบุญเรืองวิทยาการ

ในกรณีที่เป็นโครงการหรือกิจกรรมความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน การเขียนหน่วยงานที่รับผิดชอบจะต้องระบุหน่วยงานทั้งหมด โดยให้หน่วยงานหลักขึ้นก่อน

ตัวอย่าง

- งานส่งเสริมกิจการนักเรียน กลุ่มบริหารงานบุคคล โรงเรียนนวมินทราชูทิศ กรุงเทพมหานคร ร่วมกับ ฝ่ายการศึกษา สำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร

- งานสถานักเรียน ฝ่ายบริหารงานบุคคล โรงเรียนศรีอยุธยา ร่วมกับ กองการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนจังหวัดชุมพร

1.5 การกำหนดงบประมาณ

เป็นการแสดงรายละเอียดของงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด โดยซึ่งระบุถึงจำนวนเงิน จำนวนวัสดุครุภัณฑ์ และปัจจัยอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการดำเนินกิจกรรม โดยหลักในการกำหนดงบประมาณและทรัพยากรในการเสนองบประมาณเพื่อดำเนินงานกิจกรรมนั้น ประชุมรอดประเสริฐ (2535) กล่าวถึงหลักการในการจัดทำงบประมาณ 4 ประการ ได้แก่

1. ความประหยัด (Economy) การเสนองบประมาณจะต้องเป็นไปโดยมีความประหยัด ใช้ทรัพยากรทุกอย่างให้คุ้มค่าที่สุด และได้คุณภาพของผลงานที่ดีที่สุด

2. ความมีประสิทธิภาพ (Efficiency) กิจกรรมทุกกิจกรรมจะต้องมีคุณค่าเป็นที่ยอมรับและทุกคนมีความพึงพอใจในผลงานที่เกิดขึ้น โดยใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด ประหยัดที่สุด และได้รับผลตอบแทนคุ้มค่า

3. ความมีประสิทธิภาพ (Effectiveness) กิจกรรมทุกกิจกรรมจะต้องดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ นำผลที่เกิดขึ้นเทียบกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หากได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ก็ถือว่า มีประสิทธิภาพ

4. ความยุติธรรม (Equity) การจัดสรรทรัพยากรทุกชนิด หรือการใช้จ่ายทรัพยากรจะต้องเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เพื่อให้ทุกฝ่ายปฏิบัติงานได้อย่างต่อเนื่องคล่องตัว และมีประสิทธิภาพสูงสุด

สถานศึกษาของรัฐบาลที่ใช้งบประมาณแผ่นดินจะต้องศึกษาระเบียบการเงินและพัสดุที่เกี่ยวข้อง รวมถึงธรรมาภิบาลในการบริหารงบประมาณเพื่อความโปร่งใสและคุ้มค่า และหากเป็นงบประมาณจากแหล่งอื่นก็จำเป็นต้องศึกษาระเบียบปฏิบัติให้ชัดเจน เพื่อลดความผิดพลาดหรือปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นจากขั้นตอนการกำหนดและเบิกจ่ายงบประมาณ

ตัวอย่างการกำหนดงบประมาณ

กิจกรรมปฐมนิเทศคณะกรรมการสถานักเรียน					
ที่	รายการ (ชื่อพัสดุ)	จำนวน	หน่วยนับ	ราคา/หน่วย	รวมเงิน
1	กระดาษถ่ายเอกสาร A4 80 แกรม	2	รีม	100.00	200.00
2	ปากกา	2	กล่อง	200.00	400.00
3	ค่าอาหารว่าง	30	มื้อ/คน	80.00	2,400.00
รวม					3,000.00

1.6 การกำหนดระยะเวลา

การกำหนดระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรม เป็นการระบุระยะเวลาตั้งแต่เริ่มต้นกิจกรรมจนกระทั่งสิ้นสุดกิจกรรม โดยระบุ วัน เดือน ปี หากเป็นกิจกรรมระยะยาว ต้องระบุช่วงเวลา และหากมีหลายระยะ ต้องแสดงช่วงเวลาในแต่ละระยะของกิจกรรมด้วย ทั้งนี้ กำหนดวันและเวลาในการจัดกิจกรรมต้องระมัดระวังไม่ให้เกิดการซ้ำซ้อนกับกิจกรรมอื่นๆในโรงเรียน โดยสามารถตรวจสอบได้จากปฏิทินการปฏิบัติงานที่สถานศึกษาจัดทำขึ้น

จากการศึกษาโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียน พบว่า สถานศึกษาจะกำหนดขอบเขตของช่วงเวลาดำเนินกิจกรรมใน 3 รูปแบบ ได้แก่

1. กำหนดระยะเวลาจัดกิจกรรมให้สอดคล้องตามปีงบประมาณ โดยเริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคมของปีปัจจุบัน จนถึงเดือนกันยายนของปีถัดไป

2. กำหนดระยะเวลาจัดกิจกรรมให้สอดคล้องตามปีการศึกษา โดยอาจแบ่งเป็นภาคเรียนที่ 1 เริ่มเดือนเมษายน และภาคเรียนที่ 2 เริ่มเดือนตุลาคม

3. กำหนดระยะเวลาจัดกิจกรรมแบ่งเป็นไตรมาส ไตรมาสละ 3 เดือน โดยการแบ่งไตรมาส ขึ้นอยู่กับว่าสถานศึกษาจะกำหนดไตรมาสที่ 1 เป็นช่วงเดือนเมษายน – มิถุนายน หรือช่วงเดือนตุลาคม – ธันวาคม ตัวอย่างเช่น สถานศึกษาแบ่งไตรมาสตามปีงบประมาณ จะได้ดังนี้

ไตรมาสที่ 1 เดือนตุลาคม – ธันวาคม 2561

ไตรมาสที่ 2 เดือนมกราคม – มีนาคม 2562

ไตรมาสที่ 3 เดือนเมษายน – มิถุนายน 2562

ไตรมาสที่ 4 เดือนกรกฎาคม – กันยายน 2562

1.7 การกำหนดสถานที่ปฏิบัติงาน

เป็นการระบุสถานที่ดำเนินกิจกรรม ว่ากิจกรรมนั้นจะจัดขึ้นหรือดำเนินการในสถานที่ใด ห้องประชุมใด หรืออาคารใด เพื่อสะดวกต่อการจัดเตรียมสถานที่ให้พร้อมก่อนที่จะดำเนินกิจกรรม กรณีที่จัดกิจกรรมภายนอกโรงเรียน ก็ต้องระบุสถานที่ให้ชัดเจน เพื่อประโยชน์ในการประสานงาน

ตัวอย่าง

- หอประชุมเฉลิมพระเกียรติ โรงเรียนนวมินทราชูทิศ กรุงเทพมหานคร
- ห้อง to be number 1 อาคาร 1 โรงเรียนสมุทรปราการ
- ศาลาวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

1.8 การกำหนดตัวชี้วัด

การกำหนดตัวชี้วัดหรือเรียกอีกอย่างว่าค่าเป้าหมายของกิจกรรม มีลักษณะเหมือน การกำหนดเป้าหมายทุกประการ เพียงแต่เป็นเป้าหมายที่ระบุเกณฑ์ความสำเร็จไว้ อาจกำหนดเป็น ร้อยละหรือจำนวนหน่วยที่แสดงปริมาณหรือคุณภาพต่างๆ เช่น จำนวนนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 200 คน โดยจำนวนนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม เป็นเป้าหมาย ส่วนจำนวน 200 คนเป็น ตัวชี้วัดหรือค่าของเป้าหมาย เป็นต้น ซึ่งเมื่อรวมทุกตัวชี้วัดจะกลายเป็นความสำเร็จของกิจกรรม

ตัวชี้วัด (Key Performance Indicator) คือ ดัชนีชี้วัดผลงานหรือความสำเร็จของ งาน โดยจะแสดงให้เห็นรายละเอียดในความสำเร็จหรือล้มเหลวของงาน ซึ่ง KPI เป็นเทคนิควิธีการ หนึ่งที่ยิมนำมาใช้ในการประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยตัวชี้วัดเชิงปริมาณ เช่น ร้อยละ จำนวน ความถี่ ค่าเฉลี่ย สัดส่วน และตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ เช่น ความรู้ ทักษะ ทศนคติ ความสามารถ ความพึงพอใจ ความเชื่อมั่น ความยั่งยืน เป็นต้น การกำหนดค่าของเป้าหมายหรือตัวชี้วัดจะต้องมีความชัดเจน ทำทหาย สามารถบรรลุได้จริงภายในสภาพแวดล้อมที่จำกัด

ตัวอย่าง ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ

: นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมกีฬาภายในโรงเรียน **ร้อยละ 10** (ถือเป็นตัวชี้วัดที่ไม่เหมาะสม เนื่องจากไม่ เกิดความทำทหาย และมีผลกระทบต่อนักเรียนน้อย ถ้านักเรียนมี 1,000 คน นักเรียนเข้าร่วมเพียง 100 คน ถือว่าไม่สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เพื่อให้นักเรียนทั้งโรงเรียน)

: นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมกีฬาภายในโรงเรียน **ร้อยละ 90** (ถือเป็นตัวชี้วัดที่เหมาะสม ทำทหาย และ ส่งผลกระทบต่อเรียนส่วนใหญ่ ซึ่งถ้านักเรียน 1,000 คน จะมีนักเรียนเข้าร่วมถึง 900 คน ซึ่งตรง ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เพื่อให้นักเรียนทั้งโรงเรียน)

ตัวอย่าง ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ

: นักเรียนมีความพึงพอใจจากกิจกรรมอบรมแกนนำสภานักเรียน **ในระดับพอใช้** (ถือเป็นตัวชี้วัดที่ไม่ เหมาะสม ไม่เกิดความทำทหาย ผลลัพธ์สามารถบรรลุได้โดยง่าย แต่อาจไม่มีคุณภาพมากพอ)

: นักเรียนมีความพึงพอใจจากกิจกรรมอบรมแกนนำสภานักเรียน **ในระดับดีมาก** (ถือเป็นตัวชี้วัดที่ เหมาะสม ช่วยให้นักเรียนที่จัดกิจกรรมเกิดความทำทหายที่อยากจะประสบความสำเร็จในการจัด กิจกรรมแล้วผู้เข้าร่วมกิจกรรมพึงพอใจในระดับมาก และยังแสดงถึงคุณภาพของงานอีกด้วย)

ขั้นตอนที่ 2 การนำแผนสู่การปฏิบัติ (Implementation)

2.1 การมอบหมายงาน

การมอบหมายงานเป็นการกระจายงานในหน้าที่ความรับผิดชอบและอำนาจการตัดสินใจภายในขอบเขตที่กำหนดให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน โดยต้องคำนึงถึงความรู้ ความสามารถ และทักษะที่จะทำงานนั้นๆ เพื่อให้งานนั้นบรรลุตามวัตถุประสงค์และประสบความสำเร็จ

ในการมอบหมายงาน ผู้รับผิดชอบกิจกรรมควรเสนอผู้มีอำนาจลงนามเพื่อขอออกเป็นคำสั่งโรงเรียนให้เป็นลายลักษณ์อักษร โดยคำสั่งโรงเรียนที่เป็นการมอบหมายหน้าที่ให้คณะกรรมการนักเรียนและนักเรียนโดยทั่วไป จะมีลักษณะใกล้เคียงกับคำสั่งมอบหมายการปฏิบัติหน้าที่ของคณะครู โดยมีหัวข้อที่ควรระบุในคำสั่งเพื่อมอบหมายงาน ดังนี้

1. คณะกรรมการอำนวยการ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน หรือหัวหน้ากลุ่มบริหารต่างๆที่ได้รับแต่งตั้ง บทบาทหน้าที่ ให้คำแนะนำ กำกับดูแล และอำนวยความสะดวกในการดำเนินกิจกรรมให้เป็นไปได้ด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ

2. คณะกรรมการที่ปรึกษาสถานนักเรียน/ที่ปรึกษากิจกรรม ประกอบด้วย ครูที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ที่ปรึกษาสถานนักเรียน รวมไปถึงครูที่ได้รับมอบหมายเฉพาะกิจในกิจกรรมดังกล่าว บทบาทหน้าที่ ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ ควบคุมดูแล กำกับติดตาม และสนับสนุนการจัดกิจกรรมเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์

3. คณะกรรมการดำเนินงาน ประกอบด้วย คณะกรรมการนักเรียน หรือนักเรียนที่ได้รับมอบหมาย อาจจำแนกเป็นฝ่ายต่างๆเพิ่มเติม เพื่อให้ครอบคลุมหน้าที่ตามลักษณะกิจกรรม บทบาทหน้าที่ ประชุม วางแผน ประสานงาน ดำเนินกิจกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ตลอดจนประเมินผลและรายงานผลการดำเนินงานหลังเสร็จสิ้นกิจกรรม

2.2 การจัดสรรงบประมาณ

การจัดสรรงบประมาณเป็นการระบุแหล่งงบประมาณที่ได้รับจัดสรรหรือได้รับสนับสนุน หากได้รับจัดสรรจากหลายแหล่ง ต้องระบุให้ชัดเจนว่าได้มาจากแหล่งใด จำนวนเท่าใด เพื่อประโยชน์ในการติดตามการจัดสรรงบประมาณ ซึ่งจำต้องชี้แจงรายละเอียดการใช้งานโดยละเอียดตามระเบียบของแหล่งงบประมาณนั้นๆ

โดยทั่วไป สถานศึกษาจะได้รับจัดสรรหรือได้รับงบประมาณ สามารถจำแนกได้เป็น 3 กลุ่มหลัก ประกอบด้วย

1. งบเงินอุดหนุนรายหัว (ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 1,750 บาท/คน/ภาคเรียน และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 1,900 บาท/คน/ภาคเรียน)

2. งบเงินรายได้สถานศึกษา เป็นเงินรายได้ที่สถานศึกษาจัดเก็บ เช่น รายได้จากการจำหน่ายอาหารในโรงเรียน, รายได้จากการให้เช่าอาคารสถานที่ ฯลฯ

3. งบเงินอื่นๆ เช่น เงินบริจาค เงินรางวัล เงินสมาคมศิษย์เก่า เงินสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ฯลฯ

โดยเมื่อได้รับจัดสรรงบประมาณแล้ว การใช้เงินงบประมาณซึ่งส่วนใหญ่ได้รับจากเงินอุดหนุนรายหัว จะจำแนกออกเป็น 4 หมวด ซึ่งเกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมของสถานักเรียนโดยทั่วไป ได้แก่

1. ค่าตอบแทน หมายถึง เงินที่จ่ายตอบแทนให้แก่ผู้ที่ปฏิบัติงานให้ทางราชการตามที่กระทรวงการคลังกำหนด เช่น ค่าตอบแทนวิทยากร เป็นต้น

2. ค่าใช้สอย หมายถึง รายจ่ายเพื่อให้ได้มาซึ่งบริการ รายจ่ายที่เกี่ยวกับการรับรองและพิธีการ และรายจ่ายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติราชการที่ไม่เข้าลักษณะรายจ่ายอื่นๆ เช่น ค่าพาหนะ ค่าเช่าที่พัก ค่าจ้างซ่อมแซมบำรุงรักษาทรัพย์สิน ค่าจ้างเหมาบริการอาหารและเครื่องดื่ม ค่าใช้จ่ายในพิธีทางศาสนา ค่าพวงมาลัย ซ่อดอกไม้ ค่าเบี้ยเลี้ยง เงินรางวัล ฯลฯ

3. ค่าวัสดุ หมายถึง รายจ่ายเพื่อจัดหาสิ่งของซึ่งโดยเมื่อใช้แล้วย่อมสิ้นเปลือง หหมดไป แปรสภาพ หรือไม่คงสภาพเดิม รวมถึงค่าใช้จ่ายที่ต้องชำระพร้อมกัน เช่น ค่าขนส่ง ค่าภาษี ฯลฯ โดยค่าวัสดุ เช่น ค่าวัสดุการศึกษา ค่าอุปกรณ์เครื่องเขียนสำนักงาน กระดาษ โฟม กรรไกร ฯลฯ

4. ค่าครุภัณฑ์ หมายถึง รายจ่ายเพื่อจัดหาสิ่งของที่มีลักษณะคงทนถาวร รวมถึงค่าใช้จ่ายที่ต้องชำระพร้อมกัน เช่น ค่าขนส่ง ค่าภาษี ฯลฯ โดยทั่วไปมีอายุการใช้งานมากกว่า 1 ปีขึ้นไป เช่น โต๊ะสำนักงาน โต๊ะนักเรียน ตู้เก็บเอกสาร เครื่องขยายเสียง โปรเจกเตอร์ เครื่องพิมพ์ ฯลฯ

2.3 การดำเนินกิจกรรม

การดำเนินกิจกรรมเป็นการกำหนดขั้นตอนตามลำดับก่อนหลังเพื่อใช้ปฏิบัติให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรม โดยจะแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการ เมื่อกำหนดขั้นตอนได้แล้วจึงนำมากำหนดแผนการดำเนินกิจกรรม ซึ่งแจกแจงรายละเอียดของขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมว่าดำเนินการในช่วงใด ใช้งบประมาณเท่าไร ใครเป็นผู้รับผิดชอบ

จากการศึกษาโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียนพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่กำหนดขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมตามวงจรเดมมิง (Deming Cycle) หรือ PDCA ซึ่งเป็นวงจรควบคุมคุณภาพ ส่วนรายละเอียดแต่ละขั้นตอน แต่ละโรงเรียนจะกำหนดต่างกัน เช่น ขอบเขตระยะเวลา งบประมาณ ผู้รับผิดชอบ เป็นต้น

ตัวอย่างตารางแสดงขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

กิจกรรมเลือกตั้งประธานสภานักเรียน ปีการศึกษา 2561			
ขั้นตอนการปฏิบัติงาน	ระยะเวลา	งบประมาณ	ผู้รับผิดชอบ
1. ขั้นเตรียมการ (Plan) 1.1 ประชุมวางแผนการดำเนินกิจกรรม 1.2 กำหนดภาระงานและผู้รับผิดชอบ 1.3 ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการขอรับการสนับสนุนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม 1.4 จัดเตรียมสถานที่/วัสดุอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรม	1 – 11 พ.ค. 2561	10,000 บาท	คณะกรรมการ สภานักเรียน
2. ขั้นดำเนินการ (Do) 2.1 แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน 2.2 ประชาสัมพันธ์และรับสมัครผู้ลงสมัครรับเลือกตั้ง 2.3 ให้ผู้สมัครหาเสียงเลือกตั้ง 2.4 ดำเนินการเลือกตั้งตามแผนที่กำหนดไว้ 2.5 นับคะแนนเสียงเลือกตั้ง 2.6 ประกาศผลการเลือกตั้ง	14 – 25 พ.ค. 2561		คณะกรรมการ ตามคำสั่งแต่งตั้ง
3. ขั้นตรวจสอบและประเมิน (Check) 3.1 ตรวจสอบและกำกับติดตามการดำเนินงานเพื่อให้เป็นไปตามแผนที่กำหนด 3.2 วัดและประเมินผลการจัดกิจกรรมตามตัวชี้วัดโดยใช้วิธีการและเครื่องมือตามที่กำหนด	14 – 25 พ.ค. 2561		คณะกรรมการ ตามคำสั่งแต่งตั้ง
4. ขั้นแก้ไขปรับปรุง (Act) 4.1 ประชุมสรุปผลการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค วิธีการแก้ปัญหา และข้อเสนอแนะ 4.2 จัดทำรายงานผลการดำเนินกิจกรรมเสนอต่อผู้เกี่ยวข้องต่อไป	28 – 31 พ.ค. 2561		คณะกรรมการ สภานักเรียน

2.4 การดำเนินการในระยะเวลาที่กำหนด

การดำเนินการในระยะเวลาที่กำหนด เป็นการดำเนินกิจกรรมตามแผนที่ระบุไว้ตามกำหนดจัดกิจกรรม ซึ่งระบุ วัน เดือน ปี ที่กำหนดอย่างชัดเจน โดยการจัดกิจกรรมจะกำหนดช่วงเวลาการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องตามปีงบประมาณ ปีการศึกษา หรือไตรมาส ขึ้นอยู่กับโรงเรียนกำหนด

การตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมตามแผนที่ระบุไว้ สามารถกำหนดการตรวจสอบเป็นรายเดือน รายไตรมาส หรือรายภาคการศึกษาก็ได้ โดยกำหนดเป็นแบบตรวจสอบการดำเนินกิจกรรม เช่น

ตัวอย่างแบบตรวจสอบการดำเนินการตามระยะเวลาที่กำหนด

แบบตรวจสอบการดำเนินกิจกรรม ไตรมาสที่ 1 ปีการศึกษา 2561						
ที่	กิจกรรม	วัน เดือน ปี ที่กำหนด	การดำเนินงาน			หมายเหตุ
			ปฏิบัติ	รอปฏิบัติ	ยกเลิก	
1	เลือกตั้งประธานนักเรียน	29 พ.ค. 61	✓			
2	ศึกษาดูงานสถานักเรียน	20 มิ.ย. 61			✓	เปลี่ยนแปลงแผน
3	ล่อยกระทง	22 พ.ย. 61		✓		
4	กีฬาภายในโรงเรียน	15-16 ธ.ค.61		✓		

ทั้งนี้ หากมีการเปลี่ยนแปลงแผนการดำเนินกิจกรรมทั้งในส่วนของลักษณะกิจกรรม ช่วงเวลาที่จัดกิจกรรม หรืองบประมาณ ผู้รับผิดชอบจะต้องมีการจัดทำบันทึกข้อความเพื่อขอเปลี่ยนแปลงในรายละเอียดดังกล่าว โดยชี้แจงเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อประกอบการพิจารณา

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผล (Evaluation)

3.1 การประเมินผลตามตัวชี้วัด

การประเมินผลตามตัวชี้วัด เป็นการรวบรวมข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวกับกิจกรรมที่ได้จัดทำขึ้นด้วยกระบวนการที่น่าเชื่อถือ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจคุณค่าว่ากิจกรรมบรรลุวัตถุประสงค์ ตัวชี้วัด หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ในกิจกรรมหรือไม่ อย่างไร โดยประโยชน์ของการประเมินผลกิจกรรมจะช่วยให้ผู้รับผิดชอบทราบสภาพความสำเร็จหรือปัญหาต่างๆ สามารถวางแผนกิจกรรมในอนาคตได้อย่างรอบคอบ ลดอุปสรรคจากการดำเนินงาน แสวงหาหรือกำหนดวิธีพัฒนา งานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

โดย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2558b) ได้กำหนดกิจกรรมการประเมินผลกิจกรรมสถานักเรียนเป็นกระบวนการหนึ่งที่สำคัญ ซึ่งรูปแบบการประเมินจะต้องสอดคล้องกับการดำเนินกิจกรรม จึงจำเป็นที่สถานักเรียนจะต้องเรียนรู้แนวทางการประเมินผลการดำเนินงานกิจกรรมสถานักเรียนที่ถูกต้อง เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนกิจกรรมสถานักเรียนให้มีความสมบูรณ์รอบด้าน ขั้นตอนการประเมินผลการดำเนินกิจกรรมสถานักเรียน มีดังนี้

1. วางแผนการดำเนินงาน

- 1.1 แต่งตั้งคณะกรรมการประเมินกิจกรรม
- 1.2 ประชุมคณะกรรมการรับผิดชอบการดำเนินงาน
- 1.3 กำหนดแนวทางการประเมิน/สิ่งที่ต้องการประเมิน/เครื่องมือการประเมิน
- 1.4 สร้างเครื่องมือการประเมิน
- 1.5 นำเครื่องมือไปปรับใช้

1.6 รวบรวมสรุปผลการประเมิน

1.7 การรายงานผลกิจกรรม

2. กำหนดรูปแบบการประเมินผล เป็นกรอบหรือแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับกระบวนการ (Process) และวิธีการประเมินผล (Evaluation Method) ซึ่งการประเมินตัวชี้วัด จัดเป็นการประเมินผลผลิต (Product Evaluation) โดยเป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิต (Output) ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมกับเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งจะทำให้ทราบผลว่าบรรลุเป้าหมายของกิจกรรมหรือไม่

เช่น วิธีการสำรวจ (Survey Method) เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีข้อความ และต้องการคำตอบในประเด็นต่างๆ จะต้องใช้เครื่องมือที่เป็นแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ วิธีการสังเกตการณ์ (Observation Method) เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกตลักษณะพฤติกรรมของผู้บริโภคหรือผู้ถูกสังเกต เป็นต้น

3. สร้างเครื่องมือวัดและประเมินผล (นำเสนอในหัวข้อ 3.2 เครื่องมือที่ใช้ประเมินผล)

4. วัดและประเมินผล

ตารางแสดงประเด็นการวัดและประเมินผลกิจกรรมสถานักเรียน

การวัด	การประเมิน
1. วัดอะไร การดำเนินกิจกรรมตามขอบเขตการประเมิน และวิธีการประเมิน	1. ประเมินอะไร ประเมินผลการดำเนินกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรม
2. วัดอย่างไร ใช้การสังเกต การสัมภาษณ์ การสอบถาม หรือวิธีการอื่นๆ	2. ประเมินอย่างไร ใช้ข้อมูลที่เชื่อถือได้จากแบบวัดมาเทียบกับเกณฑ์/พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง เพื่อตัดสินผล/ตัดสินใจ
3. ใครวัด ตัวนักเรียนเอง คณะกรรมการสถานักเรียน ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา ฯลฯ	3. ใครประเมิน ตัวนักเรียนเอง คณะกรรมการสถานักเรียน ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา ฯลฯ
4. วัดเมื่อไร วัดก่อน ระหว่าง และหลังการดำเนินกิจกรรม	4. ประเมินเมื่อไร วัดก่อน ระหว่าง และหลังการดำเนินกิจกรรม
5. วัดทำไม วัดเพื่อบอกให้รู้ว่านักเรียนเกิดการเรียนรู้หรือไม่ คณะครูให้การสนับสนุนเพียงใด ฯลฯ	5. ประเมินทำไม เพื่อตัดสินผลการดำเนินกิจกรรมว่ามีผลต่อใครอย่างไร

5. สรุปรายงานผล (นำเสนอในหัวข้อ 3.3 การจัดทำสรุปและรายงานผล)

3.2 เครื่องมือที่ใช้ประเมินผล

เครื่องมือประเมินผลกิจกรรม เป็นสิ่งที่จะบอกให้เราทราบถึงความสำเร็จที่เกิดขึ้น มากน้อยเพียงใดตั้งนั้น กิจกรรมต่างๆจำเป็นต้องใช้เครื่องมือการประเมินผลที่สอดคล้องกับการ ดำเนินงาน จากการศึกษาเอกสารพบว่า งานที่รับผิดชอบด้านกิจกรรมสถานักเรียนจะมีการระบุ รูปแบบและตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ประเมินผลในคู่มือการดำเนินงานสถานักเรียนของโรงเรียนนั้นๆ โดยตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลกิจกรรม มีดังต่อไปนี้

1. แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นรูปแบบที่กำหนดไว้เพื่อเป็นแนวทางในการ ค้นหาข้อมูลข่าวสารที่ต้องการ โดยจัดอยู่ในลักษณะของคำถามชนิดต่างๆ หรือแบบบันทึกที่ใช้ในการ กรอกข้อมูลประเภทต่างๆ เป็นเครื่องมือที่นิยมใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพราะประหยัด งบประมาณ เวลา และเหมาะสมกับการเก็บข้อมูลที่อยู่ในลักษณะกระจายและมีจำนวนมาก แบบสอบถามจำแนกได้ 2 ชนิด คือ

1.1 แบบสอบถามปลายปิด (Close Ended Questionnaire) เป็นแบบสอบถาม ที่ได้กำหนดคำตอบไว้แล้ว จะมีจำนวนคำตอบมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับลักษณะของคำถามที่ถามว่ามี คำตอบที่ครบถ้วนสมบูรณ์แล้วหรือไม่ สามารถกำหนดให้เลือกตอบได้ 1 คำตอบหรือจะให้เลือก มากกว่า 1 คำตอบก็ได้ แบ่งเป็น

1.1.1 คำถามแบบที่มีคำตอบให้เลือกตอบได้ 2 ข้อ เป็น แบบสอบถามที่ให้เลือก 1 คำตอบจาก 2 คำตอบที่กำหนดให้

คำถาม	ท่านคิดว่า ร้านอาหารในโรงเรียน รสชาติอร่อยหรือไม่	
คำตอบ	☐ อร่อย	☐ ไม่อร่อย

1.1.2 คำถามแบบมีทางเลือกตอบคงที่ เป็นแบบสอบถามที่ให้ ผู้ตอบเลือกตอบ 1 คำตอบที่เห็นว่าสำคัญมากที่สุดจากคำตอบที่กำหนดให้หลายคำตอบ

คำถาม	ท่านคิดว่า โรงอาหารของโรงเรียนควรปรับปรุงสิ่งใดเป็นอันดับแรก			
คำตอบ	☐	จำนวนของโต๊ะทานอาหาร	☐	ราคาของอาหาร
	☐	ระบบระบายอากาศ	☐	ความสะอาดโดยรวม

1.1.3 คำถามที่มีการกำหนดความถี่ ต้องการทราบคำตอบที่เป็นความถี่ในพฤติกรรมต่างๆ โดยอาจกำหนดคำตอบไว้เป็นช่วง ระยะเวลา หรือความถี่ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็ได้

คำถาม	นักเรียนเข้าห้องสมุดกี่ครั้งต่อสัปดาห์		
คำตอบ	☐ โดยปกติไม่เข้า	☐ 1 - 2 ครั้ง	
	☐ 3 - 4 ครั้ง	☐ 5 ครั้ง (ทุกวัน)	

1.1.4 คำถามแบบให้เลือกตอบได้หลายข้อ เป็นคำถามที่ให้ผู้ตอบได้ตอบคำถามในเรื่องใดเรื่องหนึ่งมากกว่าหนึ่งคำตอบ (จะเลือกตอบเพียง 1 ข้อก็ได้ หรือจะเลือกตอบหลายข้อก็ได้ จากตัวเลือกที่กำหนดให้)

คำถาม	สาเหตุที่พบมากที่สุดเมื่อนักเรียนเข้าห้องเรียนสาย		
คำตอบ	☐ เข้าห้องน้ำ	☐ ชื่อน้ำดื่ม	
	☐ เดินช้า	☐ ไม่ชอบเรียนวิชานั้น	

1.1.5 คำถามที่มีการจัดอันดับ เป็นคำถามที่ให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้จัดอันดับคำตอบตามทัศนคติ ความคิดเห็น หรือความรู้สึก

คำถาม	นักเรียนชอบขนมหวานประเภทใดมากที่สุด โดยใช้ตัวเลขเรียงลำดับความชอบจาก 1 (ชอบมากที่สุด) ไปจนถึง 6 (ชอบน้อยที่สุด) ตามลำดับ		
คำตอบ ลอดช่อง เฉาก๊วยกล้วยบัวซี
 ช่าหริ่ม ฝอยทองทองหยอด

1.1.6 คำถามที่ใช้วัดระดับความสำคัญ เป็นแบบสอบถามที่ให้ผู้ตอบประเมินค่าเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามระดับความสำคัญมาก-น้อย ตามทัศนคติหรือความคิดเห็นของผู้ตอบ

ความคิดเห็นต่อการใช้บริการ รถตู้รับ-ส่งร่วมบริการของโรงเรียน	ระดับความพึงพอใจ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ความสะดวกในการใช้บริการ					
2. ความรวดเร็วในการให้บริการ					
3. ราคาที่จ่ายค่าใช้บริการ					
4. ความสะอาดของรถตู้บริการ					
5. อัจฉาศัยของคนขับรถตู้บริการ					

1.2 แบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended Questionnaire) เป็นรูปแบบของคำถามที่ไม่จำกัดขอบเขตในการตอบแก่ผู้ตอบ เปิดโอกาสให้ผู้ตอบสามารถตอบได้ตามความคิดเห็นต่างๆของตนเอง เป็นการตั้งคำถามแบบกว้างๆไว้ เช่น

คำถาม ท่านคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการใช้บัตรนักเรียนเป็นส่วนลดซื้อเครื่องเขียนหน้าโรงเรียน

คำตอบ

.....

ลักษณะของแบบสอบถามที่ดี ประกอบด้วย มีรูปแบบและตัวอักษรเหมาะสมได้ขนาด อ่านง่าย, เรียงเลขข้อและหน้าอย่างมีระเบียบ เว้นระยะให้เหมาะสม อ่านง่าย, มีคำแนะนำในการตอบอย่างชัดเจน, ข้อคำถามแต่ละข้อควรมีประเด็นหลักประเด็นเดียว และจำนวนข้อคำถามไม่มากนัก

2. แบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นเครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูลที่มีจุดมุ่งหมายแน่นอน อาจทำแบบเป็นทางการหรือแบบไม่เป็นทางการก็ได้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างแน่นอน (Un-Structure Interview) ใช้ในกรณีที่ต้องการข้อมูลแนวลึกที่รายละเอียดมาก ในแบบสัมภาษณ์จะมีแต่หัวข้อใหญ่ๆ ข้อคำถามจะปรับไปตามข้อมูลที่ได้ โดยผู้สัมภาษณ์ต้องไม่ทิ้งประเด็นหลัก

2.2 การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) แบบสัมภาษณ์แบบนี้ มีลักษณะเป็นแบบสอบถาม มีรายละเอียดของคำถามต่างๆที่ผู้สัมภาษณ์ต้องการถามผู้ถูกสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์ทุกคนจะถามคำถามที่เหมือนกัน

เทคนิคการสัมภาษณ์ที่ดี ต้องพยายามสร้างสถานการณ์ให้อยู่ในบรรยากาศของการสนทนา, ให้ระลึกว่าการสัมภาษณ์มิใช่การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น, หลีกเลี่ยงการพูดจาเชิงอ้อมกับผู้ให้สัมภาษณ์, ตั้งคำถามที่น่าสนใจ แต่หลีกเลี่ยงข้อความที่กระทบกระเทือนผู้ให้สัมภาษณ์, ต้องมั่นใจว่าผู้ให้สัมภาษณ์เข้าใจคำถาม, ควรมีคำถามที่ตรวจสอบคำตอบได้ โดยมีให้ผู้สัมภาษณ์รู้ตัว, กรณีที่ผู้ให้สัมภาษณ์ตอบไม่ตรงประเด็น ต้องพยายามกลับเข้าสู่ประเด็น และหากต้องใช้เครื่องบันทึกเสียง ต้องขออนุญาตผู้ให้สัมภาษณ์

3. แบบสังเกต (Observation) เป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลโดยการบันทึกพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างในสถานการณ์เฉพาะ โดยอาศัยประสบการณ์ของผู้สังเกต ผู้สังเกตจะต้องมีบุคลิกเป็นคนช่างสังเกต พิถีพิถัน ไม่มีอคติเอนเอียง และวางตัวเป็นกลางได้ดี โดยการสังเกต แบ่งเป็น

3.1 การสังเกตการณ์ที่เข้าไปมีส่วนร่วม (Participant Observation) ผู้สังเกตจะเข้าไปปะปนหรือทำกิจกรรมร่วมอยู่ในเหตุการณ์กับผู้ที่ถูกสังเกตการณ์ด้วย จนผู้ถูกสังเกตยอมรับว่าผู้สังเกตมีสถานภาพบทบาทเช่นเดียวกับตน ผู้สังเกตจะต้องปรับตัวให้เข้ากับกลุ่มคนที่ศึกษายอมรับว่าผู้สังเกตมีสถานภาพบทบาทเช่นเดียวกับตน ผู้สังเกตจะต้องปรับตัวให้เข้ากับกลุ่มคนที่ศึกษา

3.2 การสังเกตการณ์โดยไม่เข้าไปมีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ผู้สังเกตจะสังเกตอยู่ห่างๆ โดยไม่เข้าไปประชิดตัวกับกลุ่มตัวอย่างที่จะสังเกต หรืออาจใช้วิธีการติดตั้งกล้องวิดีโอไว้ภายในร้านเพื่อเฝ้าสังเกตพฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้าของผู้บริโภค

ตัวอย่างของแบบสังเกต เช่น แบบตรวจสอบรายการ (Checklist) เป็นเครื่องมือที่ประกอบด้วยข้อความซึ่งระบุพฤติกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับสิ่งที่ต้องการประเมิน การบันทึกส่วนใหญ่จะเป็นการบันทึกว่ามีหรือไม่มี, แบบประเมินค่า (Rating Scale) เป็นแบบสังเกตที่ใช้ในการประเมินสิ่งที่สังเกต โดยการแปลงค่าในด้านคุณภาพให้อยู่ในรูปของตัวเลขหรือประมาณ โดยการจัดลำดับความมากน้อย เช่น การบันทึกพฤติกรรมการมีส่วนร่วมกิจกรรมของนักเรียน เป็นต้น

จากการศึกษาและวิเคราะห์การประเมินตามตัวชี้วัดและเครื่องมือที่ใช้ประเมินผลของโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียน พบว่าจะจัดทำในรูปแบบของตารางความเชื่อมโยงระหว่างตัวชี้วัดวิธีการประเมินผล และเครื่องมือประเมินผล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างตารางแสดงความเชื่อมโยงระหว่างตัวชี้วัด วิธีการประเมินผล และเครื่องมือประเมินผล

ตัวชี้วัดการประเมินผล	วิธีการประเมินผล	เครื่องมือประเมินผล
เชิงปริมาณ นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมกีฬาภายในโรงเรียน ร้อยละ 90	การสำรวจ	แบบลงทะเบียนเข้าร่วมกิจกรรม
เชิงคุณภาพ นักเรียนมีความพึงพอใจจากกิจกรรมกีฬาภายในโรงเรียนในระดับดีมาก	การสอบถาม	แบบสอบถามความพึงพอใจ

3.3 การจัดทำสรุปและรายงานผล

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2558b) ได้กำหนดให้คณะกรรมการ หรือผู้ที่รับผิดชอบการประเมินผลดำเนินสรุปและรายงานผล ตามขั้นตอนดังนี้

1. ตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลจากเครื่องมือการประเมินที่กำหนด ซึ่งรูปแบบการประเมินควรมีความหลากหลาย ไม่ควรใช้รูปแบบเดียวกัน เพื่อประเมินแต่ละกิจกรรม

2. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามเครื่องมือการประเมิน

3. นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามเครื่องมือการประเมิน

4. จัดทำเอกสารรายงานผลการประเมินกิจกรรมสถานักเรียน

โดยรูปแบบในการจัดทำเล่มรายงานผลของแต่ละโรงเรียนมีความแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับการกำหนดของแต่ละโรงเรียน จากการศึกษาเอกสาร พบรูปแบบการรายงาน ดังนี้

1. การรายงานในลักษณะบันทึกข้อความสรุปรายงานผลการดำเนินงาน/ตามตัวชี้วัด และภาคผนวก (คำสั่ง, บันทึกขออนุญาต, แบบประเมินผล, ภาพกิจกรรม ฯลฯ)

2. การรายงานตามหัวข้อโครงการ/กิจกรรม โดยหัวข้อขึ้นอยู่กับโรงเรียนกำหนด และภาคผนวก (คำสั่ง, บันทึกขออนุญาต, แบบประเมินผล, ภาพกิจกรรม ฯลฯ)

3. การรายงานผลโดยแบ่งตามบท การแบ่งเป็นบทจะขึ้นอยู่กับโรงเรียนกำหนด บางโรงเรียนกำหนด 4 บท (บทที่ 1 บทนำ, บทที่ 2 วิธีการดำเนินการ, บทที่ 3 ผลการดำเนินการ, บทที่ 4 สรุปผลการดำเนินการ) บางโรงเรียนกำหนด 5 บท (บทที่ 1 บทนำ, บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง, บทที่ 3 วิธีการดำเนินการ, บทที่ 4 ผลการดำเนินการ, บทที่ 5 สรุปผลการดำเนินการและข้อเสนอแนะ)

4. การรายงานผลตามขั้นตอน/กระบวนการดำเนินงาน แบ่งเป็น ขั้นตอนการวางแผน (Plan), ขั้นตอนการดำเนินการ (Do), ขั้นตอนตรวจสอบ (Check) และขั้นปรับปรุงแก้ไข (Action) พร้อมด้วยภาคผนวก

4.3 การประเมินความเหมาะสมของ (ร่าง) แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

4.3.1 ผลการวิเคราะห์สถานภาพของผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบความเหมาะสมของ (ร่าง) แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารสถานักเรียน จำนวน 1 คน ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน และครูจำนวน 3 คน เพื่อดำเนินการประเมิน (ร่าง) แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้

ตารางที่ 19 แสดงสถานภาพของผู้ทรงคุณวุฒิ

สถานภาพ	จำนวน (คน)
ระดับการศึกษา	
ปริญญาตรี	-
ปริญญาโท	5
ปริญญาเอก	-
รวม	5
ตำแหน่ง	
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารสถานักเรียน	1
ผู้อำนวยการสถานศึกษา	1
ครู	3
รวม	5

จากตารางที่ 18 พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 คน สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท และดำรงตำแหน่งครูมากที่สุด จำนวน 3 คน รองลงมาคือผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารสถานักเรียนและผู้อำนวยการสถานศึกษา ซึ่งมีจำนวนเท่ากัน คือ 1 คน

4.3.2 ผลการประเมินความเหมาะสมของ (ร่าง) แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

การประเมินความเหมาะสมของ (ร่าง) แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นการประเมินความเหมาะสมออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Planning), ขั้นตอนที่ 2 การนำแผนสู่การปฏิบัติ (Implementation) และขั้นตอนที่ 3 การประเมินผล (Evaluation) เมื่อพิจารณาแบบประเมินความเหมาะสม พบว่า มีผู้ตอบแบบประเมินได้สมบูรณ์ จำนวน 5 คน สามารถแสดงผลการวิเคราะห์ ได้ดังนี้

ตารางที่ 20 ผลการประเมินความเหมาะสมของ (ร่าง) แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

ข้อที่	(ร่าง) แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา	ระดับความเหมาะสม				ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
		เหมาะสม	ไม่แน่ใจ	ไม่เหมาะสม	แปลความ	
1	การวางแผน (Planning)					
	1.1 การกำหนดวัตถุประสงค์	4	1	-	เหมาะสม	
	1.2 การกำหนดเป้าหมาย	5	-	-	เหมาะสม	- เพิ่มการกำหนดเป้าหมายให้ครอบคลุมบุคลากรอื่นๆในโรงเรียน
	1.3 การกำหนดลักษณะกิจกรรม	4	1	-	เหมาะสม	- อาจมีบางกิจกรรม เช่น การปรับปรุงห้องสถานักเรียน ที่ไม่สามารถจัดกลุ่มได้ - กิจกรรมบางกิจกรรม สอดคล้องในหลายด้านของพฤติกรรมประชาธิปไตย ซึ่งต้องพิจารณาให้ละเอียดถี่ถ้วน
	1.4 การกำหนดผู้รับผิดชอบ	5	-	-	เหมาะสม	- แก้ไขชื่อกลุ่มงานให้ตรงตามสถานศึกษา
	1.5 การกำหนดงบประมาณ	5	-	-	เหมาะสม	- การกำหนดงบประมาณให้คำนึงถึงหลักธรรมาภิบาลด้วย
	1.6 การกำหนดระยะเวลา	4	1	-	เหมาะสม	- ต้องระมัดระวังบางกิจกรรม จัดเป็นปีการศึกษา
	1.7 การกำหนดสถานที่ปฏิบัติงาน	5	-	-	เหมาะสม	
	1.8 การกำหนดตัวชี้วัด	5	-	-	เหมาะสม	- การกำหนดตัวชี้วัด สามารถกลับไปดูสรุปรายงานการจัดกิจกรรมในปีที่ผ่านมา แล้วระบุรายละเอียดให้เหมาะสม - ควรกำหนดตัวอย่างให้สอดคล้องกับกิจกรรมของสถานักเรียน

ข้อที่	(ร่าง) แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา	ระดับความเหมาะสม				ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
		เหมาะสม	ไม่แน่ใจ	ไม่เหมาะสม	แปลความ	
2	การนำแผนสู่การปฏิบัติ (Implementation)					
	2.1 การมอบหมายงาน	5	-	-	เหมาะสม	
	2.2 การจัดสรรงบประมาณ	3	2	-	เหมาะสม	- เพิ่มเติมแนวทางการใช้จ่ายเงินตามระเบียบว่าด้วยการเงินและพัสดุ
	2.3 การดำเนินกิจกรรม	5	-	-	เหมาะสม	
	2.4 การดำเนินการในระยะเวลาที่กำหนด	5	-	-	เหมาะสม	
3	การประเมินผล (Evaluation)				เหมาะสม	
	3.1 การประเมินผลตามตัวชี้วัด	5	-	-	เหมาะสม	
	3.2 เครื่องมือที่ใช้ประเมินผล	5	-	-	เหมาะสม	- ตัวอย่างคำถามในแบบประเมินควรเกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่สถานักเรียนรับผิดชอบหรือดำเนินการโดยตรง
	3.3 การจัดทำสรุปและรายงานผล	5	-	-	เหมาะสม	

จากตารางที่ 19 พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมของ (ร่าง) แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา ทั้ง 3 ขั้นตอน มีความเหมาะสม โดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Planning)

- เพิ่มการกำหนดเป้าหมายให้ครอบคลุมบุคลากรอื่นๆในโรงเรียน
- บางกิจกรรม เช่น การปรับปรุงห้องสถานักเรียน ที่ไม่สามารถจัดกลุ่มลักษณะกิจกรรมได้
- กิจกรรมบางกิจกรรมสอดคล้องในหลายด้านของพฤติกรรมประชาธิปไตย ซึ่งต้องพิจารณาให้ละเอียดถี่ถ้วน
- แก้ไขชื่อกลุ่มงานให้ตรงตามสถานศึกษา
- การกำหนดงบประมาณให้คำนึงถึงหลักธรรมาภิบาลด้วย
- ต้องระมัดระวังบางกิจกรรม จัดเป็นปีการศึกษา
- การกำหนดตัวชี้วัด สามารถกลับไปดูสรุปรายงานการจัดกิจกรรมในปีที่ผ่านมา แล้วระบุรายละเอียดให้เหมาะสม
- ควรกำหนดตัวอย่างให้สอดคล้องกับกิจกรรมของสถานักเรียน

ขั้นตอนที่ 2 การนำแผนสู่การปฏิบัติ (Implementation)

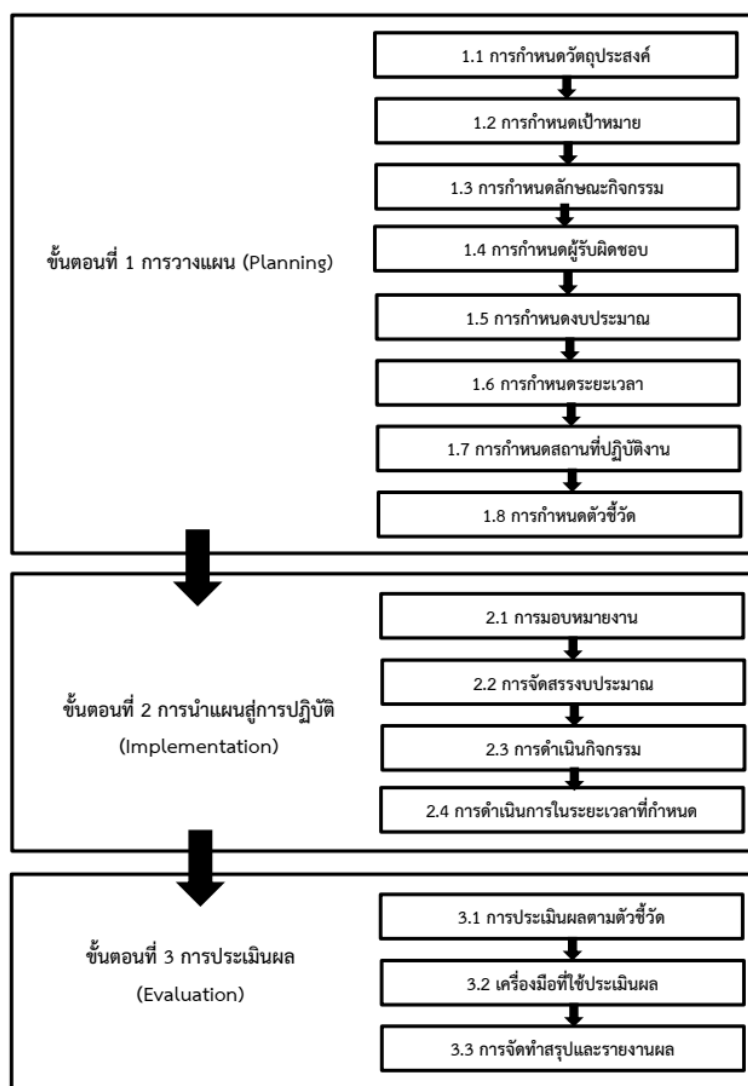
- เพิ่มเติมแนวทางการใช้จ่ายเงินตามระเบียบว่าด้วยการเงินและพัสดุ

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผล (Evaluation)

- ตัวอย่างคำถามในแบบประเมินควรเกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่สถานักเรียนรับผิดชอบหรือดำเนินการโดยตรง

4.4 แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

แนวทางการบริหารงานสถานักเรียน ผู้วิจัยได้ยึดแนวทางการบริหารงานแบบ PIE (Newby, 2000) ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การนำแผนสู่การปฏิบัติ (Implementation) และการประเมินผล (Evaluation) โดยมีโครงสร้างของแนวทางการบริหารงาน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Planning)

1.1 การกำหนดวัตถุประสงค์

กิจกรรมทุกกิจกรรมจำเป็นจะต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเครื่องชี้แนวทางในการดำเนินกิจกรรม เป็นการแสดงให้เห็นถึงสิ่งหรือผลงานที่เป็นจุดหมายปลายทาง ซึ่งข้อความที่ใช้เขียนวัตถุประสงค์จะต้องชัดเจน รัดกุม ไม่คลุมเครือ ปฏิบัติได้จริง สามารถวัดและประเมินผลได้ โดยแต่ละกิจกรรมสามารถมีวัตถุประสงค์ได้มากกว่า 1 ข้อ ขึ้นอยู่กับลักษณะและขนาดของกิจกรรม การเขียนวัตถุประสงค์จะต้องครอบคลุมเหตุผลที่จะทำ โดยจัดลำดับเป็นข้อๆเพื่อความเข้าใจง่ายและชัดเจน

การกำหนดวัตถุประสงค์เป็นสิ่งสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรม ซึ่งสถานักเรียนควรใช้กระบวนการประชุม ปรึกษาหารือ และร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อให้สอดคล้องกับบทบาทและหน้าที่ของสถานักเรียน ซึ่งการประชุมถือเป็นกระบวนการที่สำคัญตามวิถีประชาธิปไตย

การเขียนวัตถุประสงค์ควรต้องคำนึงถึงลักษณะที่ดี 5 ประการ ซึ่ง ประชุม รอดประเสริฐ (2535) ได้อธิบายองค์ประกอบที่เรียกว่า “SMART” ดังนี้

1. S = Sensible (เป็นไปได้) หมายถึง วัตถุประสงค์จะต้องมีความเป็นไปได้ในการดำเนินกิจกรรม
2. M = Measurable (วัดได้) หมายถึง วัตถุประสงค์ที่ดีจะต้องสามารถวัดและประเมินผลได้
3. A = Attainable (ระบุงสิ่งที่ต้องการ) วัตถุประสงค์ที่ดีต้องระบุงสิ่งที่ต้องการดำเนินงานอย่างชัดเจนและเฉพาะเจาะจงมากที่สุด
4. R = Reasonable (เป็นเหตุเป็นผล) หมายถึง วัตถุประสงค์ที่ดีต้องมีความเป็นเหตุเป็นผลในการปฏิบัติ
5. T = Time (เวลา) หมายถึง วัตถุประสงค์ที่ดีจะต้องมีขอบเขตของเวลาที่แน่นอนในการปฏิบัติงาน

คำที่ควรใช้	คำที่ควรหลีกเลี่ยง
เพื่อกล่าวถึง	เพื่อเข้าใจถึง
เพื่ออธิบายถึง	เพื่อทราบถึง
เพื่อพรรณนาถึง	เพื่อคุ้นเคยกับ
เพื่อเลือกสรร	เพื่อซาบซึ้งใน
เพื่อระบุ	เพื่อรู้ซึ้งถึง
เพื่อจำแนกแยกแยะ	เพื่อสนใจใน
เพื่อลำดับหรือเพื่อแจกแจง	เพื่อเคยชินกับ
เพื่อประเมิน	เพื่อยอมรับใน
เพื่อสร้างเสริม	เพื่อเชื่อถือใน
เพื่อกำหนดรูปแบบ	เพื่อสำนึกใน
เพื่อแก้ปัญหา	

ตัวอย่าง

- เพื่อให้ผู้เรียนอธิบายขั้นตอนการใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทนนักเรียนได้ถูกต้อง
- เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีความเสียสละ ยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง และมีจิตสำนึกสาธารณะ
- เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมแก้ปัญหาความสะอาดภายในห้องเรียน

ทั้งนี้ ในการเขียนวัตถุประสงค์กิจกรรมของสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมือง ประชาธิปไตยนั้น ยังต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์ ตลอดจน แผนนโยบาย หรือมาตรฐานต่างๆของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งขึ้นอยู่กับแต่ละสถานศึกษาจะกำหนดเพิ่มเติม ดังนี้

- ก. วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย นโยบาย และกลยุทธ์ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- ข. มาตรฐานและตัวบ่งชี้การศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- ค. ตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมิน สมศ. รอบสี่ (พ.ศ.2559 - 2563) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- ง. จุดเน้นการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ พ.ศ.2562 (ระดับมัธยมศึกษา)
- จ. ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580
- ฉ. วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ หรือนโยบาย ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
- ช. วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ หรือนโยบาย ของสถานศึกษา
- ซ. จุดเน้นเชิงนโยบายของรัฐบาล นายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

1.2 การกำหนดเป้าหมาย

เป้าหมายของโครงการ เป็นการบอกถึงความต้องการหรือทิศทางในการปฏิบัติงานที่ระบุในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยกำหนดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรม ใครได้รับ ประโยชน์หรือได้รับผลกระทบ ซึ่งต้องเขียนให้ชัดเจนเพื่อแสดงให้เห็นผลงานหรือผลลัพธ์ที่ระบุ คุณภาพหรือปริมาณงานที่คาดว่าจะทำให้เกิดขึ้นในระยะเวลาที่กำหนดไว้

1.2.1 เป้าหมายเชิงปริมาณ เป็นรายละเอียดความสำเร็จของกิจกรรมที่สามารถวัดได้ในเชิงตัวเลข โดยจะระบุตัวเลขตามหน่วยที่ต้องการ

ตัวอย่าง

- นักเรียนจำนวน 2,800 คนใช้สิทธิเลือกตั้งประธานสภานักเรียน
- ครูและบุคลากรเข้าร่วมกิจกรรมเวทีดีเบตของผู้สมัครประธานสภานักเรียน จำนวน 30 คน
- นักเรียนประดิษฐ์รบบิ้นสีขาเพื่อรณรงค์ลดการใช้ความรุนแรง 1,000 ชิ้น

1.2.2 เป้าหมายเชิงคุณภาพ เป็นรายละเอียดความสำเร็จที่ปรากฏเชิงคุณภาพ เป็น การอธิบายว่าสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นเป็นอย่างไร

ตัวอย่าง

- นักเรียนมีความสามารถในการถ่ายทอดองค์ความรู้กิจกรรมนักเรียน
- นักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สิทธิเลือกตั้งประธานสถานักเรียนตามแนวทางประชาธิปไตย
- นักเรียนมีความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมประดิษฐ์รบบิ้นสีขาวยเพื่อรณรงค์ลดการใช้ ความรุนแรง

ในการกำหนดค่าของเป้าหมาย จะกล่าวถึงในหัวข้อ 1.8 การกำหนดตัวชี้วัด เพื่อให้ รายละเอียดที่ครบถ้วน

1.3 การกำหนดลักษณะกิจกรรม

การกำหนดลักษณะกิจกรรมจะเป็นการกำหนดสาระสำคัญของกิจกรรมว่าจะ ดำเนินการในกิจกรรมดังกล่าวอย่างไรบ้าง โดยต้องกำหนดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรม รวมถึงเป้าหมายทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ สำหรับกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมือง ประชาธิปไตย แบ่งได้เป็น 3 ด้าน ดังนี้

1.3.1 ด้านเคารพธรรม (Respect for Individuals)

1. กิจกรรมการเลือกตั้งคณะกรรมการสถานักเรียน/ประธานสถานักเรียน/ ประธานคณะสี/ประธานชุมนุม/ประธานชมรม/หัวหน้าห้อง ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จำลอง รูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนเลือกผู้แทนมาทำหน้าที่ในสภา นักเรียนและปกป้องรักษาสีชาติต่างๆ ส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ มีส่วนร่วม และนำหลักปฏิบัติตามวิถี ประชาธิปไตยมาใช้ ตั้งแต่กระบวนการรับสมัครตัวแทนพรรค/กลุ่มต่างๆ การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทั้ง 5 ขั้นตอน (ตรวจบัญชีรายชื่อ, แสดงตนขอรับบัตรเลือกตั้ง, รับบัตร เลือกตั้ง, เข้าคูหากากบาท และหย่อนบัตรเลือกตั้ง) ตลอดจนการนับคะแนนและประกาศผล การเลือกตั้งอย่างเป็นทางการ โดยกิจกรรมการเลือกตั้งจะส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และมีส่วนร่วมและไว้วางใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตย เคารพกฎหมายและข้อบังคับ (ธรรมนูญนักเรียน) เคารพในสิทธิและหน้าที่ของตนเอง เคารพเสรีภาพและความเสมอภาค ยอมรับ ความคิดเห็นที่แตกต่าง เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี นอกจากนี้ ยังเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักร่วมมือ กันทำงานและเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

2. กิจกรรมปฐมนิเทศนักเรียนใหม่/ต้อนรับน้องใหม่/พิธีรับขวัญน้องใหม่ ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อต้อนรับนักเรียนใหม่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 4 เข้าสู่รั้ว โรงเรียน โดยให้นักเรียนเรียนรู้กฎระเบียบ ข้อบังคับ และวัฒนธรรมของโรงเรียน เคารพในสิทธิและ

หน้าที่ของตนเองและผู้อื่น มีความเสมอภาคในฐานะนักเรียนเหมือนกัน เคารพผู้อาวุโสตามวิถี
 ประชาธิปไตย กล่าวถวายตัวและคำสัตย์ปฏิญาณ แสดงถึงความเคารพและเทิดทูนในสถาบัน
 พระมหากษัตริย์ แสดงถึงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ตระหนักกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ทั้งยังสร้าง
 ความรักความผูกพันระหว่างครูและนักเรียน

3. กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อ
 แสดงความเคารพเลื่อมใสในสถาบันศาสนา ไม่ว่าจะเป็นศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ฯลฯ
 ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น กิจกรรมแห่เทียนพรรษา กิจกรรมวันมาฆบูชา
 วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา กิจกรรมทำบุญตักบาตร การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ฯลฯ ซึ่งจะช่วย
 ให้นักเรียนเคารพและสืบสานประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามที่สืบทอดกันมา กฎเกณฑ์ทางสังคม ปลูกฝัง
 ให้นักเรียนมีหลักธรรม ศีลธรรม และยึดหลักคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิต

4. กิจกรรมวันไหว้ครู ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียน
 ได้มีโอกาสแสดงความเคารพต่อครูผู้มีพระคุณ การจัดพิธีไหว้ครูจะช่วยให้ นักเรียนได้แสดงออกถึง
 ความระลึกพระคุณครูอีกทางหนึ่ง นอกเหนือจากการแสดงความเคารพนบถนอบด้วยการกราบไหว้และ
 ปฏิบัติตามคำสั่งสอนโดยปกติ พิธีไหว้ครูเป็นประเพณีที่คนไทยได้สืบทอดกันมาช้านาน เป็นวัฒนธรรม
 ประจำชาติที่แสดงออกเป็นรูปธรรม แสดงถึงลักษณะนิสัยและจิตใจของคนในชาติว่าเป็นผู้ที่มีสัมมา
 คารวะ อ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักกตัญญูกตเวทิตา เพื่อระลึกถึงพระคุณของครูอาจารย์ ผู้ประสิทธิประสาท
 วิชาความรู้ และโดยทั่วไป พิธีไหว้ครูจะมีการจัดทำพานไหว้ครู ซึ่งนักเรียนจะช่วยกันทำเพื่อแสดง
 ความเคารพ อันจะเป็นการเสริมสร้างความรักความสามัคคีระหว่างนักเรียนด้วยกันได้อีกทางหนึ่ง

5. กิจกรรมวันเกษียณอายุราชการครู ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัด
 ขึ้นเพื่อให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในการแสดงมุทิตาคารวะครูผู้มีพระคุณ และเชิดชูเกียรติครูที่
 อุทิศตนในการอบรมสั่งสอนศิษย์จนถึงวันเกษียณอายุราชการมาอย่างยาวนาน เป็นการอนุรักษ์
 วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามและแสดงถึงความกตัญญูรู้คุณ อันเป็นคุณธรรมอันดีที่ควรปลูกฝังให้
 เกิดขึ้นแก่นักเรียน

6. กิจกรรมปัจฉิมนิเทศนักเรียนที่สำเร็จการศึกษา ลักษณะกิจกรรม เป็น
 กิจกรรมที่จัดขึ้นให้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6 ที่สำเร็จการศึกษา ซึ่งเป็นกิจกรรม
 ส่งท้ายก่อนนักเรียนออกจากโรงเรียนไปสู่โลกภายนอก โดยกิจกรรมปัจฉิมนิเทศจะมีการมุทิตาคารวะ
 ครูผู้มีพระคุณ การให้โอวาทของผู้บริหาร ครู เพื่อเป็นแนวทางในการใช้ชีวิตเป็นพลเมืองที่ดี รู้จัก
 เคารพสิทธิและหน้าที่ของตน เคารพกฎระเบียบ วินัย กฎหมายต่างๆ และยังมีกิจกรรมจากรุ่นน้องที่
 จัดขึ้นเพื่อมอบให้แก่รุ่นพี่ เช่น การบวงสรวงโรงเรียน/แผนการเรียน, การมอบช่อดอกไม้แสดงความยินดี,
 การจัดซุ้มถ่ายภาพ, การละเล่นต่างๆ ฯลฯ ซึ่งเป็นการส่งเสริมความผูกพัน ให้นักเรียนรู้จักสามัคคี
 เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

7. กิจกรรมส่งเสริมการทำความเคารพ ยิ้ม ไหว้ ทักทาย ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการแสดงความเคารพต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ครูผู้มีพระคุณ การทักทายรุ่นพี่ เพื่อน และรุ่นน้องภายในโรงเรียน เป็นการแสดงถึงความเคารพใน สิทธิ เคารพความเสมอภาค อ่อนน้อมถ่อมตน การยอมรับผู้อาวุโสและความแตกต่างตามหลัก ประชาธิปไตย กฎเกณฑ์ทางสังคมและวัฒนธรรมประเพณีที่ปฏิบัติมาช้านานของไทย และวัฒนธรรม การไหว้เป็นเอกลักษณ์ของชาติ ซึ่งควรปลูกฝังให้นักเรียน การจัดกิจกรรมสามารถทำได้หลาย ลักษณะ เช่น การส่งเสริมให้ทำความเคารพครูเวรตอนเช้า, การยืนต้อนรับน้องๆของคณะกรรมการ นักเรียน, การสอนการไหว้ที่ถูกต้อง, การอบรมมารยาท, การส่งเสริมให้รุ่นพี่และรุ่นน้องทักทายกัน, การเข้าแถวเคารพธงชาติและกิจกรรมหน้าเสาธง ฯลฯ

8. กิจกรรมเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อถวายราชสดุดีหรือเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสสำคัญ ของพระมหากษัตริย์ พระบรมราชินี และบรมวงศานุวงศ์ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา, พระราชพิธี ฉลองสิริราชสมบัติ, พระราชพิธีบรมราชาภิเษก, วันคล้ายวันพระราชสมภพ ฯลฯ ซึ่งเป็นการส่งเสริม ให้นักเรียนมีความเคารพในสถาบันพระมหากษัตริย์ผู้ซึ่งเป็นศูนย์รวมทางจิตใจ เป็นประมุขและ เป็นสถาบันหลักของชาติ ด้วยพระมหากรุณาธิคุณนานัปการที่ทรงปฏิบัติ มีผลให้ประเทศไทยเป็น ปึกแผ่น รุ่งเรือง สงบร่มเย็นเป็นเอกราชมาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้น คนไทยทุกคนจึงควรสำนึกในพระมหา กรุณาธิคุณ มีความจงรักภักดี และเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ให้ดำรงอยู่คู่ชาติไทยตลอดไป นอกจากพิธีการต่างๆแล้ว คณะกรรมการนักเรียนยังสามารถส่งเสริมให้นักเรียนร่วมกันปฏิบัติหรือจัด กิจกรรมได้อีกหลายประการ เช่น การเคารพในสัญลักษณ์ของพระมหากษัตริย์ อาทิ ยืนตรงเมื่อได้ยิน เพลงสรรเสริญพระบารมี จัดวางพระบรมฉายาลักษณ์ไว้ในที่สูงอย่างเหมาะสม เป็นต้น, การศึกษา พระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์และสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ, การปฏิบัติตาม คำสอนที่ปรากฏในพระบรมราโชวาทในวโรกาสต่างๆ การจัดนิทรรศการเฉลิมพระเกียรติ ตลอดจน การเผยแพร่และนำโครงการตามแนวพระราชดำริต่างๆไปปฏิบัติให้บังเกิดประโยชน์ต่อตนเองและ ผู้อื่นต่อไป

9. กิจกรรมสืบสานวัฒนธรรมและประเพณี ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรม ที่จัดขึ้นเพื่ออนุรักษ์ สืบสาน และแสดงถึงความเคารพต่อวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามที่ปฏิบัติมา อย่างช้านานของสังคมไทย เช่น ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ หรือประเพณีประจำท้องถิ่น ที่สถานศึกษาตั้งอยู่ กิจกรรมสามารถจัดได้ในหลายลักษณะขึ้นอยู่กับประเพณีนั้นๆ เช่น ประเพณีลอย กระทง นักเรียนสามารถช่วยกันทำกระทงเพื่อนำไปถวายวัด, การจัดนิทรรศการความรู้ในวันลอย กระทง, การช่วยทางวัดขายกระทงเพื่อนำเงินมาทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา, ร่วมจัดกิจกรรมประกวด นางนพมาศ ฯลฯ

10. กิจกรรมวันสถาปนาโรงเรียน ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นรำลึกถึงวันก่อตั้ง จัดตั้ง หรือสถาปนาโรงเรียนขึ้น โดยสามารถจัดกิจกรรมได้ในหลายลักษณะ การรำลึกถึงผู้พระคุณของผู้มีส่วนร่วม ให้ความอนุเคราะห์ หรือทำคุณประโยชน์ให้แก่โรงเรียน การทำบุญ ตักบาตร ฟังพระธรรมเทศนา เลี้ยงพระเพล การเชิดชูเกียรติศิษย์เก่าที่สร้างชื่อเสียงให้นักเรียน การจัดเลี้ยงสังสรรค์ ทั้งนี้ การจัดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นอยู่กับความพร้อมของโรงเรียน

11. กิจกรรมวันเด็กแห่งชาติ ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเนื่องในวันเด็กแห่งชาติของทุกปี สามารถจัดกิจกรรมได้หลายลักษณะ ทั้งกิจกรรมด้านวิชาการ กีฬานันทนาการต่างๆ การแสดงบนเวที นิทรรศการ ฯลฯ ทั้งนี้ วัตถุประสงค์ของการจัดงานเพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของเด็ก สนใจในการเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนเด็ก เพื่อให้เด็กและเยาวชนยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักเคารพสิทธิและหน้าที่ของตนและอยู่ในระเบียบวินัยอันดี และเพื่อเผยแพร่ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิของเด็ก

1.3.2 ด้านสามัคคีธรรม (Sharing, Participating, and Co-operating)

1. กิจกรรมกีฬาภายในโรงเรียน ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมการแข่งขันกีฬาประเภทต่างๆ ระหว่างนักเรียนภายในโรงเรียน โดยอาจจำแนกเป็นกีฬาประเภททั่วไป และกีฬาประเภทวิชาการ เพื่อให้ให้นักเรียนได้แสดงออกซึ่งทักษะความสามารถทางด้านต่างๆ มีสุขภาพกายและจิตที่ดี มีสมรรถภาพเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน โดยการแข่งขันกีฬาจะช่วยเสริมสร้างความสามัคคีและเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันให้นักเรียน นอกจากนี้ ยังมีการจัดประกวดกองเชียร์ เชียร์ลีดเดอร์ ขบวนพาเหรด ฯลฯ ซึ่งช่วยให้นักเรียนร่วมมือร่วมใจกันทำงาน เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม โดยในการแข่งขันกีฬาภายในจะช่วยให้ให้นักเรียนรู้จักเคารพกฎระเบียบและกติกาการแข่งขันตามวิถีประชาธิปไตย เคารพผู้ชนะ ยอมรับการเป็นผู้แพ้ และมีน้ำใจนักกีฬา

2. กิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมค่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กิจกรรมการแข่งขันกีฬา กิจกรรมค่ายแนะแนวการศึกษา อาทิ กีฬาสามสัมพันธ์จตุรมิตรเกมส์ (กลุ่มโรงเรียนในจังหวัดขอนแก่น), กีฬาและวิชาการจตุรมิตรเบญจมาราชูทิศแห่งประเทศไทย (กลุ่มโรงเรียนเบญจมาราชูทิศ) เป็นต้น

3. กิจกรรมวันคืนสู่เหย้า ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ศิษย์เก่าได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์กัน ทั้งยังให้ศิษย์ปัจจุบันมีโอกาสได้รู้จักศิษย์เก่าที่สำเร็จการศึกษาไปแล้ว อาจจัดให้มีการบรรยายหรือการแนะแนวของศิษย์เก่าที่ประสบความสำเร็จ เป็นการส่งเสริมความสามัคคีให้เกิดขึ้นแก่นักเรียนทั้งอดีตและปัจจุบัน การจัดกิจกรรมจะเป็นทางโรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการเป็นส่วนใหญ่ นักเรียนปัจจุบันสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือได้ เช่น การรับ

ลงทะเบียน การเดินแนะนำจุดต่างๆ การแสดงบนเวที การจัดกิจกรรมการเล่นต่างๆ การจัดนิทรรศการ ฯลฯ ซึ่งช่วยให้นักเรียนรู้จักเสียสละ ยึดถือประโยชน์ของส่วนรวม ร่วมมือกันทำงาน และมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ที่ได้รับมอบหมาย

4. กิจกรรมทำความสะอาด/Big Cleaning Day/ตาวิเศษ/ธนาคารขยะ/ทอดผ้าป่าขยะ ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่รณรงค์ให้นักเรียนร่วมกันรักษาความสะอาดทั้งภายในห้องเรียน อาคารเรียน และบริเวณทั่วไปของโรงเรียน ซึ่งขยะเป็นปัญหาที่โรงเรียนหลายแห่งประสบพบเจอกันมาก ทั้งนักเรียนทิ้งขยะไม่เป็นที่ หรือการไม่รักษาความสะอาดของสถานที่สาธารณะที่ใช้ร่วมกัน เช่น ห้องน้ำ โรงอาหาร สนามหญ้า ฯลฯ การรณรงค์เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวจึงเป็นสิ่งที่หลายโรงเรียนพยายามดำเนินการแก้ปัญหาผ่านหลายๆกิจกรรมที่จัดขึ้น เช่น กิจกรรม Big Cleaning Day เพื่อให้นักเรียนร่วมมือกันทำความสะอาดห้องเรียน, กิจกรรมธนาคารขยะ โดยนักเรียนไม่ต้องนำเงินมาที่ธนาคาร แต่เอาวัสดุรีไซเคิลที่จะทิ้งเข้ามาเปลี่ยนเป็นจำนวนเงินฝากในบัญชี กิจกรรมตาวิเศษ โดยนักเรียนเป็นเสมือนดวงตาที่คอยสอดส่อง ดูแล พิทักษ์สิ่งแวดล้อม รณรงค์การทิ้งขยะให้เป็นที่ที่เป็นทาง เป็นต้น โดยกิจกรรมเหล่านี้ นอกจากจะส่งเสริมให้นักเรียนมีระเบียบวินัยแล้ว ยังช่วยให้นักเรียนมีจิตสำนึกสาธารณะ ยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ร่วมมือกันทำงาน ไม่หลีกเลียงหรือเอาเปรียบผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อสังคม ตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

5. กิจกรรมพี่ติวน้อง/พี่แนะแนวน้อง ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่นักเรียนรุ่นพี่จะจัดติวเพิ่มเติมความรู้ให้กับนักเรียนรุ่นน้องที่ไม่เข้าใจในบทเรียนต่างๆ รวมไปถึงการแนะนำแนวทางการศึกษาต่อนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่จะต่อแผนการเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หรืออาจจะนำรุ่นพี่ในระดับอุดมศึกษามาแนะแนวน้องระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเพื่อให้เลือกคณะที่ตรงความความถนัดและความสนใจ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวจะช่วยให้ นักเรียนได้เกิดปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างรุ่นพี่และรุ่นน้อง มีความสามัคคี รู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และนำไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสม

6. กิจกรรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนนำความรู้ ความสามารถ ทักษะ สติปัญญา กำลังกาย และกำลังใจ ไปช่วยเหลือ ชุมชนหรือสังคมภายนอกสถานศึกษา เช่น กิจกรรมสร้างฝาย กิจกรรมปลูกป่าชายเลน กิจกรรมช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส กิจกรรมทำความสะอาดลานวัด ฯลฯ หรืออาจจะเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นโอกาสหรือครั้งคราว เช่น กิจกรรมก้าวคนละก้าว กิจกรรมช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม ฯลฯ โดยกิจกรรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์เหล่านี้ จะช่วยให้นักเรียนรู้จักเสียสละ ร่วมมือกันทำงาน มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่มีต่อสังคมและประเทศชาติ เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ช่วยเหลือผู้ที่ลำบากกว่า ทั้งนี้ สิ่งที่ต้องคำนึงถึงสำหรับครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมคือความปลอดภัยของนักเรียน เพราะสิ่งแวดล้อมภายนอกเป็นสิ่งที่ควบคุมได้ยากกว่าภายในสถานศึกษา

7. กิจกรรมทอดผ้าป่าการศึกษา/ผ้าป่าสามัคคี/ระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาโรงเรียน ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อระดมทรัพยากรจากทุกภาคส่วนนำมาพัฒนาโรงเรียนในด้านต่างๆตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เนื่องจากบางครั้งโรงเรียนไม่มีงบประมาณเพียงพอหรือต้องใช้เวลานานในการพัฒนาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง การทอดผ้าป่าเพื่อการศึกษาจึงเป็นการระดมเงินหรือทรัพยากรต่างๆมาช่วยพัฒนาโรงเรียนให้เกิดได้เร็วขึ้น เป็นกิจกรรมที่จะสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ศิษย์เก่า และผู้เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา นักเรียนสามารถช่วยเหลือกิจกรรมดังกล่าวในหลายลักษณะด้วยกัน เช่น การช่วยประชาสัมพันธ์กิจกรรม การจัดเตรียมพิธีกรรมทางศาสนา การต้อนรับผู้มาร่วมงาน ฯลฯ ซึ่งจะเป็นการปลุกฝังให้นักเรียนรู้จักเสียสละและประสานประโยชน์เพื่อส่วนรวม มีจิตสำนึกที่จะร่วมกันพัฒนาโรงเรียนให้เจริญก้าวหน้าขึ้น

8. กิจกรรมวันวาเลนไทน์/วันแห่งความรัก/วัยรุ่นยุคใหม่ใส่ใจรักเป็น/รักนวลสงวนตัว ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้แสดงออกถึงความรัก ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเห็นอกเห็นใจในทางที่ถูกต้องเหมาะสม มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง คำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนเอง ทั้งยังเป็นการส่งเสริมการใช้เหตุผล ใช้สติปัญญาไตร่ตรองด้วยความรอบคอบ เป็นการปลุกฝังคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมที่ดีงามให้เกิดขึ้นแก่นักเรียน สามารถจัดกิจกรรมได้หลายลักษณะ เช่น การให้ความรู้หน้าเสาธง การจัดกิจกรรมโต้วาที การแสดงละคร การส่งไปรษณียบัตรภายในโรงเรียน ฯลฯ

9. กิจกรรมการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมและไว้วางใจการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข กล่าวที่จะต่อต้านระบอบอื่น เช่น การจัดนิทรรศการเกี่ยวกับประชาธิปไตย การเดินรณรงค์ให้ประชาชนออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การประชาสัมพันธ์ขั้นตอนการออกเสียงเลือกตั้ง การเชิญชวนให้ประชาชนไปใช้สิทธิลงประชามติ เป็นต้น

1.3.3 ด้านปัญญาธรรม (Faith in the Method of Intelligence)

1. กิจกรรมรุ่นพี่สอนรุ่นน้อง ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่คณะกรรมการนักเรียนช่วยเหลือครูในการจัดการเรียนการสอนตามชั้นเรียน โดยกิจกรรมนี้จะเกิดขึ้นเมื่อคณะครูติดภารกิจสำคัญหรือมีการประชุมที่ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้ตามปกติได้ ซึ่งโดยทั่วไปจำเป็นต้องปล่อยนักเรียนกลับบ้าน โดยคณะกรรมการนักเรียนเป็นตัวแทนนักเรียนรุ่นพี่รับมอบหมายจากคณะครู แบ่งหน้าที่นักเรียนรุ่นพี่รับผิดชอบตามห้องเรียนต่างๆ โดยใช้สติปัญญาไตร่ตรอง วิเคราะห์ด้วยความรอบคอบ เชื่อมมั่นในวิถีแห่งปัญญาว่าสามารถเรียนรู้และวางแผนถ่ายทอดความรู้ผ่านการจัดกิจกรรมภายใต้การให้คำปรึกษาของครูประจำวิชาได้ นอกจากนี้ ยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง มีจิตสำนึกสาธารณะ ทั้งยังช่วยให้เกิดความสามัคคีและความผูกพันระหว่างนักเรียนรุ่นพี่และรุ่นน้อง

2. กิจกรรมค่ายพุทธธรรม/คุณธรรม ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมการจัดอบรมนักเรียนเพื่อพัฒนาจิตและเจริญปัญญา ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมอันดี ตามหลักพระพุทธศาสนา ฝึกให้มีสติ สมาธิ ใช้ปัญญาไตร่ตรอง วิเคราะห์ด้วยความรอบคอบ เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนนำหลักคำสอนที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้งการพัฒนาทางกาย การแสดงออกทางกิริยามารยาทชาวพุทธที่ดี สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข และการพัฒนาทางจิตให้เกิดปัญญาในการรู้จริง รู้เท่าทันทางเจริญ รู้วิธีป้องกันทางเสื่อม วิธีแก้ไขปัญหา สร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเองด้วยคุณธรรม ซึ่งจะส่งผลต่อสังคมและประเทศชาติในที่สุด

3. กิจกรรมห้องเรียนคุณธรรม ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ในการวางแผนพัฒนาและขับเคลื่อนคุณธรรมประจำห้องเรียน ซึ่งสอดคล้องกับกิจกรรมคืบคุณธรรมสู่ห้องเรียน ตามนโยบายโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. (สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560) โดยเป็นกิจกรรมที่บูรณาการคุณธรรมอัตลักษณ์ของสถานศึกษาเข้ากับแต่ละห้องเรียนเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น โดยครูและนักเรียนร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัญหา สาเหตุ แนวทางแก้ไข และจัดกิจกรรมคุณธรรมระดับห้องเรียน ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนสามารถนำคุณธรรมไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมได้ ทั้งยังเป็นการพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้เพิ่มขึ้น และแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ให้ลดน้อยลง นอกจากนี้ สามารถจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และยกย่องเชิดชูเกียรตินักเรียนที่มีคุณธรรมเพื่อเป็นแบบอย่างให้แก่กันนักเรียนทั่วไป

4. กิจกรรมค่ายพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการนักเรียน/ค่ายผู้นำสภานักเรียน ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้คณะกรรมการนักเรียนหรือตัวแทนของนักเรียนแต่ละห้องเรียนเข้าร่วมอบรมเพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข บทบาทหน้าที่ของผู้นำสภานักเรียน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้การดำเนินงาน การถ่ายทอดประสบการณ์ กระบวนการทำงานเป็นทีม การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี การออกแบบกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยให้แก่นักเรียน การสร้างเครือข่ายสภานักเรียน ตลอดจนการสร้างความเข้มแข็งให้แก่สภานักเรียน

5. กิจกรรมศึกษาดูงาน ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่คณะกรรมการนักเรียนจะศึกษาและเรียนรู้จากต้นแบบสภานักเรียนที่ประสบผลสำเร็จจากการดำเนินงาน หรือหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องกับพันธกิจและบทบาทหน้าที่ของสภานักเรียน เช่น ศูนย์ศึกษาประชาธิปไตย สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, สถาบันพระปกเกล้า, สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ฯลฯ ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนได้มีทักษะการแสวงหาความรู้ ได้เรียนรู้จากสถานที่จริง เกิดประสบการณ์ที่หลากหลาย ได้พัฒนาเต็มศักยภาพ มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสภานักเรียนและการ

ปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และสามารถนำมาใช้ในการวางแผนและพัฒนากิจกรรมในโรงเรียนได้อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

6. กิจกรรมค่ายวิชาการ ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้เสริมศักยภาพนักเรียนในด้านต่างๆตามความถนัดและความสนใจ เป็นการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียน ทั้งยังเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีโอกาสไปแสวงหาความรู้ ได้รับประสบการณ์ใหม่ๆ จากแหล่งภายนอกหรือสถานที่จริง โดยโรงเรียนหนึ่งสามารถจัดได้หลายค่ายตามความต้องการหรือความสนใจของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการจัดการเรียนรู้อัตโนมัติตามมาตรา 22 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียน มีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถ พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพนั้น อาจมีกิจกรรมนันทนาการเพื่อให้ นักเรียนได้สร้างความบันเทิง ความผ่อนคลาย และช่วยให้เกิดการทำกิจกรรมร่วมกัน สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ

7. กิจกรรมการอบรมเยาวชนชนด้านประชาธิปไตย ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมการอบรมที่จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้มีความรู้ความเข้าใจ สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยโรงเรียนสามารถจัดดำเนินการเองได้ หรือสามารถขอความอนุเคราะห์จากหน่วยงานที่มีความพร้อม เช่น สถาบันพระปกเกล้า, ศูนย์ศึกษาประชาธิปไตย สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, กรมกิจการเด็กและเยาวชน (สภาเด็กและเยาวชน), ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน), สภามหาวิทยาลัยหรือสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดต่างๆ ฯลฯ

8. กิจกรรมการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา/การประชุมสภาเด็กและเยาวชน ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้แทนนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการบริหารกิจกรรมนักเรียนผ่านรูปแบบการประชุม โดยจำลองรูปแบบการประชุมของสภาผู้แทนราษฎรตามวิถีประชาธิปไตย มีกฎระเบียบการประชุมที่ชัดเจน มีการกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม เช่น การกำหนดระเบียบวาระการประชุม การเสนอญัตติ การอภิปรายต่างๆ การบันทึกการประชุม ฯลฯ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวจะช่วยให้ นักเรียนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องต่างๆภายในและภายนอกที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนโดยตรง เป็นกระบอกเสียงแทนนักเรียนในการเสนอความคิดเห็นต่างๆแก่ผู้บริหารและครู หรือหน่วยงานภายนอก ช่วยให้นักเรียนใช้สติปัญญาในการไตร่ตรอง วิเคราะห์ด้วยความรอบคอบ ใช้หลักเหตุผล ไม่ลำเอียง มีใจเป็นกลาง ทั้งยังช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วมและไว้วางใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตย กล้าที่จะต่อต้านระบอบอื่นๆ

9. กิจกรรมคุณธรรมการออม/ธนาคารโรงเรียน ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีรู้จักการออมเงิน มีนิสัยรักการออม รู้จักวางแผนการใช้จ่ายเงิน ใช้เหตุผลในการวางแผนและตัดสินใจ ใช้สติปัญญาไตร่ตรองให้รอบคอบ มีคุณธรรมในเรื่องของการประหยัดและการออม โดยหลายโรงเรียน มีการขอความร่วมมือจากธนาคารออมสิน เพื่อเข้าร่วมโครงการธนาคารโรงเรียน ซึ่งเป็นการจำลองสาขาของธนาคารไว้ในสถาบันการศึกษา และเปิดโอกาสให้นักเรียนเป็นผู้ดำเนินการธนาคารด้วยตนเอง ภายใต้การดูแลของธนาคารออมสินสาขา ที่ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้คำแนะนำ เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์การทำงานที่เหมือนจริง ในรูปแบบของสถาบันการเงินให้กับนักเรียน และพัฒนาต่อยอดให้เด็กมีนิสัยรักการออม

10. กิจกรรมห้องเรียนสีขาว/To Be Number 1 ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมเชิงปฏิบัติการในโรงเรียนเพื่อปลูกฝังให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา ตลอดจนเป็นแกนนำนักเรียนเพื่อไปถ่ายทอดสู่ชุมชน โดยสามารถใช้สติปัญญาไตร่ตรอง วิเคราะห์ผลที่จะเกิดขึ้นจากปัญหายาเสพติด ใช้เหตุผลเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ไม่ฝักใฝ่อบายมุข และสร้างปัญหาให้กับสังคม ซึ่งรวมถึงปัญหาโรคเอดส์ การตั้งครุฑก่อนวัยอันควร และอบายมุขต่างๆด้วย กิจกรรมที่สามารถดำเนินการได้ เช่น การจัดการให้มีแหล่งเรียนรู้ด้านวิชาการ การดูแลช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา เอื้อเฟื้อด้วยคุณธรรมแก่เพื่อนในห้องเรียน กิจกรรมสร้างสรรค์ต่างๆ เช่น การเล่นเกม การเล่นดนตรี ฯลฯ โดยในระดับห้องเรียนจะแบ่งเป็น 4 ฝ่าย ประกอบด้วย ฝ่ายการเรียน ฝ่ายการงาน ฝ่ายกิจกรรม และฝ่ายสารวัตรนักเรียน กิจกรรมห้องเรียนสีขาวมีที่มาจากศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด กระทรวงศึกษาธิการ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ครู อาจารย์ที่ปรึกษา และเพื่อนนักเรียน นิสิต นักศึกษา ที่เป็นแกนนำเป็นผู้ให้ความรู้ ความเข้าใจ ในการให้คำปรึกษา ตักเตือนเพื่อน กระตุ้นเพื่อน ปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้อง ดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จนสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพพัฒนาประเทศไทยให้เจริญรุ่งเรืองต่อไป ส่วนกิจกรรม To Be Number 1 เป็นโครงการในพระราชดำริของทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี เพื่อรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด มุ่งเน้นการรณรงค์ในกลุ่มเป้าหมายหลักคือวัยรุ่นและเยาวชน โดยกลวิธีสร้างกระแสการแสดงผลอย่างถูกต้อง

11. กิจกรรมวันวิชาการ ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมศักยภาพผู้เรียนทั้งในด้านวิชาการ ทักษะ และเจตคติต่างๆ โดยส่วนใหญ่จะเป็นการดำเนินงานของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ซึ่งคณะกรรมการนักเรียนจะเข้าไปมีส่วนร่วมและช่วยเหลือในการจัดกิจกรรม เช่น วันวิทยาศาสตร์แห่งชาติ วันภาษาไทยแห่งชาติ วันอาเซียน วันเปิดบ้านโรงเรียน วันคริสต์มาส ฯลฯ กิจกรรมเหล่านี้จะส่งเสริมในด้านของความรู้ สติปัญญา ความเข้าใจ และพัฒนาทักษะ รวมถึงเจตคติต่างๆ ที่ถูกต้องเหมาะสมตามแต่วัตถุประสงค์ของกิจกรรมนั้นๆ

12. กิจกรรมโรงเรียนสุจริต ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในสถานศึกษา โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้กับนักเรียนตั้งแต่ระดับปฐมวัยไปจนถึงระดับมัธยมศึกษา เพื่อให้มีคุณลักษณะ 5 ประการของโรงเรียนสุจริต ได้แก่ ทักษะกระบวนการคิด มีวินัย ซื่อสัตย์สุจริต อยู่อย่างพอเพียง และมีจิตสาธารณะ ซึ่งกิจกรรมที่คณะกรรมการนักเรียนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ เช่น การส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักต่อแถวซื้ออาหาร, การส่งเสริมการทำความดี, การออกไปทำกิจกรรมเพื่อสาธารณะ, อาสาสมัคร ป.ป.ช. สพฐ.น้อย, บริษัทสร้างการดี เป็นต้น

13. กิจกรรมการประกวดชุดรีไซเคิล/วัสดุรีไซเคิล ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ให้นักเรียนได้เห็นคุณค่าของสิ่งของต่างๆ ที่ถึงแม้จะไม่ได้ใช้หรือเป็นขยะแล้ว ยังสามารถนำมาออกแบบและประดิษฐ์เป็นชุดรีไซเคิลหรือวัสดุรีไซเคิล แล้วนำมาใช้ประโยชน์ต่อไปได้ ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักใช้สติปัญญาในการออกแบบ วิเคราะห์ และสังเคราะห์สิ่งต่างๆขึ้นเพื่อนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ บางโรงเรียนให้นักเรียนใช้ขวดน้ำที่นักเรียนดื่มมาเป็นคะแนนในการตัดสิน ซึ่งช่วยให้นักเรียนทิ้งขยะให้ถูกที่ได้อีกวิธีหนึ่ง

14. กิจกรรมการอบรม/บรรยาย/ปฏิบัติการ ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ความรู้หรือข้อคิดแก่นักเรียนในด้านต่างๆ เช่น การอบรมการใช้เครื่องมือสื่อสาร การฟังธรรมเทศนา การอบรมเรื่องยาเสพติด การอบรมเรื่องความรักในวัยเรียน การเป็นพลเมืองดีของชาติ เป็นต้น ซึ่งอาจมีการฝึกปฏิบัติบ้างในบางกิจกรรม เช่น การซ้อมหนีไฟ การเข้าคูหาเลือกตั้ง เป็นต้น

15. กิจกรรมของหายได้คืน ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีความซื่อสัตย์สุจริต เป็นการรณรงค์ให้นักเรียนที่เก็บของได้ นำมาส่งที่จุดประชาสัมพันธ์ แล้วส่งมอบคืนให้แก่เจ้าของต่อไป คณะกรรมการนักเรียนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้ เช่น การประชาสัมพันธ์กิจกรรม การประกาศยกย่องชมเชย หรือมอบเกียรติบัตรให้นักเรียนที่ทำความดีเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ เป็นต้น

16. กิจกรรมเวทีดีเบต (debate) ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานสภานักเรียน/ประธานคณะสี หรือตำแหน่งที่มีการเลือกตั้งต่างๆ ได้มีโอกาสแสดงวิสัยทัศน์ เสนอนโยบาย เป็นการแสดงให้เห็นถึงไหวพริบปฏิภาณ การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า การแสดงความเห็นแย้งต่อนโยบายของฝั่งตรงข้ามอย่างมีอารยะและประกอบไปด้วยเหตุผล นอกจากนั้นยังเป็นการวัดทักษะอีกหลายอย่างของการเป็น

ผู้นำ เช่น ทักษะทางด้านการเจรจา การควบคุมอารมณ์ เป็นต้น ทั้งนี้ อาจมีการเปิดโอกาสให้นักเรียนที่มีสิทธิเลือกผู้แทนของตนตั้งคำถามเพิ่มเติมได้ ซึ่งกิจกรรมนี้ จะช่วยให้นักเรียนได้ใช้วิจารณญาณ ใช้สติปัญญาไตร่ตรอง วิเคราะห์ด้วยความรอบคอบว่าจะเลือกคนใดมาทำหน้าที่แทนเสียของตน

17. กิจกรรม อย.น้อย ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกิจของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) ได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการบริโภคของนักเรียนให้เป็นผู้บริโภคที่สามารถเลือกซื้อเลือกบริโภคผลิตภัณฑ์สุขภาพได้อย่างเหมาะสม ถูกต้อง และปลอดภัย เป็นผู้บริโภคที่ฉลาดรอบคอบ สามารถขยายผลไปสู่ชุมชนภายนอก อันจะส่งผลต่อการลดอัตราการเจ็บป่วยของประชาชน และลดค่าใช้จ่ายด้านการรักษาพยาบาล ทั้งยังก่อให้เกิดความร่วมมือที่ดีในระดับชุมชน เช่น เกิดความร่วมมือระหว่างนักเรียน ครู พ่อค้า แม่ค้า ชุมชน สถานีนอนามัย โรงพยาบาล สาธารณสุขอำเภอ เป็นต้น โดยกิจกรรมที่สามารถดำเนินการได้ เช่น การตรวจสอบอาหารที่จำหน่ายภายในหรือรอบๆโรงเรียน ตลาดสด ชุมชนใกล้เคียง ด้วยชุดทดสอบเบื้องต้น เช่น ชุดทดสอบบอแรกซ์ ฟอรัมาลิน สารกันรา สารฟอกขาว จุลินทรีย์ในน้ำ ฯลฯ การให้ความรู้แก่เพื่อนนักเรียนในรูปแบบต่างๆ เช่น บอร์ดความรู้ เสียงตามสาย พุดหน้าเสาธง กิจกรรมการแสดง รายการทางโทรทัศน์วงจรปิด ฯลฯ การรณรงค์ให้ความรู้ในชุมชน เช่น การเดินรณรงค์ การแจกเอกสารความรู้ การให้ความรู้ทางหอกระจายข่าวหรือวิทยุชุมชน เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังสามารถบูรณาการความรู้ด้านอาหารและยาเข้าไปกับหลักสูตรการเรียนการสอน และ อย.น้อย ยังเอื้ออาหารไปยังโรงเรียนระดับประถมศึกษาที่อยู่ใกล้เคียงด้วยการไปให้ความรู้และการตรวจสอบอาหารให้ด้วย ในลักษณะกิจกรรม “พี่สอนน้อง”

ทั้งนี้ กิจกรรมบางกิจกรรมสามารถส่งเสริมความเป็นพลเมืองได้มากกว่า 1 ด้าน เช่น กิจกรรมปัจฉิมนิเทศนักเรียนที่สำเร็จการศึกษา สามารถส่งเสริมด้านคุณธรรมที่ให้นักเรียนได้แสดงมุทิตาकारวะครูผู้มีพระคุณ และส่งเสริมด้านสามัคคีธรรม จากกิจกรรมที่รุ่นน้องจัดให้แก่รุ่นพี่ที่สำเร็จการศึกษา

1.4 การกำหนดผู้รับผิดชอบ

การจัดทำกิจกรรมจะต้องกำหนดผู้รับผิดชอบในการจัดทำกิจกรรมนั้นๆ ซึ่งสามารถกำหนดได้ใน 2 ระดับ คือ ระดับผู้รับผิดชอบกิจกรรม และระดับหน่วยงานที่รับผิดชอบกิจกรรม

การกำหนดผู้รับผิดชอบกิจกรรมจะต้องมีการระบุให้ชัดเจนว่าเป็นใคร มีตำแหน่งใด เพื่อให้สะดวกต่อการติดต่อและประสานงาน และให้ผู้มีอำนาจพิจารณาอนุมัติกิจกรรมสามารถ

ตรวจสอบได้ว่ากิจกรรมนั้นอยู่ในความรับผิดชอบหรือไม่ และผู้รับผิดชอบมีประสบการณ์และคุณสมบัติเหมาะสมต่อการดำเนินกิจกรรมมากน้อยเพียงใด ซึ่งในกิจกรรมนักเรียน สามารถจำแนกได้เป็นผู้รับผิดชอบที่เป็นครูที่ปรึกษา และผู้รับผิดชอบที่เป็นนักเรียน

ตัวอย่าง

ครูที่ปรึกษาผู้รับผิดชอบกิจกรรม : นายชยัน หมั่นเพียร (ครูที่ปรึกษาสถานักเรียน)

นักเรียนผู้รับผิดชอบกิจกรรม : นางสาวใจดี มีมานะ (ประธานสถานักเรียน)

ทั้งนี้ หากมีการตั้งคณะกรรมการดำเนินงานหรือผู้รับผิดชอบแล้ว สามารถระบุชื่อพร้อมตำแหน่งหน้าที่ที่รับผิดชอบจริงในโครงการได้ โดยเรียงลำดับจากประธาน/หัวหน้า เป็นลำดับแรก และเลขานุการเป็นลำดับสุดท้าย

การกำหนดหน่วยงานที่รับผิดชอบกิจกรรม ควรระบุหน่วยงานที่เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินกิจกรรมโดยตรงและระบุหน่วยงานต้นสังกัด รวมไปถึงหน่วยงานที่มีอำนาจในการอนุมัติกิจกรรมด้วย

ตัวอย่าง

หน่วยงานที่รับผิดชอบกิจกรรม :

- งานส่งเสริมกิจการนักเรียน กลุ่มบริหารงานบุคคล โรงเรียนนวมินทราชูทิศ กรุงเทพมหานคร
- งานสถานักเรียน ฝ่ายบริหารงานบุคคล โรงเรียนศรียาภัย
- งานส่งเสริมประชาธิปไตยและคณะกรรมการนักเรียน กลุ่มบริหารงานบุคคล โรงเรียนสมุทรปราการ
- งานส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ฝ่ายกิจการนักเรียน โรงเรียนวชิรป่าซาง
- งานส่งเสริมประชาธิปไตยและสถานักเรียน กลุ่มงานกิจกรรมนักเรียน กลุ่มกิจการนักเรียน โรงเรียนวัฒโนทัยพายัพ
- งานสถานักเรียนและส่งเสริมประชาธิปไตย กลุ่มบริหารงานบุคคล โรงเรียนศรีบุญเรืองวิทยาการ

ในกรณีที่เป็นโครงการหรือกิจกรรมความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน การเขียนหน่วยงานที่รับผิดชอบจะต้องระบุหน่วยงานทั้งหมด โดยให้หน่วยงานหลักขึ้นก่อน

ตัวอย่าง

- งานส่งเสริมกิจการนักเรียน กลุ่มบริหารงานบุคคล โรงเรียนนวมินทราชูทิศ กรุงเทพมหานคร ร่วมกับ ฝ่ายการศึกษา สำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร
- งานสถานักเรียน ฝ่ายบริหารงานบุคคล โรงเรียนศรียาภัย ร่วมกับ กองการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนจังหวัดชุมพร

1.5 การกำหนดงบประมาณ

เป็นการแสดงรายละเอียดของงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด โดยซึ่งระบุถึงจำนวนเงิน จำนวนวัสดุครุภัณฑ์ และปัจจัยอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการดำเนินกิจกรรม โดยหลักในการกำหนดงบประมาณและทรัพยากรในการเสนองบประมาณเพื่อดำเนินงานกิจกรรมนั้น ประชุมรอดประเสริฐ (2535) กล่าวถึงหลักการในการจัดทำงบประมาณ 4 ประการ ได้แก่

1. ความประหยัด (Economy) การเสนองบประมาณจะต้องเป็นไปโดยมีความประหยัด ใช้ทรัพยากรทุกอย่างให้คุ้มค่าที่สุด และได้คุณภาพของผลงานที่ดีที่สุด

2. ความมีประสิทธิภาพ (Efficiency) กิจกรรมทุกกิจกรรมจะต้องมีคุณค่าเป็นที่ยอมรับและทุกคนมีความพึงพอใจในผลงานที่เกิดขึ้น โดยใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด ประหยัดที่สุด และได้รับผลตอบแทนคุ้มค่า

3. ความมีประสิทธิภาพ (Effectiveness) กิจกรรมทุกกิจกรรมจะต้องดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ นำผลที่เกิดขึ้นเทียบกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หากได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ก็ถือว่า มีประสิทธิภาพ

4. ความยุติธรรม (Equity) การจัดสรรทรัพยากรทุกชนิด หรือการใช้จ่ายทรัพยากรจะต้องเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เพื่อให้ทุกฝ่ายปฏิบัติงานได้อย่างต่อเนื่องคล่องตัว และมีประสิทธิภาพสูงสุด

สถานศึกษาของรัฐบาลที่ใช้งบประมาณแผ่นดินจะต้องศึกษาระเบียบการเงินและพัสดุที่เกี่ยวข้อง รวมถึงธรรมาภิบาลในการบริหารงบประมาณเพื่อความโปร่งใสและคุ้มค่า และหากเป็นงบประมาณจากแหล่งอื่นก็จำเป็นต้องศึกษาระเบียบปฏิบัติให้ชัดเจน เพื่อลดความผิดพลาดหรือปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นจากขั้นตอนการกำหนดและเบิกจ่ายงบประมาณ

ตัวอย่างการกำหนดงบประมาณ

กิจกรรมปฐมนิเทศคณะกรรมการสถานักเรียน					
ที่	รายการ (ชื่อพัสดุ)	จำนวน	หน่วยนับ	ราคา/หน่วย	รวมเงิน
1	กระดาษถ่ายเอกสาร A4 80 แกรม	2	รีม	100.00	200.00
2	ปากกา	2	กล่อง	200.00	400.00
3	ค่าอาหารว่าง	30	มื้อ/คน	80.00	2,400.00
รวม					3,000.00

1.6 การกำหนดระยะเวลา

การกำหนดระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรม เป็นการระบุระยะเวลาตั้งแต่เริ่มต้นกิจกรรมจนกระทั่งสิ้นสุดกิจกรรม โดยระบุ วัน เดือน ปี หากเป็นกิจกรรมระยะยาว ต้องระบุช่วงเวลา และหากมีหลายระยะ ต้องแสดงช่วงเวลาในแต่ละระยะของกิจกรรมด้วย ทั้งนี้ กำหนดวันและเวลาในการจัดกิจกรรมต้องระมัดระวังไม่ให้เกิดการซ้ำซ้อนกับกิจกรรมอื่นๆในโรงเรียน โดยสามารถตรวจสอบได้จากปฏิทินการปฏิบัติงานที่สถานศึกษาจัดทำขึ้น

จากการศึกษาโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียน พบว่า สถานศึกษาจะกำหนดขอบเขตของช่วงเวลาดำเนินกิจกรรมใน 3 รูปแบบ ได้แก่

1. กำหนดระยะเวลาจัดกิจกรรมให้สอดคล้องตามปีงบประมาณ โดยเริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคมของปีปัจจุบัน จนถึงเดือนกันยายนของปีถัดไป

2. กำหนดระยะเวลาจัดกิจกรรมให้สอดคล้องตามปีการศึกษา โดยอาจแบ่งเป็นภาคเรียนที่ 1 เริ่มเดือนเมษายน และภาคเรียนที่ 2 เริ่มเดือนตุลาคม

3. กำหนดระยะเวลาจัดกิจกรรมแบ่งเป็นไตรมาส ไตรมาสละ 3 เดือน โดยการแบ่งไตรมาส ขึ้นอยู่กับว่าสถานศึกษาจะกำหนดไตรมาสที่ 1 เป็นช่วงเดือนเมษายน – มิถุนายน หรือช่วงเดือนตุลาคม – ธันวาคม ตัวอย่างเช่น สถานศึกษาแบ่งไตรมาสตามปีงบประมาณ จะได้ดังนี้

ไตรมาสที่ 1 เดือนตุลาคม – ธันวาคม 2561

ไตรมาสที่ 2 เดือนมกราคม – มีนาคม 2562

ไตรมาสที่ 3 เดือนเมษายน – มิถุนายน 2562

ไตรมาสที่ 4 เดือนกรกฎาคม – กันยายน 2562

1.7 การกำหนดสถานที่ปฏิบัติงาน

เป็นการระบุสถานที่ดำเนินกิจกรรม ว่ากิจกรรมนั้นจะจัดขึ้นหรือดำเนินการในสถานที่ใด ห้องประชุมใด หรืออาคารใด เพื่อสะดวกต่อการจัดเตรียมสถานที่ให้พร้อมก่อนที่จะดำเนินกิจกรรม กรณีที่จัดกิจกรรมภายนอกโรงเรียน ก็ต้องระบุสถานที่ให้ชัดเจน เพื่อประโยชน์ในการประสานงาน

ตัวอย่าง

- หอประชุมเฉลิมพระเกียรติ โรงเรียนนวมินทราชูทิศ กรุงเทพมหานคร
- ห้อง to be number 1 อาคาร 1 โรงเรียนสมุทรปราการ
- ศาลาวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

1.8 การกำหนดตัวชี้วัด

การกำหนดตัวชี้วัดหรือเรียกอีกอย่างว่าค่าเป้าหมายของกิจกรรม มีลักษณะเหมือน การกำหนดเป้าหมายทุกประการ เพียงแต่เป็นเป้าหมายที่ระบุเกณฑ์ความสำเร็จไว้ อาจกำหนดเป็น ร้อยละหรือจำนวนหน่วยที่แสดงปริมาณหรือคุณภาพต่างๆ เช่น จำนวนนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 200 คน โดยจำนวนนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม เป็นเป้าหมาย ส่วนจำนวน 200 คนเป็น ตัวชี้วัดหรือค่าของเป้าหมาย เป็นต้น ซึ่งเมื่อรวมทุกตัวชี้วัดจะกลายเป็นความสำเร็จของกิจกรรม

ตัวชี้วัด (Key Performance Indicator) คือ ดัชนีชี้วัดผลงานหรือความสำเร็จของ งาน โดยจะแสดงให้เห็นรายละเอียดในความสำเร็จหรือล้มเหลวของงาน ซึ่ง KPI เป็นเทคนิควิธีการ หนึ่งที่น่านำมาใช้ในการประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยตัวชี้วัดเชิงปริมาณ เช่น ร้อยละ จำนวน ความถี่ ค่าเฉลี่ย สัดส่วน และตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ เช่น ความรู้ ทักษะ ทศนคติ ความสามารถ ความพึง พอใจ ความเชื่อมั่น ความยั่งยืน เป็นต้น การกำหนดค่าของเป้าหมายหรือตัวชี้วัดจะต้องมีความชัดเจน ทำทหาย สามารถบรรลุได้จริงภายในสภาพแวดล้อมที่จำกัด ซึ่งอาจศึกษาจากผลการจัดกิจกรรม ลักษณะเดียวกันในปีที่ผ่านมา และนำมากำหนดตัวชี้วัดเพิ่มเติมหรือกำหนดร้อยละให้สูงขึ้น

ตัวอย่าง ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ

: หัวหน้าห้องเรียนเข้าร่วมกิจกรรมอบรมแกนนำสถานักเรียน **ร้อยละ 10** (ถือเป็นตัวชี้วัดที่ไม่ เหมาะสม เนื่องจากไม่เกิดความทำทหาย และมีผลกระทบต่อนักเรียนน้อย ถ้าหัวหน้าห้องเรียนมี 100 คน นักเรียนเข้าร่วมเพียง 10 คน ถือว่าไม่สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้)

: หัวหน้าห้องเรียนเข้าร่วมกิจกรรมอบรมแกนนำสถานักเรียน **ร้อยละ 90** (ถือเป็นตัวชี้วัดที่เหมาะสม ทำทหาย และส่งผลกระทบต่อนักเรียนกลุ่มเป้าหมายเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งถ้าหัวหน้าห้องเรียนมี 100 คน จะมีนักเรียนเข้าร่วมถึง 90 คน ซึ่งตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้)

ตัวอย่าง ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ

: นักเรียนมีความพึงพอใจจากกิจกรรมอบรมแกนนำสถานักเรียน **ในระดับพอใช้** (ถือเป็นตัวชี้วัดที่ไม่ เหมาะสม ไม่เกิดความทำทหาย ผลลัพธ์สามารถบรรลุได้โดยง่าย แต่อาจไม่มีคุณภาพมากพอ)

: นักเรียนมีความพึงพอใจจากกิจกรรมอบรมแกนนำสถานักเรียน **ในระดับดีมาก** (ถือเป็นตัวชี้วัดที่ เหมาะสม ช่วยให้นักเรียนที่จัดกิจกรรมเกิดความทำทหายที่อยากจะประสบความสำเร็จในการจัด กิจกรรมแล้วผู้เข้าร่วมกิจกรรมพึงพอใจในระดับมาก และยังแสดงถึงคุณภาพของงานอีกด้วย)

ขั้นตอนที่ 2 การนำแผนสู่การปฏิบัติ (Implementation)

2.1 การมอบหมายงาน

การมอบหมายงานเป็นการกระจายงานในหน้าที่ความรับผิดชอบและอำนาจการตัดสินใจภายในขอบเขตที่กำหนดให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน โดยต้องคำนึงถึงความรู้ ความสามารถ และทักษะที่จะทำงานนั้นๆ เพื่อให้งานนั้นบรรลุตามวัตถุประสงค์และประสบความสำเร็จ

ในการมอบหมายงาน ผู้รับผิดชอบกิจกรรมควรเสนอผู้มีอำนาจลงนามเพื่อขอออกเป็นคำสั่งโรงเรียนให้เป็นลายลักษณ์อักษร โดยคำสั่งโรงเรียนที่เป็นการมอบหมายหน้าที่ให้คณะกรรมการนักเรียนและนักเรียนโดยทั่วไป จะมีลักษณะใกล้เคียงกับคำสั่งมอบหมายการปฏิบัติหน้าที่ของคณะครู โดยมีหัวข้อที่ควรระบุในคำสั่งเพื่อมอบหมายงาน ดังนี้

1. คณะกรรมการอำนวยการ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน หรือหัวหน้ากลุ่มบริหารต่างๆที่ได้รับแต่งตั้ง บทบาทหน้าที่ ให้คำแนะนำ กำกับดูแล และอำนวยความสะดวกในการดำเนินกิจกรรมให้เป็นไปได้ด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ

2. คณะกรรมการที่ปรึกษาสถานนักเรียน/ที่ปรึกษากิจกรรม ประกอบด้วย ครูที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ที่ปรึกษาสถานนักเรียน รวมไปถึงครูที่ได้รับมอบหมายเฉพาะกิจในกิจกรรมดังกล่าว บทบาทหน้าที่ ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ ควบคุมดูแล กำกับติดตาม และสนับสนุนการจัดกิจกรรมเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์

3. คณะกรรมการดำเนินงาน ประกอบด้วย คณะกรรมการนักเรียน หรือนักเรียนที่ได้รับมอบหมาย อาจจำแนกเป็นฝ่ายต่างๆเพิ่มเติม เพื่อให้ครอบคลุมหน้าที่ตามลักษณะกิจกรรม บทบาทหน้าที่ ประชุม วางแผน ประสานงาน ดำเนินกิจกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ตลอดจนประเมินผลและรายงานผลการดำเนินงานหลังเสร็จสิ้นกิจกรรม

2.2 การจัดสรรงบประมาณ

การจัดสรรงบประมาณเป็นการระบุแหล่งงบประมาณที่ได้รับจัดสรรหรือได้รับสนับสนุน หากได้รับจัดสรรจากหลายแหล่ง ต้องระบุให้ชัดเจนว่าได้มาจากแหล่งใด จำนวนเท่าใด เพื่อประโยชน์ในการติดตามการจัดสรรงบประมาณ ซึ่งจำต้องชี้แจงรายละเอียดการใช้งบประมาณโดยละเอียดตามระเบียบของแหล่งงบประมาณนั้นๆ

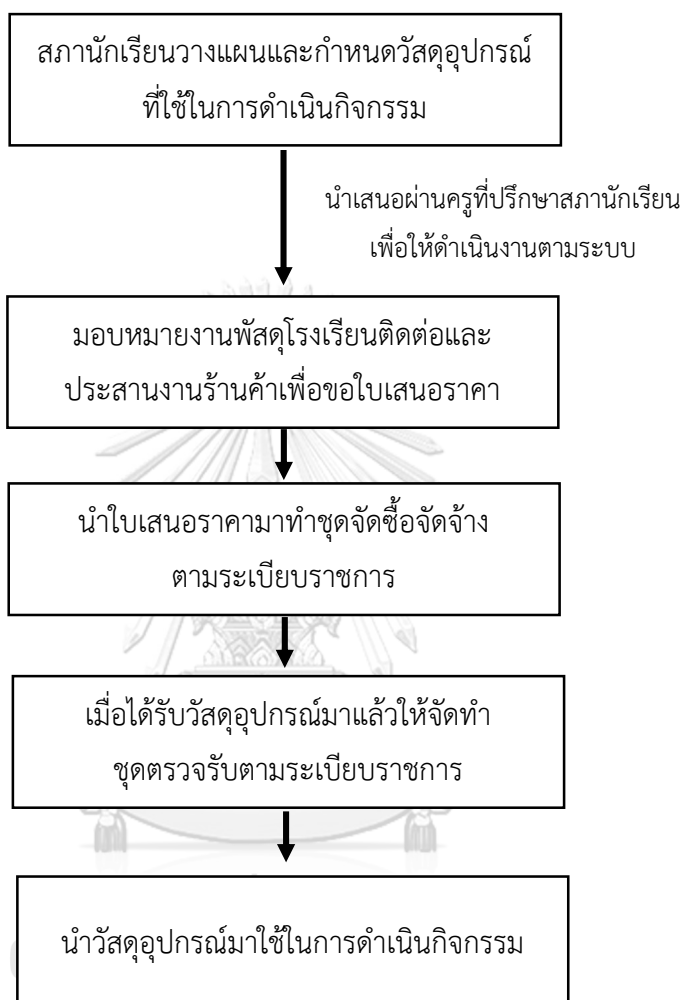
โดยทั่วไป สถานศึกษาจะได้รับจัดสรรหรือได้รับงบประมาณ สามารถจำแนกได้เป็น 3 กลุ่มหลัก ประกอบด้วย

1. งบเงินอุดหนุนรายหัว (ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 1,750 บาท/คน/ภาคเรียน และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 1,900 บาท/คน/ภาคเรียน)
2. งบเงินรายได้สถานศึกษา เป็นเงินรายได้ที่สถานศึกษาจัดเก็บ เช่น รายได้จากการจำหน่ายอาหารในโรงเรียน, รายได้จากการให้เช่าอาคารสถานที่ ฯลฯ
3. งบเงินอื่นๆ เช่น เงินบริจาค เงินรางวัล เงินสมาคมศิษย์เก่า เงินสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ฯลฯ

โดยเมื่อได้รับจัดสรรงบประมาณแล้ว การใช้งบประมาณซึ่งส่วนใหญ่ได้รับจากเงินอุดหนุนรายหัว จะจำแนกออกเป็น 4 หมวด ซึ่งเกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมของสถานักเรียน โดยทั่วไป ได้แก่

1. ค่าตอบแทน หมายถึง เงินที่จ่ายตอบแทนให้แก่ผู้ที่ปฏิบัติงานให้ทางราชการ ตามที่กระทรวงการคลังกำหนด เช่น ค่าตอบแทนวิทยากร เป็นต้น
2. ค่าใช้สอย หมายถึง รายจ่ายเพื่อให้ได้มาซึ่งบริการ รายจ่ายที่เกี่ยวกับการรับรอง และพิธีการ และรายจ่ายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติราชการที่ไม่เข้าลักษณะรายจ่ายอื่นๆ เช่น ค่าพาหนะ ค่าเช่าที่พัก ค่าจ้างซ่อมแซมบำรุงรักษาทรัพย์สิน ค่าจ้างเหมาบริการอาหารและเครื่องดื่ม ค่าใช้จ่ายในพิธีทางศาสนา ค่าพวงมาลัย ช่อดอกไม้ ค่าเบี้ยเลี้ยง เงินรางวัล ฯลฯ
3. ค่าวัสดุ หมายถึง รายจ่ายเพื่อจัดหาสิ่งของซึ่งโดยเมื่อใช้แล้วย่อมสิ้นเปลือง หดไป แปรสภาพ หรือไม่คงสภาพเดิม รวมถึงค่าใช้จ่ายที่ต้องชำระพร้อมกัน เช่น ค่าขนส่ง ค่าภาษี ฯลฯ โดยค่าวัสดุ เช่น ค่าวัสดุการศึกษา ค่าอุปกรณ์เครื่องเขียนสำนักงาน กระดาษ โฟม กรรไกร ฯลฯ
4. ค่าครุภัณฑ์ หมายถึง รายจ่ายเพื่อจัดหาสิ่งของที่มีลักษณะคงทนถาวร รวมถึงค่าใช้จ่ายที่ต้องชำระพร้อมกัน เช่น ค่าขนส่ง ค่าภาษี ฯลฯ โดยทั่วไปมีอายุการใช้งานมากกว่า 1 ปี ขึ้นไป เช่น โต๊ะสำนักงาน โต๊ะนักเรียน ตู้เก็บเอกสาร เครื่องขยายเสียง โปรเจกเตอร์ เครื่องพิมพ์ ฯลฯ

การจัดซื้อจัดจ้าง เป็นกระบวนการสำคัญของการดำเนินกิจกรรมสถานศึกษาในการใช้งบประมาณที่ได้รับจัดสรรมาอย่างถูกต้องตามระเบียบของราชการ โดยมีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

2.3 การดำเนินกิจกรรม

การดำเนินกิจกรรมเป็นการกำหนดขั้นตอนตามลำดับก่อนหลังเพื่อใช้ปฏิบัติให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรม โดยจะแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการ เมื่อกำหนดขั้นตอนได้แล้วจึงนำมากำหนดแผนการดำเนินกิจกรรม ซึ่งแจกแจงรายละเอียดของขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมว่าดำเนินการในช่วงใด ใช้งบประมาณเท่าไร ใครเป็นผู้รับผิดชอบ

จากการศึกษาโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียนพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่กำหนดขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมตามวงจรเดมมิง (Deming Cycle) หรือ PDCA ซึ่งเป็นวงจรควบคุมคุณภาพ ส่วนรายละเอียดแต่ละขั้นตอน แต่ละโรงเรียนจะกำหนดต่างกัน เช่น ขอบเขตระยะเวลา งบประมาณ ผู้รับผิดชอบ เป็นต้น

ตัวอย่างตารางแสดงขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

กิจกรรมเลือกตั้งประธานสถานักเรียน ปีการศึกษา 2561			
ขั้นตอนการปฏิบัติงาน	ระยะเวลา	งบประมาณ	ผู้รับผิดชอบ
1. ขั้นเตรียมการ (Plan) 1.1 ประชุมวางแผนการดำเนินกิจกรรม 1.2 กำหนดภาระงานและผู้รับผิดชอบ 1.3 ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการขอรับการสนับสนุนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม 1.4 จัดเตรียมสถานที่/วัสดุอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรม	1 – 11 พ.ค. 2561		คณะกรรมการสถานักเรียน
2. ขั้นดำเนินการ (Do) 2.1 แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน 2.2 ประชาสัมพันธ์และรับสมัครผู้ลงสมัครรับเลือกตั้ง 2.3 ให้ผู้สมัครหาเสียงเลือกตั้ง 2.4 ดำเนินการเลือกตั้งตามแผนที่กำหนดไว้ 2.5 นับคะแนนเสียงเลือกตั้ง 2.6 ประกาศผลการเลือกตั้ง	14 – 25 พ.ค. 2561	10,000 บาท	คณะกรรมการตามคำสั่งแต่งตั้ง
3. ขั้นตรวจสอบและประเมิน (Check) 3.1 ตรวจสอบและกำกับติดตามการดำเนินงานเพื่อให้เป็นไปตามแผนที่กำหนด 3.2 วัดและประเมินผลการจัดกิจกรรมตามตัวชี้วัดโดยใช้วิธีการและเครื่องมือตามที่กำหนด	14 – 25 พ.ค. 2561		คณะกรรมการตามคำสั่งแต่งตั้ง
4. ขั้นแก้ไขปรับปรุง (Act) 4.1 ประชุมสรุปผลการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค วิธีการแก้ปัญหา และข้อเสนอแนะ 4.2 จัดทำรายงานผลการดำเนินกิจกรรมเสนอต่อผู้เกี่ยวข้องต่อไป	28 – 31 พ.ค. 2561		คณะกรรมการสถานักเรียน

2.4 การดำเนินการในระยะเวลาที่กำหนด

การดำเนินการในระยะเวลาที่กำหนด เป็นการดำเนินกิจกรรมตามแผนที่ระบุไว้ตามกำหนดจัดกิจกรรม ซึ่งระบุ วัน เดือน ปี ที่กำหนดอย่างชัดเจน โดยการจัดกิจกรรมจะกำหนดช่วงเวลาการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องตามปีงบประมาณ ปีการศึกษา หรือไตรมาส ขึ้นอยู่กับโรงเรียนกำหนด

การตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมตามแผนที่ระบุไว้ สามารถกำหนดการตรวจสอบเป็นรายเดือน รายไตรมาส หรือรายภาคการศึกษาก็ได้ โดยกำหนดเป็นแบบตรวจสอบการดำเนินกิจกรรม เช่น

ตัวอย่างแบบตรวจสอบการดำเนินการตามระยะเวลาที่กำหนด

แบบตรวจสอบการดำเนินกิจกรรม ไตรมาสที่ 1 ปีการศึกษา 2561						
ที่	กิจกรรม	วัน เดือน ปี ที่กำหนด	การดำเนินงาน			หมายเหตุ
			ปฏิบัติ	รอปฏิบัติ	ยกเลิก	
1	เลือกตั้งประธานนักเรียน	29 พ.ค. 61	✓			
2	ศึกษาดูงานสภานักเรียน	20 มิ.ย. 61			✓	เปลี่ยนแปลงแผน
3	ลอยกระทง	22 พ.ย. 61		✓		
4	กีฬาภายในโรงเรียน	15-16 ธ.ค.61		✓		

ทั้งนี้ หากมีการเปลี่ยนแปลงแผนการดำเนินกิจกรรมทั้งในส่วนของลักษณะกิจกรรม ช่วงเวลาที่จัดกิจกรรม หรืองบประมาณ ผู้รับผิดชอบจะต้องมีการจัดทำบันทึกข้อความเพื่อขอเปลี่ยนแปลงในรายละเอียดดังกล่าว โดยชี้แจงเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อประกอบการพิจารณา

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผล (Evaluation)

3.1 การประเมินผลตามตัวชี้วัด

การประเมินผลตามตัวชี้วัด เป็นการรวบรวมข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวกับกิจกรรมที่ได้จัดทำขึ้นด้วยกระบวนการที่น่าเชื่อถือ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจว่าคุณค่ากิจกรรมบรรลุวัตถุประสงค์ ตัวชี้วัด หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ในกิจกรรมหรือไม่ อย่างไรก็ตาม โดยประโยชน์ของการประเมินผลกิจกรรมจะช่วยให้ผู้รับผิดชอบทราบสภาพความสำเร็จหรือปัญหาต่างๆ สามารถวางแผนกิจกรรมในอนาคตได้อย่างรอบคอบ ลดอุปสรรคจากการดำเนินงาน แสวงหาหรือกำหนดวิธีพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

โดย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2558b) ได้กำหนดกิจกรรมการประเมินผลกิจกรรมสถานักเรียนเป็นกระบวนการหนึ่งที่สำคัญ ซึ่งรูปแบบการประเมินจะต้องสอดคล้องกับการดำเนินกิจกรรม จึงจำเป็นที่สถานักเรียนจะต้องเรียนรู้แนวทางการประเมินผลการดำเนินงานกิจกรรมสถานักเรียนที่ถูกต้อง เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนกิจกรรมสถานักเรียนให้มีความสมบูรณ์รอบด้าน ขั้นตอนการประเมินผลการดำเนินกิจกรรมสถานักเรียน มีดังนี้

1. วางแผนการดำเนินงาน

- 1.1 แต่งตั้งคณะกรรมการประเมินกิจกรรม
- 1.2 ประชุมคณะกรรมการรับผิดชอบการดำเนินงาน
- 1.3 กำหนดแนวทางการประเมิน/สิ่งที่ต้องการประเมิน/เครื่องมือการประเมิน
- 1.4 สร้างเครื่องมือการประเมิน
- 1.5 นำเครื่องมือไปปรับใช้
- 1.6 รวบรวมสรุปผลการประเมิน
- 1.7 การรายงานผลกิจกรรม

2. กำหนดรูปแบบการประเมินผล เป็นกรอบหรือแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับกระบวนการ (Process) และวิธีการประเมินผล (Evaluation Method) ซึ่งการประเมินตัวชี้วัด จัดเป็นการประเมินผลผลิต (Product Evaluation) โดยเป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิต (Output) ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมกับเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งจะทำให้ทราบผลว่าบรรลุเป้าหมายของกิจกรรมหรือไม่

เช่น วิธีการสำรวจ (Survey Method) เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีข้อความถาม และต้องการคำตอบในประเด็นต่างๆ จะต้องใช้เครื่องมือที่เป็นแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ วิธีการสังเกตการณ์ (Observation Method) เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกตลักษณะพฤติกรรมของผู้บริโภคหรือผู้ถูกสังเกต เป็นต้น

3. สร้างเครื่องมือวัดและประเมินผล (นำเสนอในหัวข้อ 3.2 เครื่องมือที่ใช้ประเมินผล)
4. วัดและประเมินผล

ตารางแสดงประเด็นการวัดและประเมินผลกิจกรรมสถานักเรียน

การวัด	การประเมิน
1. วัดอะไร การดำเนินกิจกรรมตามขอบเขตการประเมิน และวิธีการประเมิน	1. ประเมินอะไร ประเมินผลการดำเนินกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ ของกิจกรรม
2. วัดอย่างไร ใช้การสังเกต การสัมภาษณ์ การสอบถาม หรือ วิธีการอื่นๆ	2. ประเมินอย่างไร ใช้ข้อมูลที่เชื่อถือได้จากแบบวัดมาเทียบกับเกณฑ์/ พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง เพื่อตัดสินผล/ตัดสินใจ
3. ใครวัด ตัวนักเรียนเอง คณะกรรมการสถานักเรียน ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง คณะกรรมการ สถานศึกษา ฯลฯ	3. ใครประเมิน ตัวนักเรียนเอง คณะกรรมการสถานักเรียน ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง คณะกรรมการ สถานศึกษา ฯลฯ
4. วัดเมื่อไร วัดก่อน ระหว่าง และหลังการดำเนินกิจกรรม	4. ประเมินเมื่อไร วัดก่อน ระหว่าง และหลังการดำเนินกิจกรรม
5. วัดทำไม วัดเพื่อบอกให้รู้ว่านักเรียนเกิดการเรียนรู้หรือไม่ คณะครูให้การสนับสนุนเพียงใด ฯลฯ	5. ประเมินทำไม เพื่อตัดสินผลการดำเนินกิจกรรมว่ามีผลต่อใคร อย่างไร

5. สรุปรายงานผล (นำเสนอในหัวข้อ 3.3 การจัดทำสรุปและรายงานผล)

3.2 เครื่องมือที่ใช้ประเมินผล

เครื่องมือประเมินผลกิจกรรม เป็นสิ่งที่จะบอกให้เราทราบถึงความสำเร็จที่เกิดขึ้น
มากน้อยเพียงใดตั้งนั้น กิจกรรมต่างๆจำเป็นต้องใช้เครื่องมือการประเมินผลที่สอดคล้องกับการ
ดำเนินงาน จากการศึกษาเอกสารพบว่า งานที่รับผิดชอบด้านกิจกรรมสถานักเรียนจะมีการระบุ
รูปแบบและตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ประเมินผลในคู่มือการดำเนินงานสถานักเรียนของโรงเรียนนั้นๆ
โดยตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลกิจกรรม มีดังต่อไปนี้

1. แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นรูปแบบที่กำหนดไว้เพื่อเป็นแนวทางในการ
ค้นหาข้อมูลข่าวสารที่ต้องการ โดยจัดอยู่ในลักษณะของคำถามชนิดต่างๆ หรือแบบบันทึกที่ใช้ในการ
กรอกข้อมูลประเภทต่างๆ เป็นเครื่องมือที่นิยมใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพราะประหยัดงบประมาณ

เวลา และเหมาะสมกับการเก็บข้อมูลที่อยู่ในลักษณะกระจายและมีจำนวนมาก แบบสอบถามจำแนกได้ 2 ชนิด คือ

1.1 แบบสอบถามปลายปิด (Close Ended Questionnaire) เป็นแบบสอบถามที่ได้กำหนดคำตอบไว้แล้ว จะมีจำนวนคำตอบมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับลักษณะของคำถามที่ถามว่ามีคำตอบที่ครบถ้วนสมบูรณ์แล้วหรือไม่ สามารถกำหนดให้เลือกตอบได้ 1 คำตอบหรือจะให้เลือกมากกว่า 1 คำตอบก็ได้ หรืออาจคำถามที่ใช้วัดระดับความสำคัญ เป็นแบบสอบถามที่ให้ผู้ตอบประเมินค่าเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามระดับความสำคัญมาก-น้อย โดยเลือกเพียงช่องใดช่องหนึ่งที่ตรงกับความคิดเห็นของผู้ตอบมากที่สุด

ที่	รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
1	นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข					
2	นักเรียนได้ตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของตนในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งตามวิถีประชาธิปไตย					
3	นักเรียนสามารถนำกระบวนการประชาธิปไตยไปปรับใช้ในห้องเรียนของตน					

1.2 แบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended Questionnaire) เป็นรูปแบบของคำถามที่ไม่จำกัดขอบเขตในการตอบแก่ผู้ตอบ เปิดโอกาสให้ผู้ตอบสามารถตอบได้ตามความคิดเห็นต่างๆของตนเอง เป็นการตั้งคำถามแบบกว้างๆไว้ เช่น

คำถาม นักเรียนจะนำความรู้ที่ได้จากการอบรมแกนนำสถานักเรียนไปใช้ประโยชน์อย่างไรบ้าง
คำตอบ
.....

ลักษณะของแบบสอบถามที่ดี ประกอบด้วย มีรูปแบบและตัวอักษรเหมาะสมได้ขนาด อ่านง่าย, เรียงเลขข้อและหน้าอย่างมีระเบียบ เว้นระยะให้เหมาะสม อ่านง่าย, มีคำแนะนำในการตอบอย่างชัดเจน, ข้อคำถามแต่ละข้อควรมีประเด็นหลักประเด็นเดียว และจำนวนข้อคำถามไม่มากนัก

2. แบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นเครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูลที่มีจุดมุ่งหมายแน่นอน อาจทำแบบเป็นทางการหรือแบบไม่เป็นทางการก็ได้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างแน่นอน (Un-Structure Interview) ใช้ในกรณีที่ต้องการข้อมูลแนวลึกที่รายละเอียดมาก ในแบบสัมภาษณ์จะมีแต่หัวข้อใหญ่ๆ ข้อคำถามจะปรับไปตามข้อมูลที่ได้ โดยผู้สัมภาษณ์ต้องไม่ทิ้งประเด็นหลัก

2.2 การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) แบบสัมภาษณ์แบบนี้ มีลักษณะเป็นแบบสอบถาม มีรายละเอียดของคำถามต่างๆ ที่ผู้สัมภาษณ์ต้องการถามผู้ถูกสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์ทุกคนจะถามคำถามที่เหมือนกัน

เทคนิคการสัมภาษณ์ที่ดี ต้องพยายามสร้างสถานการณ์ให้อยู่ในบรรยากาศของการสนทนา, ให้รู้สึกว่า การสัมภาษณ์มิใช่การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น, หลีกเลี่ยงการพูดจาเชิงอ้อมกับผู้ให้สัมภาษณ์, ตั้งคำถามให้น่าสนใจ แต่หลีกเลี่ยงข้อความที่กระทบกระเทือนผู้ให้สัมภาษณ์, ต้องมั่นใจว่าผู้ให้สัมภาษณ์เข้าใจคำถาม, ควรมีคำถามที่ตรวจสอบคำตอบได้ โดยมีให้ผู้สัมภาษณ์รู้ตัว, กรณีที่ผู้ให้สัมภาษณ์ตอบไม่ตรงประเด็น ต้องพยายามกลับเข้าสู่ประเด็น และหากต้องใช้เครื่องบันทึกเสียง ต้องขออนุญาตผู้ให้สัมภาษณ์

3. แบบสังเกต (Observation) เป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลโดยการบันทึกพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างในสถานการณ์เฉพาะ โดยอาศัยประสบการณ์ของผู้สังเกต ผู้สังเกตจะต้องมีบุคลิกเป็นคนที่ช่างสังเกต พิถีพิถัน ไม่มีอคติเอนเอียง และวางตัวเป็นกลางได้ดี โดยการสังเกต แบ่งเป็น

3.1 การสังเกตการณ์ที่เข้าไปมีส่วนร่วม (Participant Observation) ผู้สังเกตจะเข้าไปปะปนหรือทำกิจกรรมร่วมอยู่ในเหตุการณ์กับผู้ที่ถูกสังเกตการณ์ด้วย จนผู้ถูกสังเกตยอมรับว่าผู้สังเกตมีสถานภาพพบปะเช่นเดียวกับตน ผู้สังเกตจะต้องปรับตัวให้เข้ากับกลุ่มคนที่ศึกษา

3.2 การสังเกตการณ์โดยไม่เข้าไปมีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ผู้สังเกตจะสังเกตอยู่ห่างๆ โดยไม่เข้าไปประชิดตัวกับกลุ่มตัวอย่างที่จะสังเกต หรืออาจใช้วิธีการติดตั้งกล้องวิดีโอไว้ภายในร้านเพื่อเฝ้าสังเกตพฤติกรรมกรรมการเลือกซื้อสินค้าของผู้บริโภค

ตัวอย่างของแบบสังเกต เช่น แบบตรวจสอบรายการ (Checklist) เป็นเครื่องมือที่ประกอบด้วยข้อความซึ่งระบุพฤติกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับสิ่งที่ต้องการประเมิน การบันทึกส่วนใหญ่จะเป็นการบันทึกว่ามีหรือไม่มี, แบบประเมินค่า (Rating Scale) เป็นแบบสังเกตที่ใช้ในการประเมินสิ่งที่สังเกต โดยการแปลงค่าในด้านคุณภาพให้อยู่ในรูปของตัวเลขหรือประมาณ โดยการจัดลำดับความมากน้อย เช่น การบันทึกพฤติกรรมกรรมการมีส่วนร่วมกิจกรรมของนักเรียน เป็นต้น

จากการศึกษาและวิเคราะห์การประเมินตามตัวชี้วัดและเครื่องมือที่ใช้ประเมินผลของโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียน พบว่าจะจัดทำในรูปแบบของตารางความเชื่อมโยงระหว่างตัวชี้วัดวิธีการประเมินผล และเครื่องมือประเมินผล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างตารางแสดงความเชื่อมโยงระหว่างตัวชี้วัด วิธีการประเมินผล และเครื่องมือประเมินผล

ตัวชี้วัดการประเมินผล	วิธีการประเมินผล	เครื่องมือประเมินผล
เชิงปริมาณ นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมกีฬา ภายในโรงเรียน ร้อยละ 90	การสำรวจ	แบบลงทะเบียนเข้าร่วมกิจกรรม
เชิงคุณภาพ นักเรียนมีความพึงพอใจจาก กิจกรรมกีฬาภายในโรงเรียน ในระดับดีมาก	การสอบถาม	แบบสอบถามความพึงพอใจ

3.3 การจัดทำสรุปและรายงานผล

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2558b) ได้กำหนดให้คณะกรรมการหรือผู้ที่รับผิดชอบการประเมินผลดำเนินการสรุปและรายงานผล ตามขั้นตอนดังนี้

1. ตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลจากเครื่องมือการประเมินที่กำหนด ซึ่งรูปแบบการประเมินควรมีความหลากหลาย ไม่ควรใช้รูปแบบเดียวกัน เพื่อประเมินแต่ละกิจกรรม

2. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามเครื่องมือการประเมิน

3. นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามเครื่องมือการประเมิน

4. จัดทำเอกสารรายงานผลการประเมินกิจกรรมสถานักเรียน

โดยรูปแบบในการจัดทำเล่มรายงานผลของแต่ละโรงเรียนมีความแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของแต่ละโรงเรียน จากการศึกษาเอกสาร พบรูปแบบการรายงาน ดังนี้

1. การรายงานในลักษณะบันทึกข้อความสรุปรายงานผลการดำเนินงาน/ตามตัวชี้วัด และภาคผนวก (คำสั่ง, บันทึกขออนุญาต, แบบประเมินผล, ภาพกิจกรรม ฯลฯ)

2. การรายงานตามหัวข้อโครงการ/กิจกรรม โดยหัวข้อขึ้นอยู่กับโรงเรียนกำหนด และภาคผนวก (คำสั่ง, บันทึกขออนุญาต, แบบประเมินผล, ภาพกิจกรรม ฯลฯ)

3. การรายงานผลโดยแบ่งตามบท การแบ่งเป็นบทจะขึ้นอยู่กับโรงเรียนกำหนด บางโรงเรียนกำหนด 4 บท (บทที่ 1 บทนำ, บทที่ 2 วิธีการดำเนินการ, บทที่ 3 ผลการดำเนินการ, บทที่ 4 สรุปผลการดำเนินการ) บางโรงเรียนกำหนด 5 บท (บทที่ 1 บทนำ, บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง, บทที่ 3 วิธีการดำเนินการ, บทที่ 4 ผลการดำเนินการ, บทที่ 5 สรุปผลการดำเนินการและข้อเสนอแนะ)

4. การรายงานผลตามขั้นตอน/กระบวนการดำเนินงาน แบ่งเป็น ขั้นตอนการวางแผน (Plan), ขั้นตอนการดำเนินการ (Do), ขั้นตอนตรวจสอบ (Check) และขั้นปรับปรุงแก้ไข (Action) พร้อมด้วยภาคผนวก

4.5 (ร่าง) คู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากข้อ 4.1 – 4.4 มาจัดทำเป็น (ร่าง) คู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยแบ่งออกเป็น

4.5.1 ชื่อคู่มือ (Name)

คู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

4.5.2 คำชี้แจง (Explanation)

คู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นคู่มือสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและครูเพื่อเป็นกรอบและแนวทางสำหรับการบริหารกิจกรรมสถานักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งคู่มือฉบับนี้ได้รวบรวมข้อมูลโดยกระบวนการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาคู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา” โดยคู่มือฉบับนี้จะนำเสนอแนวทางการบริหารงานตามแนวคิดของ Newby, Stepich, Lehman & Russell (2000) ซึ่งเป็นการบริหารงานแบบ PIE ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การนำแผนสู่การปฏิบัติ (Implementation) และการประเมินผล (Evaluation)

คู่มือการบริหารนี้จะเป็นแนวทางให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำแนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยไปใช้ส่งเสริมและสนับสนุนในการวางแผน การนำแผนสู่การปฏิบัติ และการประเมินผล ตลอดจนประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบทของสถานศึกษา ครูผู้ปฏิบัติงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องสามารถนำแนวทางการดำเนินกิจกรรมสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยไปใช้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสุดท้ายจะส่งผลให้นักเรียนได้รับการส่งเสริมและพัฒนาความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย มีคารวธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม ซึ่งจะช่วยสร้างความสงบสุขในสังคม ตั้งแต่ระดับครอบครัว โรงเรียน ชุมชนไปจนถึงสังคมและประเทศ เป็นพลังที่เข้มแข็งในการสร้างสรรค์ความเป็นประชาธิปไตย อันจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติสืบไป

4.5.3 ความเป็นมาและความสำคัญ (Background and Signification)

ความเป็นพลเมือง (Citizenship) เป็นคำที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จได้ ไม่ใช่เพียงแต่มีรัฐธรรมนูญที่ดีเท่านั้น แต่ประชาชนจะต้องเป็น “พลเมือง” ตามระบอบประชาธิปไตยด้วย กล่าวคือ มีสมาชิกของสังคมที่ใช้สิทธิเสรีภาพโดยมีความรับผิดชอบ เคารพสิทธิผู้อื่น เคารพความแตกต่าง เคารพกติกา ในนานาประเทศ อาทิ ประเทศ

สหรัฐอเมริกาและประเทศเยอรมนีจัดให้มีการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง (Civic Education) ขึ้นมา และประสบความสำเร็จในการสร้างพลเมือง จนเป็นตัวช่วยให้กับประเทศต่างๆ และปัจจุบัน การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองได้ กลายเป็นปัจจัยความสำเร็จในการปกครองระบอบ ประชาธิปไตยของประเทศต่างๆทั่วโลก (วรการณ สามโกเศศ, 2554)

ประเทศที่มีระบอบประชาธิปไตยที่มั่นคงในปัจจุบันและได้ชื่อว่าเป็นประเทศ ต้นแบบประชาธิปไตย เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส หรือเยอรมนี ต่างก็เคยประสบปัญหาหรือ ล้มเหลวด้านการปกครองระบอบประชาธิปไตยกันมาแล้วทั้งสิ้น ซึ่งปัจจัยที่ทำให้ระบอบประชาธิปไตย สำเร็จ คือ “ระบบ” และ “คน” แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ “คน” กล่าวคือ หากในระบอบประชาธิปไตยมี รัฐธรรมนูญที่ดี แต่คนใช้รัฐธรรมนูญไม่เป็นหรือไม่เคารพ ก็จะทำให้เกิดปัญหาตามมาในที่สุด โดยที่ ผ่านมา ประเทศต้นแบบประชาธิปไตยดังกล่าวได้แก้ปัญหาโดยการพัฒนาคคนให้มี “ความเป็น พลเมือง” หรือการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง (Civic Education) จนทำให้เกิดการปกครอง ระบอบประชาธิปไตยที่สำเร็จได้ (ปริญา เทวานฤมิตรกุล, 2555)

ประเทศไทยจัดว่าพัฒนากระบวนการประชาธิปไตยมารวม 80 ปี แต่ยังคงมีปัญหา ของการถอยกลับไปสู่ยุคที่เรียกว่า ขาดความเป็นประชาธิปไตย หากประชาธิปไตยมีความเป็นพลเมือง ในแนวคิด ย่อมจะส่งผลต่อการเสริมสร้างความก้าวหน้าของกระบวนการประชาธิปไตยได้มากขึ้น (ถวิลวดี บุรีกุล, 2555)

ปัญหาประชาธิปไตยของไทยในปัจจุบันเกิดจากการที่ประชาชนไม่มีความเป็น พลเมือง เห็นได้จากการที่ประชาชนไม่มีจิตสำนึกความเป็นพลเมือง เป็นแต่เพียงผู้อยู่ใต้ระบบอุปถัมภ์ หรือชนชั้นปกครองใหม่ที่มาจากการเลือกตั้ง และที่สำคัญคือเกิดความแตกแยกในสังคม ประชาชนไม่ ยอมรับความแตกต่างและไม่เคารพสิทธิเสรีภาพของกันและกัน ความเห็นที่ต่างกันจึงนำไปสู่ความ แตกแยก พรรคการเมืองและการเลือกตั้งจึงกลายเป็นสิ่งที่ทำให้สังคม ชุมชน หรือครอบครัวแตกแยก กัน แต่ละคนใช้สิทธิเสรีภาพตามใจชอบ โดยมีได้คำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม (ปริญา เทวา นฤมิตรกุล, 2555)

จะเห็นได้ว่า “คน” ในระบอบประชาธิปไตยจะต้องมี “ความเป็นพลเมือง” จึงจะทำให้ ประชาธิปไตยสำเร็จได้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จึงกำหนดเป็น แนวนโยบายแห่งรัฐเกี่ยวกับการสร้างความเป็นพลเมือง ความตอนหนึ่งไว้ว่า “รัฐพึงส่งเสริมและ พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นพลเมืองที่ดี มีคุณภาพและความสามารถสูงขึ้น” (สำนักงานเลขาธิการ วุฒิสภา ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ, 2560)

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญได้กล่าวถึงหน้าที่ของปวงชนชาวไทยไว้ว่า บุคคลมีหน้าที่ “พิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” เด็กและเยาวชนจึงเป็นกำลังสำคัญในวันข้างหน้า ที่จะพัฒนา

ประเทศให้เจริญและสืบทอดความเป็นชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ตลอดจนการอนุรักษ์ทรัพยากรของชาติ กระบวนการพัฒนาเด็กและเยาวชนจึงต้องดำเนินอย่างต่อเนื่อง และจำเป็นต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างเหมาะสมและรอบด้าน ทั้งกาย ใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม และพฤติกรรมที่เหมาะสมตามวัย มีความเป็นพลเมือง กล้าคิดและกล้าแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ตามวิถีประชาธิปไตย

การศึกษาจึงนับว่าเป็นกระบวนการสำคัญในการเสริมสร้างให้เด็กและเยาวชนรู้จักหน้าที่ของตน ซึ่งปรากฏอยู่ในหน้าที่ของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 54 ที่ว่า “รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” และมีวัตถุประสงค์ว่า “การศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ตามความถนัดของตน และมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ”

สถาบันการศึกษานับว่าเป็นสถานที่ที่สำคัญแห่งหนึ่งในการขับเคลื่อนการกระบวนการส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญให้บรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกส่วนที่เกี่ยวข้องในการยกระดับคุณภาพการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา และหน่วยงานสนับสนุนต่างๆ ทั้งทางด้านวิชาการและด้านการใช้ชีวิตในสังคม

กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ตระหนักถึงความสำคัญของเด็กและเยาวชนในด้านการส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย จึงขับเคลื่อนการดำเนินงานกิจกรรมสถานักเรียน ซึ่งเปรียบเสมือนเวทีสำหรับฝึกให้นักเรียนเป็นนักประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ได้เรียนรู้บทบาทหน้าที่ความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย อันได้แก่ คารวธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม รวมทั้งหลักธรรมาภิบาล การมีจิตอาสาและพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร ดังนั้น กิจกรรมสถานักเรียนจึงเป็นการปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตยและความเป็นพลเมืองที่ดี ผ่านกระบวนการกิจกรรมและการดำเนินงานตามวิถีประชาธิปไตย

สำนักพัฒนากิจกรรมนักเรียน ได้กล่าวถึงกิจกรรมสถานักเรียนไว้ว่า สถานักเรียนเป็นกิจกรรมสำคัญในการพัฒนานักเรียนให้มีภาวะผู้นำที่ใช้กระบวนการประชาธิปไตยและนำหลักธรรมาภิบาลมาดำเนินงาน โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญของสถานักเรียน คือ การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องกระบวนการประชาธิปไตย วิถีประชาธิปไตย การเป็นผู้นำ การทำงานเป็นทีม และการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพัฒนาโรงเรียน จึงใช้กระบวนการประชาธิปไตยอันเป็นวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันในโรงเรียน เป็นกลไกในการดำเนินงาน มุ่งเน้นให้นักเรียนได้ซึมซับ และคุ้นเคยกับความเป็นประชาธิปไตย มีคารวธรรม ปัญญาธรรม สามัคคีธรรม ในการสร้างความสงบสุขในสังคม ตั้งแต่ระดับครอบครัว โรงเรียน ชุมชนไปจนถึงสังคมและประเทศ สถานักเรียนจึงเป็นรากฐานที่มี

ความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้เติบโตขึ้น เป็นพลังที่เข้มแข็งในการสร้างสรรค์ความเป็นประชาธิปไตยในโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้กำหนดมาตรการและแนวทางการดำเนินงานกิจกรรมสถานักเรียนไว้ โดยให้สถานศึกษาดำเนินการจัดตั้งสถานักเรียน 1 สภาส่งเสริม สนับสนุน สถานักเรียนได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558)

จากความสำคัญข้างต้น ผู้บริหารสถานศึกษานับว่าเป็นบุคลากรที่สำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมสถานักเรียนในสถานศึกษาให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อตอบสนองให้เด็กและเยาวชนเป็นพลเมืองดี มีคุณธรรม มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ผู้เขียนจึงมุ่งที่จะศึกษาและพัฒนาคู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อเป็นกรอบและแนวทางสำหรับการบริหารงานสถานักเรียนอย่างเป็นรูปธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้ปฏิบัติงานต่อไป

4.5.4 วัตถุประสงค์ (Objectives)

- เพื่อส่งเสริมให้มีการวางแผน การนำแผนสู่การปฏิบัติ และการประเมินผล การบริหารงานสถานักเรียนอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ
- เพื่ออธิบายแนวทางในการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของโรงเรียนมัธยมศึกษาอย่างเป็นระบบและมีขั้นตอนอย่างเป็นรูปธรรม
- เพื่อเผยแพร่การบริหารงานสถานักเรียนของโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียน ระดับประเทศ ระหว่างปี 2559 - 2561

4.5.5 ขอบเขต (Scope)

คู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา มีขอบเขตของเนื้อหาครอบคลุมตั้งแต่กระบวนการวางแผน ซึ่งประกอบด้วย การกำหนดวัตถุประสงค์, การกำหนดเป้าหมาย, การกำหนดลักษณะกิจกรรม, การกำหนดผู้รับผิดชอบ, การกำหนดงบประมาณ, การกำหนดระยะเวลา, การกำหนดสถานที่ปฏิบัติงาน และการกำหนดตัวชี้วัด กระบวนการนำแผนสู่การปฏิบัติ ประกอบด้วย การมอบหมายงาน, การจัดสรรงบประมาณ, การดำเนินกิจกรรม และการดำเนินการในระยะเวลาที่กำหนด ตลอดจนกระบวนการประเมินผล ประกอบด้วย การประเมินผลตามตัวชี้วัด, เครื่องมือที่ใช้ประเมินผล และการจัดทำสรุปและรายงานผล โดยรวบรวม วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลจากโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ได้รับรางวัลโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียน

ระดับประเทศ ระหว่างปี 2559 - 2561 ซึ่งรางวัลแบ่งตามภูมิภาคของประเทศไทย ตามประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งสิ้น 12 โรงเรียน

4.5.6 คำจำกัดความ (Definition)

1. การบริหารงานสถานักเรียน หมายถึง การบริหารงานแบบ PIE ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การนำแผนสู่การปฏิบัติ (Implementation) และการประเมินผล (Evaluation) ด้านงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

2. งานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย หมายถึง กลุ่มงานหนึ่งในสถานศึกษาที่มีหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมสถานักเรียนเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย

3. ความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย หมายถึง สมาชิกของสังคมที่มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติ ค่านิยม และพฤติกรรมในด้านการใช้สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของประชาชนโดยยึดหลักการทางประชาธิปไตย ซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรมที่แสดงออก 3 ลักษณะ ได้แก่

3.1 การยอมรับ (Respect for Individuals) ประกอบด้วย การเคารพในสิทธิและหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น ไม่เบียดเบียนหรือละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น การเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น ยอมรับความแตกต่าง มีอิสรภาพ การเคารพเสรีภาพและความเสมอภาค การเคารพกฎระเบียบสังคม ประเพณีวัฒนธรรม กฎเกณฑ์ทางสังคม กฎหมายและข้อบังคับ

3.2 สามัคคีธรรม (Sharing, Participating, and Co-operating) ประกอบด้วย ความเสียสละ การประสานประโยชน์ การยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง มีจิตสำนึกสาธารณะ ความร่วมมือกันทำงาน ไม่หลีกเลียงหรือเอาเปรียบผู้อื่น ความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตนเอง ต่อครอบครัว ต่อท้องถิ่น ต่อชาติ ความสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ตระหนักกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีส่วนร่วมและไว้วางใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตย กล้าที่จะต่อต้านระบอบอื่น

3.3 ปัญญาธรรม (Faith in the Method of Intelligence) การใช้เหตุผลในการตัดสินใจ ไม่ลำเอียง มีใจเป็นกลาง ใช้สติปัญญาไตร่ตรอง วิเคราะห์ด้วยความรอบคอบ มีความสุจริต มีหลักธรรม ศีลธรรม และยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม

4.5.7 การบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย

การบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย ประกอบด้วย ขั้นตอนการบริหารงาน 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Planning), ขั้นตอนที่ 2 การนำแผนสู่การปฏิบัติ (Implementation) และขั้นตอนที่ 3 การประเมินผล (Evaluation) โดยยึดตามแนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาตามที่ได้มีการประเมินความเหมาะสมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

4.5.8 เอกสารอ้างอิง (Reference Document)

4.5.9 ภาคผนวก (appendix)

1. วิทยาลัยฯ พันธกิจ และเป้าประสงค์ ตลอดจนแนวนโยบาย หรือมาตรฐานต่างๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2. ตัวอย่างแบบการเขียนโครงการ/กิจกรรม

3. ตัวอย่างการมอบหมายงาน: แบบหนังสือคำสั่งโรงเรียน

4. ตัวอย่างการขอความอนุเคราะห์: หนังสือภายใน

5. ตัวอย่างการขอความอนุเคราะห์: หนังสือภายนอก

6. ตัวอย่างแบบประเมินกิจกรรม

7. ตัวอย่างบันทึกข้อความเพื่อรายงานผลการจัดกิจกรรม (กรณีที่รายงานผลในบันทึกข้อความนี้)

8. ตัวอย่างบันทึกข้อความเพื่อรายงานผลการจัดกิจกรรม (กรณีที่ใช้แบบสรุปรายงานผลแนบส่งมาด้วย)

9. ตัวอย่างแบบสรุปรายงานผลการดำเนินกิจกรรม (รูปแบบขึ้นอยู่กับสถานศึกษา กำหนด)

4.6 การประเมินคุณภาพของ (ร่าง) คู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

4.6.1 ผลการวิเคราะห์สถานภาพของผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบความเหมาะสมของ (ร่าง) แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารสถานักเรียน จำนวน 1 คน ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน และครูจำนวน 3 คน เพื่อดำเนินการประเมิน (ร่าง) แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้

ตารางที่ 21 แสดงสถานภาพของผู้ทรงคุณวุฒิ

สถานภาพ	จำนวน (คน)
ระดับการศึกษา	
ปริญญาตรี	-
ปริญญาโท	5
ปริญญาเอก	-
รวม	5
ตำแหน่ง	
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารสถานักเรียน	1
ผู้อำนวยการสถานศึกษา	1
ครู	3
รวม	5

จากตารางที่ 20 พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 คน สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท และดำรงตำแหน่งครูมากที่สุด จำนวน 3 คน รองลงมาคือผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารสถานักเรียนและผู้อำนวยการสถานศึกษา ซึ่งมีจำนวนเท่ากัน คือ 1 คน

4.6.2 ผลการประเมินคุณภาพของ (ร่าง) คู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

การประเมินคุณภาพของ (ร่าง) แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ใช้วิธีการประเมินแบบตรวจสอบรายการ (Check List) 5 ระดับ สามารถแสดงผลการวิเคราะห์ ได้ดังนี้

ตารางที่ 22 ผลการประเมินคุณภาพของ (ร่าง) คู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิด
ความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

ข้อที่	ประเด็นการประเมิน	ระดับคุณภาพของคู่มือ	
		ฐานนิยม	แปลความ
1	คุณภาพด้านเนื้อหา		
	1.1 เนื้อหาสาระหรือรายละเอียดในคู่มือตรงประเด็นกับเรื่องที่ศึกษา	4.8	มากที่สุด
	1.2 เนื้อหาในคู่มือสามารถนำไปอ้างอิงได้	5.0	มากที่สุด
	1.3 การนำเสนอเนื้อหาเหมาะสมกับผู้ที่ศึกษา	5.0	มากที่สุด
2	คุณภาพด้านรูปแบบ		
	2.1 ตัวอักษรที่อ่านง่าย เหมาะกับผู้ใช้เครื่องมือ	4.8	มากที่สุด
	2.2 การใช้ถ้อยคำสำนวนภาษา	4.2	มาก
	2.3 ลักษณะการจัดรูปเล่ม	4.4	มาก
	2.4 การนำเสนอเป็นลำดับขั้นตอน แยกเป็นหัวข้อชัดเจน	4.6	มากที่สุด
3	ด้านคุณภาพการนำไปใช้		
	3.1 แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนสามารถนำไปใช้ได้จริง	5.0	มากที่สุด
	3.2 ผู้ที่อ่านสามารถเข้าใจและนำข้อมูลในคู่มือไปประยุกต์ใช้ได้	5.0	มากที่สุด
	3.3 คู่มือเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานสถานักเรียนในโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษา	5.0	มากที่สุด

จากตารางที่ 21 พบว่า ผลการประเมินคุณภาพของ (ร่าง) คู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา ทั้ง 3 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ด้านคุณภาพด้านเนื้อหา ประกอบด้วย 1.1 เนื้อหาสาระหรือรายละเอียดในคู่มือตรงประเด็นกับเรื่องที่ศึกษา มีคุณภาพมากที่สุด, 1.2 เนื้อหาในคู่มือสามารถนำไปอ้างอิงได้ มีคุณภาพมากที่สุด และ 1.3 การนำเสนอเนื้อหาเหมาะสมกับผู้ที่ศึกษา มีคุณภาพมากที่สุด

ประเด็นที่ 2 ด้านคุณภาพด้านรูปแบบ ประกอบด้วย 2.1 ตัวอักษรที่อ่านง่าย เหมาะกับผู้ใช้เครื่องมือ มีคุณภาพมากที่สุด, 2.2 การใช้ถ้อยคำสำนวนภาษา มีคุณภาพมาก, 2.3 ลักษณะการจัดรูปเล่ม มีคุณภาพมาก และ 2.4 การนำเสนอเป็นลำดับขั้นตอน แยกเป็นหัวข้อชัดเจน มีคุณภาพมากที่สุด

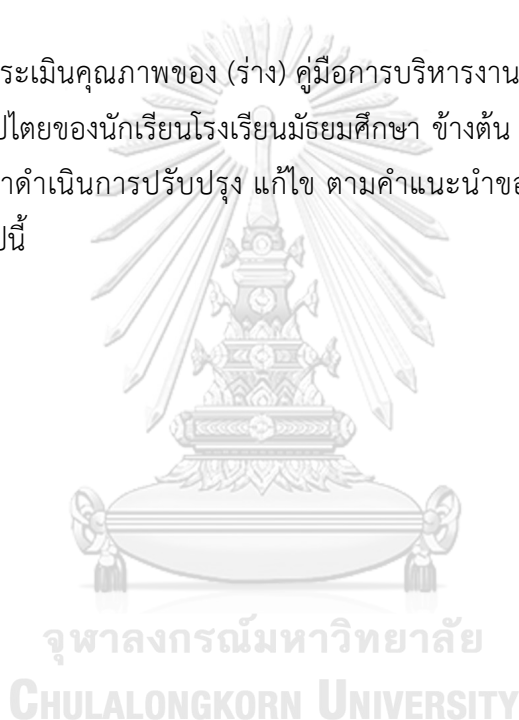
ประเด็นที่ 3 ด้านคุณภาพการนำไปใช้ ประกอบด้วย 3.1 แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนสามารถนำไปใช้ได้จริง มีคุณภาพมากที่สุด, 3.2 ผู้ที่อ่านสามารถเข้าใจและนำข้อมูลในคู่มือไปประยุกต์ใช้ได้ มีคุณภาพมากที่สุด และ 3.3 คู่มือเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานสถานักเรียนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา มีคุณภาพมากที่สุด

โดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้

- ตรวจสอบการใช้ภาษา การฉีกคำ และการเว้นวรรคของคำและตัวอักษร
- หน้าที่มีพื้นที่ว่าง สามารถแทรกภาพ สื่อ หรือกราฟิกเข้าไปเพื่อให้เกิดความน่าสนใจ
- ชื่อโครงการ TO BE NUMBER ONE ต้องเป็นตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด
- การจัดตำแหน่งภาพ ควรเพิ่มความหลากหลาย
- ชื่อกิจกรรมย่อยต่างๆ ควรเปลี่ยนสี ชัดเส้นใต้ เพื่อเน้นชื่อกิจกรรมให้อ่านง่ายมากขึ้น

4.7 คู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

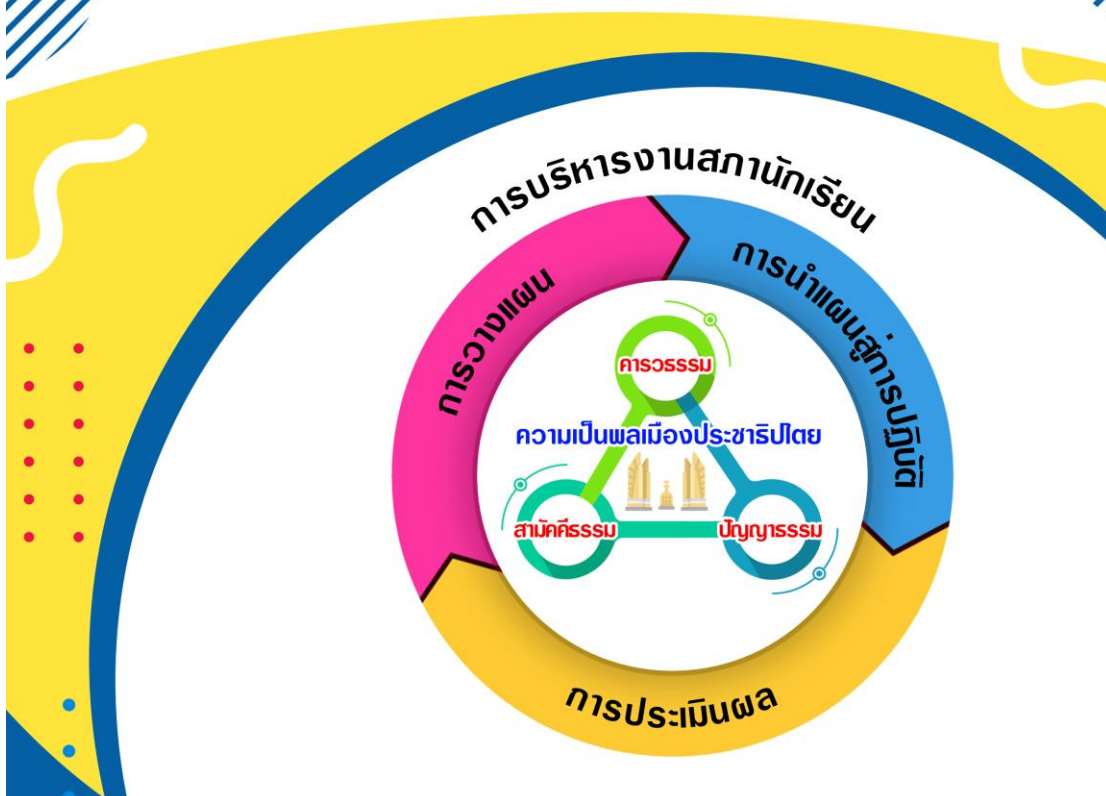
จากผลการประเมินคุณภาพของ (ร่าง) คู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา ข้างต้น ผู้วิจัยได้นำผลการประเมินและข้อเสนอแนะต่างๆ มาดำเนินการปรับปรุง แก้ไข ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ สามารถแสดงรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

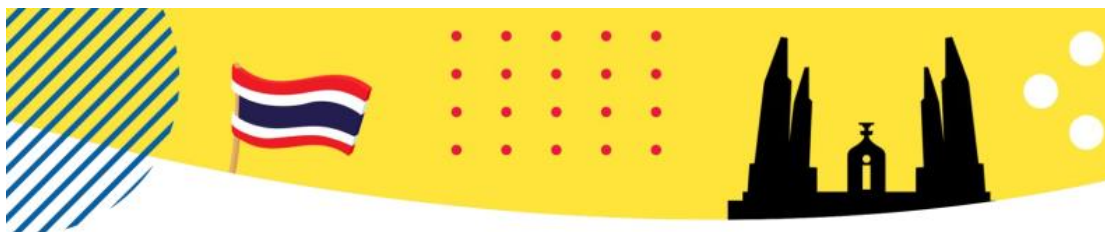

คู่มือการบริหารงานสถานักเรียน

เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

ผลงานจากวิทยานิพนธ์ของ นายคชนเทพ จันทรวงศ์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาบริหารการศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำชี้แจง

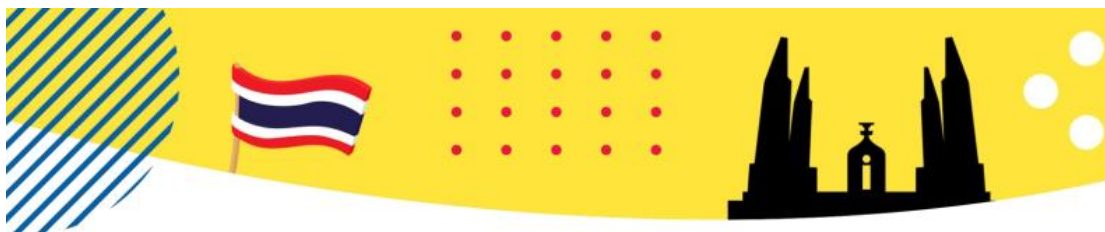
คู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นคู่มือสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและครูเพื่อเป็นกรอบและแนวทางสำหรับการบริหารกิจกรรมสถานักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งคู่มือฉบับนี้ได้รวบรวมข้อมูลโดยกระบวนการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาคู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา” โดยคู่มือฉบับนี้จะนำเสนอแนวทางการบริหารงานตามแนวคิดของ Newby, Stepich, Lehman & Russell (2000) ซึ่งเป็นการบริหารงานแบบ PIE ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การนำแผนสู่การปฏิบัติ (Implementation) และการประเมินผล (Evaluation)

คู่มือการบริหารนี้จะ เป็นแนวทางให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำแนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยไปใช้ส่งเสริมและสนับสนุนในการวางแผน การนำแผนสู่การปฏิบัติ และการประเมินผล ตลอดจนประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบทของสถานศึกษา ครูผู้ปฏิบัติงาน และบุคลากรที่เกี่ยวข้องสามารถนำแนวทางการดำเนินกิจกรรมสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยไปใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสุดท้ายจะส่งผลให้นักเรียนได้รับการส่งเสริมและพัฒนาความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย มีคารวธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม ซึ่งจะช่วยสร้างความสงบสุขในสังคม ตั้งแต่ระดับครอบครัว โรงเรียน ชุมชนไปจนถึงสังคมและประเทศ เป็นพลังที่เข้มแข็งในการสร้างสรรค์ความเป็นประชาธิปไตย อันจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติสืบไป

คู่มือการบริหารงานสถานักเรียน
ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

ก

สารบัญ

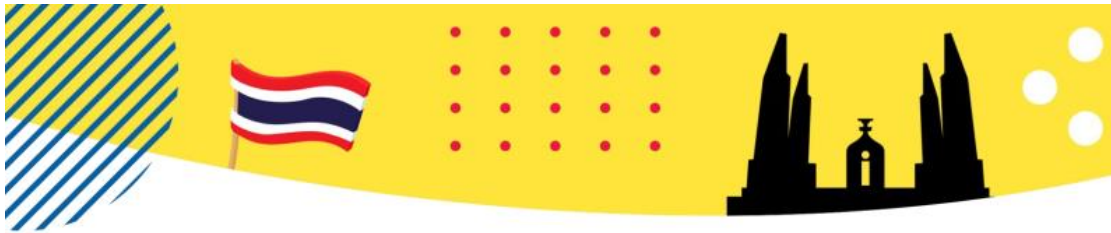
	หน้า
คำชี้แจง	ก
ความเป็นมาและความสำคัญ	1
วัตถุประสงค์	4
ขอบเขต	4
คำจำกัดความ	5
การบริหารงาน: ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน	7
การกำหนดวัตถุประสงค์	7
การกำหนดเป้าหมาย	9
การกำหนดลักษณะกิจกรรม	10
การกำหนดผู้รับผิดชอบ	31
การกำหนดงบประมาณ	32
การกำหนดระยะเวลา	33
การกำหนดสถานที่ปฏิบัติงาน	34
การกำหนดตัวชี้วัด	34
การบริหารงาน: ขั้นตอนที่ 2 การนำแผนสู่การปฏิบัติ	36
การมอบหมายงาน	36
การจัดสรรงบประมาณ	37
การดำเนินกิจกรรม	39
การดำเนินการในระยะเวลาที่กำหนด	40
การบริหารงาน: ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผล	41
การประเมินผลตามตัวชี้วัด	41
เครื่องมือที่ใช้ประเมินผล	43
การจัดทำสรุปและรายงานผล	46
เอกสารอ้างอิง	47
ภาคผนวก	51

คู่มือการบริหารงานสถานศึกษา

ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนเม็รัมย์ศึกษา

ช

ความเป็นมาและความสำคัญ

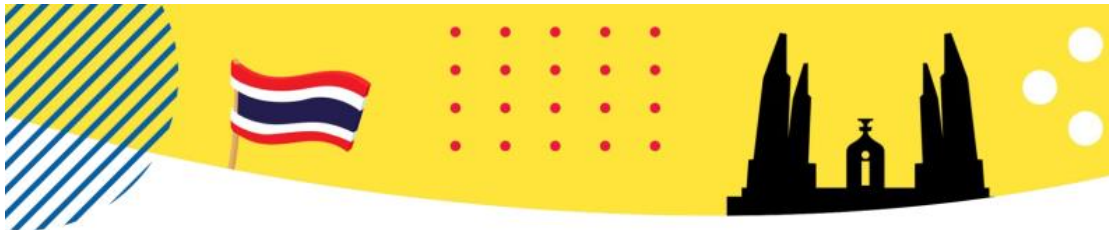
ความเป็นพลเมือง (Citizenship) เป็นคำที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จได้ ไม่ใช่เพียงแต่มีรัฐธรรมนูญที่ดีเท่านั้น แต่ประชาชนจะต้องเป็น “พลเมือง” ตามระบอบประชาธิปไตยด้วย กล่าวคือ มีสมาชิกของสังคมที่ใช้สิทธิเสรีภาพโดยมีความรับผิดชอบ เคารพสิทธิผู้อื่น เคารพความแตกต่าง เคารพกติกา ในนานาประเทศ อาทิ ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศเยอรมนีจัดให้มีการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง (Civic Education) ขึ้นมา และประสบความสำเร็จในการสร้างพลเมือง จนเป็นตัวอย่างให้กับประเทศต่างๆ และปัจจุบันการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ได้กลายเป็นปัจจัยความสำเร็จในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศต่างๆ ทั่วโลก (วารสารสามโลกศศ., 2554)

ประเทศที่มีระบอบประชาธิปไตยที่มั่นคงในปัจจุบันและได้ชื่อว่าเป็นประเทศต้นแบบประชาธิปไตย เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส หรือเยอรมนี ต่างก็เคยประสบปัญหาหรือล้มเหลวด้านการปกครองระบอบประชาธิปไตยกันมาแล้วทั้งสิ้น ซึ่งปัจจัยที่ทำให้ระบอบประชาธิปไตยสำเร็จ คือ “ระบบ” และ “คน” แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ “คน” กล่าวคือ หากในระบอบประชาธิปไตยมีรัฐธรรมนูญที่ดี แต่คนใช้รัฐธรรมนูญไม่เป็นหรือไม่เคารพ ก็จะทำให้เกิดปัญหาตามมาในที่สุด โดยที่ผ่านมา ประเทศต้นแบบประชาธิปไตยดังกล่าวได้แก้ปัญหาโดยการพัฒนาคอนให้มี “ความเป็นพลเมือง” หรือการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง (Civic Education) จนทำให้เกิดการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่สำเร็จได้ (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2555)

ประเทศไทยจัดว่าพัฒนากระบวนการประชาธิปไตยมารวม 80 ปี แต่ยังคงมีปัญหาของการถอยกลับไปสู่ยุคที่เรียกว่า ชาติความเป็นประชาธิปไตย หากประชาธิปไตยมีความเป็นพลเมืองในแนวคิดย่อมจะส่งผลต่อการเสริมสร้างความก้าวหน้าของกระบวนการประชาธิปไตยได้มากขึ้น (ถวิลวดี บุรีกุล, 2555)

ปัญหาประชาธิปไตยของไทยในปัจจุบันเกิดจากการที่ประชาชนไม่มีความเป็นพลเมือง เห็นได้จากการที่ประชาชนไม่มีจิตสำนึกความเป็นพลเมือง เป็นแต่เพียงผู้อยู่ใต้ระบอบอุปถัมภ์หรือชนชั้นปกครองใหม่ที่มาจากการเลือกตั้ง และที่สำคัญคือเกิดความแตกแยกในสังคม ประชาชนไม่ยอมรับความแตกต่างและไม่เคารพสิทธิเสรีภาพของกันและกัน ความเห็นที่ต่างกันจึงนำไปสู่ความแตกแยก พรรคการเมืองและการเลือกตั้งจึงกลายเป็นสิ่งที่ทำให้สังคม ชุมชน หรือครอบครัวแตกแยกกัน แต่ละคนใช้สิทธิเสรีภาพตามใจชอบ โดยมีได้คำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2555)

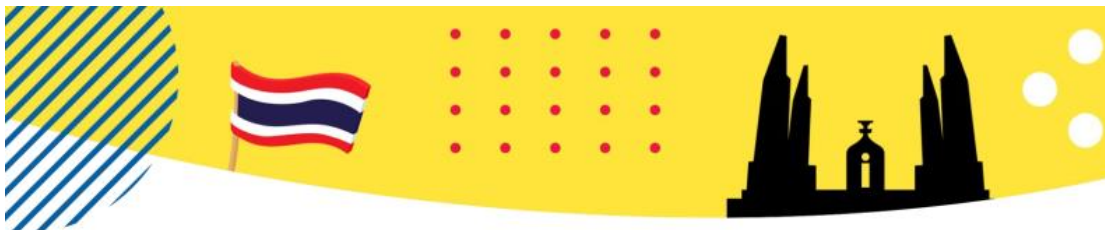
จะเห็นได้ว่า “คน” ในระบอบประชาธิปไตยจะต้องมี “ความเป็นพลเมือง” จึงจะทำให้ประชาธิปไตยสำเร็จได้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จึงกำหนดเป็นแนวนโยบายแห่งรัฐเกี่ยวกับการสร้างความเป็นพลเมือง ความตอนหนึ่งว่า “รัฐพึงส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นพลเมืองที่ดี มีคุณภาพและความสามารถสูงขึ้น” (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ, 2560)

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญได้กล่าวถึงหน้าที่ของปวงชนชาวไทยไว้ว่า บุคคลมีหน้าที่ “พิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” เด็กและเยาวชนจึงเป็นกำลังสำคัญในวันข้างหน้า ที่จะพัฒนาประเทศให้เจริญและสืบทอดความเป็นชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ตลอดจนการอนุรักษ์ทรัพยากรของชาติ กระบวนการพัฒนาเด็กและเยาวชนจึงต้องดำเนินอย่างต่อเนื่อง และจำเป็นต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างเหมาะสมและรอบด้าน ทั้งกาย ใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม และพฤติกรรมที่เหมาะสมตามวัย ความเป็นพลเมือง กล้าคิดและกล้าแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ตามวิถีประชาธิปไตย

การศึกษาจึงนับว่าเป็นกระบวนการสำคัญในการเสริมสร้างให้เด็กและเยาวชนรู้จักหน้าที่ของตน ซึ่งปรากฏอยู่ในหน้าที่ของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 54 ที่ว่า “รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” และมีวัตถุประสงค์ว่า “การศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ตามความถนัดของตน และมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ”

สถาบันศึกษานับว่าเป็นสถานที่ที่สำคัญแห่งหนึ่งในการขับเคลื่อนกระบวนการส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญให้บรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกส่วนที่เกี่ยวข้องในการยกระดับคุณภาพการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา และหน่วยงานสนับสนุนต่างๆ ทั้งทางด้านวิชาการและด้านการใช้ชีวิตในสังคม

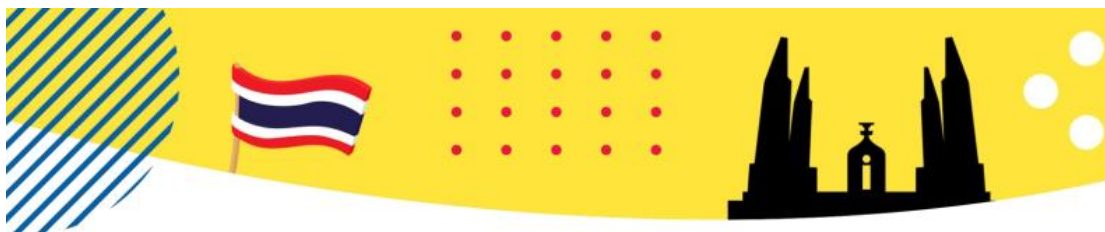
กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ตระหนักถึงความสำคัญของเด็กและเยาวชนในด้านการส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย จึงขับเคลื่อนการดำเนินงานกิจกรรมสถานักเรียน ซึ่งเปรียบเสมือนเวทีสำหรับฝึกให้นักเรียนเป็นนักประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ได้เรียนรู้บทบาทหน้าที่ความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย อันได้แก่ คารวธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม รวมทั้งหลักธรรมาภิบาล การมีจิตอาสาและพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร ดังนั้น กิจกรรมสถานักเรียนจึงเป็นการปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตยและความเป็นพลเมืองที่ดีผ่านกระบวนการกิจกรรมและการดำเนินงานตามวิถีประชาธิปไตย

สำนักพัฒนากิจกรรมนักเรียน ได้กล่าวถึงกิจกรรมสถานักเรียนไว้ว่า สถานักเรียนเป็นกิจกรรมสำคัญในการพัฒนานักเรียนให้มีภาวะผู้นำที่ใช้กระบวนการประชาธิปไตยและนำหลักธรรมาภิบาลมาดำเนินงาน โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญของสถานักเรียน คือ การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องกระบวนการประชาธิปไตย วิถีประชาธิปไตย การเป็นผู้นำ การทำงานเป็นทีม และการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพัฒนาโรงเรียน จึงใช้กระบวนการประชาธิปไตยอันเป็นวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันในโรงเรียน เป็นกลไกในการดำเนินงาน มุ่งเน้นให้นักเรียนได้ซึมซับ และคุ้นเคยกับความเป็นประชาธิปไตย มีคารวธรรม ปัญญาธรรม สามัคคีธรรม ในการสร้างความสงบสุขในสังคม ตั้งแต่ระดับครอบครัว โรงเรียน ชุมชนไปจนถึงสังคมและประเทศ สถานักเรียนจึงเป็นรากฐานที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้เติบโตขึ้น เป็นพลังที่เข้มแข็งในการสร้างสรรค์ความเป็นประชาธิปไตยในโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้กำหนดมาตรการและแนวทางในการดำเนินงานกิจกรรมสถานักเรียนไว้ โดยให้สถานศึกษาดำเนินการจัดตั้งสถานักเรียน 1 สาขา ส่งเสริม สนับสนุน สถานักเรียนให้มีโอกาสมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลอย่างต่อเนื่องเช่นกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558)

จากความสำคัญข้างต้น ผู้บริหารสถานศึกษานับว่าเป็นบุคลากรที่สำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมสถานักเรียนในสถานศึกษาให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อตอบสนองให้เด็กและเยาวชนเป็นพลเมืองดี มีคุณธรรม มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ผู้เขียนจึงมุ่งที่จะศึกษาและพัฒนาคู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อเป็นกรอบและแนวทางสำหรับการบริหารงานสถานักเรียนอย่างเป็นรูปธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้ปฏิบัติงานต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมให้มีการวางแผน การนำแผนสู่การปฏิบัติ และการประเมินผล การบริหารงานสถานักเรียน อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ
2. เพื่ออธิบายแนวทางในการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย ของโรงเรียนมัธยมศึกษาอย่างเป็นระบบและมีขั้นตอนอย่างเป็นรูปธรรม
3. เพื่อเผยแพร่การบริหารงานสถานักเรียนของโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียน ระดับประเทศ ระหว่าง ปี 2559 – 2561

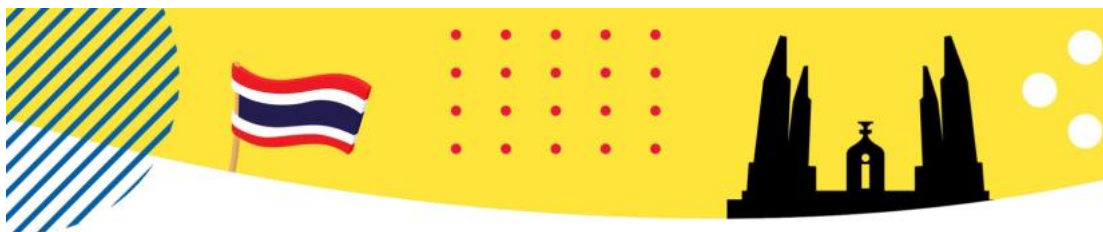
ขอบเขต

คู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษา มีขอบเขตของเนื้อหาครอบคลุมตั้งแต่กระบวนการวางแผน ซึ่งประกอบด้วย การกำหนด วัตถุประสงค์, การกำหนดเป้าหมาย, การกำหนดลักษณะกิจกรรม, การกำหนดผู้รับผิดชอบ, การกำหนด งบประมาณ, การกำหนดระยะเวลา, การกำหนดสถานที่ปฏิบัติงาน และการกำหนดตัวชี้วัด กระบวนการนำ แผนสู่การปฏิบัติ ประกอบด้วย การมอบหมายงาน, การจัดสรรงบประมาณ, การดำเนินกิจกรรม และการ ดำเนินการในระยะเวลาที่กำหนด ตลอดจนกระบวนการประเมินผล ประกอบด้วย การประเมินผลตาม ตัวชี้วัด, เครื่องมือที่ใช้ประเมินผล และการจัดทำสรุปและรายงานผล โดยรวบรวม วิเคราะห์ และสังเคราะห์ ข้อมูลจากโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ได้รับรางวัลโรงเรียน ต้นแบบสถานักเรียน ระดับประเทศ ระหว่างปี 2559 - 2561 ซึ่งรางวัลแบ่งตามภูมิภาคของประเทศไทย ตามประกาศ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งสิ้น 12 โรงเรียน ได้แก่

1) โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ พะเยา	7) โรงเรียนวชิรป่าซาง จังหวัดลำพูน
2) โรงเรียนกัลยาณวัตร จังหวัดขอนแก่น	8) โรงเรียนวัดโนนทัยพายัพ จังหวัดเชียงใหม่
3) โรงเรียนศรีราษฎร์ จังหวัดชุมพร	9) โรงเรียนนวมินทราชูทิศ กรุงเทพมหานคร
4) โรงเรียนกำแพงเพชรพิทยาคม จังหวัดกำแพงเพชร	10) โรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดจันทบุรี
5) โรงเรียนสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ	11) โรงเรียนธาตุพนม จังหวัดนครพนม
6) โรงเรียนศรีบุญเรืองวิทยาคาร จังหวัดหนองบัวลำภู	12) โรงเรียนสตรีระนอง จังหวัดระนอง

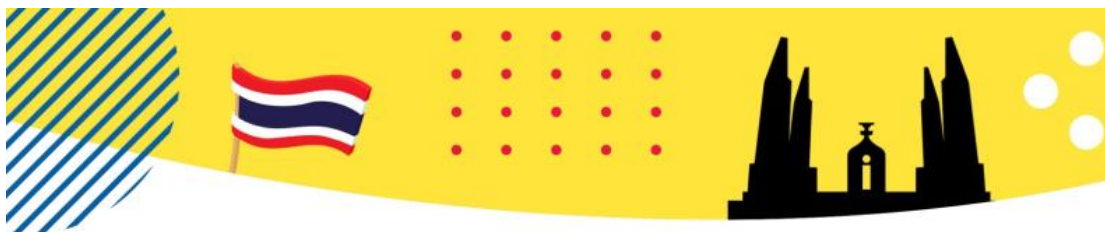
คู่มือการบริหารงานสถานักเรียน

ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

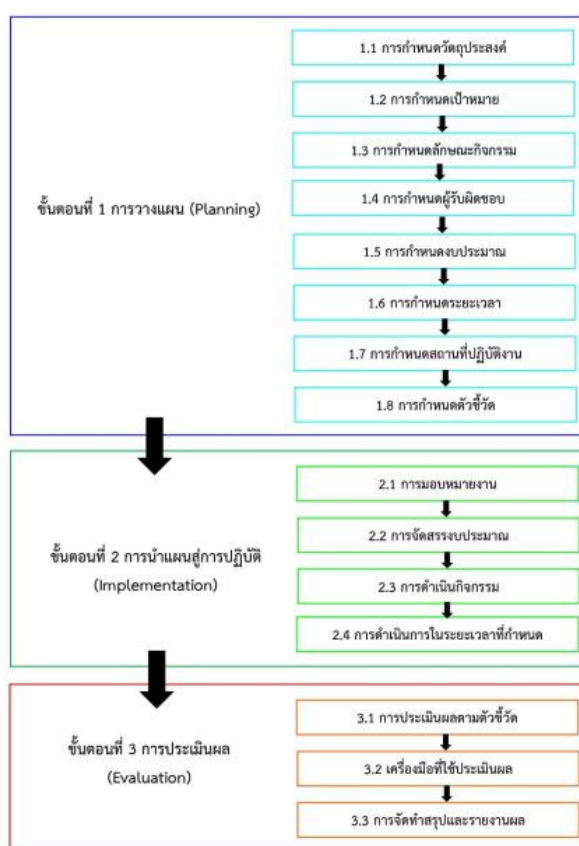
คำจำกัดความ

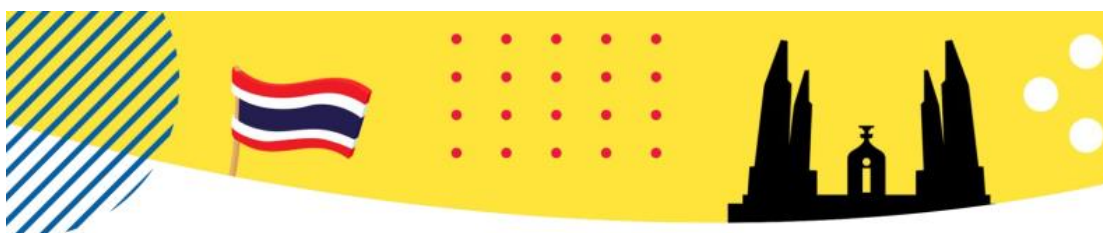
1. การบริหารงานสถานักเรียน หมายถึง การบริหารงานแบบ PIE ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การนำแผนสู่การปฏิบัติ (Implementation) และการประเมินผล (Evaluation) ด้านงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา
2. ความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย หมายถึง สมาชิกของสังคมที่มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติ ค่านิยม และพฤติกรรมในด้านการใช้สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของประชาชนโดยยึดหลักการทางประชาธิปไตย ซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรมที่แสดงออก 3 ลักษณะ ได้แก่
 - 2.1 การเคารพ (Respect for Individuals) ประกอบด้วย การเคารพในสิทธิและหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น ไม่เบียดเบียนหรือละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น การเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น ยอมรับความแตกต่าง มีอิสระภาพ การเคารพเสรีภาพและความเสมอภาค การเคารพกฎระเบียบสังคม ประเพณีวัฒนธรรม กฎเกณฑ์ทางสังคม กฎหมายและข้อบังคับ
 - 2.2 สามัคคีธรรม (Sharing, Participating, and Co-operating) ประกอบด้วย ความเสียสละ การประสานประโยชน์ การยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง มีจิตสำนึกสาธารณะ ความร่วมมือกันทำงาน ไม่หลีกเลี่ยงหรือเอาเปรียบผู้อื่น ความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตนเอง ต่อครอบครัว ต่อท้องถิ่น ต่อชาติ ความสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ตระหนักว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมมีส่วนร่วมและไว้วางใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตย กล้าที่จะต่อต้านระบอบอื่น
 - 2.3 ปัญญาธรรม (Faith in the Method of Intelligence) การใช้เหตุผลในการตัดสินใจ ไม่ลำเอียง มีใจเป็นกลาง ใช้สติปัญญาไตร่ตรอง วิเคราะห์ด้วยความรอบคอบ มีความสุจริต และยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม
3. งานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย หมายถึง กลุ่มงานหนึ่งในสถานศึกษาที่มีหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมสถานักเรียนเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย

การบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย

การบริหารงานสถานักเรียน ผู้เขียนได้ยึดแนวทางการบริหารงานแบบ PIE (Newby, 2000) ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การนำแผนสู่การปฏิบัติ (Implementation) และการประเมินผล (Evaluation) โดยมีโครงสร้างของแนวทางการบริหารงาน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Planning)

1.1 การกำหนดวัตถุประสงค์

กิจกรรมทุกกิจกรรมจำเป็นจะต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเครื่องชี้แนวทางในการดำเนินกิจกรรม เป็นการแสดงให้เห็นถึงสิ่งหรือผลงานที่เป็นจุดหมายปลายทาง ซึ่งข้อความที่ใช้เขียนวัตถุประสงค์จะต้องชัดเจน รัดกุม ไม่คลุมเครือ ปฏิบัติได้จริง สามารถวัดและประเมินผลได้ โดยแต่ละกิจกรรมสามารถมีวัตถุประสงค์ได้มากกว่า 1 ข้อ ขึ้นอยู่กับลักษณะและขนาดของกิจกรรม การเขียนวัตถุประสงค์จะต้องครอบคลุมเหตุผลที่จะทำ โดยจัดลำดับเป็นข้อๆ เพื่อความเข้าใจง่ายและชัดเจน

การกำหนดวัตถุประสงค์เป็นสิ่งสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรม ซึ่งสถานักเรียนควรใช้กระบวนการประชุม ปรึกษาหารือ และร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อให้สอดคล้องกับบทบาทและหน้าที่ของสถานักเรียน ซึ่งการประชุมถือเป็นกระบวนการที่สำคัญตามวิถีประชาธิปไตย

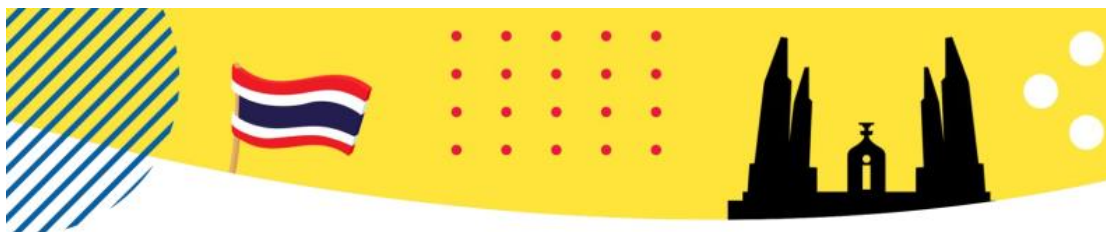
การเขียนวัตถุประสงค์ควรต้องคำนึงถึงลักษณะที่ดี 5 ประการ ซึ่ง ประชุม รอดประเสริฐ (2535) ได้อธิบายองค์ประกอบที่เรียกว่า “SMART” ดังนี้

1. S = Sensible (เป็นไปได้) หมายถึง วัตถุประสงค์จะต้องมีความเป็นไปได้ในการดำเนินกิจกรรม
2. M = Measurable (วัดได้) หมายถึง วัตถุประสงค์ที่ดีจะต้องสามารถวัดและประเมินผลได้
3. A = Attainable (ระบุสิ่งที่ต้องการ) วัตถุประสงค์ที่ดีต้องระบุสิ่งที่ต้องการดำเนินงานอย่างชัดเจน และเฉพาะเจาะจงมากที่สุด
4. R = Reasonable (เป็นเหตุเป็นผล) หมายถึง วัตถุประสงค์ที่ดีต้องมีความเป็นเหตุเป็นผลในการปฏิบัติ
5. T = Time (เวลา) หมายถึง วัตถุประสงค์ที่ดีจะต้องมีขอบเขตของเวลาที่แน่นอนในการปฏิบัติงาน

คู่มือการบริหารงานสถานักเรียน

ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

คำที่ควรใช้	คำที่ควรหลีกเลี่ยง
เพื่อกล่าวถึง	เพื่อเข้าใจถึง
เพื่ออธิบายถึง	เพื่อทราบถึง
เพื่อพรรณนาถึง	เพื่อคุ้นเคยกับ
เพื่อเลือกสรร	เพื่อซาบซึ้งใน
เพื่อระบุ	เพื่อรู้ซึ่งถึง
เพื่อจำแนกแยกแยะ	เพื่อสนใจใน
เพื่อลำดับหรือเพื่อแจกแจง	เพื่อเคยชินกับ
เพื่อประเมิน	เพื่อยอมรับใน
เพื่อสร้างเสริม	เพื่อเชื่อถือใน
เพื่อกำหนดรูปแบบ	เพื่อสำนึกใน
เพื่อแก้ปัญหา	

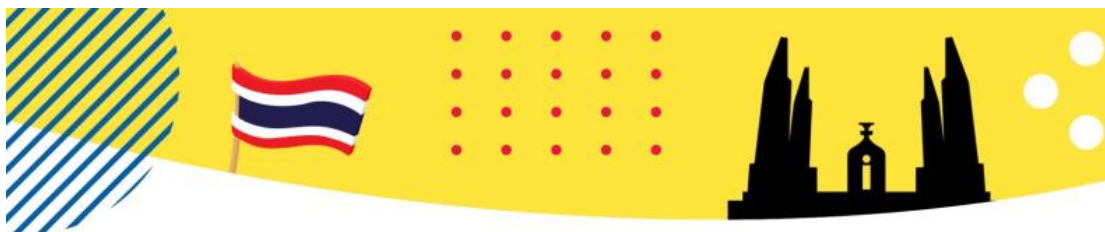
ตัวอย่าง

- เพื่อให้ผู้เรียนอธิบายขั้นตอนการใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทนนักเรียนได้ถูกต้อง
- เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีความเสียสละ ยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง และมีจิตสำนึกสาธารณะ
- เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมแก้ปัญหาความสะอาดภายในห้องเรียน

ทั้งนี้ ในการเขียนวัตถุประสงค์กิจกรรมของสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยนั้น ยังต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์ ตลอดจนแผนนโยบายหรือมาตรฐานต่างๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งขึ้นอยู่กับแต่ละสถานศึกษาจะกำหนดเพิ่มเติม ดังนี้

- วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย นโยบาย และกลยุทธ์ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- มาตรฐานและตัวบ่งชี้การศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- ตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมิน สมศ. รอบสี่ (พ.ศ. 2559 - 2563) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- จุดเน้นการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 (ระดับมัธยมศึกษา)
- ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580
- วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ หรือนโยบาย ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
- วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ หรือนโยบาย ของสถานศึกษา
- จุดเน้นเชิงนโยบายของรัฐบาล นายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

รายละเอียดแสดงในภาคผนวก (ยกเว้น ข้อ ฉ.-ช. เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยหรือบริบทของสถานศึกษาแต่ละแห่ง)

1.2 การกำหนดเป้าหมาย

การกำหนดเป้าหมายของโครงการเป็นการบอกถึงความต้องการหรือทิศทางในการปฏิบัติงานที่ระบุในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยกำหนดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรม ใครได้รับประโยชน์หรือได้รับผลกระทบ ซึ่งต้องเขียนให้ชัดเจนเพื่อแสดงให้เห็นผลงานหรือผลลัพธ์ที่ระบุคุณภาพหรือปริมาณงานที่คาดว่าจะทำให้เกิดขึ้นในระยะเวลาที่กำหนดไว้

1.2.1 เป้าหมายเชิงปริมาณ เป็นรายละเอียดความสำเร็จของกิจกรรมที่สามารถวัดได้ในเชิงตัวเลข โดยจะระบุตัวเลขตามหน่วยที่ต้องการ

ตัวอย่าง

- นักเรียนจำนวน 2,800 คนใช้สิทธิเลือกตั้งประธานสภานักเรียน
- ครูและบุคลากรเข้าร่วมกิจกรรมเวทีดีเบตของผู้สมัครประธานสภานักเรียน จำนวน 30 คน
- นักเรียนประดิษฐ์รับบิ้นสีขาวเพื่อรณรงค์ลดการใช้ความรุนแรง 1,000 ชิ้น

1.2.2 เป้าหมายเชิงคุณภาพ เป็นรายละเอียดความสำเร็จที่ปรากฏเชิงคุณภาพ เป็นการอธิบายว่าสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นเป็นอย่างไร

ตัวอย่าง

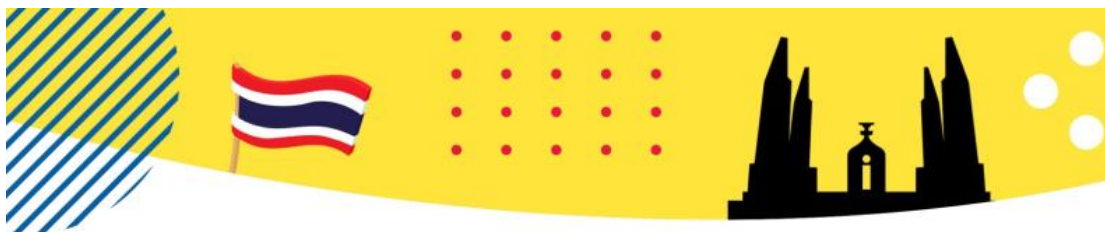
- นักเรียนมีความสามารถในการถ่ายทอดองค์ความรู้กิจกรรมนักเรียน
- นักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สิทธิเลือกตั้งประธานสภานักเรียนตามแนวทางประชาธิปไตย
- นักเรียนมีความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมประดิษฐ์รับบิ้นสีขาวเพื่อรณรงค์ลดการใช้ความรุนแรง

ในการกำหนดค่าของเป้าหมาย จะกล่าวถึงในหัวข้อ 1.8 การกำหนดตัวชี้วัด เพื่อให้รายละเอียดที่ครบถ้วน

คู่มือการบริหารงานสภานักเรียน

ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนเม็รยมศึกษา

1.3 การกำหนดลักษณะกิจกรรม

การกำหนดลักษณะกิจกรรมเป็นการกำหนดสาระสำคัญของกิจกรรมว่าจะดำเนินการในกิจกรรมดังกล่าวอย่างไรบ้าง โดยต้องกำหนดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรม รวมถึงเป้าหมายทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ สำหรับกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย แบ่งได้เป็น 3 ด้าน ดังนี้

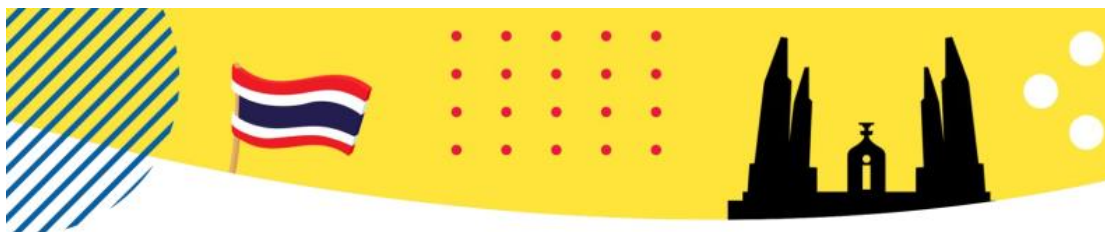
1.3.1 ด้านการยอมรับ (Respect for Individuals)

1. กิจกรรมการเลือกตั้งคณะกรรมการสภานักเรียน/ประธานสภานักเรียน/ประธานคณะสี/ประธานชุมนุม/ประธานชมรม/หัวหน้าห้อง ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จำลองรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนเลือกผู้แทนมาทำหน้าที่ในสภานักเรียนและปกป้องรักษาสิทธิต่างๆ ส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ มีส่วนร่วม และนำหลักปฏิบัติตามวิถีประชาธิปไตยมาใช้ ตั้งแต่กระบวนการรับสมัครตัวแทนพรรค/กลุ่มต่างๆ การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทั้ง 5 ขั้นตอน (ตรวจบัญชีรายชื่อ, แสดงตนขอรับบัตรเลือกตั้ง, รับบัตรเลือกตั้ง, เข้าคูหากากบาท และหย่อนบัตรเลือกตั้ง) ตลอดจนการนับคะแนนและประกาศผลการเลือกตั้งอย่างเป็นทางการ โดยกิจกรรมการเลือกตั้งจะส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และมีส่วนร่วมและไว้วางใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตย เคารพกฎหมายและข้อบังคับ (ธรรมนูญนักเรียน) เคารพในสิทธิและหน้าที่ของตนเอง เคารพเสรีภาพและความเสมอภาค ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี นอกจากนี้ ยังเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักร่วมมือกันทำงานและเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

คู่มือการบริหารงานสภานักเรียน

ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนเมธียมศึกษา

2. กิจกรรมปฐมนิเทศนักเรียนใหม่/ต้อนรับน้องใหม่/พิธีรับขวัญน้องใหม่ **ลักษณะกิจกรรม** เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อต้อนรับนักเรียนใหม่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 4 เข้าสู่รั้วโรงเรียน โดยให้นักเรียนเรียนรู้กฎระเบียบ ข้อบังคับ และวัฒนธรรมของโรงเรียน เคารพในสิทธิและหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น มีความเสมอภาคในฐานะนักเรียนเหมือนกัน เคารพผู้อาวุโสตามวิถีประชาธิปไตย กล่าวถวายตัวและคำสัตย์ปฏิญาณ แสดงถึงความเคารพและเทิดทูนในสถาบันพระมหากษัตริย์ แสดงถึงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ตระหนักว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ทั้งยังสร้างความรักความผูกพันระหว่างครูและนักเรียน

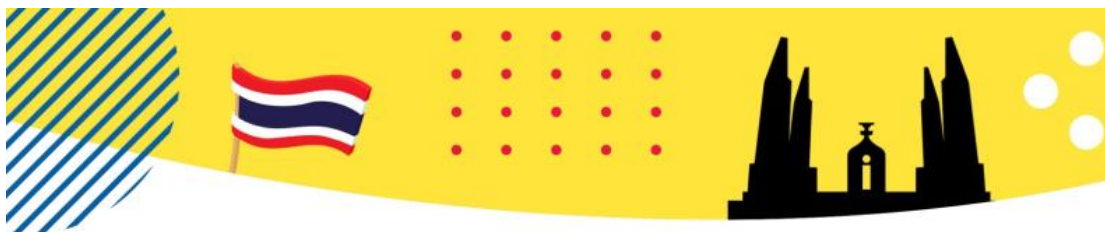

3. กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา **ลักษณะกิจกรรม** เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อแสดงความเคารพเลื่อมใสในสถาบันศาสนา ไม่ว่าจะเป็นศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ฯลฯ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น กิจกรรมแห่เทียนพรรษา กิจกรรมวันมาฆบูชา กิจกรรมวันวิสาขบูชา กิจกรรมวันอาสาฬหบูชา กิจกรรมทำบุญตักบาตร กิจกรรมการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ฯลฯ ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนเคารพและสืบสานประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามที่สืบทอดกันมา กฎเกณฑ์ทางสังคม ปลูกฝังให้นักเรียนมีหลักธรรม ศีลธรรม และยึดหลักคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิต

คู่มือการบริหารงานสภานักเรียน

ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนเม็รยมศึกษา

4. กิจกรรมวันไหว้ครู ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสดแสดงความเคารพต่อครูผู้มีพระคุณ การจัดพิธีไหว้ครูจะช่วยให้นักเรียนได้แสดงออกถึงความระลึกพระคุณครูอีกทางหนึ่ง นอกเหนือจากการแสดงความเคารพบนอบด้วยการกราบไหว้และปฏิบัติตามคำสั่งสอนโดยปกติเป็นประจำ พิธีไหว้ครูเป็นประเพณีที่คนไทยได้สืบทอดกันมาช้านาน เป็นวัฒนธรรมประจำชาติที่แสดงออกเป็นรูปธรรม แสดงถึงลักษณะนิสัยและจิตใจของคนในชาติว่าเป็นผู้ที่มีสัมมาคารวะ อ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักกตัญญูกตเวทิตา เพื่อระลึกถึงพระคุณของครูอาจารย์ ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ และโดยทั่วไป พิธีไหว้ครูจะมีการจัดทำพานไหว้ครู ซึ่งนักเรียนจะช่วยกันทำเพื่อแสดงความเคารพ อันจะเป็นการเสริมสร้างความรักความสามัคคีระหว่างนักเรียนด้วยกันได้อีกทางหนึ่ง

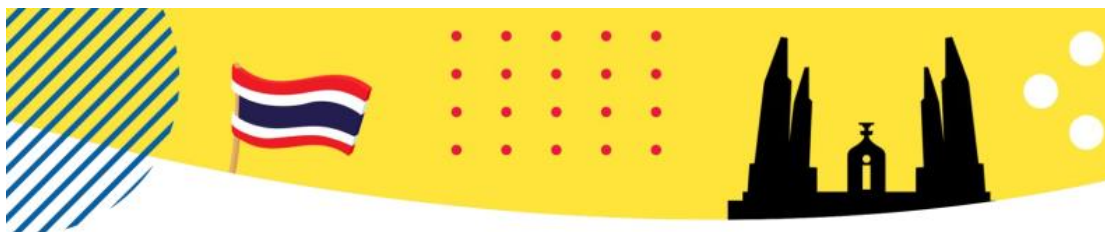

5. กิจกรรมวันเกษียณอายุราชการครู ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในการแสดงมุทิตาอารยคารวะครูผู้มีพระคุณ และเชิดชูเกียรติครูที่อุทิศตนในการอบรมสั่งสอนศิษย์จนถึงวันเกษียณอายุราชการมาอย่างยาวนาน เป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามและแสดงถึงความกตัญญูรู้คุณ อันเป็นคุณธรรมอันดีที่ควรปลูกฝังให้เกิดขึ้นแก่นักเรียน

คู่มือการบริหารงานสถานักเรียน

ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนเม็รยมศึกษา

6. กิจกรรมปัจฉิมนิเทศนักเรียนที่สำเร็จการศึกษา ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นให้แก่แก่นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6 ที่สำเร็จการศึกษา ซึ่งเป็นกิจกรรมส่งท้ายก่อนนักเรียนออกจากโรงเรียนไปสู่โลกภายนอก โดยกิจกรรมปัจฉิมนิเทศจะมีการมติดาคารพระครูผู้มีพระคุณ การให้อวาทของผู้บริหาร ครู เพื่อเป็นแนวทางในการใช้ชีวิตเป็นพลเมืองที่ดี รู้จักเคารพสิทธิและหน้าที่ของตน เคารพกฎระเบียบ วินัย กฎหมายต่างๆ และยังมีกิจกรรมจากรุ่นน้องที่จัดขึ้นเพื่อมอบให้แก่รุ่นพี่ เช่น การบวงสรวงโรงเรียน/แผนการเรียน, การมอบช่อดอกไม้แสดงความยินดี, การจัดซุ้มถ่ายภาพ, การละเล่นต่างๆ ฯลฯ ซึ่งเป็นการส่งเสริมความผูกพัน ให้นักเรียนรู้จักสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

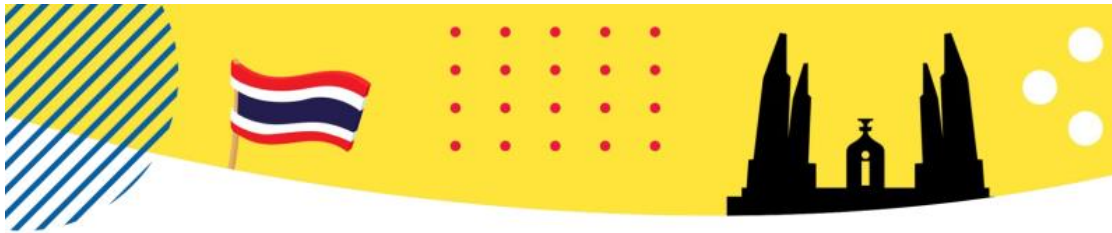

7. กิจกรรมส่งเสริมการทำความเคารพ ยิ้ม โห่ ทักทาย ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการแสดงความเคารพต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ครูผู้มีพระคุณ การทักทายรุ่นพี่ เพื่อน และรุ่นน้องภายในโรงเรียน เป็นการแสดงถึงความเคารพในสิทธิ เคารพความเสมอภาค อ่อนน้อมต่อมตน การยอมรับผู้อาวุโสและความแตกต่างตามหลักประชาธิปไตย กฎเกณฑ์ทางสังคมและวัฒนธรรมประเพณีที่ปฏิบัติมาช้านานของไทย โดยวัฒนธรรมการโห่เป็นเอกลักษณ์ของชาติ ซึ่งควรปลูกฝังให้แก่ นักเรียน การจัดกิจกรรมสามารถทำได้หลายลักษณะ เช่น การส่งเสริมให้ทำความเคารพครูเวรตอนเช้า, การยืนต้อนรับนักเรียน, การสอนการโห่ที่ถูกต้อง, การอบรมมารยาท, การส่งเสริมให้รุ่นพี่และรุ่นน้องทักทายกัน, การเข้าแถวเคารพธงชาติและกิจกรรมหน้าเสาธง ฯลฯ

คู่มือการบริหารงานสถานศึกษา

ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนเม็รยมศึกษา

8. กิจกรรมเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ **ลักษณะกิจกรรม** เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อถวายราชสดุดีหรือเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสสำคัญของพระมหากษัตริย์ พระบรมราชินี และพระบรมวงศานุวงศ์ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา, พระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติ, พระราชพิธีบรมราชาภิเษก, วันคล้ายวันพระราชสมภพ ฯลฯ ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมีความเคารพในสถาบันพระมหากษัตริย์ผู้ซึ่งเป็นเป็นศูนย์รวมทางจิตใจ เป็นประมุข และเป็นสถาบันหลักของชาติ ด้วยพระมหากรุณาธิคุณน่านับการที่ทรงปฏิบัติ มีผลให้ประเทศไทยเป็นปึกแผ่น รุ่งเรือง สงบร่มเย็นเป็นเอกราชมาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้น คนไทยทุกคนจึงควรสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ มีความจงรักภักดี และเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ให้ดำรงอยู่คู่ชาติไทยตลอดไป นอกจากนี้การต่าง ๆ แล้ว คณะกรรมการนักเรียนยังสามารถส่งเสริมให้นักเรียนร่วมกันปฏิบัติหรือจัดกิจกรรมได้อีกหลายประการ เช่น การเคารพในสัญลักษณ์ของพระมหากษัตริย์ อาทิ ยืนตรงเมื่อได้ยินเพลงสรรเสริญพระบารมี จัดวางพระบรมฉายาลักษณ์ไว้ในที่สูงอย่างเหมาะสม เป็นต้น การศึกษาพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์และสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ, การปฏิบัติตามคำสอนที่ปรากฏในพระบรมราโชวาทในวโรกาสต่างๆ, การจัดนิทรรศการเฉลิมพระเกียรติ ตลอดจนการเผยแพร่และนำโครงการตามแนวพระราชดำริต่างๆ ไปปฏิบัติให้บังเกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นต่อไป

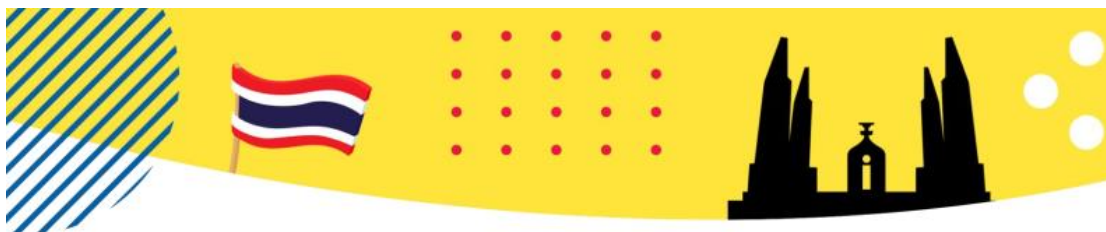

9. กิจกรรมสืบสานวัฒนธรรมและประเพณี **ลักษณะกิจกรรม** เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่ออนุรักษ์ สืบสาน และแสดงถึงความเคารพต่อวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามที่ปฏิบัติมาอย่างช้านานของสังคมไทย เช่น ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ หรือประเพณีประจำท้องถิ่นที่สถานศึกษาตั้งอยู่ กิจกรรมสามารถจัดได้ในหลายลักษณะขึ้นอยู่กับประเพณีนั้นๆ เช่น ในประเพณีลอยกระทง นักเรียนสามารถช่วยกันทำกระทงเพื่อนำไปถวายวัด, การจัดนิทรรศการความรู้ในวันลอยกระทง, การช่วยทางวัดขายกระทงเพื่อนำเงินมาทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา, การร่วมจัดกิจกรรมประกวดนางนพมาศ ฯลฯ

คู่มือการบริหารงานสถานศึกษา

ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนเมธียมศึกษา

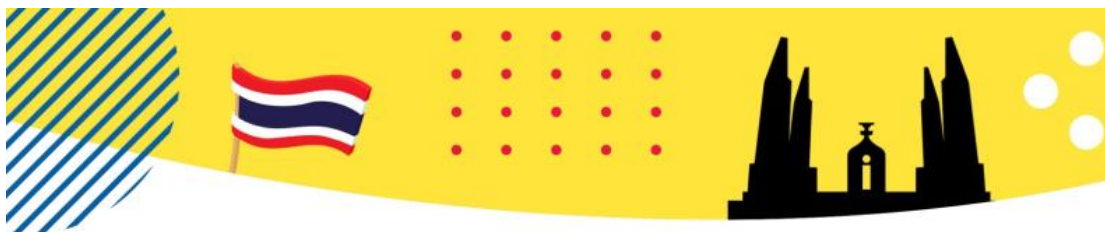

10. กิจกรรมวันสถาปนาโรงเรียน ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อรำลึกถึงวันก่อตั้ง จัดตั้ง หรือสถาปนาโรงเรียน โดยสามารถจัดกิจกรรมได้ในหลายลักษณะ การรำลึกถึงผู้มีพระคุณของผู้มีส่วนร่วม ให้ความอนุเคราะห์ หรือทำคุณประโยชน์ให้แก่โรงเรียน การทำบุญตักบาตร ฟังพระธรรมเทศนา เลี้ยงพระเพล การเชิดชูเกียรติศิษย์เก่าที่สร้างชื่อเสียงให้นักเรียน การจัดเลี้ยงสังสรรค์ ทั้งนี้ การจัดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นอยู่กับความพร้อมของโรงเรียน

11. กิจกรรมวันเด็กแห่งชาติ ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเนื่องในวันเด็กแห่งชาติของทุกปี สามารถจัดกิจกรรมได้ในหลายลักษณะ ทั้งกิจกรรมด้านวิชาการ กีฬานันทนาการต่างๆ การแสดงบนเวที การจัดนิทรรศการ ฯลฯ ทั้งนี้ วัตถุประสงค์ของการจัดงานเพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของเด็ก สนใจในการเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนเด็ก เพื่อให้เด็กและเยาวชนยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักเคารพสิทธิและหน้าที่ของตนและอยู่ในระเบียบวินัยอันดี ตลอดจนเผยแพร่ปณิญาสากลว่าด้วยสิทธิของเด็ก

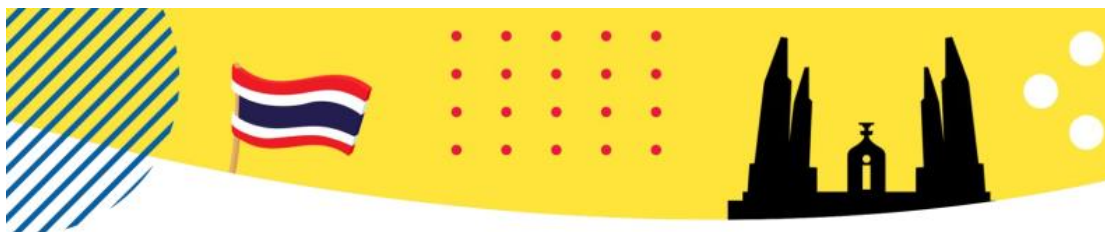
1.3.2 ด้านสามัคคีธรรม (Sharing, Participating, and Co-operating)

1. กิจกรรมกีฬาภายในโรงเรียน ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมการแข่งขันกีฬาประเภทต่างๆ ระหว่างนักเรียนภายในโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนได้แสดงออกซึ่งทักษะความสามารถทางด้านต่างๆ มีสุขภาพกายและจิตที่ดี มีสมรรถภาพเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน โดยการแข่งขันกีฬาจะช่วยเสริมสร้างความสามัคคีและเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันให้แก่นักเรียน นอกจากนี้ ยังมีการจัดประกวดกองเชียร์ เขียร์ลีดเดอร์ ขบวนพาเหรด ฯลฯ ซึ่งช่วยให้นักเรียนร่วมมือร่วมใจกันทำงาน เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม โดยในการแข่งขันกีฬาภายในจะช่วยให้นักเรียนรู้จักเคารพกฎระเบียบและกติกาการแข่งขันตามวิถีประชาธิปไตย เคารพผู้ชนะ ยอมรับการเป็นผู้แพ้ และมีน้ำใจนักกีฬา

2. กิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมค่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กิจกรรมการแข่งขันกีฬา กิจกรรมค่ายแนะแนวการศึกษา อาทิกีฬาสานสัมพันธ์จตุรมิตรเกมส์ (กลุ่มโรงเรียนในจังหวัดขอนแก่น), กีฬาและวิชาการจตุรมิตรเบญจราษฎร์คแห่งประเทศไทย (กลุ่มโรงเรียนเบญจราษฎร์ค) เป็นต้น

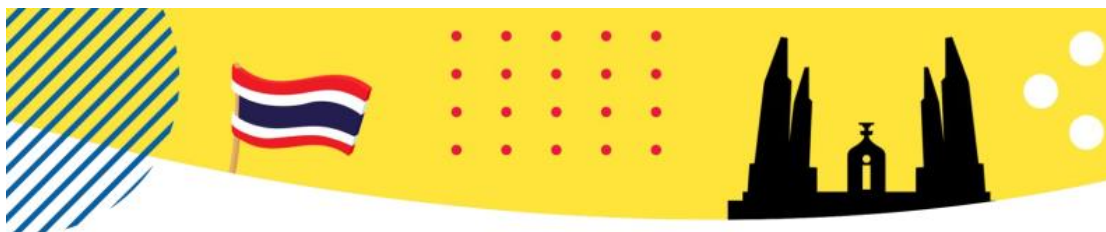

3. กิจกรรมวันคืนสู่เหย้า **ลักษณะกิจกรรม** เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ศิษย์เก่าได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์กัน ทั้งยังให้ศิษย์ปัจจุบันมีโอกาสได้รู้จักศิษย์เก่าที่สำเร็จการศึกษาไปแล้ว อาจจัดให้มีการบรรยายหรือการแนะนำของศิษย์เก่าที่ประสบความสำเร็จ เป็นการส่งเสริมความสามัคคีให้เกิดขึ้นแก่นักเรียนทั้งอดีตและปัจจุบัน โดยทางโรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการเป็นส่วนใหญ่ นักเรียนปัจจุบันสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือได้ เช่น การรับลงทะเบียน การเดินแนะนำจุดต่างๆ การแสดงบนเวที การจัดกิจกรรมการเล่นต่างๆ การจัดนิทรรศการ ฯลฯ ซึ่งช่วยให้นักเรียนรู้จักเสียสละ ยึดถือประโยชน์ของส่วนรวม ร่วมมือกันทำงาน และมีความรับผิดชอบต่อนักเรียนที่ได้รับมอบหมาย

4. กิจกรรมทำความสะอาด/Big Cleaning Day/ตาวีเศษ/ธนาคารขยะ/
ทอดผ้าป่าขยะ **ลักษณะกิจกรรม** เป็นกิจกรรมที่รณรงค์ให้นักเรียนร่วมกันรักษาความสะอาดทั้งภายในห้องเรียน อาคารเรียน และบริเวณทั่วไปของโรงเรียน ซึ่งขยะเป็นปัญหาที่โรงเรียนหลายแห่งประสบพบเจอเป็นประจำ ทั้งนักเรียนทิ้งขยะไม่เป็นที่ หรือการไม่รักษาความสะอาดของสถานที่สาธารณะที่ใช้ร่วมกัน เช่น ห้องน้ำ โรงอาหาร สนามหญ้า ฯลฯ การรณรงค์เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวจึงเป็นสิ่งทีหลายโรงเรียนพยายามดำเนินการแก้ปัญหาผ่านหลายกิจกรรมที่จัดขึ้น เช่น กิจกรรม Big Cleaning Day เพื่อให้นักเรียนร่วมมือกันทำความสะอาดห้องเรียน, กิจกรรมธนาคารขยะ โดยนักเรียนไม่ต้องนำเงินมาที่ธนาคาร แต่เอาวัสดุรีไซเคิลที่จะทิ้งเข้ามาเปลี่ยนเป็นจำนวนเงินฝากในบัญชี, กิจกรรมตาวีเศษ โดยนักเรียนเป็นเสมือนดวงตาที่คอยสอดส่องดูแล พิทักษ์สิ่งแวดล้อม รณรงค์การทิ้งขยะให้เป็นที่เป็นทาง เป็นต้น โดยกิจกรรมเหล่านี้ นอกจากจะส่งเสริมให้นักเรียนมีระเบียบวินัยแล้ว ยังช่วยให้นักเรียนมีจิตสำนึกสาธารณะ ยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ร่วมมือกันทำงาน ไม่หลีกเลี่ยงหรือเอาเปรียบผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อสังคม ตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

5. กิจกรรมวันวาเลนไทน์/วันแห่งความรัก/วัยรุ่นยุคใหม่ใส่ใจรักเป็น/รักนวลสงวนตัว
ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้แสดงออกถึงความรัก ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเห็นอกเห็นใจในทางที่ถูกต้องเหมาะสม มีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ของตนเอง คำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนเอง ทั้งยังเป็นการส่งเสริมการใช้เหตุผล ใช้สติปัญญาไตร่ตรองด้วยความรอบคอบ เป็นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมที่ต้งามให้เกิดขึ้นแก่นักเรียน สามารถจัดกิจกรรมได้หลายลักษณะ เช่น การให้ความรู้หน้าเสาธง การจัดกิจกรรมได้วาที การแสดงละคร การส่งไปรษณียบัตรภายในโรงเรียน ฯลฯ

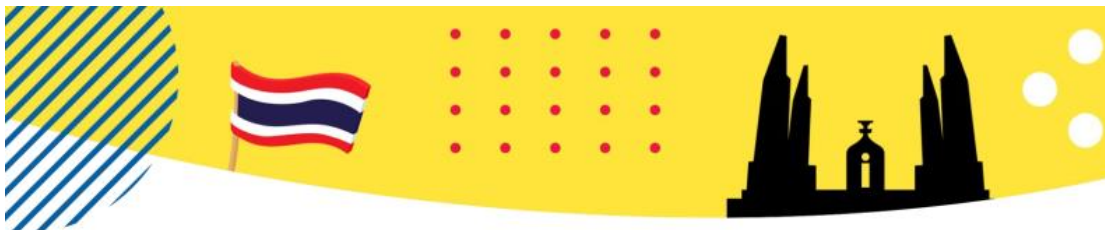

6. กิจกรรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ **ลักษณะกิจกรรม** เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนนำความรู้ ความสามารถ ทักษะ สติปัญญา กำลังกาย และกำลังใจ ไปช่วยเหลือชุมชนหรือสังคมภายนอกสถานศึกษา เช่น กิจกรรมสร้างฝาย กิจกรรมปลูกป่าชายเลน กิจกรรมช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส กิจกรรมทำความสะอาดลานวัด ฯลฯ หรืออาจจะเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นโอกาสหรือครั้งคราว เช่น กิจกรรมก้าวคนละก้าว กิจกรรมช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม ฯลฯ โดยกิจกรรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์เหล่านี้จะช่วยให้นักเรียนรู้จักเสียสละ ร่วมมือกันทำงาน มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่มีต่อสังคมและประเทศชาติ เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ช่วยเหลือผู้ที่ลำบากกว่า ทั้งนี้ สิ่งที่ต้องคำนึงถึงสำหรับครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมคือความปลอดภัยของนักเรียน เพราะสิ่งแวดล้อมภายนอกเป็นสิ่งที่ควบคุมได้ยากกว่าภายในสถานศึกษา

คู่มือการบริหารงานสถานศึกษา

ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนเมธียมศึกษา

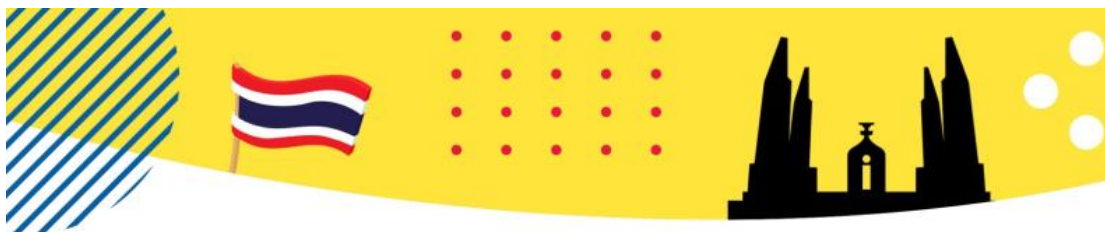

7. กิจกรรมที่ตัวน้อง/ที่แนะนวงน้อง ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่นักเรียนรุ่นพี่ จะจัดเติมเต็มความรู้ให้กับนักเรียนรุ่นน้องที่ไม่เข้าใจในบทเรียนต่างๆ รวมไปถึงการจัดแนะแนวการศึกษา ต่อสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่จะต่อแผนการเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ อาจจะนำรุ่นพี่ในระดับอุดมศึกษามาแนะนวงระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเพื่อให้เลือกคณะที่ตรงตาม ความถนัดและความสนใจ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวจะช่วยให้นักเรียนได้เกิดปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างรุ่นพี่และรุ่น น้อง มีความสามัคคี รู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และนำไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสม

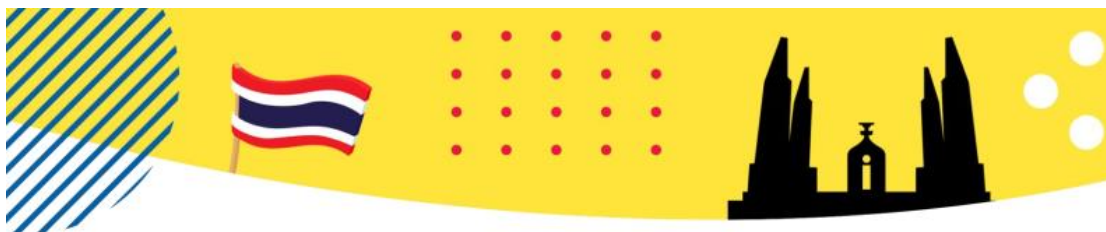
8. กิจกรรมทอดผ้าป่าการศึกษา/ผ้าป่าสามัคคี/ระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาโรงเรียน ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อระดมทรัพยากรจากทุกภาคส่วนนำมาพัฒนาโรงเรียนในด้านต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เนื่องจากบางครั้งโรงเรียนไม่มีงบประมาณเพียงพอหรือต้องใช้เวลานานในการพัฒนา เรื่องใดเรื่องหนึ่ง การทอดผ้าป่าเพื่อการศึกษาจึงเป็นการระดมเงินหรือทรัพยากรต่างๆ มาช่วยพัฒนาโรงเรียน ให้เกิดได้เร็วขึ้น เป็นกิจกรรมที่จะสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ศิษย์เก่า และผู้เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา นักเรียนสามารถช่วยเหลือกิจกรรมดังกล่าวในหลายลักษณะด้วยกัน เช่น การช่วยประชาสัมพันธ์กิจกรรม การจัดเตรียมพิธีกรรมทางศาสนา การต้อนรับผู้มาร่วมงาน ฯลฯ ซึ่งจะเป็นการปลูกฝังให้นักเรียนรู้จักเสียสละ และประสานประโยชน์เพื่อส่วนรวม มีจิตสำนึกที่จะร่วมกันพัฒนาโรงเรียนให้เจริญก้าวหน้าขึ้น

9. กิจกรรมการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมและไว้วางใจการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข กล่าวที่จะต่อต้านระบอบอื่น เช่น การจัดนิทรรศการเกี่ยวกับประชาธิปไตย การเดินรณรงค์ให้ประชาชนออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การประชาสัมพันธ์ขั้นต้นก่อนการออกเสียงเลือกตั้ง การเชิญชวนให้ประชาชนไปใช้สิทธิลงประชามติ เป็นต้น

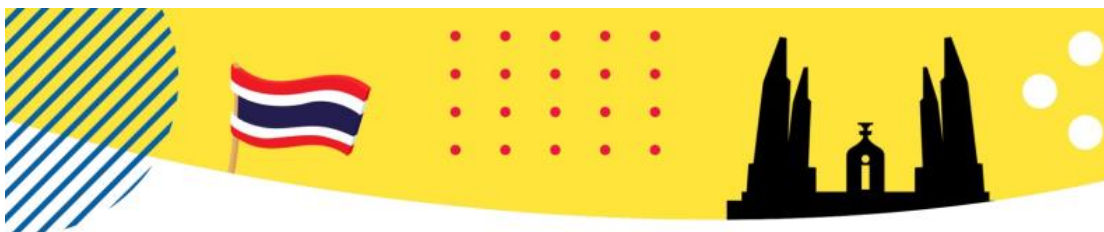
1.3.3 ด้านปัญญาธรรม (Faith in the Method of Intelligence)

1. กิจกรรมรุ่นพี่สอนรุ่นน้อง **ลักษณะกิจกรรม** เป็นกิจกรรมที่คณะกรรมการสภานักเรียนช่วยเหลือครูในการจัดการเรียนการสอนตามชั้นเรียน โดยกิจกรรมนี้จะเกิดขึ้นเมื่อคณะกรรมการกิจสำคัญหรือมีการประชุมที่ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้ตามปกติได้ ซึ่งโดยทั่วไปจำเป็นต้องปล่อนักเรียนกลับบ้าน โดยคณะกรรมการสภานักเรียนเป็นตัวแทนนักเรียนรุ่นพี่ที่รับมอบหมายจากคณะครู แบ่งหน้าที่นักเรียนรุ่นพี่รับผิดชอบตามห้องเรียนต่างๆ โดยใช้สติปัญญาไตร่ตรอง วิเคราะห์ด้วยความรอบคอบ เชื่อมั่นในวิถีแห่งปัญญาว่าสามารถเรียนรู้และวางแผนถ่ายทอดความรู้ผ่านการจัดกิจกรรมภายใต้การให้คำปรึกษาของครูประจำวิชาได้ นอกจากนี้ ยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง มีจิตสำนึกสาธารณะ ทั้งยังช่วยให้เกิดความสามัคคีและความผูกพันระหว่างนักเรียนรุ่นพี่และรุ่นน้อง

2. กิจกรรมค่ายพุทธธรรม/คุณธรรม **ลักษณะกิจกรรม** เป็นกิจกรรมการจัดอบรมนักเรียนเพื่อพัฒนาจิตและเจริญปัญญา ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมอันดี ตามหลักพระพุทธศาสนา ฝึกให้มีสติ สมาธิ ใช้ปัญญาไตร่ตรอง วิเคราะห์ด้วยความรอบคอบ เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนนำหลักคำสอนที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้งการพัฒนาทางกาย การแสดงออกทางกิริยามารยาทชาวพุทธที่ดี สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข และการพัฒนาทางจิตให้เกิดปัญญาในการรู้จัก รู้เท่าทันทางเจริญ รู้วิธีป้องกันทางเสื่อม วิธีแก้ไขปัญหา สร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเองด้วยคุณธรรม ซึ่งจะส่งผลต่อสังคมและประเทศชาติในที่สุด

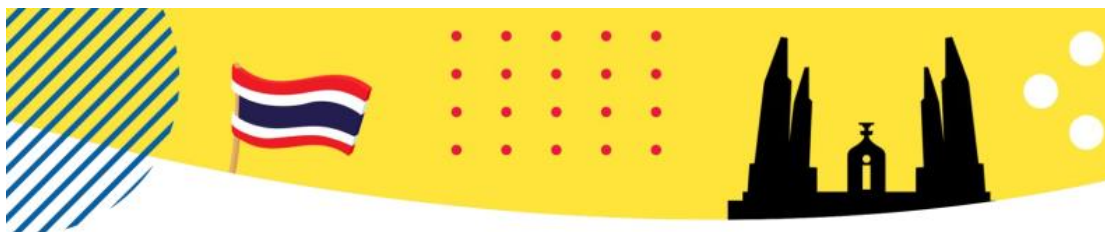

3. กิจกรรมห้องเรียนคุณธรรม ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ในการวางแผนพัฒนาและขับเคลื่อนคุณธรรมประจำห้องเรียน ซึ่งสอดคล้องกับกิจกรรมคีนคุณธรรมสู่ห้องเรียน ตามนโยบายโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โดยเป็นกิจกรรมที่บูรณาการคุณธรรมอัตลักษณ์ของสถานศึกษาเข้ากับแต่ละห้องเรียนเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น โดยครูและนักเรียนร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัญหา สาเหตุ แนวทางแก้ไข และจัดกิจกรรมคุณธรรมระดับห้องเรียน ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนสามารถนำคุณธรรมไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมได้ ทั้งยังเป็นการพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้เพิ่มขึ้น และแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ให้ลดน้อยลง นอกจากนี้ สามารถจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และยกย่องเชิดชูเกียรตินักเรียนที่มีคุณธรรมเพื่อเป็นแบบอย่างให้แก่แก่นักเรียนทั่วไป

4. กิจกรรมค่ายพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการสภานักเรียน/ค่ายผู้นำสภานักเรียน ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้คณะกรรมการสภานักเรียนหรือตัวแทนของนักเรียนแต่ละห้องเรียนเข้าร่วมอบรมเพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข บทบาทหน้าที่ของผู้นำสภานักเรียน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้การดำเนินงาน การถ่ายทอดประสบการณ์ กระบวนการทำงานเป็นทีม การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี การออกแบบกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยให้แก่แก่นักเรียน การสร้างเครือข่ายสภานักเรียน ตลอดจนการสร้าง ความเข้มแข็งให้แก่สภานักเรียน

5. **กิจกรรมศึกษาดูงาน ลักษณะกิจกรรม** เป็นกิจกรรมที่คณะกรรมการสถานักเรียน จะศึกษาและเรียนรู้จากต้นแบบสถานักเรียนที่ประสบผลสำเร็จจากการดำเนินงาน หรือหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพันธกิจและบทบาทหน้าที่ของสถานักเรียน เช่น ศูนย์ศึกษาประชาธิปไตย สำนักงานคณะกรรมการ การเลือกตั้ง, สถาบันพระปกเกล้า, สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ฯลฯ ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนได้มีทักษะการแสวงหา ความรู้ ได้เรียนรู้จากสถานที่จริง เกิดประสบการณ์ที่หลากหลาย ได้พัฒนาเต็มศักยภาพ มีความรู้ความเข้าใจ ที่ถูกต้องเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสถานักเรียนและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข และสามารถนำมาใช้ในการวางแผนและพัฒนากิจกรรมในโรงเรียนได้อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

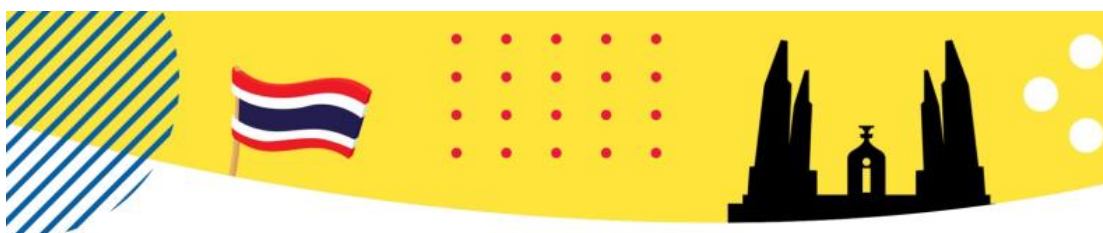

6. **กิจกรรมค่ายวิชาการ ลักษณะกิจกรรม** เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริม ศักยภาพนักเรียนในด้านต่างๆ ตามความถนัดและความสนใจ เป็นการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียน ทั้งยังเปิด โอกาสให้นักเรียนได้มีโอกาสไปแสวงหาความรู้ ได้รับประสบการณ์ใหม่ๆ จากแหล่งภายนอกหรือสถานที่จริง โดยโรงเรียนหนึ่งสามารถจัดได้หลายค่ายตามความต้องการหรือความสนใจของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการ จัดการเรียนรู้ตามมาตรา 22 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดว่า การจัดการศึกษา ต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพนั้น อาจมี กิจกรรมนันทนาการเพื่อให้นักเรียนเกิดความบันเทิง ผ่อนคลาย มีการทำกิจกรรมร่วมกัน สร้างความสามัคคีใน หมู่คณะ

คู่มือการบริหารงานสถานักเรียน

ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนเม็รยมศึกษา

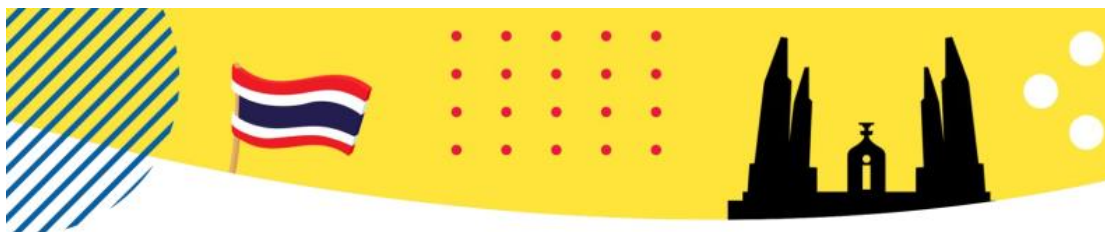

7. กิจกรรมการอบรมเยาวชนด้านประชาธิปไตย **ลักษณะกิจกรรม** เป็นกิจกรรมการอบรมที่จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้มีความรู้ความเข้าใจ สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยโรงเรียนสามารถจัดดำเนินการเองได้ หรือสามารถขอความอนุเคราะห์จากหน่วยงานอื่นๆ เช่น สถาบันพระปกเกล้า, ศูนย์ศึกษาประชาธิปไตย สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, กรมกิจการเด็กและเยาวชน (สภาเด็กและเยาวชน), ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน), สภาสหสภาหรือสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดต่างๆ ฯลฯ

8. กิจกรรมการประชุมคณะกรรมการสถานักเรียน/การประชุมสภาเด็กและเยาวชน **ลักษณะกิจกรรม** เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้แทนนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการบริหารกิจกรรมนักเรียนผ่านรูปแบบการประชุม โดยจำลองรูปแบบการประชุมของสภาผู้แทนราษฎรตามวิถีประชาธิปไตย มีกฎระเบียบการประชุมที่ชัดเจน มีการกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม เช่น การกำหนดระเบียบวาระการประชุม การเสนอญัตติ การอภิปรายต่างๆ การบันทึกการประชุม ฯลฯ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวจะช่วยให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนโดยตรง เป็นกระบอกเสียงแทนนักเรียนในการเสนอความคิดเห็นต่างๆแก่ผู้บริหารและครู หรือหน่วยงานภายนอก ช่วยให้นักเรียนใช้สติปัญญาในการไตร่ตรอง วิเคราะห์ด้วยความรอบคอบ ใช้หลักเหตุผล ไม่ลำเอียง มีใจเป็นกลาง ทั้งยังช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วมและไว้วางใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตย กล้าที่จะต่อต้านระบอบอื่นๆ

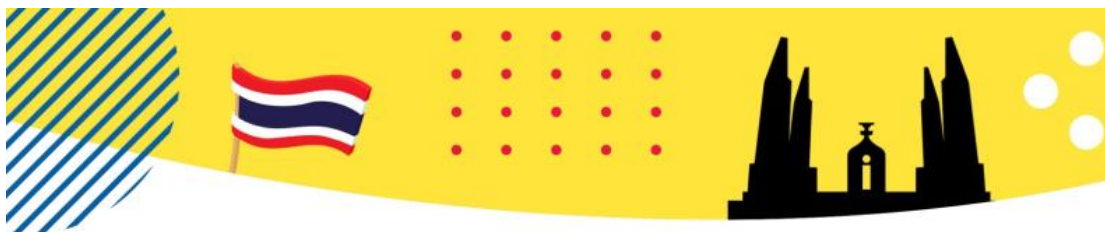

9. กิจกรรมคุณธรรมการออม/ธนาคารโรงเรียน **ลักษณะกิจกรรม** เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีรู้จักการออมเงิน มีนิสัยรักการออม รู้จักวางแผนการใช้จ่ายเงิน ใช้เหตุผลในการวางแผน และตัดสินใจ ใช้สติปัญญาไตร่ตรองให้รอบคอบ มีคุณธรรมในเรื่องของการประหยัดและการออม โดยหลายโรงเรียน มีการขอความร่วมมือจากธนาคารออมสิน เพื่อเข้าร่วมโครงการธนาคารโรงเรียน ซึ่งเป็นการจำลองสาขาของธนาคารไว้ในสถาบันการศึกษา และเปิดโอกาสให้นักเรียนเป็นผู้ดำเนินการธนาคารด้วยตนเอง ภายใต้การดูแลของธนาคารออมสินสาขา ที่ทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงให้คำแนะนำ เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์การทำงานที่เหมือนจริง ในรูปแบบของสถาบันการเงินให้กับนักเรียน และพัฒนาต่อยอดให้เด็กมีนิสัยรักการออม

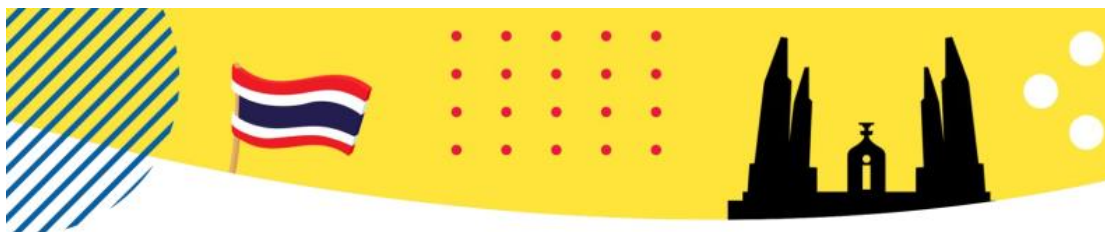
10. กิจกรรมวันวิชาการ **ลักษณะกิจกรรม** เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมศักยภาพผู้เรียนทั้งในด้านวิชาการ ทักษะ และเจตคติต่างๆ โดยส่วนใหญ่จะเป็นการดำเนินงานของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ซึ่งคณะกรรมการนักเรียนจะเข้าไปมีส่วนร่วมและช่วยเหลือในการจัดกิจกรรม เช่น วันวิทยาศาสตร์แห่งชาติ วันภาษาไทยแห่งชาติ วันอาเซียน วันเปิดบ้านโรงเรียน วันคริสต์มาส ฯลฯ กิจกรรมเหล่านี้จะส่งเสริมในด้านของความรู้ สติปัญญา ความเข้าใจ และพัฒนาทักษะ รวมถึงเจตคติต่างๆ ที่ถูกต้องเหมาะสมตามตัวอุปประสงค์ของกิจกรรมนั้นๆ

11. กิจกรรมห้องเรียนสีขาว/TO BE NUMBER ONE ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมเชิงปฏิบัติการในโรงเรียนเพื่อปลูกฝังให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ ป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด ในสถานศึกษา ตลอดจนเป็นแกนนำนักเรียนเพื่อไปถ่ายทอดสู่ชุมชน โดยสามารถใช้สติปัญญาไตร่ตรอง วิเคราะห์ผลที่จะเกิดขึ้นจากปัญหาเสพติด ใช้เหตุผลเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ไม่ฝักใฝ่อบายมุข และสร้างปัญหาให้กับสังคม ซึ่งรวมถึงปัญหาโรคเอดส์ การตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร และอบายมุขต่างๆ ด้วย กิจกรรมที่สามารถดำเนินการได้ เช่น การจัดการให้มีแหล่งเรียนรู้ด้านวิชาการ การดูแลช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา เอื้อเฟื้อด้วยคุณธรรมแก่เพื่อนในห้องเรียน กิจกรรมสร้างสรรค์ต่างๆ เช่น การเล่นกีฬา การเล่นดนตรี ฯลฯ โดยในระดับห้องเรียนจะแบ่งเป็น 4 ฝ่าย ประกอบด้วย ฝ่ายการเรียน ฝ่ายการงาน ฝ่ายกิจกรรม และฝ่ายสารวัตรนักเรียน กิจกรรมห้องเรียนสีขาวมีที่มาจากศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด กระทรวงศึกษาธิการ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ครู อาจารย์ที่ปรึกษา และเพื่อนนักเรียน นิสิต นักศึกษา ที่เป็นแกนนำเป็นผู้ให้ความรู้ความเข้าใจ ในการให้คำปรึกษา ตักเตือนเพื่อน กระตุ้นเพื่อน ปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้อง ดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จนสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพพัฒนาประเทศไทยให้เจริญรุ่งเรืองต่อไป ส่วนกิจกรรม TO BE NUMBER ONE เป็นโครงการในพระราชดำริของทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี เพื่อรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด มุ่งเน้นการรณรงค์ในกลุ่มเป้าหมายหลักคือวัยรุ่นและเยาวชน โดยกลวิธีสร้างกระแสการแสดงผลอย่างถูกต้อง

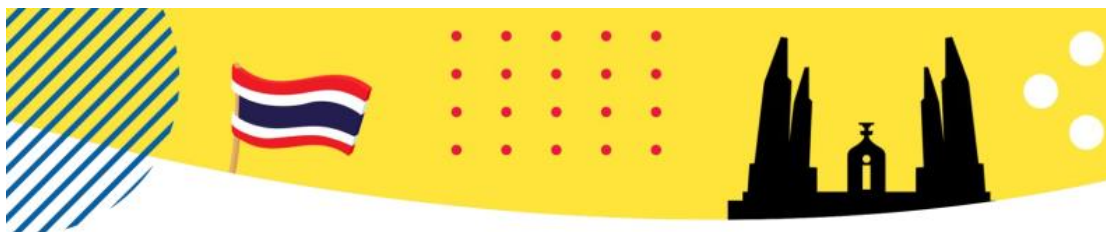

12. กิจกรรมโรงเรียนสุจริต ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในสถานศึกษา โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้กับนักเรียนตั้งแต่ระดับปฐมวัยไปจนถึงระดับมัธยมศึกษา เพื่อให้มีคุณลักษณะ 5 ประการ ของโรงเรียนสุจริต ได้แก่ ทักษะกระบวนการคิด มีวินัย ซื่อสัตย์สุจริต อยู่อย่างพอเพียง และมีจิตสาธารณะ ซึ่งกิจกรรมที่คณะกรรมการสถานศึกษาสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้ เช่น การส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักต่อแถวซื้ออาหาร, การส่งเสริมการทำความดี, การออกไปทำกิจกรรมเพื่อสาธารณะ, อาสาสมัคร ป.ป.ช. สพฐ. น้อย, บริษัทสร้างการดี เป็นต้น

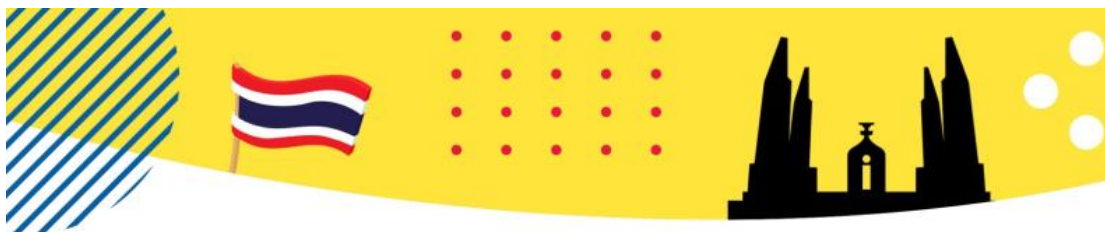
13. กิจกรรมการประกวดชุดรีไซเคิล/วัสดุรีไซเคิล ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้เห็นคุณค่าของสิ่งของต่างๆ ที่ถึงแม้จะไม่ได้ใช้หรือเป็นขยะแล้ว ยังสามารถนำมา ออกแบบและประดิษฐ์เป็นชุดรีไซเคิลหรือวัสดุรีไซเคิล แล้วนำมาใช้ประโยชน์ต่อได้ ซึ่งเป็น การส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักใช้สติปัญญาในการออกแบบ วิเคราะห์ และสังเคราะห์สิ่งต่างๆ ขึ้น เพื่อนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ บางโรงเรียนให้นักเรียนใช้ขวดน้ำที่นักเรียนดื่มมาเป็นคะแนนในการตัดสิน ซึ่งช่วยให้นักเรียนทิ้งขยะให้ถูกที่ได้ อีกวิธีอีกหนึ่ง

14. กิจกรรมการอบรม/บรรยาย/ปฏิบัติการ ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้น เพื่อให้ความรู้หรือข้อคิดแก่นักเรียนในด้านต่างๆ เช่น การอบรมการใช้เครื่องมือสื่อสาร การฟังธรรมเทศนา การอบรมเรื่องยาเสพติด การอบรมเรื่องความรักในวัยเรียน การเป็นพลเมืองดีของชาติ อาจมีการฝึกปฏิบัติ บ้างในบางกิจกรรม เช่น การซ้อมหนีไฟ การเข้าคูหาเลือกตั้ง เป็นต้น

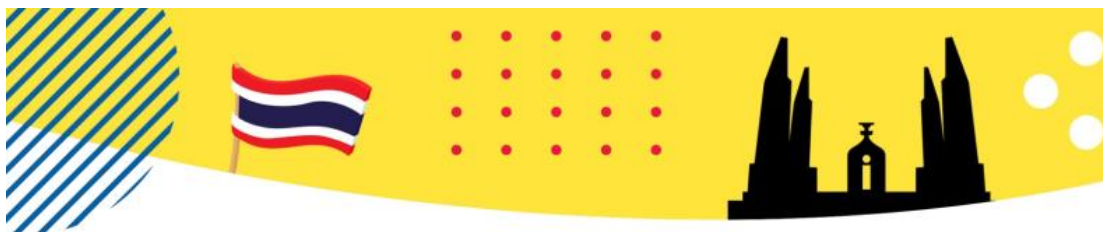

15. กิจกรรมของหายได้คืน ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียน มีความซื่อสัตย์สุจริต เป็นการรณรงค์ให้นักเรียนที่เก็บของได้ นำมาส่งที่จุดประชาสัมพันธ์ แล้วส่งมอบคืนให้แก่ เจ้าของต่อไป คณะกรรมการสถานักเรียนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้ เช่น การประชาสัมพันธ์กิจกรรม การประกาศยกย่องชมเชย หรือมอบเกียรติบัตรให้นักเรียนที่ทำความดีเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ เป็นต้น

16. กิจกรรมเวทีดีเบต (debate) ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ ผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานสถานักเรียน/ประธานคณะสี หรือตำแหน่งที่มีการเลือกตั้งต่างๆ ได้มีโอกาส แสดงวิสัยทัศน์ เสนอนโยบาย เป็นการแสดงให้เห็นถึงไหวพริบ ปฏิภาณ การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า การแสดง ความเห็นแย้งต่อนโยบายของฝั่งตรงข้ามอย่างมีอารยะและประกอบไปด้วยเหตุผล นอกจากนี้ยังเป็นการวัดทักษะ อีกหลายอย่างของการเป็นผู้ผู้นำ เช่น ทักษะทางการเจรจา การควบคุมอารมณ์ เป็นต้น ทั้งนี้ อาจมีการเปิด โอกาสให้นักเรียนที่มีสิทธิเลือกผู้แทนของตนตั้งคำถามเพิ่มเติมได้ ซึ่งกิจกรรมนี้ จะช่วยให้นักเรียนได้ใช้ วิจารณ์ญาณ ใช้สติปัญญาไตร่ตรอง วิเคราะห์ด้วยความรอบคอบว่าจะเลือกคนใดมาทำหน้าที่แทนเสีย ของตน

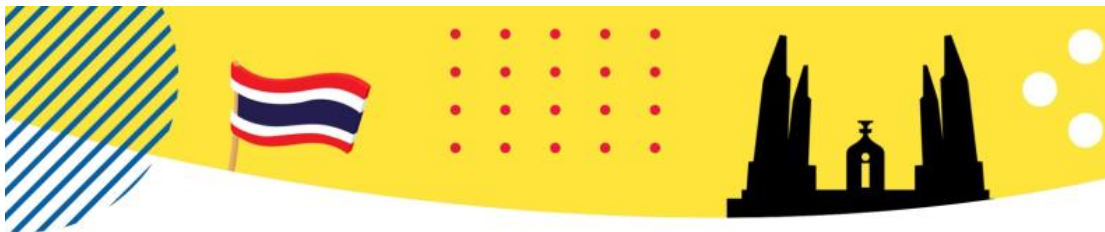

17. กิจกรรม อย.น้อย ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกิจของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) ได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงเพื่อพัฒนาพฤติกรรมผู้บริโภคของนักเรียนให้เป็นผู้บริโภคที่สามารถเลือกซื้อเลือกบริโภคผลิตภัณฑ์สุขภาพได้อย่างเหมาะสม ถูกต้อง และปลอดภัย เป็นผู้บริโภคที่ฉลาด รอบคอบ สามารถขยายผลไปสู่ชุมชนภายนอก อันจะส่งผลต่อการลดอัตราการเจ็บป่วยของประชาชน และลดค่าใช้จ่ายด้านการรักษาพยาบาล ทั้งยังก่อให้เกิดความร่วมมือที่ดีในระดับชุมชน เช่น เกิดความร่วมมือระหว่างนักเรียน ครู พ่อค้า แม่ค้า ชุมชน สถานีนอนามัย โรงพยาบาล สาธารณสุขอำเภอ เป็นต้น โดยกิจกรรมที่สามารถดำเนินการได้ เช่น การตรวจสอบอาหารที่จำหน่ายภายในหรือรอบๆโรงเรียน ตลาดสด ชุมชนใกล้เคียง ด้วยชุดทดสอบเบื้องต้น เช่น ชุดทดสอบบอแรกซ์ ฟอรัมาลิน สารกันรา สารฟอกขาว จุลินทรีย์ในน้ำ ฯลฯ การให้ความรู้แก่เพื่อนนักเรียนในรูปแบบต่างๆ เช่น บอร์ดความรู้ เสียงตามสาย พุดหน้าเสาธง กิจกรรมการแสดง รายการทางโทรทัศน์วงจรมืด ฯลฯ การรณรงค์ให้ความรู้ในชุมชน เช่น การเดินรณรงค์ การแจกเอกสารความรู้ การให้ความรู้ทางหอกระจายข่าวหรือวิทยุชุมชน ฯลฯ นอกจากนี้ ยังสามารถบูรณาการความรู้ด้านอาหารและยาเข้าไปกับหลักสูตรการเรียนการสอน และ อย.น้อย ยังเอื้ออาหารไปยังโรงเรียนระดับประถมศึกษาที่อยู่ใกล้เคียง ด้วยการไปให้ความรู้และการตรวจสอบอาหารให้ด้วย ในลักษณะกิจกรรม “พี่สอนน้อง”

ทั้งนี้ กิจกรรมบางกิจกรรมสามารถส่งเสริมความเป็นพลเมืองได้มากกว่า 1 ด้าน เช่น กิจกรรมปัจฉิมนิเทศนักเรียนที่สำเร็จการศึกษา สามารถส่งเสริมด้านคุณธรรมที่ให้นักเรียนได้แสดงมุทิตา การระครูผู้มีพระคุณ และส่งเสริมด้านสามัคคีธรรม จากกิจกรรมที่รุ่นน้องจัดให้แก่รุ่นพี่ที่สำเร็จการศึกษา

1.4 การกำหนดผู้รับผิดชอบ

การดำเนินกิจกรรมจะต้องกำหนดผู้รับผิดชอบในการจัดทำกิจกรรมนั้นๆ ซึ่งสามารถกำหนดได้ใน 2 ระดับ คือ ระดับบุคคลผู้รับผิดชอบกิจกรรม และระดับหน่วยงานที่รับผิดชอบกิจกรรม

การกำหนดผู้รับผิดชอบกิจกรรมจะต้องมีการระบุให้ชัดเจนว่าเป็นใคร มีตำแหน่งใด เพื่อให้สะดวกต่อการติดต่อและประสานงาน และให้ผู้มีอำนาจพิจารณาอนุมัติกิจกรรมสามารถตรวจสอบได้ว่ากิจกรรมนั้นอยู่ในความรับผิดชอบหรือไม่ และผู้รับผิดชอบมีประสบการณ์และคุณสมบัติเหมาะสมต่อการดำเนินกิจกรรมมากน้อยเพียงใด ซึ่งในกิจกรรมนักเรียน สามารถจำแนกได้เป็นผู้รับผิดชอบที่เป็นครูที่ปรึกษาและผู้รับผิดชอบที่เป็นนักเรียน

ตัวอย่าง

ครูที่ปรึกษาผู้รับผิดชอบกิจกรรม : นายชยัน หมั่นเพียร (ครูที่ปรึกษานักเรียน)

นักเรียนผู้รับผิดชอบกิจกรรม : นางสาวใจดี มีมานะ (ประธานสภานักเรียน)

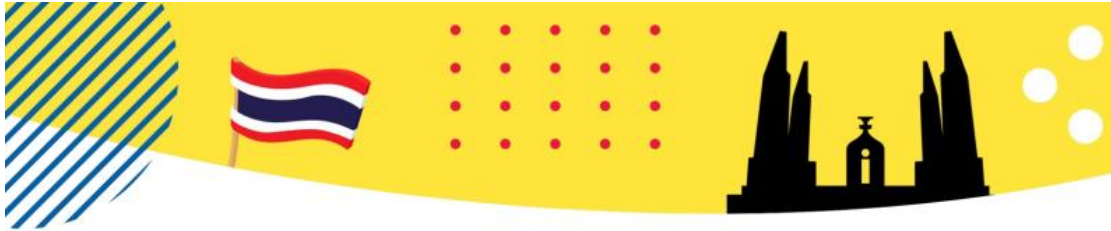
ทั้งนี้ หากมีการตั้งคณะกรรมการดำเนินงานหรือผู้รับผิดชอบแล้ว สามารถระบุชื่อพร้อมตำแหน่งหน้าที่ที่รับผิดชอบจริงในโครงการได้ โดยเรียงลำดับจากประธาน/หัวหน้า เป็นลำดับแรก และเลขานุการเป็นลำดับสุดท้าย

การกำหนดหน่วยงานที่รับผิดชอบกิจกรรม ควรระบุหน่วยงานที่เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินกิจกรรมโดยตรงและระบุหน่วยงานต้นสังกัด รวมไปถึงหน่วยงานที่มีอำนาจในการอนุมัติกิจกรรมด้วย

ตัวอย่าง

หน่วยงานที่รับผิดชอบกิจกรรม :

- งานส่งเสริมกิจการนักเรียน กลุ่มบริหารงานบุคคล โรงเรียนนวมินทราชูทิศ กรุงเทพมหานคร
- งานสภานักเรียน ฝ่ายบริหารงานบุคคล โรงเรียนศรียาภัย
- งานส่งเสริมประชาธิปไตยและคณะกรรมการนักเรียน กลุ่มบริหารงานบุคคล โรงเรียนสมุทรปราการ
- งานส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ฝ่ายกิจการนักเรียน โรงเรียนวชิรป่าซาง
- งานส่งเสริมประชาธิปไตยและสภานักเรียน กลุ่มงานกิจกรรมนักเรียน กลุ่มกิจการนักเรียน โรงเรียนวัดโนนทัยพายัพ
- งานสภานักเรียนและส่งเสริมประชาธิปไตย กลุ่มบริหารงานบุคคล โรงเรียนศรีบุญเรืองวิทยาคาร

โมเดลที่เป็นโครงการหรือกิจกรรมความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน การเขียนหน่วยงานที่รับผิดชอบจะต้องระบุหน่วยงานทั้งหมด โดยให้หน่วยงานหลักขึ้นก่อน

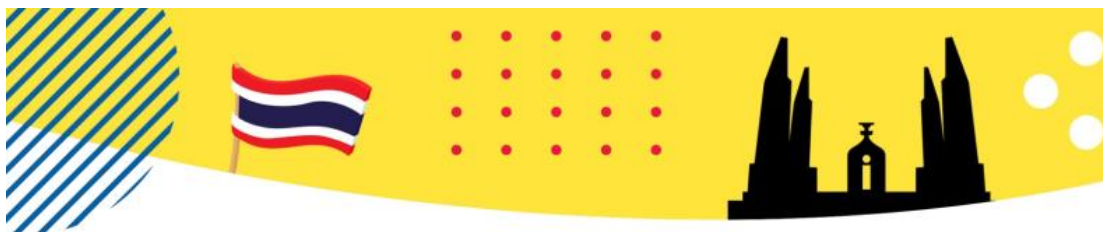
ตัวอย่าง

- งานส่งเสริมกิจการนักเรียน กลุ่มบริหารงานบุคคล โรงเรียนนวมินทราชูทิศ กรุงเทพมหานคร ร่วมกับ ฝ่ายการศึกษา สำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร
- งานสถานนักเรียน ฝ่ายบริหารงานบุคคล โรงเรียนศรีอยุธยา ร่วมกับ กองการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนจังหวัดชุมพร

1.5 การกำหนดงบประมาณ

การกำหนดงบประมาณเป็นการแสดงรายละเอียดของงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด โดยระบุถึงจำนวนเงิน จำนวนวัสดุครุภัณฑ์ และปัจจัยอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการดำเนินกิจกรรม โดยหลักในการกำหนดงบประมาณและทรัพยากรเพื่อดำเนินงานกิจกรรมนั้น ประชุม รอดประเสริฐ (2535) กล่าวถึงหลักการในการจัดทำงบประมาณ 4 ประการ ได้แก่

1. ความประหยัด (Economy) การเสนองบประมาณจะต้องเป็นไปโดยมีความประหยัดใช้ทรัพยากรทุกอย่างให้คุ้มค่าที่สุด และได้คุณภาพของผลงานที่ดีที่สุด
 2. ความมีประสิทธิภาพ (Efficiency) กิจกรรมทุกกิจกรรมจะต้องมีคุณค่าเป็นที่ยอมรับและทุกคนมีความพึงพอใจในผลงานที่เกิดขึ้น โดยใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด ประหยัดที่สุด และได้รับผลตอบแทนคุ้มค่า
 3. ความมีประสิทธิภาพ (Effectiveness) กิจกรรมทุกกิจกรรมจะต้องดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ นำผลที่เกิดขึ้นเทียบกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ หากได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ก็ถือว่า มีประสิทธิภาพ
 4. ความยุติธรรม (Equity) การจัดสรรทรัพยากรทุกชนิด หรือการใช้จ่ายทรัพยากรจะต้องเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เพื่อให้ทุกฝ่ายปฏิบัติงานได้อย่างต่อเนื่องคล่องตัว และมีประสิทธิภาพสูงสุด
- สถานศึกษาของรัฐบาลที่ใช้งบประมาณแผ่นดินจะต้องศึกษาระเบียบการเงินและพัสดุที่เกี่ยวข้อง รวมถึงธรรมาภิบาลในการบริหารงบประมาณเพื่อความโปร่งใสและคุ้มค่า และหากเป็นงบประมาณจากแหล่งอื่นก็จำเป็นต้องศึกษาระเบียบปฏิบัติให้ชัดเจน เพื่อลดความผิดพลาดหรือปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นจากขั้นตอนการกำหนดและเบิกจ่ายงบประมาณ

ตัวอย่างการกำหนดงบประมาณ

กิจกรรมปฐมนิเทศคณะกรรมการสถานักเรียน					
ที่	รายการ (ชื่อพัสดุ)	จำนวน	หน่วยนับ	ราคา/หน่วย	รวมเงิน
1	กระดาษถ่ายเอกสาร A4 80 แกรม	2	รีม	100.00	200.00
2	ปากกา	2	กล่อง	200.00	400.00
3	ค่าอาหารว่าง	30	มือ/คน	80.00	2,400.00
รวม					3,000.00

1.6 การกำหนดระยะเวลา

การกำหนดระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรม เป็นการระบุระยะเวลาตั้งแต่เริ่มต้นกิจกรรม จนกระทั่งสิ้นสุดกิจกรรม โดยระบุ วัน เดือน ปี หากเป็นกิจกรรมระยะยาว ต้องระบุช่วงเวลา และหากมีหลายระยะ ต้องแสดงช่วงเวลาในแต่ละระยะของกิจกรรมด้วย ทั้งนี้ กำหนดวันและเวลาในการจัดกิจกรรมต้องระมัดระวังไม่ให้เกิดการซ้ำซ้อนกับกิจกรรมอื่นๆ ในโรงเรียน โดยสามารถตรวจสอบได้จากปฏิทินการปฏิบัติงานที่สถานศึกษาจัดทำขึ้น

จากการศึกษาโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียน พบว่า สถานศึกษาจะกำหนดขอบเขตของช่วงเวลาดำเนินกิจกรรมใน 3 รูปแบบ ได้แก่

- กำหนดระยะเวลาจัดกิจกรรมให้สอดคล้องตามปีงบประมาณ โดยเริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคมของปีปัจจุบัน จนถึงเดือนกันยายนของปีถัดไป
- กำหนดระยะเวลาจัดกิจกรรมให้สอดคล้องตามปีการศึกษา โดยอาจแบ่งเป็นภาคเรียนที่ 1 เริ่มเดือนเมษายน และภาคเรียนที่ 2 เริ่มเดือนตุลาคม
- กำหนดระยะเวลาจัดกิจกรรมแบ่งเป็นไตรมาส ไตรมาสละ 3 เดือน โดยการแบ่งไตรมาสขึ้นอยู่กับว่าสถานศึกษาจะกำหนดไตรมาสที่ 1 เป็นช่วงเดือนเมษายน - มิถุนายน หรือช่วงเดือนตุลาคม - ธันวาคม เช่น สถานศึกษาแบ่งไตรมาสตามปีงบประมาณ จะได้ดังนี้

ไตรมาสที่ 1 เดือนตุลาคม - ธันวาคม 2561

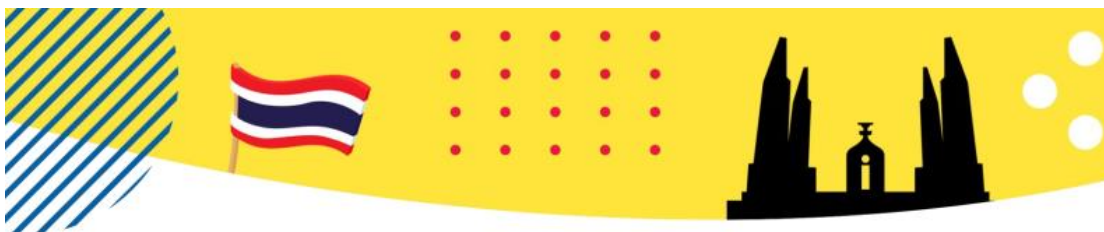
ไตรมาสที่ 2 เดือนมกราคม - มีนาคม 2562

ไตรมาสที่ 3 เดือนเมษายน - มิถุนายน 2562

ไตรมาสที่ 4 เดือนกรกฎาคม - กันยายน 2562

คู่มือการบริหารงานสถานักเรียน

ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนเม็รัมย์ศึกษา

1.7 การกำหนดสถานที่ปฏิบัติงาน

การกำหนดสถานที่ปฏิบัติงานเป็นการระบุสถานที่ดำเนินกิจกรรม ว่ากิจกรรมนั้นจะจัดขึ้นหรือดำเนินการในสถานที่ใด ห้องประชุมใด หรืออาคารใด เพื่อสะดวกต่อการจัดเตรียมสถานที่ให้พร้อมก่อนที่จะดำเนินกิจกรรม กรณีที่จัดกิจกรรมภายนอกโรงเรียน ก็ต้องระบุสถานที่ให้ชัดเจน เพื่อประโยชน์ในการประสานงาน

ตัวอย่าง

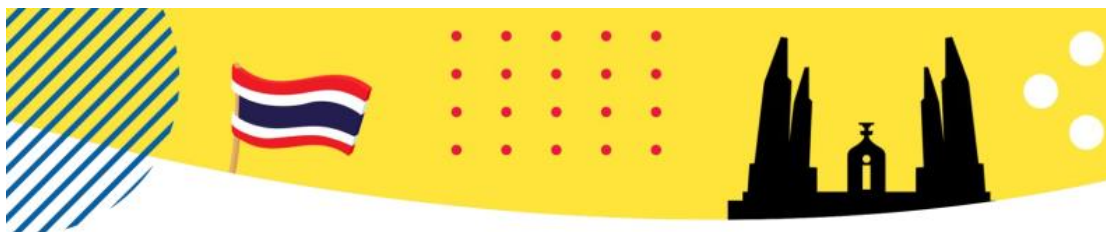
- หอประชุมเฉลิมพระเกียรติ โรงเรียนนวมินทราชูทิศ กรุงเทพมหานคร
- ห้อง TO BE NUMBER ONE อาคาร 1 โรงเรียนสมุทรปราการ
- ศาลาวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

1.8 การกำหนดตัวชี้วัด

การกำหนดตัวชี้วัดหรือเรียกอีกอย่างว่าค่าเป้าหมายของกิจกรรม มีลักษณะเหมือนการกำหนดเป้าหมายทุกประการ เพียงแต่เป็นเป้าหมายที่ระบุเกณฑ์ความสำเร็จไว้ อาจกำหนดเป็นร้อยละหรือจำนวนหน่วยที่แสดงปริมาณหรือคุณภาพต่างๆ เช่น จำนวนนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 200 คน โดยจำนวนนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม เป็นเป้าหมาย ส่วนจำนวน 200 คนเป็นตัวชี้วัดหรือค่าของเป้าหมาย เป็นต้น ซึ่งเมื่อรวมทุกตัวชี้วัดจะกลายเป็นความสำเร็จของกิจกรรม

ตัวชี้วัด (Key Performance Indicator) คือ ดัชนีชี้วัดผลงานหรือความสำเร็จของงาน โดยจะแสดงให้เห็นรายละเอียดในความสำเร็จหรือล้มเหลวของงาน ซึ่ง KPI เป็นเทคนิควิธีการหนึ่งที่ยิมนามาใช้ในการประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยตัวชี้วัดเชิงปริมาณ เช่น ร้อยละ จำนวน ความถี่ ค่าเฉลี่ย สัดส่วน ฯลฯ และตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ เช่น ความรู้ ทักษะ ทิศนคติ ความสามารถ ความพึงพอใจ ความเชื่อมั่น ความยั่งยืน ฯลฯ การกำหนดค่าของเป้าหมายหรือตัวชี้วัดจะต้องมีความชัดเจน ทำหาย สามารถบรรลุได้จริงภายในสภาพแวดล้อมที่จำกัด ซึ่งอาจศึกษาจากผลการจัดกิจกรรมลักษณะเดียวกันในปีที่ผ่านมา และนำมากำหนดตัวชี้วัดเพิ่มเติมหรือกำหนดร้อยละให้สูงขึ้น

ตัวอย่าง ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ

: หัวหน้าห้องเรียนเข้าร่วมกิจกรรมอบรมแกนนำสถานักเรียน ร้อยละ 10 (ถือเป็นตัวชี้วัดที่ไม่เหมาะสม เนื่องจากไม่เกิดความท้าทาย และมีผลกระทบต่อนักเรียนน้อย ถ้าหัวหน้าห้องเรียนมี 100 คน นักเรียนเข้าร่วมเพียง 10 คน ถือว่าไม่สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้)

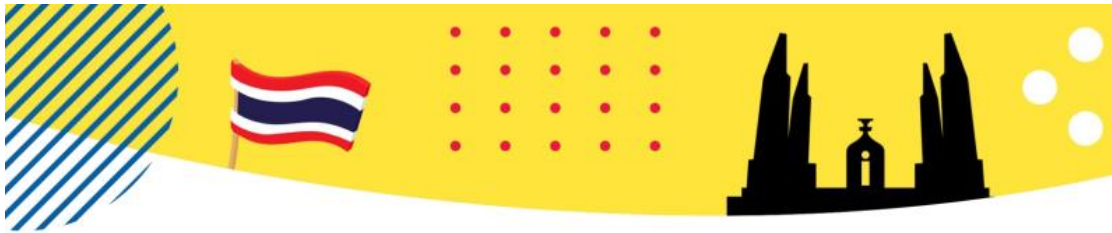
: หัวหน้าห้องเรียนเข้าร่วมกิจกรรมอบรมแกนนำสถานักเรียน ร้อยละ 90 (ถือเป็นตัวชี้วัดที่เหมาะสม ทำความ และส่งผลกระทบต่อนักเรียนกลุ่มเป้าหมายเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งถ้าหัวหน้าห้องเรียนมี 100 คน จะมีนักเรียนเข้าร่วมถึง 90 คน ซึ่งตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้)

ตัวอย่าง ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ

: นักเรียนมีความพึงพอใจจากกิจกรรมอบรมแกนนำสถานักเรียน **ในระดับพอใช้** (ถือเป็นตัวชี้วัดที่ไม่เหมาะสม ไม่เกิดความท้าทาย ผลลัพธ์สามารถบรรลุได้โดยง่าย แต่อาจไม่มีคุณภาพมากพอ)

: นักเรียนมีความพึงพอใจจากกิจกรรมอบรมแกนนำสถานักเรียน **ในระดับดีมาก** (ถือเป็นตัวชี้วัดที่เหมาะสม ช่วยให้นักเรียนที่จัดกิจกรรมเกิดความท้าทายที่อยากจะประสบความสำเร็จในการจัดกิจกรรมแล้วผู้เข้าร่วมกิจกรรมพึงพอใจในระดับมาก และยังสามารถถึงคุณภาพของงานอีกด้วย)

ขั้นตอนที่ 2 การนำแผนสู่การปฏิบัติ (Implementation)

2.1 การมอบหมายงาน

การมอบหมายงานเป็นการกระจายงานในหน้าที่ความรับผิดชอบและอำนาจการตัดสินใจภายในขอบเขตที่กำหนดให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน โดยต้องคำนึงถึงความรู้ ความสามารถ และทักษะที่จะทำงานนั้นๆ เพื่อให้งานนั้นบรรลุตามวัตถุประสงค์และประสบความสำเร็จ

ในการมอบหมายงาน ผู้รับผิดชอบกิจกรรมควรเสนอผู้มีอำนาจลงนามเพื่อขอออกเป็นคำสั่งโรงเรียนให้เป็นลายลักษณ์อักษร โดยคำสั่งโรงเรียนที่เป็นการมอบหมายหน้าที่ให้คณะกรรมการสภานักเรียน และนักเรียนโดยทั่วไป จะมีลักษณะใกล้เคียงกับคำสั่งมอบหมายการปฏิบัติหน้าที่ของคณะครู โดยมีหัวข้อที่ควรระบุในคำสั่งเพื่อมอบหมายงาน ดังนี้

1. คณะกรรมการอำนวยการ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน หรือหัวหน้ากลุ่มบริหารต่างๆ ที่ได้รับแต่งตั้ง บทบาทหน้าที่ ให้คำแนะนำ กำกับดูแล และอำนวยความสะดวกในการดำเนินกิจกรรมให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ

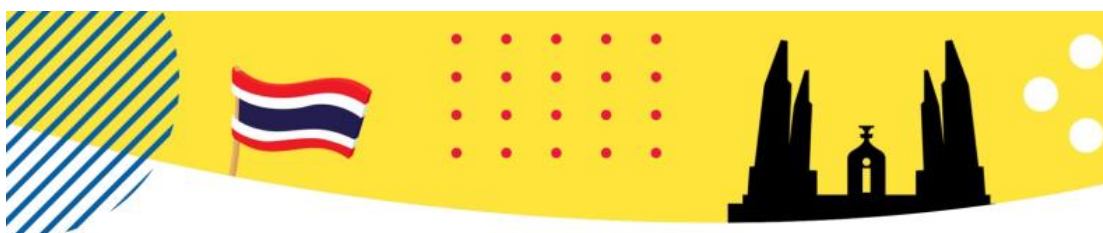
2. คณะกรรมการที่ปรึกษาสภานักเรียน/ที่ปรึกษากิจกรรม ประกอบด้วย ครูที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ที่ปรึกษาสภานักเรียน รวมไปถึงครูที่ได้รับมอบหมายเฉพาะกิจในกิจกรรมดังกล่าว บทบาทหน้าที่ ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ ควบคุมดูแล กำกับติดตาม และสนับสนุนการจัดกิจกรรมเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์

3. คณะกรรมการดำเนินงาน ประกอบด้วย คณะกรรมการสภานักเรียน หรือนักเรียนที่ได้รับมอบหมาย อาจจำแนกเป็นฝ่ายต่างๆ เพิ่มเติม เพื่อให้ครอบคลุมหน้าที่ตามลักษณะกิจกรรม บทบาทหน้าที่ ประชุม วางแผน ประสานงาน ดำเนินกิจกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ตลอดจน ประเมินผลและรายงานผลการดำเนินงานหลังเสร็จสิ้นกิจกรรม

คู่มือการบริหารงานสภานักเรียน

ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนเม็รยมศึกษา

2.2 การจัดสรรงบประมาณ

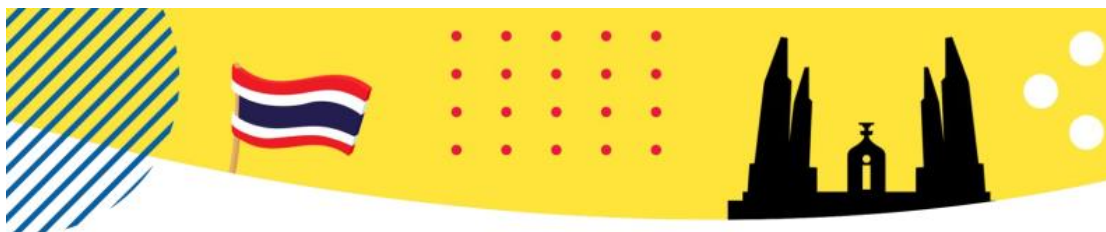
การจัดสรรงบประมาณเป็นการระบุแหล่งงบประมาณที่ได้รับจัดสรรหรือได้รับสนับสนุน หากได้รับจัดสรรจากหลายแหล่ง ต้องระบุให้ชัดเจนว่าได้มาจากแหล่งใด จำนวนเท่าใด เพื่อประโยชน์ในการติดตามการจัดสรรงบประมาณ ซึ่งจำต้องชี้แจงรายละเอียดการใช้งานงบประมาณโดยละเอียดตามระเบียบของแหล่งงบประมาณนั้นๆ

โดยทั่วไป สถานศึกษาจะได้รับจัดสรรหรือได้รับงบประมาณ สามารถจำแนกได้เป็น 3 กลุ่มหลัก ประกอบด้วย

1. งบเงินอุดหนุนรายหัว (ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 1,750 บาท/คน/ภาคเรียน และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 1,900 บาท/คน/ภาคเรียน)
2. งบเงินรายได้สถานศึกษา เป็นเงินรายได้ที่สถานศึกษาจัดเก็บ เช่น รายได้จากการจำหน่ายอาหารในโรงเรียน, รายได้จากกาให้เช่าอาคารสถานที่ ฯลฯ
3. งบเงินอื่นๆ เช่น เงินบริจาค เงินรางวัล เงินสมาคมศิษย์เก่า เงินสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ฯลฯ

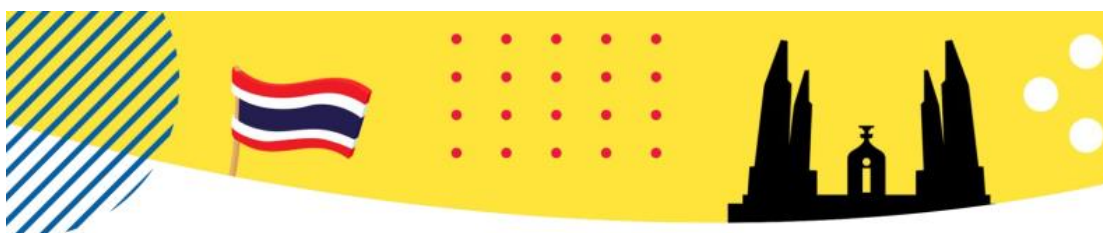
โดยเมื่อได้รับจัดสรรงบประมาณแล้ว การใช้งบประมาณซึ่งส่วนใหญ่ได้รับจากเงินอุดหนุนรายหัว จะจำแนกออกเป็น 4 หมวด ซึ่งเกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมของสถานศึกษาโดยทั่วไป ได้แก่

1. ค่าตอบแทน หมายถึง เงินที่จ่ายตอบแทนให้แก่ผู้ที่ปฏิบัติงานให้ทางราชการตามที่กระทรวงการคลังกำหนด เช่น ค่าตอบแทนวิทยากร เป็นต้น
2. ค่าใช้สอย หมายถึง รายจ่ายเพื่อให้ได้มาซึ่งบริการ รายจ่ายที่เกี่ยวกับการรับรองและพิธีการ และรายจ่ายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติราชการที่ไม่เข้าลักษณะรายจ่ายอื่นๆ เช่น ค่าพาหนะ ค่าเช่าที่พัก ค่าจ้างซ่อมแซมบำรุงรักษาทรัพย์สิน ค่าจ้างเหมาบริการอาหารและเครื่องดื่ม ค่าใช้จ่ายในพิธีทางศาสนา ค่าพวงมาลัย ซ่อดอกไม้ ค่าเบี้ยเลี้ยง เงินรางวัล ฯลฯ
3. ค่าวัสดุ หมายถึง รายจ่ายเพื่อจัดหาสิ่งของซึ่งโดยเมื่อใช้แล้วย่อมสิ้นเปลือง หמדไป แปรสภาพหรือไม่คงสภาพเดิม รวมถึงค่าใช้จ่ายที่ต้องชำระพร้อมกัน เช่น ค่าขนส่ง ค่าภาษี ฯลฯ โดยค่าวัสดุ เช่น ค่าวัสดุการศึกษา ค่าอุปกรณ์เครื่องเขียนสำนักงาน กระดาษ โฟม กรรไกร ฯลฯ
4. ค่าครุภัณฑ์ หมายถึง รายจ่ายเพื่อจัดหาสิ่งของที่มีลักษณะคงทนถาวร รวมถึงค่าใช้จ่ายที่ต้องชำระพร้อมกัน เช่น ค่าขนส่ง ค่าภาษี ฯลฯ โดยทั่วไปมีอายุการใช้งานมากกว่า 1 ปีขึ้นไป เช่น โต๊ะสำนักงาน โต๊ะนักเรียน ตู้เก็บเอกสาร เครื่องขยายเสียง โปรเจกเตอร์ เครื่องพิมพ์ ฯลฯ

การจัดซื้อจัดจ้าง เป็นกระบวนการสำคัญของการดำเนินงานของสถานศึกษาในการใช้งบประมาณที่ได้รับจัดสรรอย่างถูกต้องตามระเบียบของราชการ โดยมีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

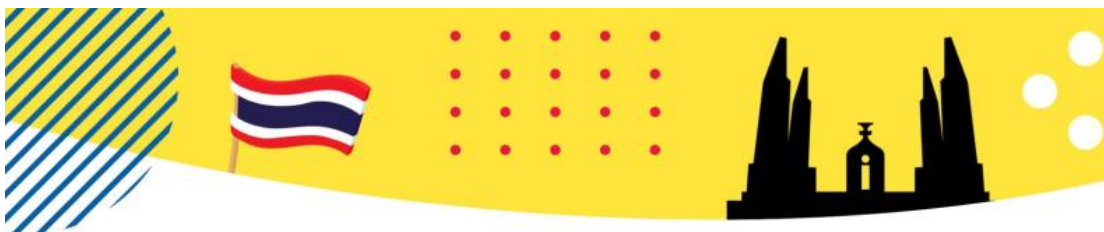
2.3 การดำเนินกิจกรรม

การดำเนินกิจกรรมเป็นการกำหนดขั้นตอนตามลำดับก่อนหลังเพื่อใช้ปฏิบัติให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรม โดยจะแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการ เมื่อกำหนดขั้นตอนได้แล้วจึงนำมากำหนดแผนการดำเนินกิจกรรม ซึ่งแจกแจงรายละเอียดของขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมว่าดำเนินการในช่วงใด ใช้งบประมาณเท่าไร ใครเป็นผู้รับผิดชอบ

จากการศึกษาโรงเรียนต้นแบบสภานักเรียนพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่กำหนดขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมตามวงจรเดมมิง (Deming Cycle) หรือ PDCA ซึ่งเป็นวงจรควบคุมคุณภาพ ส่วนรายละเอียดแต่ละขั้นตอน แต่ละโรงเรียนจะกำหนดต่างกัน เช่น ขอบเขตระยะเวลา งบประมาณ ผู้รับผิดชอบ เป็นต้น

ตัวอย่างตารางแสดงขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

กิจกรรมเลือกตั้งประธานสภานักเรียน ปีการศึกษา 2561			
ขั้นตอนการปฏิบัติงาน	ระยะเวลา	งบประมาณ	ผู้รับผิดชอบ
1. ขั้นเตรียมการ (Plan) 1.1 ประชุมวางแผนการดำเนินกิจกรรม 1.2 กำหนดภาระงานและผู้รับผิดชอบ 1.3 ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 1.4 จัดเตรียมสถานที่/วัสดุอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรม	1 - 11 พ.ค. 2561	10,000 บาท	คณะกรรมการ สภานักเรียน
2. ขั้นดำเนินการ (Do) 2.1 แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน 2.2 ประชาสัมพันธ์และรับสมัครผู้ลงสมัครรับเลือกตั้ง 2.3 ให้ผู้สมัครหาเสียงเลือกตั้ง 2.4 ดำเนินการเลือกตั้งตามแผนที่กำหนดไว้ 2.5 นับคะแนนเสียงเลือกตั้ง 2.6 ประกาศผลการเลือกตั้ง	14 - 25 พ.ค. 2561		คณะกรรมการ ตามคำสั่งแต่งตั้ง
3. ขั้นตรวจสอบและประเมิน (Check) 3.1 ตรวจสอบและกำกับติดตามการดำเนินงานเพื่อให้เป็นไปตามแผนที่กำหนด 3.2 วัดและประเมินผลการจัดกิจกรรมตามตัวชี้วัด โดยใช้วิธีการและเครื่องมือตามที่กำหนด	14 - 25 พ.ค. 2561		คณะกรรมการ ตามคำสั่งแต่งตั้ง
4. ขั้นแก้ไขปรับปรุง (Act) 4.1 ประชุมสรุปผลการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค วิธีการแก้ปัญหา และข้อเสนอแนะ 4.2 จัดทำรายงานผลการดำเนินกิจกรรมเสนอต่อผู้เกี่ยวข้องต่อไป	28 - 31 พ.ค. 2561		คณะกรรมการ สภานักเรียน

2.4 การดำเนินการในระยะเวลาที่กำหนด

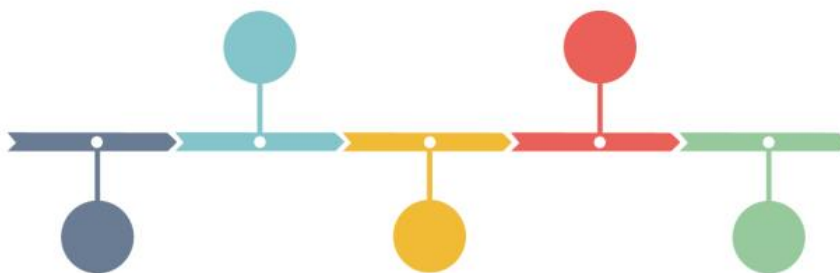
การดำเนินการในระยะเวลาที่กำหนด เป็นการดำเนินกิจกรรมตามแผนที่ระบุไว้ตามกำหนดจัดกิจกรรม ซึ่งระบุ วัน เดือน ปี ที่กำหนดอย่างชัดเจน โดยการจัดกิจกรรมจะกำหนดช่วงเวลาการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องตามปีงบประมาณ ปีการศึกษา หรือไตรมาส ขึ้นอยู่กับโรงเรียนกำหนด

การตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมตามแผนที่ระบุไว้ สามารถกำหนดการตรวจสอบเป็นรายเดือน รายไตรมาส หรือรายภาคการศึกษาก็ได้ โดยกำหนดเป็นแบบตรวจสอบการดำเนินกิจกรรม เช่น

ตัวอย่างแบบตรวจสอบการดำเนินการตามระยะเวลาที่กำหนด

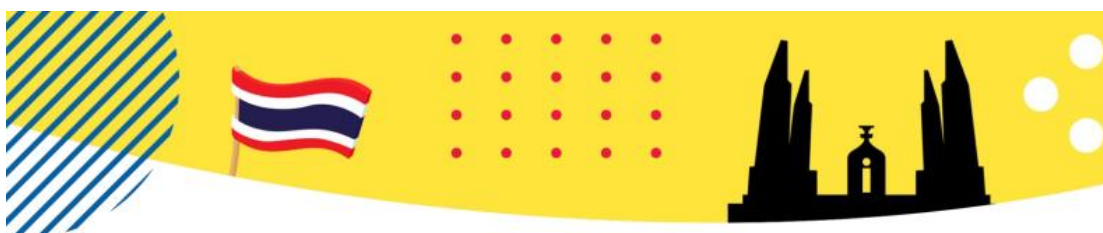
แบบตรวจสอบการดำเนินกิจกรรม ไตรมาสที่ 1 ปีการศึกษา 2561						
ที่	กิจกรรม	วัน เดือน ปี ที่กำหนด	การดำเนินงาน			หมายเหตุ
			ปฏิบัติ	รอปฏิบัติ	ยกเลิก	
1	เลือกตั้งประธานนักเรียน	29 พ.ค. 61	✓			
2	ศึกษาดูงานสถานักเรียน	20 มิ.ย. 61			✓	เปลี่ยนแปลงแผน
3	สอยกระทง	22 พ.ย. 61		✓		
4	กีฬาภายในโรงเรียน	15-16 ธ.ค.61		✓		

ทั้งนี้ หากมีการเปลี่ยนแปลงแผนการดำเนินกิจกรรมทั้งในส่วนของลักษณะกิจกรรม ช่วงเวลาที่จัดกิจกรรม หรืองบประมาณ ผู้รับผิดชอบจะต้องมีการจัดทำบันทึกข้อความเพื่อขอเปลี่ยนแปลงในรายละเอียดดังกล่าว โดยชี้แจงเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อประกอบการพิจารณา

คู่มือการบริหารงานสถานักเรียน

ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนเม็รยมศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผล (Evaluation)

3.1 การประเมินผลตามตัวชี้วัด

การประเมินผลตามตัวชี้วัด เป็นการรวบรวมข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวกับกิจกรรมที่ได้จัดทำขึ้นด้วยกระบวนการที่น่าเชื่อถือ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินคุณค่าว่ากิจกรรมบรรลุวัตถุประสงค์ ตัวชี้วัดหรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ในกิจกรรมหรือไม่ อย่างไร โดยประโยชน์ของการประเมินผลกิจกรรมจะช่วยให้ผู้รับผิดชอบทราบสภาพความสำเร็จหรือปัญหาต่างๆ สามารถวางแผนกิจกรรมในอนาคตได้อย่างรอบคอบ ลดอุปสรรคจากการดำเนินงาน แสวงหาหรือกำหนดวิธีพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

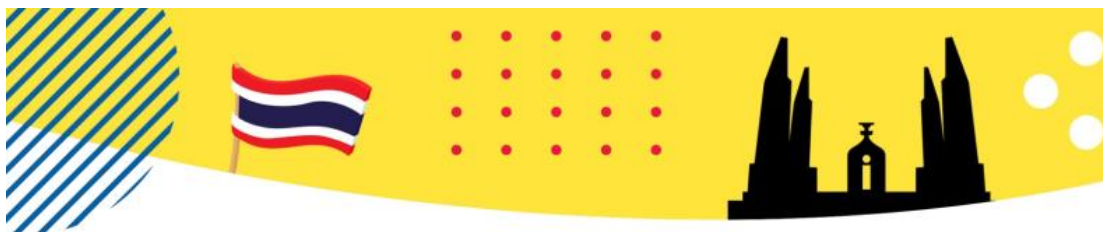
โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2558) ได้กำหนดกิจกรรมการประเมินผลกิจกรรมสถานักเรียนเป็นกระบวนการหนึ่งที่สำคัญ ซึ่งรูปแบบการประเมินจะต้องสอดคล้องกับการดำเนินกิจกรรม จึงจำเป็นที่สถานักเรียนจะต้องเรียนรู้แนวทางการประเมินผลการดำเนินงานกิจกรรมสถานักเรียนที่ถูกต้อง เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนกิจกรรมสถานักเรียนให้มีความสมบูรณ์รอบด้าน ขั้นตอนการประเมินผลการดำเนินกิจกรรมสถานักเรียน มีดังนี้

1. วางแผนการดำเนินงาน

- 1.1 แต่งตั้งคณะกรรมการประเมินกิจกรรม
- 1.2 ประชุมคณะกรรมการรับผิดชอบการดำเนินงาน
- 1.3 กำหนดแนวทางการประเมิน/สิ่งที่ต้องการประเมิน/เครื่องมือการประเมิน
- 1.4 สร้างเครื่องมือการประเมิน
- 1.5 นำเครื่องมือไปปรับใช้
- 1.6 รวบรวมสรุปผลการประเมิน
- 1.7 การรายงานผลกิจกรรม

2. กำหนดรูปแบบการประเมินผล เป็นกรอบหรือแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับกระบวนการ (Process) และวิธีการประเมินผล (Evaluation Method) ซึ่งการประเมินตัวชี้วัด จัดเป็นการประเมินผลผลิต (Product Evaluation) โดยเป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิต (Output) ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมกับเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งจะช่วยให้ทราบผลว่าบรรลุเป้าหมายของกิจกรรมหรือไม่

เช่น วิธีการสำรวจ (Survey Method) เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีข้อความและต้องการคำตอบในประเด็นต่างๆ จะต้องใช้เครื่องมือที่เป็นแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์, วิธีการสังเกตการณ์ (Observation Method) เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกตลักษณะพฤติกรรมของผู้บริโภคหรือผู้ถูกสังเกต เป็นต้น

3. สร้างเครื่องมือวัดและประเมินผล (นำเสนอในหัวข้อ 3.2 เครื่องมือที่ใช้ประเมินผล)
4. วัดและประเมินผล

ตารางแสดงประเด็นการวัดและประเมินผลกิจกรรมสถานักเรียน

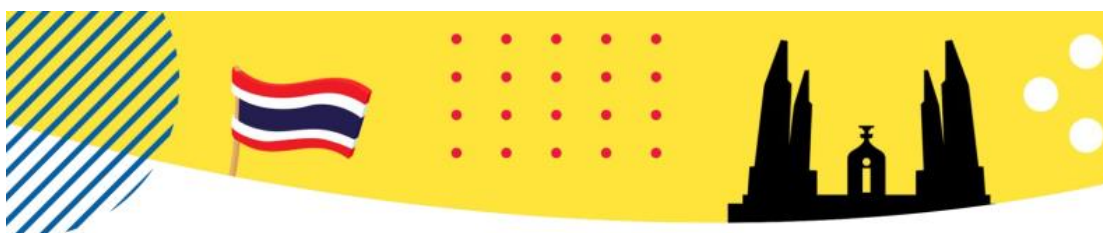
การวัด	การประเมิน
1. วัดอะไร การดำเนินกิจกรรมตามขอบเขตการประเมิน และวิธีการประเมิน	1. ประเมินอะไร ประเมินผลการดำเนินกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ ของกิจกรรม
2. วัดอย่างไร ใช้การสังเกต การสัมภาษณ์ การสอบถาม หรือ วิธีการอื่นๆ	2. ประเมินอย่างไร ใช้ข้อมูลที่เชื่อถือได้จากแบบวัดมาเทียบกับเกณฑ์/ พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง เพื่อตัดสินผล/ตัดสินใจ
3. ใครวัด ตัวนักเรียนเอง คณะกรรมการสถานักเรียน ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง คณะกรรมการ สถานศึกษา ฯลฯ	3. ใครประเมิน ตัวนักเรียนเอง คณะกรรมการสถานักเรียน ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง คณะกรรมการ สถานศึกษา ฯลฯ
4. วัดเมื่อไร วัดก่อน ระหว่าง และหลังการดำเนินกิจกรรม	4. ประเมินเมื่อไร วัดก่อน ระหว่าง และหลังการดำเนินกิจกรรม
5. วัดทำไม วัดเพื่อบอกให้รู้ตัวนักเรียนเกิดการเรียนรู้หรือไม่ คณะครูให้การสนับสนุนเพียงใด ฯลฯ	5. ประเมินทำไม เพื่อตัดสินผลการดำเนินกิจกรรมว่ามีผลต่อใคร อย่างไร

5. สรุปรายงานผล (นำเสนอในหัวข้อ 3.3 การจัดทำสรุปและรายงานผล)

คู่มือการบริหารงานสถานักเรียน

ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

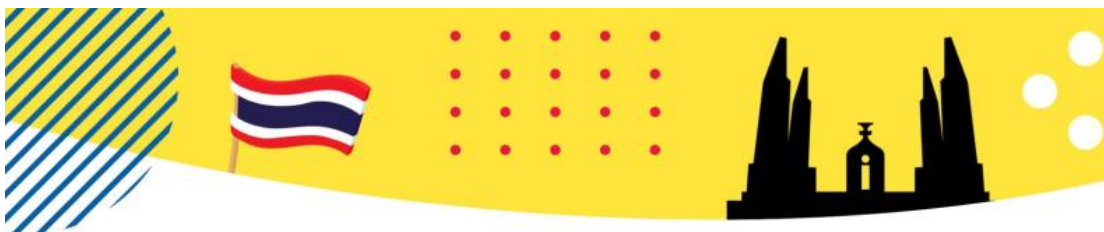
3.2 เครื่องมือที่ใช้ประเมินผล

เครื่องมือประเมินผลกิจกรรม เป็นสิ่งที่จะบอกให้เราทราบถึงความสำเร็จที่เกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด ดังนั้น กิจกรรมต่างๆ จำเป็นต้องใช้เครื่องมือการประเมินผลที่สอดคล้องกับการดำเนินงาน จากการศึกษาเอกสารพบว่า กลุ่มงานที่รับผิดชอบด้านกิจกรรมสถานักเรียนจะมีการระบุรูปแบบและตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ประเมินผลในคู่มือการดำเนินงานสถานักเรียนของโรงเรียนนั้นๆ โดยตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลกิจกรรม มีดังต่อไปนี้

1. แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นรูปแบบที่กำหนดไว้เพื่อเป็นแนวทางในการค้นหาข้อมูลข่าวสารที่ต้องการ โดยจัดอยู่ในลักษณะของคำถามชนิดต่างๆ หรือแบบบันทึกที่ใช้ในการกรอกข้อมูลประเภทต่างๆ เป็นเครื่องมือที่นิยมใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพราะประหยัดงบประมาณ เวลา และเหมาะสมกับการเก็บข้อมูลที่อยู่ในลักษณะกระจายและมีจำนวนมาก แบบสอบถามจำแนกได้ 2 ชนิด คือ

1.1 แบบสอบถามปลายปิด (Close Ended Questionnaire) เป็นแบบสอบถามที่ได้กำหนดคำตอบไว้แล้ว จะมีจำนวนคำตอบมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับลักษณะของคำถามที่ถามว่ามีคำตอบที่ครบถ้วนสมบูรณ์แล้วหรือไม่ สามารถกำหนดให้เลือกตอบได้ 1 คำตอบหรือจะให้เลือกมากกว่า 1 คำตอบก็ได้ หรืออาจคำถามที่ใช้วัดระดับความสำคัญ เป็นแบบสอบถามที่ให้ผู้ตอบประเมินค่าเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามระดับความสำคัญมาก-น้อย โดยเลือกเพียงช่องใดช่องหนึ่งที่ตรงกับความคิดเห็นของผู้ตอบมากที่สุด

ที่	รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
1	นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข					
2	นักเรียนได้ตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของตนในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งตามวิถีประชาธิปไตย					
3	นักเรียนสามารถนำกระบวนการประชาธิปไตยไปปรับใช้ในห้องเรียนของตน					

1.2 แบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended Questionnaire) เป็นรูปแบบของคำถามที่ไม่จำกัดขอบเขตในการตอบแก่ผู้ตอบ เปิดโอกาสให้ผู้ตอบสามารถตอบได้ตามความคิดเห็นต่างๆของตนเอง เป็นการตั้งคำถามแบบกว้างๆไว้ เช่น

คำถาม นักเรียนจะนำความรู้ที่ได้จากการอบรมแกนนำสภานักเรียนไปใช้ประโยชน์อย่างไรบ้าง
คำตอบ

ลักษณะของแบบสอบถามที่ดี จะต้องมียู่อแบบและตัวอักษรเหมาะสมได้ขนาด เรียงเลขข้อและหน้าอย่างมีระเบียบ เว้นระยะให้เหมาะสม อ่านง่าย มีคำแนะนำในการตอบอย่างชัดเจน ข้อคำถามแต่ละข้อควรมีประเด็นหลักประเด็นเดียว และจำนวนข้อคำถามไม่มากนัก

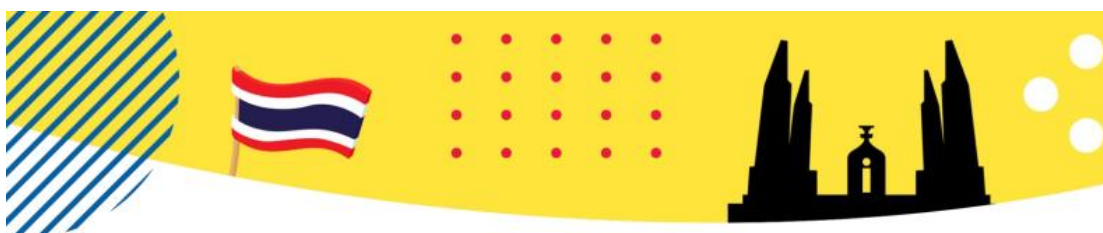
2. แบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นเครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูลที่มีจุดมุ่งหมายแน่นอน อาจทำแบบเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างแน่นอน (Un-Structure Interview) ใช้ในกรณีที่ต้องการข้อมูลแนวลึกที่รายละเอียดมาก ในแบบสัมภาษณ์จะมีแต่หัวข้อใหญ่ๆ ข้อคำถามจะปรับเปลี่ยนไปตามข้อมูลที่ได้ โดยผู้สัมภาษณ์ต้องไม่ทิ้งประเด็นหลัก

2.2 การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) แบบสัมภาษณ์แบบนี้มีลักษณะเป็นแบบสอบถาม มีรายละเอียดของคำถามต่างๆ ที่ผู้สัมภาษณ์ต้องการถามผู้ถูกสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์ทุกคนจะถามคำถามที่เหมือนกัน

เทคนิคการสัมภาษณ์ที่ดี ต้องพยายามสร้างสถานการณ์ให้อยู่ในบรรยากาศของการสนทนา ให้รู้สึกว่า การสัมภาษณ์ไม่ใช่การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หลีกเลี่ยงการพูดจาเชิงอบรมกับผู้ใช้สัมภาษณ์ ตั้งคำถามที่น่าสนใจ แต่หลีกเลี่ยงข้อความที่กระทบกระเทือนผู้ใช้สัมภาษณ์ ต้องมั่นใจว่าผู้ใช้สัมภาษณ์เข้าใจคำถาม ควรมีคำถามที่ตรวจสอบคำตอบได้ โดยมีให้ผู้ใช้สัมภาษณ์รู้ตัว กรณีที่ผู้ใช้สัมภาษณ์ตอบไม่ตรงประเด็น ต้องพยายามกลับเข้าสู่ประเด็น และหากต้องใช้เครื่องบันทึกเสียง ต้องขออนุญาตผู้ใช้สัมภาษณ์

3. แบบสังเกต (Observation) เป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลโดยการบันทึกพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างในสถานการณ์เฉพาะ โดยอาศัยประสบการณ์ของผู้สังเกต ผู้สังเกตจะต้องมีบุคลิกเป็นคนช่างสังเกต ฟิลิฟิลัน ไม่มีอคติเอนเอียง และวางตัวเป็นกลางได้ดี โดยการสังเกต แบ่งเป็น

3.1 การสังเกตการณ์ที่เข้าไปมีส่วนร่วม (Participant Observation) ผู้สังเกตจะเข้าไปปะปนหรือทำกิจกรรมร่วมอยู่ในเหตุการณ์กับผู้ที่ถูกสังเกตการณ์ด้วย จนผู้ถูกสังเกตยอมรับว่าผู้สังเกตมีสถานภาพบทบาทเช่นเดียวกับตน ผู้สังเกตจะต้องปรับตัวให้เข้ากับกลุ่มคนที่ศึกษา

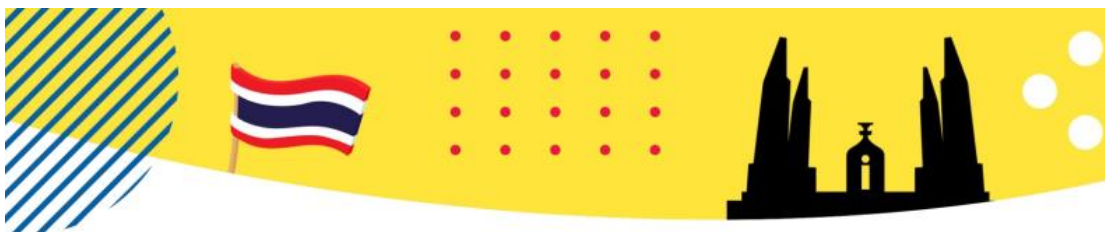
3.2 การสังเกตการณ์โดยไม่เข้าไปมีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ผู้สังเกตจะสังเกตอยู่ห่างๆ โดยไม่เข้าไปปะชิดตัวกับกลุ่มตัวอย่างที่จะสังเกต หรืออาจใช้วิธีการติดตั้งกล้องวิดีโอไว้ในร้านเพื่อเฝ้าสังเกตพฤติกรรมกรรมการเลือกซื้อสินค้าของผู้บริโภค

ตัวอย่างของแบบสังเกต เช่น แบบตรวจสอบรายการ (Checklist) เป็นเครื่องมือที่ประกอบด้วยข้อความซึ่งระบุพฤติกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับสิ่งที่ต้องการประเมิน การบันทึกส่วนใหญ่จะเป็นการบันทึกว่ามีหรือไม่มี, แบบประเมินค่า (Rating Scale) เป็นแบบสังเกตที่ใช้ในการประเมินสิ่งที่สังเกต โดยการแปลงค่าในด้านคุณภาพให้อยู่ในรูปของตัวเลขหรือประมาณ โดยการจัดลำดับความมากน้อย เช่น การบันทึกพฤติกรรมมีส่วนร่วมกิจกรรมของนักเรียน เป็นต้น

จากการศึกษาและวิเคราะห์การประเมินตามตัวชี้วัดและเครื่องมือที่ใช้ประเมินผลของโรงเรียนต้นแบบสภานักเรียน พบว่าจะจัดทำในรูปแบบของตารางความเชื่อมโยงระหว่างตัวชี้วัด วิธีการประเมินผล และเครื่องมือประเมินผล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างตารางแสดงความเชื่อมโยงระหว่างตัวชี้วัด วิธีการประเมินผล และเครื่องมือประเมินผล

ตัวชี้วัดการประเมินผล	วิธีการประเมินผล	เครื่องมือประเมินผล
<u>เชิงปริมาณ</u> นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมกีฬาภายในโรงเรียน ร้อยละ 90	การสำรวจ	แบบลงทะเบียนเข้าร่วมกิจกรรม
<u>เชิงคุณภาพ</u> นักเรียนมีความพึงพอใจจากกิจกรรมกีฬาภายในโรงเรียนในระดับดีมาก	การสอบถาม	แบบสอบถามความพึงพอใจ

3.3 การจัดทำสรุปและรายงานผล

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2558) ได้กำหนดให้คณะกรรมการหรือผู้ที่รับผิดชอบการประเมินผลดำเนินการสรุปและรายงานผล ตามขั้นตอนดังนี้

1. ตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลจากเครื่องมือการประเมินที่กำหนด ซึ่งรูปแบบการประเมินควรมีความหลากหลาย ไม่ควรใช้รูปแบบเดียวกัน เพื่อประเมินแต่ละกิจกรรม
2. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามเครื่องมือการประเมิน
3. นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามเครื่องมือการประเมิน
4. จัดทำเอกสารรายงานผลการประเมินกิจกรรมสถานักเรียน

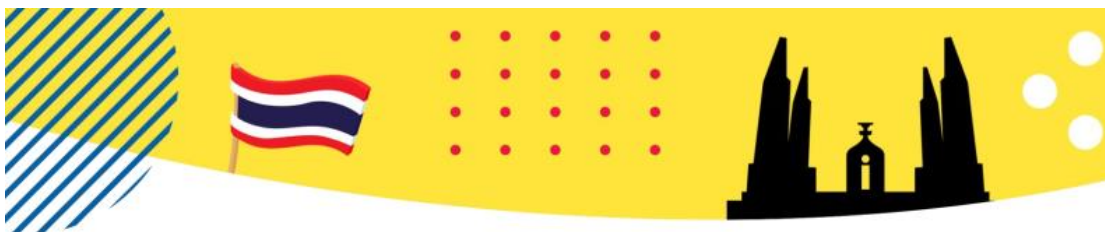
โดยรูปแบบในการจัดทำเล่มรายงานผลของแต่ละโรงเรียนมีความแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของแต่ละโรงเรียน จากการศึกษาเอกสาร พบรูปแบบการรายงาน ดังนี้

1. การรายงานในลักษณะบันทึกข้อความสรุปรายงานผลการดำเนินงาน/ตามตัวชี้วัด และภาคผนวก (คำสั่ง, บันทึกขออนุญาต, แบบประเมินผล, ภาพกิจกรรม ฯลฯ)
2. การรายงานตามหัวข้อโครงการ/กิจกรรม โดยหัวข้อขึ้นอยู่กับโรงเรียนกำหนด และภาคผนวก (คำสั่ง, บันทึกขออนุญาต, แบบประเมินผล, ภาพกิจกรรม ฯลฯ)
3. การรายงานผลโดยแบ่งตามบท การแบ่งเป็นบทจะขึ้นอยู่กับโรงเรียนกำหนด บางโรงเรียนกำหนด 4 บท (บทที่ 1 บทนำ, บทที่ 2 วิธีการดำเนินการ, บทที่ 3 ผลการดำเนินการ, บทที่ 4 สรุปผลการดำเนินการ) บางโรงเรียนกำหนด 5 บท (บทที่ 1 บทนำ, บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง, บทที่ 3 วิธีการดำเนินการ, บทที่ 4 ผลการดำเนินการ, บทที่ 5 สรุปผลการดำเนินการและข้อเสนอแนะ)
4. การรายงานผลตามขั้นตอน/กระบวนการดำเนินงาน แบ่งเป็น ขั้นตอนวางแผน (Plan), ขั้นตอนการดำเนินการ (Do), ขั้นตอนตรวจสอบ (Check) และขั้นปรับปรุงแก้ไข (Action) พร้อมด้วยภาคผนวก

คู่มือการบริหารงานสถานักเรียน

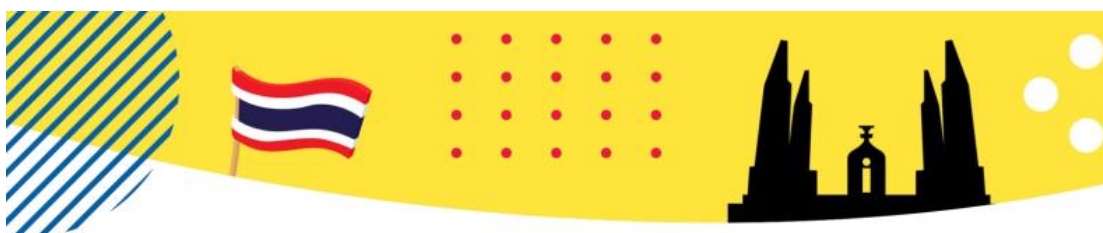
ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนเม็รยมศึกษา

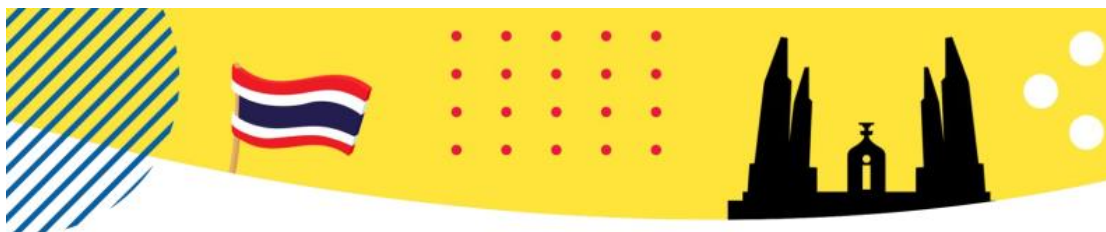
เอกสารอ้างอิง

- ถวิลวดี บุรีกุล, รัชชดี แสงหะหมัด, เออเชนี เมรีโอ และ ไมเคิล โวลป์. (2555). *ความเป็นพลเมืองในประเทศไทย*.
 นำเสนอใน การประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 13, ณ ศูนย์ประชุมสหประชาชาติ.
 ประชุม รอดประเสริฐ. (2535). *การบริหารโครงการ*. กรุงเทพมหานคร: เนติกุล.
 ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2555). *การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง (Civic Education)*. กรุงเทพมหานคร:
 นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
 โรงเรียนกัลยาณวัตร. *รายงานผลการดำเนินงานโครงการ/กิจกรรมสถานักเรียน โรงเรียนกัลยาณวัตร
 จังหวัดขอนแก่น*
 โรงเรียนกัลยาณวัตร. *เอกสารประกอบการคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียน องค์ประกอบที่ 2*
 โรงเรียนกำแพงเพชรพิทยาคม. *ระเบียบสถานักเรียนโรงเรียนกำแพงเพชรพิทยาคม พุทธศักราช 2559*
 โรงเรียนกำแพงเพชรพิทยาคม. *คู่มือและแนวทางการดำเนินงานสถานักเรียนโรงเรียนกำแพงเพชรพิทยาคม
 จังหวัดกำแพงเพชร*
 โรงเรียนกำแพงเพชรพิทยาคม. *โครงการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน โรงเรียนกำแพงเพชรพิทยาคม
 จังหวัดกำแพงเพชร*
 โรงเรียนกำแพงเพชรพิทยาคม. *เอกสารประกอบการคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียน องค์ประกอบที่ 2*
 โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ พะเยา ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
 สยามบรมราชกุมารี. *ธรรมนูญสถานักเรียนโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ พะเยา
 ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พุทธศักราช 2555*
 โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ พะเยา ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
 สยามบรมราชกุมารี. *คู่มือการดำเนินงานสถานักเรียนโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์
 พะเยา ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พุทธศักราช 2555*
 โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ พะเยา ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
 สยามบรมราชกุมารี. *รายงานผลการดำเนินงานโครงการส่งเสริมประชาธิปไตยและสถานักเรียน ปี
 การศึกษา 2559*
 โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ พะเยา ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
 สยามบรมราชกุมารี. *เอกสารประกอบการคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียน องค์ประกอบที่ 2*

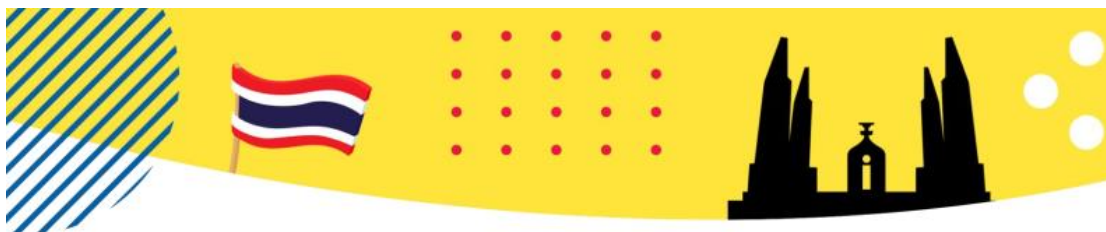

- โรงเรียนธาตุพนม. ธรรมนูญโรงเรียนธาตุพนม ว่าด้วยสถานักเรียนโรงเรียนธาตุพนม พุทธศักราช 2560
- โรงเรียนธาตุพนม. คู่มือและแนวทางการดำเนินงานสถานักเรียน โรงเรียนธาตุพนม จังหวัดนครพนม
- โรงเรียนธาตุพนม. รายงานผลการดำเนินงานกิจกรรมของสถานักเรียน โรงเรียนธาตุพนม จังหวัดนครพนม
- โรงเรียนธาตุพนม. เอกสารประกอบการคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียน องค์ประกอบที่ 2
- โรงเรียนนวมินทราชูทิศ กรุงเทพมหานคร. ระเบียบโรงเรียนนวมินทราชูทิศ กรุงเทพมหานคร ว่าด้วยสถานักเรียน พุทธศักราช 2543 ฉบับปรับปรุงแก้ไข พุทธศักราช 2560
- โรงเรียนนวมินทราชูทิศ กรุงเทพมหานคร. คู่มือแนวทางการปฏิบัติงานกิจกรรมสถานักเรียน โรงเรียนนวมินทราชูทิศ กรุงเทพมหานคร
- โรงเรียนนวมินทราชูทิศ กรุงเทพมหานคร. แผนงาน/โครงการสถานักเรียนโรงเรียนนวมินทราชูทิศ กรุงเทพมหานคร
- โรงเรียนนวมินทราชูทิศ กรุงเทพมหานคร. เอกสารประกอบการคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียน องค์ประกอบที่ 2
- โรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดจันทบุรี. คู่มือสถานักเรียนโรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดจันทบุรี
- โรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดจันทบุรี. รายงานผลการดำเนินงานโครงการของคณะกรรมการสถานักเรียน โรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดจันทบุรี
- โรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดจันทบุรี. เอกสารประกอบการคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียน องค์ประกอบที่ 2
- โรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดจันทบุรี. ธรรมนูญสถานักเรียนโรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดจันทบุรี ปี พุทธศักราช 2561
- โรงเรียนศรีบุญเรืองวิทยาคาร. ระเบียบโรงเรียนศรีบุญเรืองวิทยาคาร ว่าด้วยสถานักเรียน ปีพุทธศักราช 2558
- โรงเรียนศรีบุญเรืองวิทยาคาร. โครงการส่งเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษา โรงเรียนศรีบุญเรืองวิทยาคาร จังหวัดหนองบัวลำภู
- โรงเรียนศรีบุญเรืองวิทยาคาร. รายงานผลการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษา โรงเรียนศรีบุญเรืองวิทยาคาร จังหวัดหนองบัวลำภู
- โรงเรียนศรีบุญเรืองวิทยาคาร. เอกสารประกอบการคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียน องค์ประกอบที่ 2
- โรงเรียนศรีวิทยากัย. ระเบียบโรงเรียนศรีวิทยากัย จังหวัดชุมพร ว่าด้วยคณะกรรมการสถานักเรียนโรงเรียนศรีวิทยากัย พ.ศ. 2558

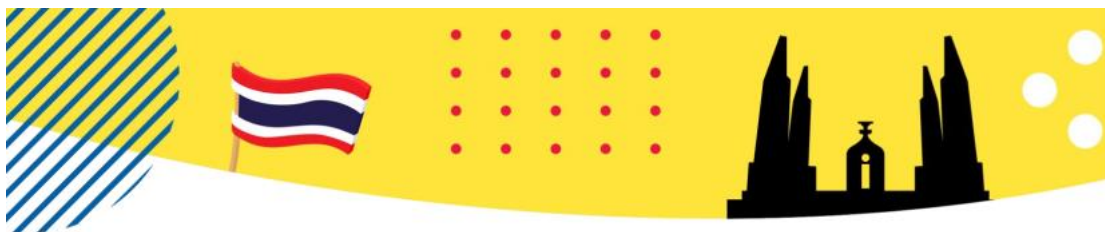

- โรงเรียนศรียาภัย. คู่มือคณะกรรมการสถานักเรียนโรงเรียนศรียาภัย จังหวัดชุมพร
- โรงเรียนศรียาภัย. แผนงาน/โครงการของคณะกรรมการสถานักเรียน โรงเรียนศรียาภัย จังหวัดชุมพร
- โรงเรียนศรียาภัย. เอกสารประกอบการคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียน องค์ประกอบที่ 2
- โรงเรียนสตรีระนอง. ธรรมนูญสถานักเรียนโรงเรียนสตรีระนอง พุทธศักราช 2559
- โรงเรียนสตรีระนอง. คู่มือสถานักเรียนโรงเรียนสตรีระนอง พุทธศักราช 2559
- โรงเรียนสตรีระนอง. โครงการส่งเสริมประชาธิปไตยและสถานักเรียน โรงเรียนสตรีระนอง จังหวัดระนอง
- โรงเรียนสตรีระนอง. เอกสารประกอบการคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียน องค์ประกอบที่ 2
- โรงเรียนสมุทรปราการ. ธรรมนูญสถานักเรียนโรงเรียนสมุทรปราการ พุทธศักราช 2559
- โรงเรียนสมุทรปราการ. คู่มือการดำเนินงานสถานักเรียนโรงเรียนสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ
- โรงเรียนสมุทรปราการ. โครงการเรียนรู้วิถีประชาธิปไตยด้วยกิจกรรมสถานักเรียน ปีการศึกษา 2559 โรงเรียนสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ
- โรงเรียนสมุทรปราการ. เอกสารประกอบการคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียน องค์ประกอบที่ 2
- โรงเรียนวชิรป่าซาง. ธรรมนูญโรงเรียนวชิรป่าซาง จังหวัดลำพูน ว่าด้วยสถานักเรียน พุทธศักราช 2558 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) พุทธศักราช 2560
- โรงเรียนวชิรป่าซาง. คู่มือแนวทางการปฏิบัติงานกิจกรรมสถานักเรียน โรงเรียนวชิรป่าซาง จังหวัดลำพูน
- โรงเรียนวชิรป่าซาง. โครงการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ประจำปีงบประมาณ 2560
- โรงเรียนวชิรป่าซาง จังหวัดลำพูน
- โรงเรียนวชิรป่าซาง. โครงการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ประจำปีงบประมาณ 2561
- โรงเรียนวชิรป่าซาง จังหวัดลำพูน
- โรงเรียนวชิรป่าซาง. รายงานผลการดำเนินงานโครงการตามแผนปฏิบัติการ ไตรมาสที่ 1-2 ประจำปีงบประมาณ 2560 โรงเรียนวชิรป่าซาง จังหวัดลำพูน
- โรงเรียนวชิรป่าซาง. เอกสารประกอบการคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียน องค์ประกอบที่ 2
- โรงเรียนวัดโนนทัยพยัคฆ์. ธรรมนูญโรงเรียนวัดโนนทัยพยัคฆ์ ว่าด้วยสถานักเรียนโรงเรียนวัดโนนทัยพยัคฆ์ ปีพุทธศักราช 2556 (ฉบับปรับปรุง ปีพุทธศักราช 2559)
- โรงเรียนวัดโนนทัยพยัคฆ์. คู่มือการดำเนินงานสถานักเรียนโรงเรียนวัดโนนทัยพยัคฆ์ จังหวัดเชียงใหม่
- โรงเรียนวัดโนนทัยพยัคฆ์. รายงานผลการจัดกิจกรรม สถานักเรียนโรงเรียนวัดโนนทัยพยัคฆ์ จังหวัดเชียงใหม่
- โรงเรียนวัดโนนทัยพยัคฆ์. เอกสารประกอบการคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียน องค์ประกอบที่ 2

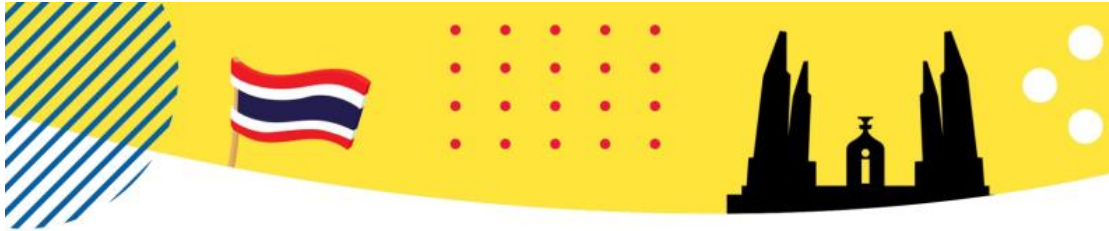
- วรากรณ์ สามโกเศศ. (2554, ฉบับวันที่ 3 มี.ค. 2554). การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง. *มติชน*.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2558). *คู่มือแนวทางการปฏิบัติงานกิจกรรมสถานักเรียน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พระพุทธศาสนา.
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ.
- สำนักพัฒนา
- Newby, T.J., Stepich, D.A., Lehman J.D. and Russell J.D. (2000). *Educational Technology for Teaching and Learning*. Upper Saddle River, NJ: Prentice-hall.

ภาคผนวก

- 1) วิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์ ตลอดจนแนวนโยบาย หรือมาตรฐานต่างๆของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 2) ขั้นตอนการเสนอโครงการ/กิจกรรม
- 3) ตัวอย่างแบบการเขียนโครงการ/กิจกรรม
- 4) ตัวอย่างการมอบหมายงาน: แบบหนังสือคำสั่งโรงเรียน
- 5) ตัวอย่างการขอความอนุเคราะห์: หนังสือภายใน
- 6) ตัวอย่างการขอความอนุเคราะห์: หนังสือภายนอก
- 7) ตัวอย่างแบบประเมินกิจกรรม
- 8) ตัวอย่างบันทึกข้อความเพื่อรายงานผลการจัดกิจกรรม (กรณีที่มีรายงานผลในบันทึกข้อความนี้)
- 9) ตัวอย่างบันทึกข้อความเพื่อรายงานผลการจัดกิจกรรม (กรณีที่ใช้แบบสรุปรายงานผลแนบส่งมาด้วย)
- 10) ตัวอย่างแบบสรุปรายงานผลการดำเนินกิจกรรม (รูปแบบขึ้นอยู่กับสถานศึกษากำหนด)

1) วิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์ ตลอดจนแนวนโยบาย หรือมาตรฐานต่างๆของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ก.วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย นโยบาย และกลยุทธ์ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2562

เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมที่จะเข้าสู่ยุคของการเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาของประเทศครั้งสำคัญที่จะพัฒนาประชากรในวัยเรียนทุกคนและทุกกลุ่มเป้าหมาย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย นโยบาย กลยุทธ์ และเป้าประสงค์ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 ดังนี้

- วิสัยทัศน์

สร้างคุณภาพทุนมนุษย์ สู้สังคมอนาคตที่ยั่งยืน

- พันธกิจ

1) จัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันหลักของชาติและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

2) พัฒนาศักยภาพผู้เรียนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันโดยพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะวิชาการ ทักษะชีวิต ทักษะวิชาชีพ คุณลักษณะในศตวรรษที่ 21

3) ส่งเสริมการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นมืออาชีพ

4) สร้างโอกาส ความเสมอภาคลดความเหลื่อมล้ำ ให้ผู้เรียนทุกคนได้รับบริการทางการศึกษาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม

5) ส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเป้าหมายโลกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

6) พัฒนาระบบบริหารจัดการแบบบูรณาการ และส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

- เป้าหมาย

1) ผู้เรียน เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ คิดริเริ่มและสร้างสรรค์นวัตกรรม มีความรู้ มีทักษะและคุณลักษณะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 มีสุขภาวะที่เหมาะสมตามวัย มีความสามารถในการพึ่งพาตนเอง และปรับตัวต่อ เป็นพลเมืองและพลโลกที่ดี

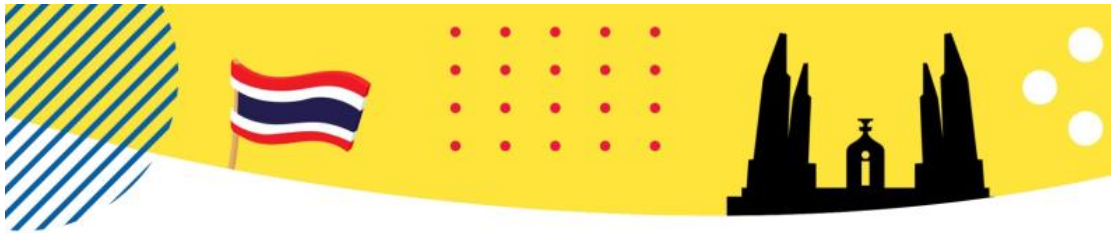
2) ผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มผู้ด้อยโอกาส และกลุ่มที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลทุรกันดารได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง เท่าเทียม และมีคุณภาพ พร้อมก้าวสู่สากล ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

คู่มือการบริหารงานสถานศึกษา

ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนเมธียมศึกษา

3) ครู เป็นผู้เรียนรู้ มีจิตวิญญาณความเป็นครู มีความแม่นยำทางวิชาการ และมีทักษะการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายตอบสนองผู้เรียนเป็นรายบุคคล เป็นผู้สร้างสรรค์นวัตกรรม และทักษะในการใช้เทคโนโลยี

4) ผู้บริหารสถานศึกษา ความเป็นเลิศส่วนบุคคล คิดเชิงกลยุทธ์และนวัตกรรม มีภาวะผู้นำทางวิชาการ มีสำนึกความรับผิดชอบ (Accountability) และการบริหารแบบร่วมมือ

5) สถานศึกษา ความเป็นอิสระในการบริหารงานและจัดการเรียนรู้ ร่วมมือกับชุมชน ภาคเอกชน และผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาระดับพื้นที่ จัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนเพื่อการเรียนรู้ในทุกมิติ เป็นโรงเรียนนวัตกรรม

6) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีการบริหารงานเชิงบูรณาการ เป็นสำนักงานแห่งนวัตกรรมยุคใหม่ ใช้ข้อมูลสารสนเทศและการวิจัยและพัฒนาในการขับเคลื่อนคุณภาพ กำกับ ติดตาม ประเมินและรายงานผลอย่างเป็นระบบ

7) สำนักงานส่วนกลาง ปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงาน โดย กระจายอำนาจการบริหารงานและการจัดการศึกษาให้สถานศึกษา บริหารเชิงบูรณาการ มีระบบข้อมูลสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ กำกับ ติดตาม ประเมินผล และการรายงานผลอย่างเป็นระบบ ใช้วิจัยและนวัตกรรมในการขับเคลื่อนคุณภาพ

- นโยบายและกลยุทธ์เชิงนโยบาย

- นโยบายที่ 1 จัดการศึกษาเพื่อความมั่นคง

- 1) พัฒนาการศึกษาศึกษาของสถานศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้
- 2) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนในเขตพื้นที่เฉพาะ กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มที่ด้อยโอกาส และกลุ่มที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลทุรกันดาร เช่น พื้นที่สูง ชายแดน ชายฝั่งทะเล และเกาะแก่ง ได้รับการบริการด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีคุณภาพ และเหมาะสมตรงตามความต้องการ

- นโยบายที่ 2 พัฒนาคุณภาพผู้เรียน

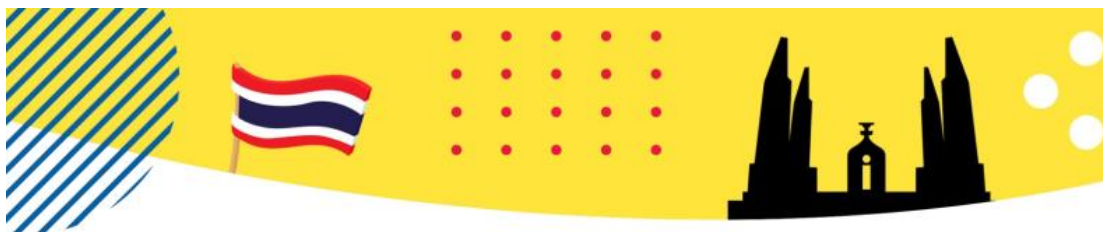
- 1) ปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรทุกระดับการศึกษา ให้เอื้อต่อการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนเป็นรายบุคคล มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 นำไปสู่การจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำ (Career Education)

- 2) พัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีความรักในสถาบันหลักของชาติ และยึดมั่นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีทัศนคติที่ดีต่อบ้านเมือง มีหลักคิดที่ถูกต้อง เป็นพลเมืองดีของชาติ และพลเมืองโลกที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม

- 3) พัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ให้มีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ความเป็นเลิศ ด้านวิชาการ นำไปสู่การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน

- 4) พัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะอาชีพและทักษะชีวิต มีสุขภาวะที่ดีสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

5) การจัดการศึกษาเพื่อการบรรลุเป้าหมายโลกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) เพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

6) พัฒนาคุณภาพผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ

7) ส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษา นำ Digital Technology มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนเป็นรายบุคคลตามสมรรถนะ ความต้องการ และความถนัด สร้างสังคมฐานความรู้ (Knowledge-Based Society) เพื่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

นโยบายที่ 3 พัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา

1) สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันทางการศึกษาที่ผลิตครู ในการผลิตและพัฒนาครู

2) พัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาทุกประเภท ให้มีสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพ มีศักยภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม

3) นำ Digital Technology มาใช้ในการพัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาทุกประเภท ทั้งระบบให้ตรงกับสาขาวิชา และสอดคล้องกับการพัฒนาในศตวรรษที่ 21

นโยบายที่ 4 สร้างโอกาสในการเข้าถึงบริการการศึกษาที่มีคุณภาพ มีมาตรฐาน และลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

1) ร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่

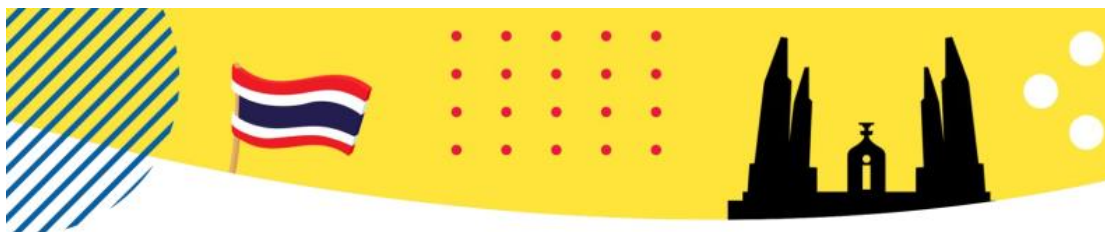
2) ยกระดับสถานศึกษาในสังกัดทุกระดับ และทุกประเภท ให้มีมาตรฐานตามบริบทของพื้นที่ เพื่อให้พัฒนาผู้เรียน มีคุณภาพ มีมาตรฐานเสมอกัน

3) สร้างความเข้มแข็งในการบริหารจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ

4) จัดสรรงบประมาณสนับสนุนผู้เรียน และสถานศึกษาอย่างเหมาะสม เพียงพอ

5) ส่งเสริม สนับสนุน ให้สถานศึกษา หน่วยงานทุกระดับนำ Digital Technology มาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน

นโยบายที่ 5 เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ

- 1) เพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา
- 2) สร้างเครือข่ายความร่วมมือและส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมบริหารจัดการศึกษา
- 3) ยกระดับการบริหารงานของสถานศึกษาให้มีอิสระ นำไปสู่การกระจายอำนาจ 4 ด้าน ให้สถานศึกษาเป็นศูนย์กลางในการจัดการศึกษาตามบริบทของพื้นที่
- 4) ปรับเปลี่ยนระบบงบประมาณเพื่อสนับสนุนผู้เรียนและสถานศึกษาอย่างเหมาะสม เพียงพอ
- 5) ส่งเสริม สนับสนุน ให้สถานศึกษา หน่วยงานทุกระดับนำ Digital Technology มาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารอย่างเป็นระบบ นำไปสู่การนำเทคโนโลยี Big Data เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลด้านต่าง ๆ ตั้งแต่ข้อมูลผู้เรียน ข้อมูลครู ข้อมูลสถานศึกษา ข้อมูลงบประมาณ และข้อมูลอื่น ๆ ที่จำเป็นมาวิเคราะห์ เพื่อให้สถานศึกษา สามารถจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคลตามสมรรถนะ และความถนัด และสามารถวิเคราะห์เป็นข้อมูลในการวางแผนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศต่อไป

ข. มาตรฐานและตัวบ่งชี้การศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

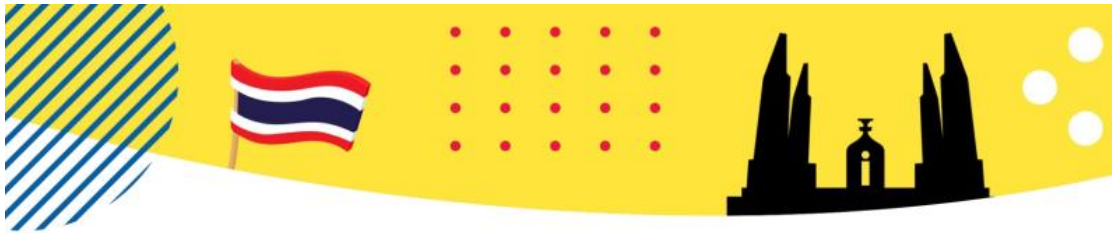
ตามแนบท้ายประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง ให้ใช้มาตรฐานการศึกษา ระดับปฐมวัย ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานศูนย์การศึกษาพิเศษ ฉบับลงวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2561 โดยมาตรฐานการศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2561 มีจำนวน 3 มาตรฐาน ได้แก่

- มาตรฐานที่ 1 คุณภาพของผู้เรียน

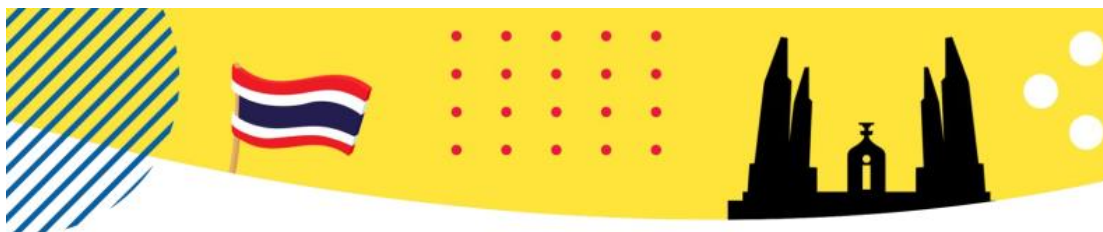
1.1 ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของผู้เรียน

- 1) มีความสามารถในการอ่าน การเขียน การสื่อสาร และการคิดคำนวณ
- 2) มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และแก้ปัญหา
- 3) มีความสามารถในการสร้างนวัตกรรม
- 4) มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
- 5) มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรสถานศึกษา
- 6) มีความรู้ ทักษะพื้นฐาน และเจตคติที่ดีต่องานอาชีพ

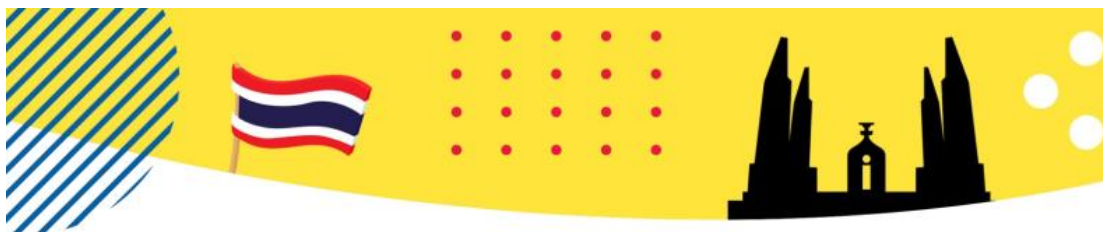

- 1.2 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน
- 1) การมีคุณลักษณะและค่านิยมที่ดีตามที่สถานศึกษากำหนด
 - 2) ความภูมิใจในท้องถิ่นและความเป็นไทย
 - 3) การยอมรับที่จะอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างและหลากหลาย
 - 4) สุขภาวะทางร่างกาย และจิตสังคม
- **มาตรฐานที่ 2 กระบวนการบริหารและการจัดการ**
 - 2.1 มีเป้าหมายวิสัยทัศน์และพันธกิจที่สถานศึกษากำหนดชัดเจน
 - 2.2 มีระบบบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษา
 - 2.3 ดำเนินงานพัฒนาวิชาการที่เน้นคุณภาพผู้เรียนรอบด้านตามหลักสูตรสถานศึกษาและทุกกลุ่มเป้าหมาย
 - 2.4 พัฒนาครูและบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพ
 - 2.5 จัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสังคมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ
 - 2.6 จัดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้
 - **มาตรฐานที่ 3 กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ**
 - 3.1 จัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและปฏิบัติจริง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตได้
 - 3.2 ใช้สื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศ และแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้
 - 3.3 มีการบริหารจัดการชั้นเรียนเชิงบวก
 - 3.4 ตรวจสอบและประเมินผู้เรียนอย่างเป็นระบบ และนำผลมาพัฒนาผู้เรียน
 - 3.5 มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และให้ข้อมูลสะท้อนกลับเพื่อพัฒนาและปรับปรุงการจัดการเรียนรู้

ค. ตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมิน สมศ. รอบสี่ (พ.ศ.2559 - 2563) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมิน สมศ. รอบสี่ ประกอบด้วย 7 ด้าน 20 ตัวบ่งชี้ คะแนนของตัวบ่งชี้ละ 5
คะแนน คะแนนรวม 100 คะแนน ดังนี้

ด้าน	ตัวบ่งชี้
1) ด้านคุณภาพศิษย์	ตัวบ่งชี้ที่ 1 ผู้เรียนเป็นคนดี ตัวบ่งชี้ที่ 2 ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามหลักสูตร ตัวบ่งชี้ที่ 3 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิด ตัวบ่งชี้ที่ 4 ผู้เรียนมีทักษะชีวิต
2) ด้านคุณภาพครู/อาจารย์	ตัวบ่งชี้ที่ 5 ครู/อาจารย์เป็นคนดี มีความสามารถ ตัวบ่งชี้ที่ 6 ครู/อาจารย์สร้างสรรค์ห้องเรียน/แหล่งเรียนรู้คุณภาพ ตัวบ่งชี้ที่ 7 ครู/อาจารย์มีผลงานที่นำไปใช้ประโยชน์ ตัวบ่งชี้ที่ 8 ครู/อาจารย์ได้รับการเพิ่มพูนความรู้/ประสบการณ์
3) ด้านการบริหารและ ธรรมาภิบาลของสถานศึกษา	ตัวบ่งชี้ที่ 9 การดำเนินงานของคณะกรรมการสถานศึกษา ตัวบ่งชี้ที่ 10 การดำเนินงานของผู้อำนวยการ ตัวบ่งชี้ที่ 11 การบริหารความเสี่ยง ตัวบ่งชี้ที่ 12 การพัฒนาบุคลากรสายสนับสนุน
4) ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน	ตัวบ่งชี้ที่ 13 การให้ความร่วมมือที่ส่งผลต่อชุมชน/สังคม ตัวบ่งชี้ที่ 14 การให้ความร่วมมือกับชุมชน/สังคมที่ส่งผลต่อสถานศึกษา
5) ด้านการทำนุบำรุงศิลปะ และวัฒนธรรม	ตัวบ่งชี้ที่ 15 การส่งเสริมสนับสนุนศิลปะและวัฒนธรรม ตัวบ่งชี้ที่ 16 การพัฒนาสุนทรียภาพ
6) ด้านอัตลักษณ์/เอกลักษณ์	ตัวบ่งชี้ที่ 17 อัตลักษณ์ผู้เรียน ตัวบ่งชี้ที่ 18 เอกลักษณ์สถานศึกษา
7) ด้านมาตรการส่งเสริม	ตัวบ่งชี้ที่ 19 มาตรการส่งเสริม (ภายในสถานศึกษา) ตัวบ่งชี้ที่ 20 มาตรการส่งเสริม (ภายนอกสถานศึกษา)

ง. จุดเน้นการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ พ.ศ.2562 (ระดับมัธยมศึกษา)

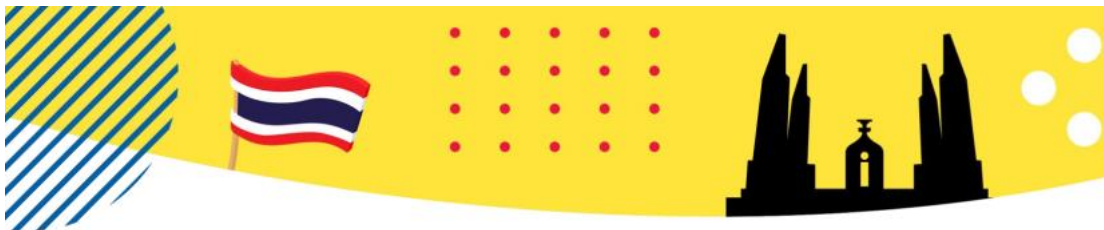
ครูและผู้เรียนสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน และจัดการเรียนรู้แบบองค์รวม จัดแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ โดยมีจุดเน้น

- 1) เรียนภาษาไทย เน้นเพื่อการสื่อสาร และใช้เป็นเครื่องมือเพื่อเรียนวิชาอื่น
- 2) เรียนภาษาอังกฤษ เน้นเพื่อการสื่อสาร
- 3) เรียนรู้ด้วยวิธีการ Active Learning เน้นพัฒนาทักษะกระบวนการคิด การเรียนรู้จากสถานการณ์จริง สถานการณ์จำลอง กิจกรรมการเรียนรู้จากปัญหาและการลงมือปฏิบัติ สามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา และเรียนรู้อย่างมีความสุข
- 4) เรียนรู้ Digital และใช้ Digital เป็นเครื่องมือการเรียนรู้
- 5) ส่งเสริมการเรียนวิทยาศาสตร์เพื่อสร้างนวัตกรรม
- 6) จัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ที่เชื่อมโยงสู่อาชีพและการมีงานทำ
- 7) พัฒนาครูตามความต้องการของครูและสถานศึกษา (คู่มือครู)
- 8) จัดให้มีโครงการ 1 ตำบล 1 โรงเรียนคุณภาพ

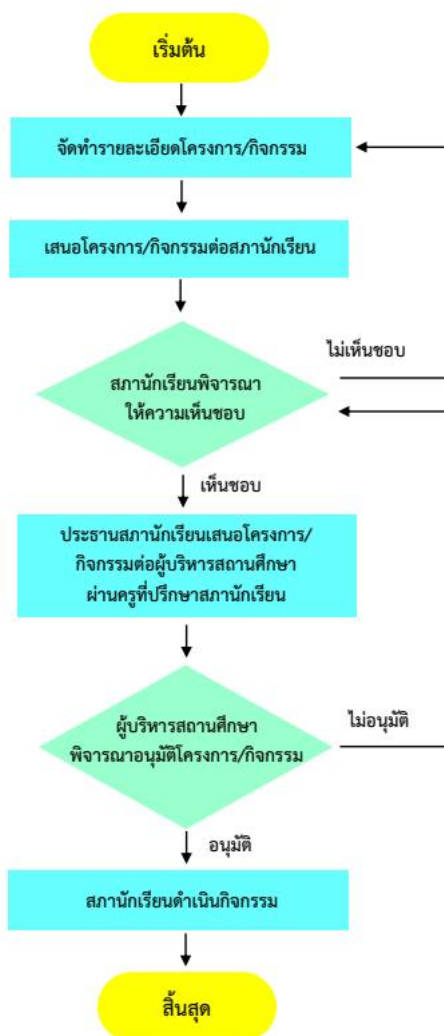
จ. ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580

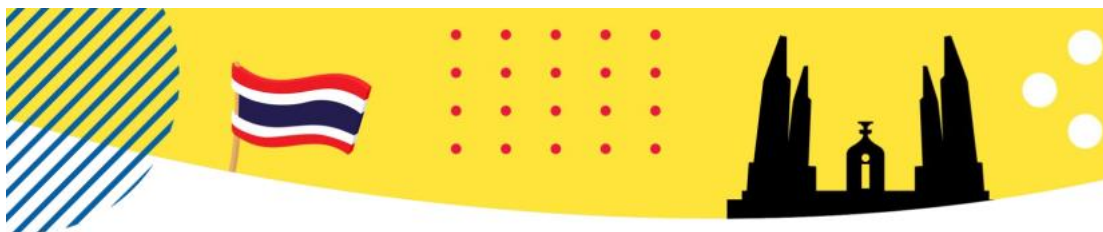
ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) เป็นยุทธศาสตร์ชาติฉบับแรกของประเทศไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งจะนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อความสุขของคนไทยทุกคน

- 1) ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง
- 2) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน
- 3) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์
- 4) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม
- 5) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม
- 6) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ

2) ขั้นตอนการเสนอโครงการ/กิจกรรม (ในกรณีที่นักเรียนเป็นผู้รับผิดชอบ)

3) ตัวอย่างแบบการเขียนโครงการ/กิจกรรม

โรงเรียน.....

ชื่อโครงการ/กิจกรรม

สนองกลยุทธ์ สพฐ. กลยุทธ์ ที่..... เรื่อง.....
 กลยุทธ์ ที่..... เรื่อง.....

สนองกลยุทธ์ สพม. กลยุทธ์ ที่..... เรื่อง.....
 กลยุทธ์ ที่..... เรื่อง.....

สนองกลยุทธ์โรงเรียน กลยุทธ์ ที่..... เรื่อง.....
 กลยุทธ์ ที่..... เรื่อง.....

สนองมาตรฐานการศึกษา

มาตรฐาน ที่ ด้าน.....
 ตัวบ่งชี้ที่..... เรื่อง.....
 ตัวบ่งชี้ที่..... เรื่อง.....

มาตรฐาน ที่ ด้าน.....
 ตัวบ่งชี้ที่..... เรื่อง.....
 ตัวบ่งชี้ที่..... เรื่อง.....

(การกำหนดโครงการให้สนองกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ หรือมาตรฐานใดๆ
 สามารถเพิ่มเติมได้ที่สถานศึกษากำหนด)

ลักษณะของโครงการ โครงการต่อเนื่อง โครงการพิเศษ โครงการใหม่

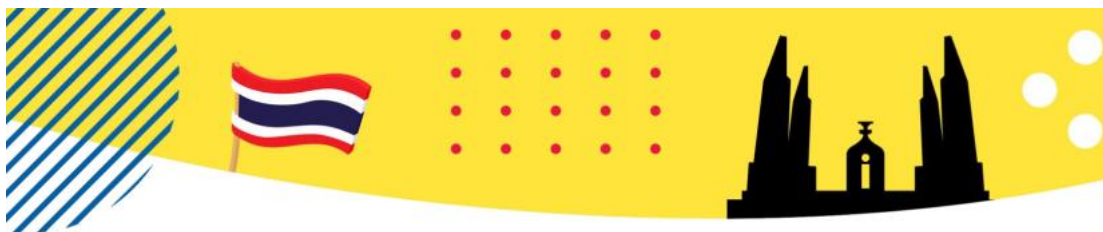
หน่วยงานที่รับผิดชอบ งานสถานักเรียน กลุ่มบริหาร..... โรงเรียน.....

ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรม

นักเรียนผู้รับผิดชอบกิจกรรม

(ระบุเป็นคณะกรรมการสถานักเรียน หรือ นักเรียนเป็นรายบุคคลก็ได้)

1. หลักการและเหตุผล

(ย่อหน้าแรก: เขียนถึงความเป็นมา, ความสำคัญของเรื่องที่ทำ, สาเหตุ, ปัญหา).....

.....

(ย่อหน้าที่สอง: เขียนถึงสิ่งที่จะทำให้เกิดสิ่งดีขึ้น หรือเพื่อแก้ปัญหาสิ่งใด).....

.....

2. วัตถุประสงค์

1)

2)

3)

3. เป้าหมาย

3.1 เป้าหมายเชิงปริมาณ

1) นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม..... จำนวน คน

2) ครูและบุคลากรเข้าร่วมกิจกรรม..... จำนวน คน

3.2 เป้าหมายเชิงคุณภาพ

1) นักเรียนมีความสามารถในการ.....

2) นักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับ.....

3) นักเรียนมีความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรม.....

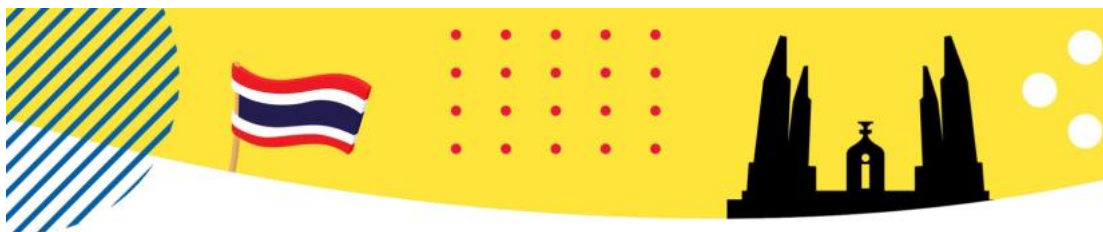
4. ลักษณะกิจกรรม

คารวธรรม สามัคคีธรรม ปัญญาธรรม อื่นๆ.....

.....

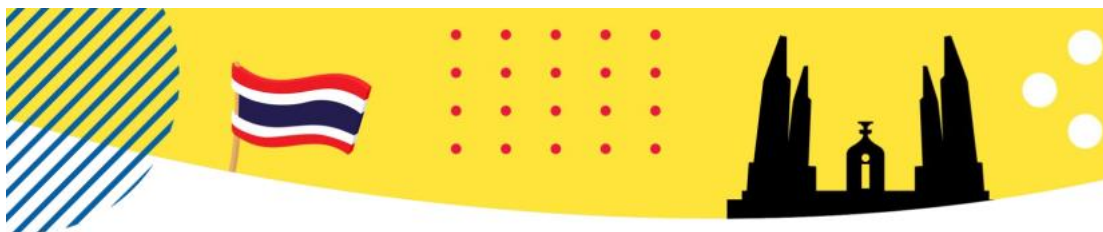
.....

.....

5. ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

กิจกรรม.....			
ขั้นตอนการปฏิบัติงาน	ระยะเวลา	งบประมาณ	ผู้รับผิดชอบ
1. ขั้นเตรียมการ (Plan) 1.1..... 1.2..... 1.3..... 1.4.....	วัน/เดือน/ปี บาท
2. ขั้นดำเนินการ (Do) 2.1..... 2.2..... 2.3..... 2.4.....	วัน/เดือน/ปี	
3. ขั้นตรวจสอบและประเมิน (Check) 3.1..... 3.2..... 3.3..... 3.4.....	วัน/เดือน/ปี	
4. ขั้นแก้ไขปรับปรุง (Act) 4.1..... 4.2..... 4.3..... 4.4.....	วัน/เดือน/ปี	

7. ระยะเวลาดำเนินการ

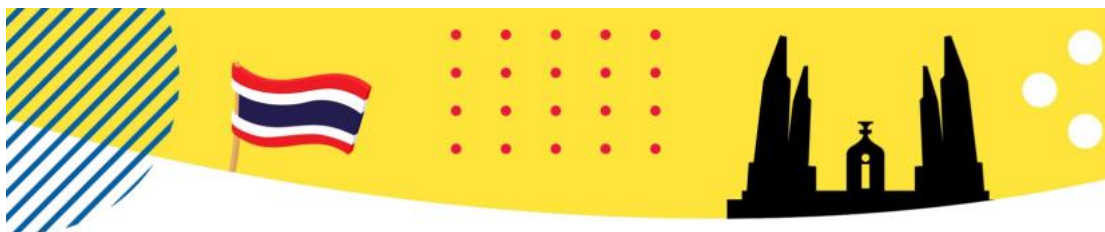
ที่	กิจกรรม	ระยะเวลาดำเนินการ												
		2561					2562							
		ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	
1	ประชุมวางแผน													
2	ลงมือปฏิบัติ													
3	ประเมินผล													
4	รายงานผล													

8. สถานที่ดำเนินการ

.....

9. การประเมินผล

ตัวชี้วัดการประเมินผล	วิธีการประเมินผล	เครื่องมือประเมินผล
เชิงปริมาณ		
นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม.....ร้อยละ 90	การสำรวจ	แบบลงทะเบียนเข้าร่วมกิจกรรม
นักเรียนจำนวน.....คน มาใช้สิทธิเลือกตั้งประธานสภา นักเรียน	การสำรวจ	แบบลงทะเบียนรับสมัครเลือกตั้ง
เชิงคุณภาพ		
นักเรียนมีความพึงพอใจจาก กิจกรรม.....ในระดับดีมาก	การสอบถาม	แบบสอบถามความพึงพอใจ
นักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับ การใช้สิทธิเลือกตั้ง.....ในระดับดีมาก	การสอบถาม	แบบประเมินผลกิจกรรม

10. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1)
- 2)
- 3)

ลงชื่อ.....ผู้เสนอโครงการ
(.....)

ประธานสถานักเรียน
(ในกรณีที่ให้นักเรียนเป็นผู้เสนอโครงการ)

ลงชื่อ.....ครูที่ปรึกษาโครงการ
(.....)

ครูที่ปรึกษาสถานักเรียน

ลงชื่อ.....ผู้เห็นชอบโครงการ
(.....)

รองผู้อำนวยการโรงเรียน กลุ่มบริหาร.....

ผลการพิจารณาของผู้บริหารโรงเรียน

- อนุมัติ
- ไม่อนุมัติ เนื่องจาก.....

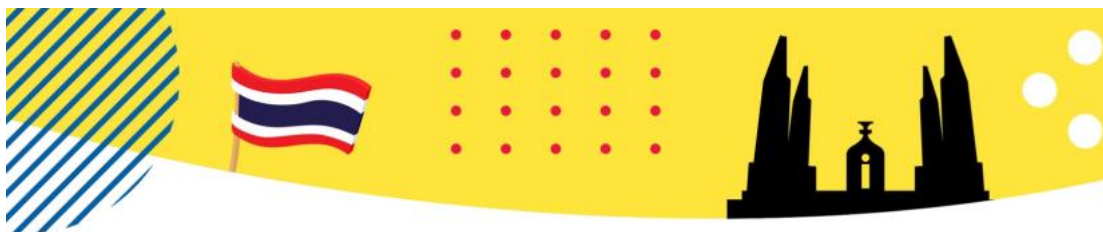
ลงชื่อ.....ผู้อนุมัติโครงการ
(.....)

ผู้อำนวยการโรงเรียน.....

คู่มือการบริหารงานสถานักเรียน

ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนเม็รยมศึกษา

4) ตัวอย่างการมอบหมายงาน: แบบหนังสือคำสั่งโรงเรียน

คำสั่งโรงเรียน.....

ที่..... / ๒๕๖๒

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินกิจกรรม.....

ด้วยสถานักเรียนโรงเรียน.....กำหนดจัดกิจกรรม.....

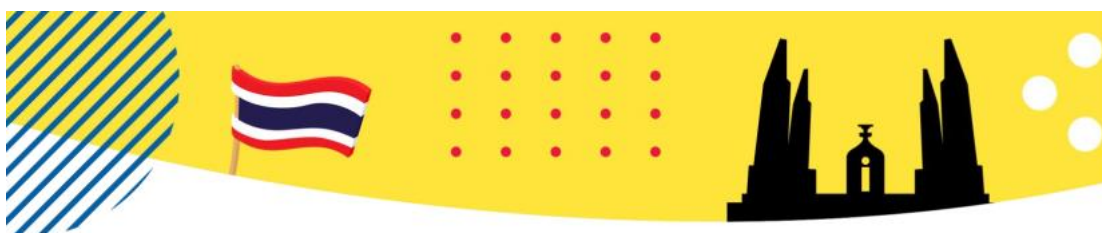
เพื่อส่งเสริมให้นักเรียน.....ใน.....(วัน/เดือน/ปี).....

เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ จึงแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินกิจกรรม ดังนี้

๑. คณะกรรมการอำนวยการ

๑.๑ นาย.....	ผู้อำนวยการโรงเรียน	ประธานกรรมการ
๑.๒ นาง.....	รองผู้อำนวยการโรงเรียน	รองประธานกรรมการ
๑.๓ นาง.....	ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน	กรรมการ
๑.๔ นาย.....	ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน	กรรมการ
๑.๕ นาย.....	รองผู้อำนวยการโรงเรียน	กรรมการและเลขานุการ

หน้าที่ ให้คำแนะนำ กำกับดูแล และอำนวยความสะดวกในการดำเนินกิจกรรมให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ

๒. คณะกรรมการที่ปรึกษาสถานักเรียน/ที่ปรึกษากิจกรรม

๒.๑ นาย.....	ครู	ประธานกรรมการ
๒.๒ นางสาว.....	ครู	รองประธานกรรมการ
๒.๓ นางสาว.....	ครูผู้ช่วย	กรรมการ
๒.๔ นาง.....	ครู	กรรมการและเลขานุการ

หน้าที่ ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ ควบคุมดูแล กำกับติดตาม และสนับสนุนการจัดกิจกรรมเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์

๓. คณะกรรมการดำเนินงานกิจกรรม

๓.๑ นาย.....	ประธานนักเรียน	ประธานกรรมการ
๓.๒ นางสาว.....	รองประธานนักเรียน	รองประธานกรรมการ
๓.๓ นางสาว.....	กรรมการนักเรียน	กรรมการ
๓.๔ นาย.....	กรรมการนักเรียน	กรรมการ
๓.๕ นาย.....	กรรมการนักเรียน	กรรมการ
๓.๖ นาย.....	กรรมการนักเรียน	กรรมการ
๓.๗ นางสาว.....	กรรมการนักเรียน	กรรมการ
๓.๘ นางสาว.....	เลขาธิการนักเรียน	กรรมการและเลขานุการ

หน้าที่ ประชุม วางแผน ประสานงาน ดำเนินกิจกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ตลอดจนประเมินผล และรายงานผลการดำเนินงานหลังเสร็จสิ้นกิจกรรม

(สามารถกระจายหน้าที่และความรับผิดชอบออกเป็นฝ่ายต่างๆได้อีก โดยฝ่ายที่ควรมีในคณะกรรมการดำเนินงาน คือ ฝ่ายประเมินผล เพื่อช่วยในการประเมินผลกิจกรรมอย่างเป็นรูปธรรม)

ทั้งนี้ ให้ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งตามคำสั่งนี้ ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มกำลัง ความสามารถ ด้วยความวิริยะ อุตสาหะ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียนและโรงเรียนสืบไป

สั่ง ณ วันที่..... เดือน..... พ.ศ.

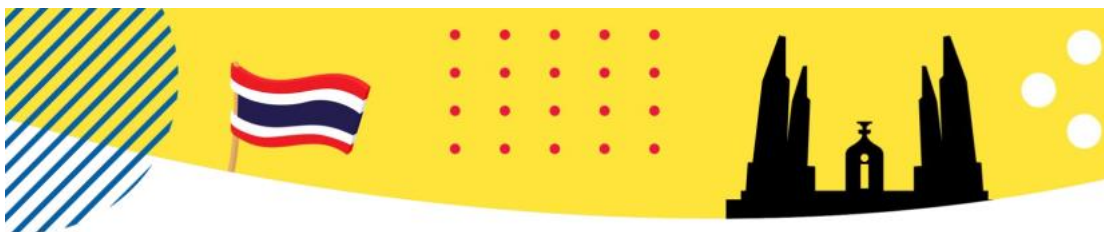
(.....)

ผู้อำนวยการโรงเรียน.....

คู่มือการบริหารงานสถานักเรียน

ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

5) ตัวอย่างการขอความอนุเคราะห์: หนังสือภายใน

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ.....

ที่..... วันที่.....

เรื่อง.....ขอความอนุเคราะห์อุปกรณ์เพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรม....(ระบุ).....

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียน.....

สิ่งที่ส่งมาด้วย รายชื่ออุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม

(ภาคเหตุ) ด้วยงานสถานักเรียน กลุ่มบริหาร.....กำหนดจัดกิจกรรม.....

เพื่อ.....

ในวัน..... เดือน..... พ.ศ. เวลา.....

(ภาคความประสงค์) งานสถานักเรียน กลุ่มบริหาร..... จึงขอความอนุเคราะห์.....

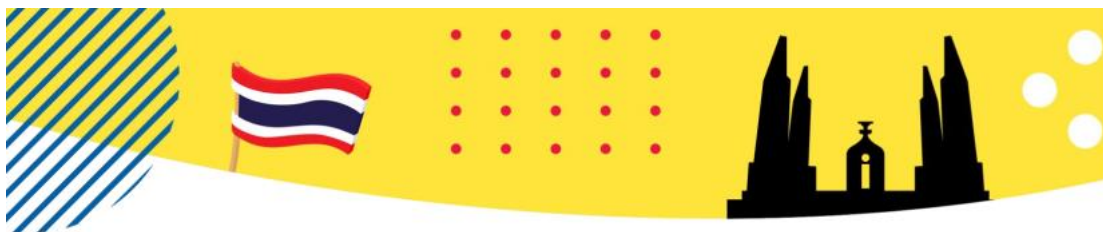
.....

..... รายละเอียด ตามสิ่งที่ส่งมาด้วย

(ภาคสรุป) จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและให้ความอนุเคราะห์

(.....)

หัวหน้างานสถานักเรียน

6) ตัวอย่างการขอความอนุเคราะห์: หนังสือภายนอก

ที่ ศธ...../.....

โรงเรียน.....
.....(ที่อยู่).....

เดือน ปี

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์.....

เรียน

อ้างถึง(ถ้ามี)

สิ่งที่ส่งมาด้วย รายชื่ออุปกรณ์ที่ขอความอนุเคราะห์จัดกิจกรรม

(ภาคเขต) ด้วยโรงเรียน..... กำหนดจัดกิจกรรม.....

เพื่อ.....

ในวัน..... เดือน..... พ.ศ. เวลา.....

(ภาคความประสงค์) โรงเรียน..... จึงขอความอนุเคราะห์.....

..... รายละเอียด ตามสิ่งที่ส่งมาด้วย

(ภาคสรุป) จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(.....)

ผู้อำนวยการโรงเรียน.....

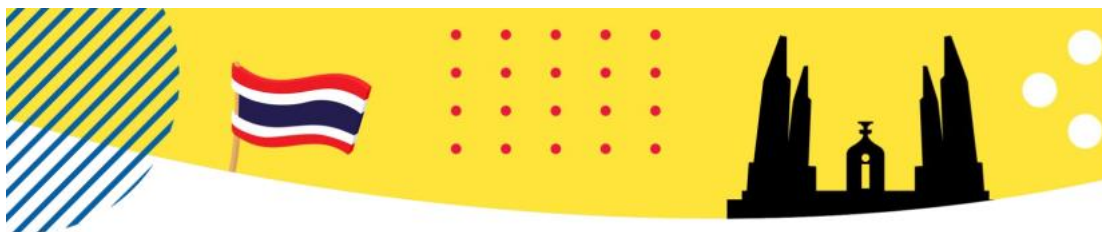
ส่วนราชการเจ้าของเรื่อง

โทรศัพท์/โทรสาร.....

คู่มือการบริหารงานสถานศึกษา

ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนเม็ยมศึกษา

69

7) ตัวอย่างแบบประเมินกิจกรรม

แบบประเมินกิจกรรม.....
 สถานักเรียนโรงเรียน.....
 วัน..... ที่..... เดือน..... พ.ศ.....
 ณ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ประเมิน

คำชี้แจง: โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ที่ตรงกับข้อมูลของท่าน

1.1 สถานภาพ ครู นักเรียน

1.2 เพศ ชาย หญิง

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรม

คำชี้แจง: โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ที่ตรงกับระดับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด ดังนี้

5 หมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด

2 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อย

4 หมายถึง มีความเหมาะสมมาก

1 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

3 หมายถึง มีความเหมาะสมปานกลาง

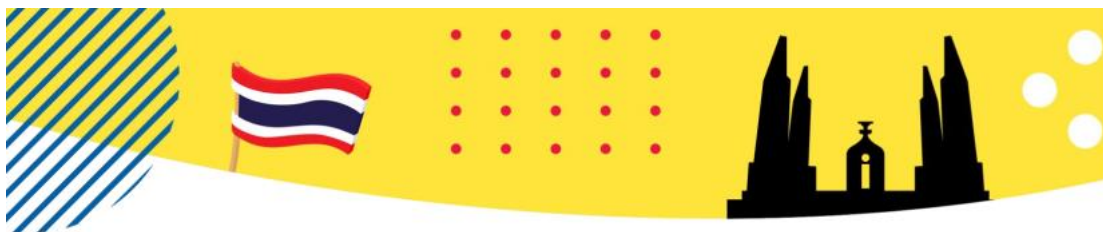
ที่	รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1	ได้รับความรู้.....(ตามวัตถุประสงค์).....					
2	ได้ฝึกทักษะ.....(ตามวัตถุประสงค์).....					
3	การประชาสัมพันธ์กิจกรรมอย่างทั่วถึง					
4	ความเหมาะสมของวันและเวลาในการจัดกิจกรรม					
5	ความเหมาะสมของสถานที่จัดกิจกรรม					
6	จำนวนบุคลากรเพียงพอต่อการปฏิบัติกิจกรรม					
7	ความพร้อมของอุปกรณ์สื่อทัศนูปกรณ์					
8	รูปแบบและขั้นตอนการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม					
9	ความพึงพอใจโดยรวมต่อกิจกรรม					

(รายการประเมินสามารถเพิ่มเติมได้โดยพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของโครงการ/กิจกรรม

หรือความต้องการของผู้ใช้ผลจากการประเมิน)

คู่มือการบริหารงานสถานักเรียน

ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนเม็ยมศึกษา

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

คำชี้แจง: โปรดเติมข้อความลงในช่องว่างตามความคิดเห็นของท่าน

3.1 จุดเด่นของกิจกรรม/จุดที่ท่านประทับใจ

.....

.....

3.2 จุดที่ควรปรับปรุง/จุดที่ท่านไม่ประทับใจ

.....

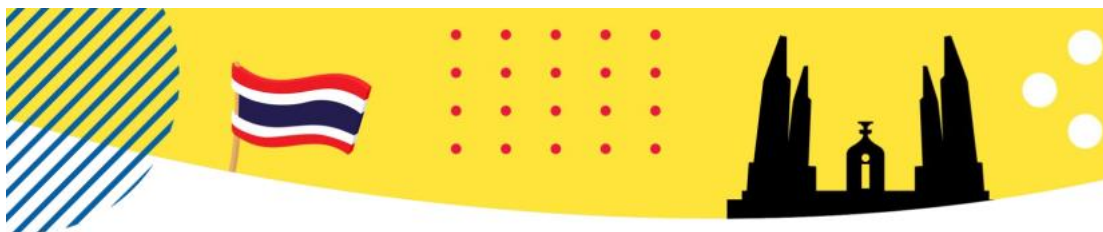
.....

3.3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบประเมิน
 สถานักเรียนโรงเรียน.....

8) ตัวอย่างบันทึกข้อความเพื่อรายงานผลการจัดกิจกรรม (กรณีที่ยังรายงานผลในบันทึกข้อความนี้)

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ.....

ที่..... วันที่.....

เรื่อง.....รายงานผลการดำเนินงาน.....(ระบุ).....

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียน.....

ตามที่ได้รับมอบหมาย..... ได้อนุมัติให้ดำเนินกิจกรรม/โครงการ.....

ในวันที่..... ณ โดยให้สถานักเรียนดำเนินการนั้น

บัดนี้ สถานักเรียนได้ดำเนินกิจกรรม/โครงการเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้ว จึงขอรายงานผลการดำเนินการ ดังนี้

1.
2.

ปัญหา/อุปสรรค

1.
2.

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

(.....)

ประธานสถานักเรียนโรงเรียน.....

(ในกรณีที่ให้นักเรียนเป็นผู้รายงานผล)

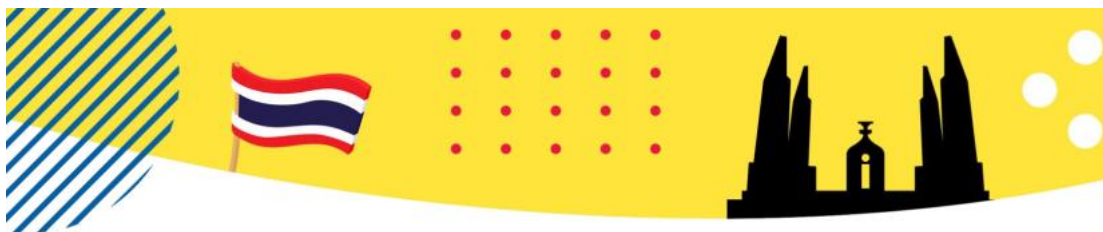
(.....)

หัวหน้างานสถานักเรียน/ที่ปรึกษาสถานักเรียน

คู่มือการบริหารงานสถานักเรียน

ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

9) ตัวอย่างบันทึกข้อความเพื่อรายงานผลการจัดกิจกรรม (กรณีที่ใช้แบบสรุปรายงานผลแบบส่งมาด้วย)

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ.....

ที่..... วันที่.....

เรื่อง.....รายงานผลการดำเนินงาน.....(ระบุ).....

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียน.....

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสรุปรายงานผลการดำเนินงาน.....

ตามที่โรงเรียน..... ได้อนุมัติให้ดำเนินการ/โครงการ.....

ในวันที่..... ณ โดยให้สถานักเรียนดำเนินการนั้น

ทั้งนี้ สถานักเรียนได้ดำเนินการ วิเคราะห์ และสรุปผลการดำเนินงานเรียบร้อยแล้ว จึง
ขอรายงานผลการดำเนินงาน..... ดังรายละเอียดที่ส่งมาด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

(.....)

ประธานสถานักเรียนโรงเรียน.....

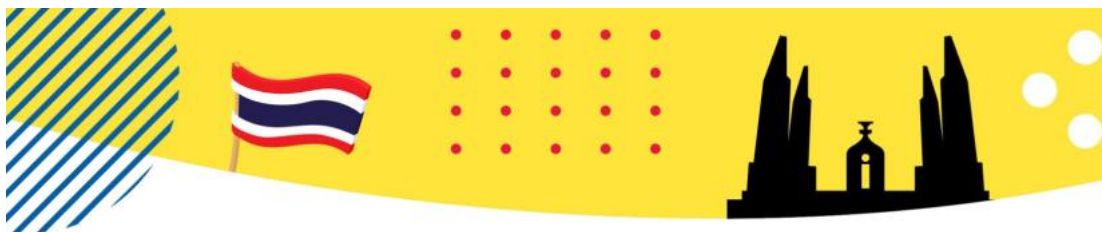
(ในกรณีที่ให้นักเรียนเป็นผู้รายงานผล)

(.....)

หัวหน้างานสถานักเรียน/ที่ปรึกษาสถานักเรียน

หมายเหตุ: รูปแบบรายงานผลการจัดกิจกรรมขึ้นอยู่กับสถานศึกษากำหนด

10) ตัวอย่างแบบสรุปรายงานผลการดำเนินงานกิจกรรม (รูปแบบขึ้นอยู่กับสถานศึกษากำหนด)

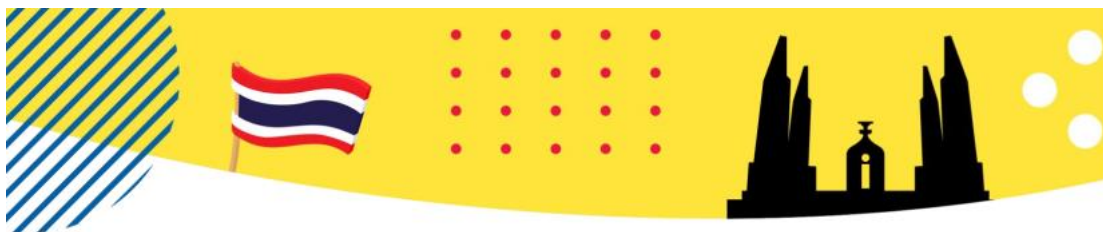
แบบสรุปรายงานผลการปฏิบัติงานตามโครงการ/กิจกรรม

1. ชื่อโครงการ/กิจกรรม
2. หน่วยงานที่รับผิดชอบ งานสถานักเรียน กลุ่มบริหาร..... โรงเรียน.....
 ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรม
 นักเรียนผู้รับผิดชอบกิจกรรม
3. วัตถุประสงค์
 - 1)
 - 2)
 - 3)
4. งบประมาณดำเนินงาน

ประเภทเงินงบประมาณ	ได้รับอนุมัติ (บาท)	ใช้ไป (บาท)	คงเหลือ (บาท)
เงินอุดหนุนรายหัว			
เงินรายได้สถานศึกษา			
เงินอื่นๆ			
รวม			
5. ระยะเวลาดำเนินงาน

ตามแผน เริ่มต้นวันที่..... สิ้นสุดเมื่อวันที่.....
 ดำเนินการจริง เริ่มต้นวันที่..... สิ้นสุดเมื่อวันที่.....
6. สถานที่ดำเนินงาน

7. การดำเนินงาน ดำเนินการแล้วเสร็จ
 กำลังดำเนินการ
 ยังไม่ได้ดำเนินการ
 ไม่ได้ดำเนินการ เพราะ.....

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

3.1 จุดเด่นของกิจกรรม/จุดที่ท่านประทับใจ

.....

.....

3.2 จุดที่ควรปรับปรุง/จุดที่ท่านไม่ประทับใจ

.....

.....

3.3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

9. ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไข

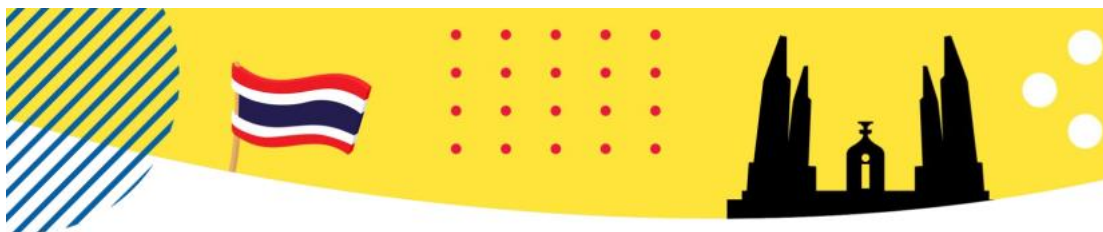
ปัญหาและอุปสรรค	แนวทางการแก้ไข
1)	1)
2)	2)
3)	3)
4)	4)

10. ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

11. สรุปผลการประเมินรวมของโครงการ/กิจกรรม

- เป็นที่พอใจ
 ต้องปรับปรุง

เหตุผลประกอบ

- 1)
 2)

ลงชื่อ.....ผู้รายงาน
 (.....)

ประธานสถานักเรียน
 (ในกรณีที่ให้นักเรียนเป็นผู้รายงานผล)

ลงชื่อ.....ผู้ตรวจสอบ
 (.....)

ครูที่ปรึกษาสถานักเรียน

ความเห็นของรองผู้อำนวยการโรงเรียน

.....

ลงชื่อ.....
 (.....)

รองผู้อำนวยการโรงเรียน กลุ่มบริหาร.....

ความเห็นของผู้ผู้อำนวยการโรงเรียน

.....

ลงชื่อ.....
 (.....)

ผู้อำนวยการโรงเรียน.....

คู่มือการบริหารงานสถานักเรียน

ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนเม็ยมศึกษา

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การพัฒนาคู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา และเพื่อพัฒนาคู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยมีแหล่งข้อมูลประกอบด้วยเอกสารดังต่อไปนี้ 1) ระเบียบ/ข้อบังคับ/ธรรมนูญว่าด้วยสถานักเรียนของโรงเรียน, 2) เอกสารคู่มือ/แนวทางการดำเนินงานสถานักเรียนของโรงเรียน, 3) แผนงาน/โครงการ/รายงานผลการดำเนินงานกิจกรรมสถานักเรียน และ 4) เอกสารประกอบการคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียนในปีที่ได้รับรางวัล ในส่วนขององค์ประกอบที่ 2 รวมทั้งสิ้น 48 รายการ ผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินแนวทางและคู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสาร เรื่อง แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา, แบบวิเคราะห์เอกสาร เรื่อง กิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา, แบบประเมินความเหมาะสมของ (ร่าง) แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา และแบบประเมินคุณภาพ ของ (ร่าง) คู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา และการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงปริมาณและการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ สามารถสรุปผลการวิจัยที่สำคัญได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Planning), ขั้นตอนที่ 2 การนำแผนสู่การปฏิบัติ (Implementation) และขั้นตอนที่ 3 การประเมินผล (Evaluation) โดยแต่ละขั้นตอน มีรายละเอียดดังนี้

1. ขั้นตอนการวางแผน (Planning) ประกอบด้วย การกำหนดวัตถุประสงค์ การกำหนดเป้าหมาย การกำหนดลักษณะกิจกรรม การกำหนดผู้รับผิดชอบ การกำหนดงบประมาณ การกำหนดระยะเวลา การกำหนดสถานที่ปฏิบัติงาน และการกำหนดตัวชี้วัด

2. ขั้นตอนการนำแผนสู่การปฏิบัติ (Implementation) ประกอบด้วย การมอบหมายงาน การจัดสรรงบประมาณ การดำเนินกิจกรรม และการดำเนินการในระยะเวลาที่กำหนด

3. ขั้นตอนการประเมินผล (Evaluation) ประกอบด้วย การประเมินผลตามตัวชี้วัด เครื่องมือที่ใช้ประเมินผล การจัดทำสรุปและรายงานผล

ผลการประเมินความเหมาะสมของ (ร่าง) แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมด 5 คน มีผลการประเมินเป็นเหมาะสมทุกขั้นตอน

5.1.2 คู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

คู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา ประกอบด้วย ชื่อคู่มือ (Name), คำชี้แจง (Explanation), ความเป็นมาและความสำคัญ (Background and Signification), วัตถุประสงค์ (Objectives), ขอบเขต (Scope), คำจำกัดความ (Definition), การบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย ประกอบด้วย ขั้นตอนการบริหารงาน 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Planning), ขั้นตอนที่ 2 การนำแผนสู่การปฏิบัติ (Implementation) และขั้นตอนที่ 3 การประเมินผล (Evaluation), เอกสารอ้างอิง (Reference Document) และภาคผนวก (appendix)

ผลการประเมินคุณภาพของ (ร่าง) คู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมด 5 คน มีผลการประเมินคุณภาพทั้ง 3 ประเด็น คือ ประเด็นที่ 1 ด้านคุณภาพด้านเนื้อหา ประกอบด้วย 1.1 เนื้อหาสาระหรือรายละเอียดในคู่มือตรงประเด็นกับเรื่องที่ศึกษา มีคุณภาพมากที่สุด, 1.2 เนื้อหาในคู่มือสามารถนำไปอ้างอิงได้ มีคุณภาพมากที่สุด และ 1.3 การนำเสนอเนื้อหาเหมาะสมกับผู้ที่ศึกษา มีคุณภาพมากที่สุด, ประเด็นที่ 2 ด้านคุณภาพด้านรูปแบบ ประกอบด้วย 2.1 ตัวอักษรที่อ่านง่าย เหมาะกับผู้ใช้เครื่องมือ มีคุณภาพมากที่สุด, 2.2 การใช้ถ้อยคำสำนวนภาษา มีคุณภาพมาก, 2.3 ลักษณะการจัดรูปเล่ม มีคุณภาพมาก และ 2.4 การนำเสนอเป็นลำดับขั้นตอน แยกเป็นหัวข้อชัดเจน มีคุณภาพมากที่สุด และประเด็นที่ 3 ด้านคุณภาพการนำไปใช้ ประกอบด้วย 3.1 แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนสามารถนำไปใช้ได้จริง มีคุณภาพมากที่สุด, 3.2 ผู้ที่อ่านสามารถเข้าใจและนำข้อมูลในคู่มือไปประยุกต์ใช้ได้ มีคุณภาพมากที่สุด และ 3.3 คู่มือเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานสถานักเรียนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา มีคุณภาพมากที่สุด

5.2 อภิปรายผล

5.2.1 การวางแผนการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ แต่ละสถานศึกษามีการคำนึงถึงความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ แผนนโยบาย หรือมาตรฐานต่างๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างกัน เช่น โรงเรียนวชิรป่าซาง จังหวัดลำพูน มีการกำหนดโครงการ/วัตถุประสงค์ ที่สนองยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี จุดเน้นเชิงนโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ รวมไปถึงการสนองแผนงานการพัฒนาการปฏิรูปการศึกษา 10 ด้าน (โรงเรียนประชารัฐ) โรงเรียนสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ กำหนดความสอดคล้องของโครงการ/วัตถุประสงค์กับตัวบ่งชี้ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) เป็นต้น ทั้งนี้ เพราะแต่ละสถานศึกษาจะกำหนดความสอดคล้องเองตามนโยบายที่สถานศึกษารับมา แนวทางการบริหาร การจัดการ หรือบริบทของสถานศึกษา โดยสอดคล้องกับแนวคิดของ รุจีร์ ภูสาระ (2545: 30) ที่กล่าวถึงบทบาทของผู้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาไว้ว่าจะต้องมีการวิเคราะห์นโยบายสู่การปฏิบัติงานในสถานศึกษานั้นๆ และแนวคิดของปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2544) ที่กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาที่ชัดเจนว่าจะดำเนินการเป็นไปในทิศทางใด

การกำหนดลักษณะกิจกรรม แต่ละสถานศึกษา มีการแบ่งกิจกรรมของสถานักเรียนเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านคารวธรรม (Respect for Individuals), ด้านสามัคคีธรรม (Sharing, Participating, and Co-operating) และด้านปัญญาธรรม (Faith in the Method of Intelligence) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดสาโรช บัวศรี (2508 อ้างถึงใน (สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ, 2553) และอมรรักษาสัตย์ (2543) ที่กล่าวถึงคุณลักษณะของพลเมืองซึ่งเป็นลักษณะสัมพันธ์ภาพระหว่างกันในสังคมประชาธิปไตย ประกอบด้วย คุณลักษณะด้านคารวธรรม มีการเคารพซึ่งกันและกันอย่างยิ่ง, คุณลักษณะด้านสามัคคีธรรม มีการแบ่งปัน ร่วมงานกัน และประสานงานกัน และคุณลักษณะด้านปัญญาธรรม มีความเชื่อมั่น ในวิธีการแห่งปัญญา นอกจากนี้ ยังมีบางส่วนสอดคล้องกับแนวคิดของกรมวิชาการ (2538) และสถาบันพระปกเกล้า (2544. อ้างถึงใน (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2554)

การกำหนดระยะเวลา สถานศึกษาแต่ละแห่งมีการกำหนดช่วงเวลาดำเนินกิจกรรมใน 3 รูปแบบ คือ กำหนดระยะเวลาจัดกิจกรรมให้สอดคล้องตามปีงบประมาณ, กำหนดระยะเวลาจัดกิจกรรมให้สอดคล้องตามปีการศึกษา โดยอาจแบ่งเป็นภาคเรียนที่ 1 เริ่มเดือนเมษายน และภาคเรียนที่ 2 เริ่มเดือนตุลาคม และกำหนดระยะเวลาจัดกิจกรรมแบ่งเป็นไตรมาส ไตรมาสละ 3 เดือน โดยพบว่า หากสถานศึกษายึดตามงบประมาณที่ได้จัดสรรแต่ละปี ตามพระราชบัญญัติวิธีการงบประมาณ พ.ศ.2502 สถานศึกษาจะกำหนดช่วงเวลาการจัดกิจกรรมในโครงการ โดยเริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคมของ

ปัจจุบัน จนถึงเดือนกันยายนของปีถัดไป หากสถานศึกษายึดปีการศึกษาในการจัดการเรียนการสอนเป็นหลัก สถานศึกษาก็จะกำหนดช่วงเวลาตามปีการศึกษา โดยเริ่มตั้งแต่เมษายน ถึงถึงมีนาคมในปีถัดไป และบางสถานศึกษา กำหนดเป็นไตรมาส ไตรมาสละ 3 เดือน ขึ้นอยู่กับว่าสถานศึกษาจะกำหนดไตรมาสที่ 1 เป็นช่วงเดือนเมษายน – มิถุนายน หรือช่วงเดือนตุลาคม – ธันวาคม ซึ่งการกำหนดขอบเขตของระยะเวลาในการจัดกิจกรรมนี้ ขึ้นอยู่กับสถานศึกษาแต่ละแห่งจะกำหนดขึ้นตามความต้องการหรือความสะดวกในการติดตามและประเมินผล

5.2.2 การนำแผนสู่การปฏิบัติในการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า การมอบหมายงานของสถานศึกษา จะมีการมอบหมายงานโดยออกเป็นคำสั่งโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนโดยส่วนใหญ่ จะจำแนกบทบาทหน้าที่ที่ออกเป็นคณะกรรมการ อำนวยการ ซึ่งเป็นคณะผู้บริหารของสถานศึกษา, คณะกรรมการที่ปรึกษาสถานักเรียน/ที่ปรึกษากิจกรรม และคณะกรรมการดำเนินงาน โดยเป็นนักเรียนที่ดำเนินกิจกรรมโดยตรง ซึ่งอาจแบ่งเป็นฝ่ายต่างๆ เพื่อให้ครอบคลุมงานต่างๆอย่างครบถ้วน สอดคล้องกับแนวคิดของ Luther H. Gulick และ Lyndall Urwick (Gulick, 1973) ที่กล่าวเกี่ยวกับภาระหน้าที่ที่สำคัญของนักบริหาร 7 ประการ คือ โดยภาระหนึ่งคือ การจัดองค์การ (Organizing) เป็นการกำหนดโครงสร้างขององค์การ โดยพิจารณาให้เหมาะสมกับงาน เป็นการแบ่งงาน (Division of Work) หรือจัดตามลักษณะเฉพาะของงาน (Specialization)

และยังพบว่า ในการมอบหมายงานเริ่มตั้งแต่คณะผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นฝ่าย อำนวยการ, คณะครูที่ปรึกษาสถานักเรียน, คณะกรรมการดำเนินงานซึ่งเป็นนักเรียน และ คณะกรรมการฝ่ายต่างๆที่เป็นหน่วยดำเนินการย่อย สอดคล้องกับแนวคิดของ มักซ์ เวเบอร์ (Weber, 1947) ที่กล่าวถึงหลักลำดับชั้น (Hierarchy) โดยมีเป้าหมายที่จะทำให้องค์การต้องอยู่ภายใต้การควบคุม โดยเชื่อว่า การบริหารที่มีลำดับชั้น จะทำให้ระบบการสั่งการและการควบคุมมีความรัดกุม ทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้ การที่สถานศึกษาส่วนใหญ่กำหนดให้การมอบหมายงาน มีคณะครูที่ปรึกษาสถานักเรียนคอยให้คำปรึกษาและควบคุมดูแล ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ สมคิด ตีร์ศมี (2520 อ้างถึงใน (ศรีอุทัย กมฺุทชาติ, 2529) ที่กล่าวว่า สถานักเรียนเป็นรูปแบบขององค์กรระดับนักเรียน มีหน้าที่ช่วยเหลือโรงเรียนในการจัดกิจกรรมต่างๆ โดยมีครูที่ปรึกษาคอยควบคุมดูแล

การดำเนินกิจกรรมของสถานศึกษาส่วนใหญ่ จะประกอบด้วยขั้นตอนการปฏิบัติงาน 4 ขั้น ได้แก่ ขั้นเตรียมการ (Plan), ขั้นดำเนินการ (Do), ขั้นตรวจสอบและประเมิน (Check) และขั้นแก้ไขปรับปรุง (Act) สอดคล้องตามแนวทางการดำเนินกิจกรรมของ Edward W. Deming

(Deming, 1986) ซึ่งเป็นวงจรการบริหารงานและควบคุมคุณภาพ ที่ชื่อว่าวงจรเดมมิง (Deming Cycle) หรือที่รู้จักกันว่าวงจร PDCA

5.2.3 การประเมินผลการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษาทุกแห่งมีการประเมินผลตามตัวชี้วัดที่กำหนด โดยใช้เครื่องมือประเมินผลในรูปแบบต่างๆ เช่น แบบสอบถาม แบบสำรวจ ฯลฯ ทั้งยังกำหนดอย่างชัดเจนในคู่มือการดำเนินงานสถานักเรียนของโรงเรียนต่างๆ ให้การประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งที่ต้องดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อตรวจสอบและตัดสินคุณค่าว่ากิจกรรมบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ ทำให้ทราบสภาพความสำเร็จหรือปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น โดยสอดคล้องกับแนวคิดของ Edward W. Deming (Deming, 1986) ที่ว่า การติดตามประเมินผล (Check) เป็นการตรวจสอบว่าการปฏิบัติงานเป็นไปตามวิธีการทำงานมาตรฐานหรือไม่ เป็นการตรวจสอบว่าค่าที่วัดได้ (ของตัวแปรที่เกี่ยวข้อง) อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานหรือไม่ และการตรวจสอบว่า ผลการดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่

ทั้งยังเป็นไปตามมาตรฐานและแนวทางการดำเนินงานกิจกรรมสถานักเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558 ข) ที่ให้สถานศึกษา กำกับ ติดตาม ประเมินผล การดำเนินงานสถานักเรียนอย่างต่อเนื่องนิเทศ

ในส่วนของการจัดทำสรุปและรายงานผล สถานศึกษาต่างๆมีรูปแบบในการจัดทำเล่มรายงานผลแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับการกำหนดของแต่ละโรงเรียน ซึ่งพบว่ามีอยู่ 4 รูปแบบหลักได้แก่ การรายงานในลักษณะบันทึกข้อความสรุปรายงานผลการดำเนินงาน/ตามตัวชี้วัด และภาคผนวก, การรายงานตามหัวข้อโครงการ/กิจกรรม โดยหัวข้อขึ้นอยู่กับโรงเรียนกำหนด และภาคผนวก, การรายงานผลโดยแบ่งตามบท และการรายงานผลตามขั้นตอน/กระบวนการดำเนินงาน แบ่งเป็น ขั้นตอนการวางแผน (Plan), ขั้นตอนการดำเนินการ (Do), ขั้นตอนตรวจสอบ (Check) และขั้นปรับปรุงแก้ไข (Action) พร้อมด้วยภาคผนวก เพื่อแจ้งให้ผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้เกี่ยวข้องทราบผลการดำเนินงานในกิจกรรมต่างๆ และผู้บริหารสถานศึกษาจะให้คำแนะนำย้อนกลับมายังผู้ดำเนินกิจกรรมสอดคล้องตามแนวคิดของ Luther H. Gulick และ Lyndall Urwick (Gulick, 1973) ที่ระบุว่า การรายงาน (Reporting) เป็นกระบวนการและเทคนิคของการแจ้งให้ผู้บังคับบัญชาตามชั้นได้ทราบถึงผลการปฏิบัติงาน โดยที่มีความสัมพันธ์กับการติดต่อสื่อสารในองค์การอยู่ด้วย

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ครูผู้ปฏิบัติงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมสถานักเรียนสามารถนำแนวทางการดำเนินกิจกรรมสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานสถานักเรียนได้ โดยในการออกแบบกิจกรรมต่างๆ จะต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของสถานักเรียนควบคู่ไปกับนโยบายหรือเป้าประสงค์ของสถานศึกษา

เนื่องจากแต่ละสถานศึกษามีนโยบาย เป้าประสงค์ หรือบริบทที่แตกต่างกัน เช่น บางโรงเรียนเข้าโครงการโรงเรียนประชารัฐของกระทรวงศึกษาธิการ การดำเนินกิจกรรมต่างๆ จำต้องตอบสนองต่อนโยบายดังกล่าวด้วย เป็นต้น

2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการส่งเสริม กำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานสถานักเรียน ทั้งในด้านการวางแผน การนำแผนสู่การปฏิบัติ และการประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ

เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนจะต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาอยู่เสมอ เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะของผู้บังคับบัญชาของหน่วยงานจะต้องช่วยเหลือในการขับเคลื่อนและประสานความร่วมมือจากทุกส่วนงาน และกำกับ ติดตาม รวมถึงประเมินผลให้สถานักเรียนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

3. ผู้บริหารการศึกษาตั้งแต่ระดับเขตพื้นที่การศึกษาขึ้นไป สามารถนำแนวทางและคู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยเผยแพร่ให้แก่โรงเรียนต่างๆ ในสังกัดได้นำไปประยุกต์ใช้ โดยจะต้องมีการกำกับและติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

เนื่องจากสถานศึกษาหลายแห่งยังส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมสถานักเรียนไม่ชัดเจนและเป็นระบบ ขาดความรู้ความเข้าใจ และขาดการสนับสนุน สังเกตจากจำนวนโรงเรียนที่เข้าร่วมการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมนักเรียน รายการกิจกรรมสถานักเรียน ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ซึ่งมีจำนวนสถานศึกษาที่เข้าร่วมแข่งขันน้อยเมื่อเทียบกับการแข่งขันในรายการอื่นๆ

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาผลลัพธ์ทั้งในด้านของประสิทธิภาพและประสิทธิผลจากการนำแนวทางและคู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาแห่งอื่นๆ

2. ควรมีการขยายขอบเขตของการวิจัย ทั้งขอบเขตด้านเนื้อหาที่ครอบคลุมแนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา หรือขอบเขตด้านประชากร ที่ศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ได้รับรางวัลโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียน ระดับเขตพื้นที่การศึกษา เพิ่มเติม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กรมวิชาการ. (2538). *แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยระดับมัธยมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *ผลการประชุม กนป*. สืบค้นจาก <http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=21327&Key=news1>
- กระทรวงศึกษาธิการ, ส. ส. (2558). *คู่มือแนวทางการปฏิบัติงานกิจกรรมสถานักเรียน*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- กาญจนา ศรีภาพสินธุ์. (2538). *การบริหารกิจการนักเรียน* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2547). *ยุทธศาสตร์สร้างงานบริหารคน*. งานวันนี้.
- โกวิท แก้วสุข. (2552). *การเสริมสร้างวิถีชีวิตประชาธิปไตยในโรงเรียน: ศึกษากรณีกิจกรรมสถานักเรียนของโรงเรียนน้ำเย็นวิทยา อำเภอน้ำเย็น จังหวัดอุบลราชธานี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต), สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, อุบลราชธานี.
- จริยารรณ ไชยเทพ. (2556). *การมีส่วนร่วมในการบริหารของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอำเภอน้ำพองสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4*. (สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยปทุมธานี, ปทุมธานี.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2542). *พระราชรัฐกับการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันนโยบายศึกษา.
- ชูชีพ ประทุมเวียง. (2547). *รูปแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยสำหรับนักศึกษาสถาบันราชภัฏ*. (ปริญญาโทมหาบัณฑิต), สาขาวิชาการอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร.
- ณัฐรฎา พวงจันทร์. (2552). *การมีส่วนร่วมของครูในการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต), สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, กรุงเทพมหานคร.
- ถวัลย์ สาหรัยทอง. (2548). *สภาพและปัญหาการบริหารกิจการนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 และ 4 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต), สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี,
- ถวิลวดี บุรีกุล, รัชวดี แสงมเหษณ์, เออเชนี เมรี่โอ และ ไมเคิล โวลบี. (2555). *ความเป็นพลเมืองในประเทศไทย. ในการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 13, ณ ศูนย์ประชุมสหประชาชาติ*.
- ทิพย์พาวร ดันติสุนทร. (2554). *การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันนโยบายศึกษา.

- ทิพย์พพร ตันติสุนทร. (2557). *พลเมือง ลิทธิมนุษยชน และประชาธิปไตย*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันนโยบายการศึกษา ภายใต้มูลนิธิส่งเสริมนโยบายการศึกษา.
- ทีศนา แคมมณี. (2539). *เทคนิคการเขียนและผลิตตำรา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธเนศวร์ เจริญเมือง. (2551). *พลเมืองเข้มแข็ง*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิภาษา.
- ธัญชัช วิกิติภูมิประเทศ. (2556). *ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- นันทนา ประสาทพร. (2557). *การพัฒนาแบบวัดพฤติกรรมตามวิถีประชาธิปไตยของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต), สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร.
- ประชุม รอดประเสริฐ. (2535). *การบริหารโครงการ*. กรุงเทพมหานคร: เนติกุล.
- ประภาศิริ สุรพันธ์. (2550). *การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ส่งผลต่อมาตรฐานด้านการบริหารและการจัดการของสถานศึกษา สังกัดเทศบาล ภูมิภาคตะวันตก*. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต), สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- ปราชญา กล้าผจญ และ สมศักดิ์ คงเที่ยง. (2545). *หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาบริหารการศึกษาและอุดมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2553). *พลเมืองศึกษา (Civic Education): พัฒนาการเมืองไทยโดยสร้างประชาธิปไตยที่ “คน”*. สืบค้นจาก <http://social.obec.go.th/node/64>
- ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2555). *การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง (Civic Education)*. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2556). *รวมเนื้อหาตอนที่ 1-10 ของหนังสือ “การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง (Civic Education) โดยปริญญา เทวานฤมิตรกุล*. สืบค้นจาก <https://www.learningcitizen.com/articles/64-142.html>
- ปลินธร เท็ชรฤทธิ์. (2550). *สภาพและปัญหาการจัดการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่แก่นักเรียนมัธยมศึกษาของครูสังคัมศึกษา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- พรพรรณ วีระปรียากร. (2543). *การสร้างคุณธรรมของความเป็นพลเมืองในชุมชนไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- พระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา. (11 มิถุนายน 2546). *ราชกิจจานุเบกษา*.
- พิเชษฐ ใจปวน. (2560). *กลยุทธ์การดำเนินงานส่งเสริมประชาธิปไตยสู่การเป็นโรงเรียนต้นแบบสภานักเรียนของโรงเรียนวชิรป่าซาง จังหวัดลำพูน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต), สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ภณ ใจสมัคร. (ม.ป.ป.). *ความเป็นพลเมืองในสังคมยุคใหม่*. สืบค้นจาก <https://ge.kbu.ac.th/>

media_learning/doc/main_media_learning/GE121/07.pdf

- มนทิพย์ ทรงกิตติพิศาล. (2552). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์), การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
- มุตตาฟา อภิชาติ. (2558). พลเมืองดีของประเทศไทยและสังคมโลก. สืบค้นจาก <https://mapichatblog.wordpress.com/2015/11/16/พลเมืองดีของประเทศไทย/>
- รณชัย โตสมภาค. (2560). ประชาธิปไตย. สืบค้นจาก <https://http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=ประชาธิปไตย>
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์ พับลิเคชัน.
- วรชาติ มีชูบท. (2559). เบื้องลึก เบื้องหลัง ในพระราชบันทึกเรื่อง “ประวัติต้นรัชกาลที่ 6” (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.
- วารกรณ์ สามโกเศศ. (2554, ฉบับวันที่ 3 มี.ค. 2554). การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง. มติชน.
- วัลย์ภรณ์ แดงเกิด. (2555). การศึกษาพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2 ที่ผ่านการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกกรอบ 2. (ปริญญามหาบัณฑิต), สาขาวิชาการวัดผลการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร.
- วัลลยา อุบลพงษ์. (2556). การจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนวัดลานบุญ เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต), การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระนครศรีอยุธยา.
- วิชัย ต้นศิริ. (2557). ศาสตร์การสอนความเป็นนักประชาธิปไตย *Pedagogy of the Democrat*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันนโยบายศึกษา มูลนิธิส่งเสริมนโยบายศึกษา.
- วิชัย ภูโยธิน, สุคนธ์ ลินธพานนท์, พิวรรษา นภารัตน์ และ ดิษยา กุศลภูษณังค์. (2552). หน้าทีพลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม ม.4-ม.6. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.
- วิชัย วงศ์ใหญ่. (2554). นวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้สู่ความเป็นพลเมือง. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อาร์ แอนด์ ปรีนท์ จำกัด.
- ศรีอุทัย กมุขชาติ. (2529). การจัดสถานักเรียนของโรงเรียนในโครงการส่งเสริมประชาธิปไตย ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต), สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- ศักดิ์ชัย นิรัฐทวี. (2548). การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- ศิลป์ชัย อ่วงตระกูล. (2553). การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาพิเศษเรียนร่วมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 4. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต), สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, อุบลราชธานี.

สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2553). *รำลึกคุณูปการ ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี*.

กรุงเทพมหานคร: สันติศิริการพิมพ์.

สมพงษ์ จิตระดับ. (2546). คุณลักษณะของเด็กไทยที่พึงประสงค์. ใน *วิธีการเรียนรู้ของคนไทย* (หน้า 119-120).

สรรรถ จินตวัฒน์. (2557). *การจัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน*. สืบค้นจาก www.mua.go.th/users/development/doc/workflow_workshop.25.12.14.pdf

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2555). *วิถีประชาธิปไตยและการเลือกตั้ง*. กรุงเทพมหานคร.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2558ก). *คู่มือการจัดกิจกรรมฝึกอบรมสถานักเรียน*. กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์พระพุทธศาสนา.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2558ข). *คู่มือแนวทางการปฏิบัติงานกิจกรรมสถานักเรียน*.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พระพุทธศาสนา.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559). *คู่มือการประเมินเพื่อคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียน*

ประจำปี 2560. (เอกสารลำดับที่ 1/2559).

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560ก). *การประเมินเพื่อคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียน*

ประจำปี 2560. (หนังสือสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ ศธ 04189/ว500 ลงวันที่ 1 มิถุนายน 2560).

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560ข). *เกณฑ์การแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมนักเรียน ครั้งที่ 67 ปี*

การศึกษา 2560 กลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน. ใน *เอกสารประกอบการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมนักเรียน ครั้งที่ 67 ปีการศึกษา 2560*.

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา (ผู้เขียน). (2556). *รัฐภาษาไทย*. ใน: *สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย*.

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่ง*

ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์ สำนักงาน

เลขาธิการวุฒิสภา ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2554). *ยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง พ.ศ. 2553-2561*

(พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สำนักนโยบายด้านพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา สำนักงาน

เลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). *รายงานการวิจัยเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อ*

สร้างความเป็นพลเมือง (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: บริษัท พรักหวานกราฟฟิก.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2555). *พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน

เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2556). *สิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย*.

กรุงเทพมหานคร: กลุ่มงานผลิตเอกสาร สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

สำนักนายกรัฐมนตรี กรมประชาสัมพันธ์. (2558). *หน้าที่พลเมืองและวัฒนธรรมไทย*. สืบค้นจาก

http://hq.prd.go.th/plan/ewt_news.php?nid=3036

- สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1. (2544). *รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมส่งเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตยในสถานศึกษา เขตการศึกษา 1 นครปฐม*. กรุงเทพมหานคร: อรรถพลการพิมพ์.
- สำนักพัฒนากิจกรรมนักเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). *งานศิลปหัตถกรรมนักเรียน ครั้งที่ 67 ปีการศึกษา 2560 ระดับชาติ*. สืบค้นจาก <http://art67.sillapa.net/sm-nation/>
- สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). *แนวทางการจัดกิจกรรมค่านิยมธรรมสู่ห้องเรียน*. สืบค้นจาก <http://www.sesa17.go.th/site/images/moral%20school-06.pdf>
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2556). *กรอบแนวคิดหลักสูตรการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทย*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เทคนิค อิมเมจ จำกัด.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2557). *แนวทางการจัดการเรียนรู้รายวิชาเพิ่มเติมหน้าที่พลเมือง*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย. สุทธิรักษ์ โรจนหัสติน, เรชา ชูสุวรรณ และ เอกรินทร์ สังข์ทอง. (2560). *หลักคิดสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง*. *วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์* (มีนาคม 2560), 207-217.
- สุนิตย์ เย็นสบาย. (2543). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับหนังสืออ้างอิง* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- สุฤทธิ์ บุนนาค. (2547). *การบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษา นนทบุรี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา, สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, กรุงเทพมหานคร).
- เสถียร คามศักดิ์. (2554). *การเขียนคู่มือปฏิบัติงาน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อมร รักษาสิทธิ์. (2543). *ประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน: คู่มือการเรียนรู้การสอน การเผยแพร่และการมีส่วนร่วม สำหรับครู อาจารย์ และผู้นำชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: การันต์การพิมพ์.
- อมรา เล็กเจิงสินธุ์. (2540). *หลักสูตรและการจัดการมัธยมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายเอกสารและตำรา สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.
- อรชร, ก., วลัยพร, ศ., & พงษ์, ศ. (2015). *การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนประถมศึกษา: 2558*.
- อรชร กิตติชนม์ธวัช. (2558). *การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนประถมศึกษา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา, สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร).
- อรรธรณ พนาพันธ์. (2518). *การจัดสถานักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา, สาขาวิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร).

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2554). *การเมืองภาคพลเมือง* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.

ภาษาอังกฤษ

Abowitz & Harnish. (2006). *Contemporary Discourses of Citizenship. Review of Educational Research 2006*.

Al-mari, A. A., Abu Tineh, A. M. & Khasawneh, S. M. (2008). *Leadership Skill of first year student at public universities in Jordan*.

Arbuckle, D. (1962). *Pupil Personnel Service in American Schools*. Boston: Allyn and Bacon.

Banks, J. A. (1997). *Educating citizens in a multicultural society*. New York: Teacher College Press.

Best, J. W. (1981). *Research in Education*. New Jersey: Prentice-Hall Inc.

Deming, W. E. (1986). *Out of the Crisis. MIT Center for Advanced Engineering Study*.

Dewey, J. (1967). *Democracy and Education*. New York: Macmillan.

Education and Science, D. (2002). *Student councils: a voice for students*. Ireland: Departments of Education and Science.

Faulks, K. (2000). *Citizenship*. London: Routledge.

Fireman, R. S. (1973). *Participation in Democracy : A Theory of Democracy and Democratic Socialization. Dissertation Abstracts International*.

Frailon, J., Schulz, W. & Ainley, J. (2010). *ICCS 2009 Asian Report: Civic Knowledge and Attitudes among Lower-Secondary Students in Five Asian Countries*.

Amsterdam: International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA).

Gearon, L. & Ian, D. (2015). *Learning to Teach Citizenship in The Secondary School: A companion to school experience*. New York: Routledge.

Gulick, L. and Lyndall, U. (1973). *The Science of Administration*. New York.

Hursh, D. & Ross, E. W. (2000). *Democracy Evaluation: Democratic Social Education*. New York: Falmer.

Ian, D., Ian, G. & Shirley, C. R. (1999). *Good Citizenship and Educational Provision*. New York: Falmer Press.

Kahne, J. & Westheimer, J. (2004). *What kind of citizen? The politics of educating for*

- democracy. *American Educational Research Journal*, 37.
- Marshall, T. H. (1973). *Class, Citizenship and Social Development*. Westport Connecticut: Greenwood Press.
- Newby, T.J., Stepich, D.A., Lehman J.D. and Russell J.D. (2000). *Educational Technology for Teaching and Learning*. Upper Saddle River, NJ: Prentice-hall.
- Pancer, M. S. (2015). *The Psychology of Citizenship and Civic Engagement*. New York: Oxford University Press.
- Petrovic, J. E., & Kuntz, A. M. . (2014). *Citizenship education around the world: Local contexts and global possibilities*. New York: Routledge.
- Print, M. (2008). Education for Democratic Citizenship in Australia. In *Education for citizenship and democracy*. London: Sage Publication.
- Schulz, W., Ainley, J., Fraillon, J., Kerr, D. & Losito, B. (2010). *Initial Findings from IEA International Civic and Citizenship Education Study*. Amsterdam: International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA).
- Schwartz, Z. (2011). Student Council Handbook. In.
- The National Association of Student Councils. (2014). *Student Council Handbook* (2014 ed.). The United States of America: The National Association of Secondary School Principal.
- Weber, M. (1947). *The Theory of Social and Economic Organizations* (Archibald Martin Henderson and Talcott Parsons, Trans.). New York: Free Press.

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ
ประเมินความเหมาะสมของ (ร่าง) แนวทางและประเมินคุณภาพของ (ร่าง) คู่มือ
การบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย
ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

1. นางสาวอรอนงค์ อุฑารเวสารัช	ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมกิจกรรมนักเรียน
สำนักพัฒนากิจกรรมนักเรียน
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. นายวรัญญู อติศักดิ์กุล	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดราชฎารโหฬาร
จังหวัดสมุทรปราการ
3. นายสิทธิชัย บุญนาค	ครูโรงเรียนสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ
4. นายพิเชษฐ์ ใจปวน	ครูโรงเรียนวชิรป่าซาง จังหวัดลำพูน
5. นายสุรพล ยะคำป้อ	ครูโรงเรียนวัดโนนทัยพายัพ จังหวัดเชียงใหม่

ภาคผนวก ข
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบวิเคราะห์เอกสาร เรื่อง แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนฯ
2. แบบวิเคราะห์เอกสาร เรื่อง กิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยฯ
3. แบบประเมินความเหมาะสม ของ (ร่าง) แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนฯ
4. แบบประเมินคุณภาพ ของ (ร่าง) คู่มือการบริหารงานสถานักเรียนฯ

แบบวิเคราะห์เอกสาร

เรื่อง แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย
ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับเอกสาร

1. ชื่อเอกสาร.....
2. ที่มา.....

ตอนที่ 2 แนวทางการบริหารงานสถานักเรียน

สถานะการศึกษา	โรงเรียน.....			ข้อค้นพบ/ข้อสังเกต
	พบและสมบูรณ์	พบแต่ไม่สมบูรณ์	ไม่พบ	
กระบวนการ	การกำหนดวัตถุประสงค์			
	การกำหนดเป้าหมาย			
	การกำหนดลักษณะกิจกรรม			
	การกำหนดผู้รับผิดชอบ			
	การกำหนดงบประมาณ			
	การกำหนดระยะเวลา			
	การกำหนดสถานที่			
	การกำหนดตัวชี้วัด			
การนำแผนสู่การปฏิบัติ	การมอบหมายงาน			
	การจัดสรรงบประมาณ			
	การดำเนินกิจกรรม			
	การดำเนินการในระยะเวลาที่กำหนด			
การประเมินผล	การประเมินผลตามตัวชี้วัด			
	เครื่องมือที่ใช้ประเมินผล			
	การจัดทำสรุปและรายงานผล			

แบบประเมินความเหมาะสม
ของ (ร่าง) แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย
ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

คำชี้แจง

1. แบบประเมินความเหมาะสม มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในการตรวจสอบความเหมาะสมของ (ร่าง) แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา
2. แบบประเมินนี้ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย
 - ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบประเมิน
 - ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับ (ร่าง) แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา
3. ความคิดเห็นของท่านในการตอบแบบประเมินครั้งนี้ มีคุณค่าและมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาแนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบประเมินแต่ละตอนที่กำหนด และกรุณาส่งคืนแบบประเมินนี้เพื่อใช้ในการวิจัยต่อไป

ขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

นายคเชนเทพ จันทรวงศ์
 นิสิตหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาบริหารการศึกษาศึกษา
 ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา
 คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail: kachentep.c@gmail.com

Tel: 085-1822187

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบประเมิน

1. ชื่อ-สกุล.....
2. วุฒิการศึกษาสูงสุด
 ปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก
 สาขาวิชา.....
3. ตำแหน่งปัจจุบัน.....
4. หน่วยงาน.....

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับ (ร่าง) แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

คำชี้แจง โปรดพิจารณา (ร่าง) แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาฉบับนี้ เมื่อท่านได้อ่านข้อความในแบบประเมินแต่ละข้อแล้ว โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน ซึ่งแบบออกเป็น 3 ระดับ โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้

- +1 หมายถึง แน่ใจว่า (ร่าง) แนวทางข้อนี้มีความเหมาะสมในการบริหารงานสถานักเรียนฯ
- 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่า (ร่าง) แนวทางข้อนี้มีความเหมาะสมในการบริหารงานสถานักเรียนฯ
- 1 หมายถึง แน่ใจว่า (ร่าง) แนวทางข้อนี้ไม่มีความเหมาะสมในการบริหารงานสถานักเรียนฯ

ตัวอย่างการตอบแบบประเมิน

(ร่าง) แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา	ระดับความเหมาะสม		
	เหมาะสม (+1)	ไม่แน่ใจ (0)	ไม่เหมาะสม (-1)
1) การวางแผน (Planning)			
1.1 การกำหนดวัตถุประสงค์	✓		
กิจกรรมทุกกิจกรรมจำเป็นจะต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเครื่องชี้แนวทางในการดำเนินกิจกรรม เป็นการแสดงให้เห็นถึงสิ่งหรือผลงานที่เป็นจุดหมายปลายทาง ซึ่งข้อความที่ใช้เขียนวัตถุประสงค์จะต้องชัดเจน ฯลฯ			
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม			
.....			

หมายถึง ในข้อ 1.1 ท่านมีความเห็นว่า การกำหนดวัตถุประสงค์มีความเหมาะสมในการใช้เป็นแนวทางการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

(ร่าง) แนวทางการบริหารงานสถานักเรียน ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา	ระดับความเหมาะสม		
	เหมาะสม (+1)	ไม่แน่ใจ (0)	ไม่เหมาะสม (-1)
1) การวางแผน (Planning)			
1.1 การกำหนดวัตถุประสงค์ (หน้า 3)			
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม			
1.2 การกำหนดเป้าหมาย (หน้า 10)			
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม			
1.3 การกำหนดลักษณะกิจกรรม (หน้า 10)			
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม			
1.4 การกำหนดผู้รับผิดชอบ (หน้า 20)			
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม			
1.5 การกำหนดงบประมาณ (หน้า 21)			
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม			
1.6 การกำหนดระยะเวลา (หน้า 22)			
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม			
1.7 การกำหนดสถานที่ปฏิบัติงาน (หน้า 22)			
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม			
1.8 การกำหนดตัวชี้วัด (หน้า 23)			
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม			

(ร่าง) แนวทางการบริหารงานสถานักเรียน ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา	ระดับความเหมาะสม		
	เหมาะสม (+1)	ไม่แน่ใจ (0)	ไม่เหมาะสม (-1)
2) การนำแผนสู่การปฏิบัติ (Implementation)			
2.1 การมอบหมายงาน (หน้า 24)			
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม			
.....			
.....			
2.2 การจัดสรรงบประมาณ (หน้า 24)			
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม			
.....			
.....			
2.3 การดำเนินกิจกรรม (หน้า 25)			
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม			
.....			
.....			
2.4 การดำเนินการในระยะเวลาที่กำหนด (หน้า 27)			
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม			
.....			
.....			
3) การประเมินผล (Evaluation)			
3.1 การประเมินผลตามตัวชี้วัด (หน้า 28)			
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม			
.....			
.....			
3.2 เครื่องมือที่ใช้ประเมินผล (หน้า 29)			
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม			
.....			
.....			
3.3 การจัดทำสรุปและรายงานผล (หน้า 33)			
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม			
.....			
.....			

**แบบประเมินคุณภาพ
ของ (ร่าง) คู่มือการบริหารงานสถานักเรียน
ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา**

คำชี้แจง

1. แบบประเมินคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในการประเมินคุณภาพของ (ร่าง) คู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา
2. แบบประเมินนี้ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย
 - ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบประเมิน
 - ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพของ (ร่าง) คู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา
3. ความคิดเห็นของท่านในการตอบแบบประเมินครั้งนี้ มีคุณค่าและมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบประเมินแต่ละตอนที่กำหนด และกรุณาส่งคืนแบบประเมินนี้เพื่อใช้ในการวิจัยต่อไป

ขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

นายคเชนเทพ จันทรวงศ์
นิสิตหลักสูตรปริญญาโทบริหารการศึกษาศา
ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
E-mail: kachentep.c@gmail.com
Tel: 085-1822187

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบประเมิน

1. ชื่อ-สกุล.....
2. วุฒิการศึกษาสูงสุด
 ปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก
 สาขาวิชา.....
3. ตำแหน่งปัจจุบัน.....
4. หน่วยงาน.....

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพของ (ร่าง) คู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิด ความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

คำชี้แจง โปรดพิจารณาคุณภาพของ (ร่าง) คู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิด
ความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาฉบับนี้ เมื่อท่านได้อ่านข้อความใน
แบบประเมินแต่ละข้อแล้ว โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน ซึ่งแบบ
ออกเป็น 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้

- 5 หมายถึง คู่มือมีคุณภาพในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง คู่มือมีคุณภาพในระดับมาก
- 3 หมายถึง คู่มือมีคุณภาพในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง คู่มือมีคุณภาพในระดับน้อย
- 1 หมายถึง คู่มือมีคุณภาพในระดับน้อยที่สุด

ตัวอย่างการตอบแบบประเมิน

ข้อที่	ประเด็นการประเมิน	ระดับคุณภาพ				
		5	4	3	2	1
1.	คุณภาพด้านเนื้อหา					
	1.1 เนื้อหาสาระหรือรายละเอียดในคู่มือตรงประเด็น กับเรื่องที่ศึกษา	✓				

หมายถึง ในข้อ 1.1 ท่านมีความเห็นว่า เนื้อหาสาระหรือรายละเอียดในคู่มือตรงประเด็นกับ
เรื่องที่ศึกษา มีคุณภาพมากที่สุด

ข้อที่	ประเด็นการประเมิน	ระดับคุณภาพ				
		5	4	3	2	1
1.	คุณภาพด้านเนื้อหา					
	1.1 เนื้อหาสาระหรือรายละเอียดในคู่มือตรงประเด็นกับเรื่องที่ศึกษา					
	1.2 เนื้อหาในคู่มือสามารถนำไปอ้างอิงได้					
	1.3 การนำเสนอเนื้อหาเหมาะสมกับผู้ที่จะศึกษา					
2.	คุณภาพด้านรูปแบบ					
	2.1 ตัวอักษรที่อ่านง่าย เหมาะกับผู้ใช้เครื่องมือ					
	2.2 การใช้ถ้อยคำสำนวนภาษา					
	2.3 ลักษณะการจัดรูปเล่ม					
	2.4 การนำเสนอเป็นลำดับขั้นตอน แยกเป็นหัวข้อชัดเจน					
3.	ด้านคุณภาพการนำไปใช้					
	3.1 แนวทางการบริหารงานสถานักเรียนสามารถนำไปใช้ได้จริง					
	3.2 ผู้ที่อ่านสามารถเข้าใจและนำข้อมูลในคู่มือไปประยุกต์ใช้ได้					
	3.3 คู่มือเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานสถานักเรียนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา					

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม CHULALONGKORN UNIVERSITY

.....

.....

.....

.....

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นายคเชนเทพ จันทรวงศ์
วัน เดือน ปี เกิด	10 สิงหาคม 2533
สถานที่เกิด	ราชบุรี
วุฒิการศึกษา	ครุศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับ 1 (วิชาเอกธุรกิจศึกษา) คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ที่อยู่ปัจจุบัน	10 ท่าเสา ซอย 2 ถนนเขางู ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY